

12.404

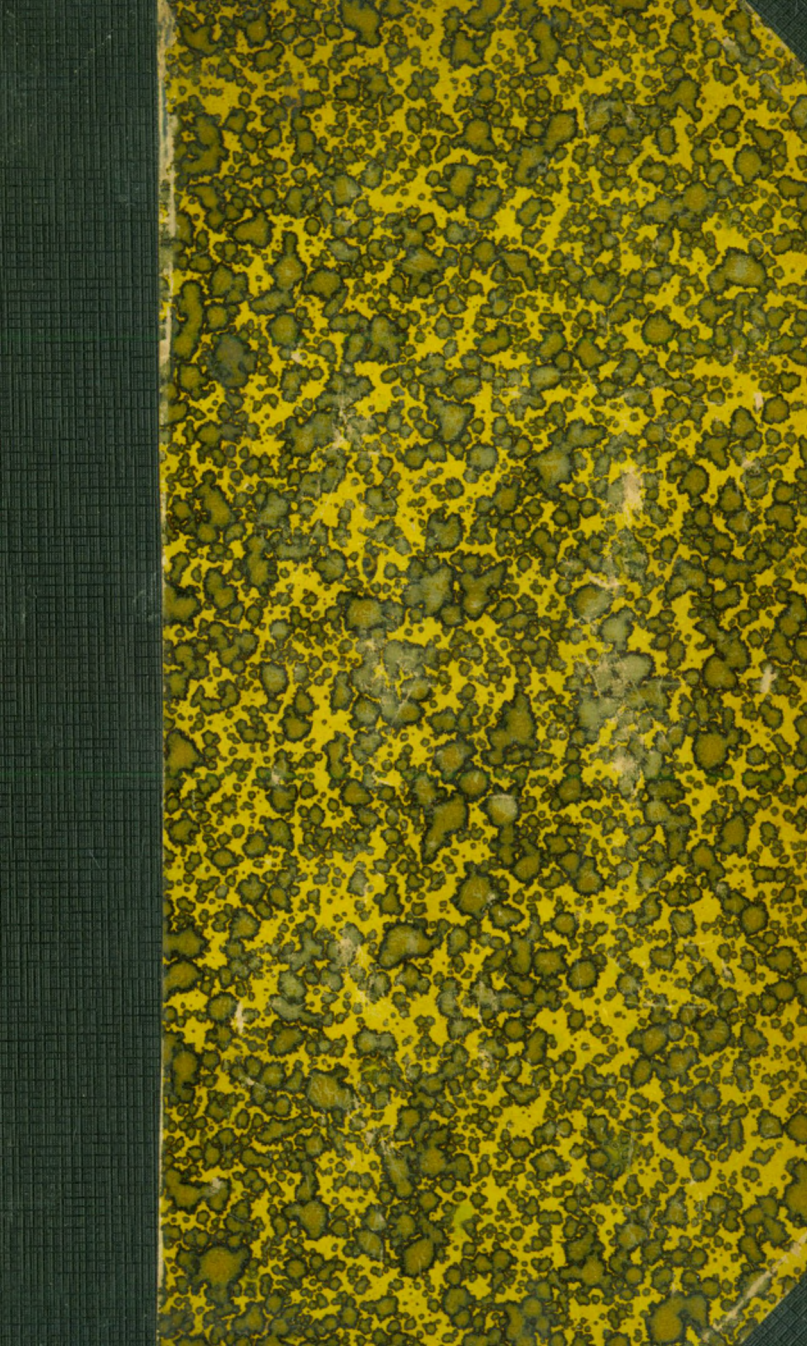
KLASSZIKUS

REGÉNYTÁR.

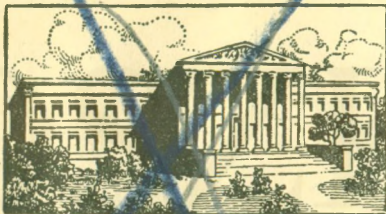
BJÓRNSON,

ARNE.

N. M.

MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

011200

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

62

Blank page with faint watermark and blue ink smudges.

BJÖRNSSON
• ARNE •
SOLBAKKEN • SYNNOVE

KLASSIKUS REGENTAR
• PÉVAI • KIADÁS

OSZK

Országos Magyar Könyvtár

Klasszikus

Regénytár

Új sorozat

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

M
6

Klasszikus Regénytár

Új sorozat

Szerkesztik Ambrus Zoltán és
dr. Voinovich Géza

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

011200

Arne
—
Solbakken Synnöve

Irta Björnson Björnstjerne
Forditotta Ritoók Emma

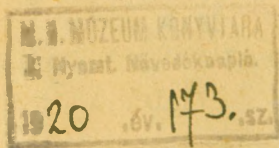
BUDAPEST, 1920.
RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.
KIADÁSA

~~1. sz. g.~~
~~6989~~

OSZK

12.404/6

BJÖRNSON BJÖRNSTJERNE.

Norvégiának irodalmi önállósága a dán politikai és szellemi fenhatóság leráztával kezdődik (1814.). Az irodalom két-három évtized alatt egészen nemzetivé fejlődik s világhírre is emelkedik. A Karoling-idők félvad hordái, majd Gusztáv Adolfnak a protestantizmusért vívott küzdelmei óta most tűnnek fel újra észak e tája felől hódítók és szellemi áramlatok vezérei s nevükre hamarosan a világhír dicsősége sugárzik; e két név: Ibsen és Björnson.

Életük és munkásságuk párhuzamosan folyt. A mint Björnson gyönyörű meséjében (*Arne* elején) a lejtő fái, a nyír, fenyő, boróka elindulnak a hegytetőre, s odafenn ámulva veszik észre, hogy a túlsó oldalon éppen úgy nyomultak fölfelé testvéreik, kikkel a csúcson találkoznak: mintha csak kettőjük munkásságának képe volna.* Fiatalon a százkezü, harczias Björnson járt elől, otthonn háttérbe szorította Ibsent, (ő nyerte el az utazási stipendiumot, később az írói évdíjat is), — később külföldön Ibsen kerül elébe. Björnson feddő és fanatizáló prédikátor; Ibsen szigorú gyóntató. Björnson sürgette a politikában az Európához, első sorban Németországhoz való csatlakozást, s Ibsen valósította meg azt az irodalomban. Mind a ketten nemzeti irányban indultak, s az általános emberihez emelkedtek. Björnson gyakorlatibb, a norvég élet problémáiból indulva, az emberi vonások rajzával emelkedik általánossá; Ibsen elvontabb; hazájától távol élve, az általános emberi kérdések ragadják meg, s a nor-

* E mesét Brandes a skandináv-népek közös munkájára magyarázza.

vég szinezet inkább különös alakjainak rajzában nyilvánul, kiknek mintáit elzárkózott élete örzi emlékezetében. Ibsent a világ minden nemzete olvassa és játszsza színpadain, — Björnsonról azt mondja honfitársa, Brandes, hogy ha nevét kimondják, olyan, mint ha felhúznák a norvég lobogót.

Lelkében hazájának képe tükröződik, munkáiban korának problémái. Alakja és egyénisége hasonló a tenger-parti bérczhez, mely meredeken szegi föl fejét, megtépi a viharfelhőket s dús tenyészetet hord sziklavállain, míg rajta az erős levegőjű tenger mosolya csillog. Természetében egyesül a zordon Dovrefjeld, hol született (1832. decemberében), s a Ramsdale-vidék derűje, hova atyja, a paraszt-származású pap, átköltözött, mikor fia hat éves volt. Jól jellemzi az a vallomása, hogy az évből az áprilist szerette, mely viharokat hoz, de tüzes napfényt is, mindent életre zsendít, s az ígélet és fejlődés kora. Ő maga is ilyen: csupa terv és ígélet. Alig rázza le magáról az iskola porát, s már könyvben és színpadon tiszta norvég irodalmat akar teremteni, megtörve a dán hatást; egyszerre ír színbírálatot, darabokat, elbeszélést és verset. Nem sokkal azelőtt gyűjtötték össze Norvégiában a népdalokat és meséket, s mint világszerte mindenütt, a költői szellem itt is megerősült ez üde forrás éltető vizében. Európában mindenütt a nép felé fordult a figyelem, s az irodalom követte a politika irányát. Jütlandi rajzok, Zimmermann és Auerbach paraszt-történetei láttak napvilágot. Norvégiában is akkor terjesztették ki a választó-jogot s a népben látták a jövő erejét és magvát. Ily időben jelentek meg Björnson népies elbeszélései, s e körülmények között szinte irány-művek gyanánt hatottak. Jól ismerte a népet, belőle eredt, köztük élt, ismerte hagyományait és dalait, mint azok az övéit énekelték; ő a szerzője a norvég nemzeti dalnak; egyéb költeményei közül a gyermek *Finn Niels*-ről szólót, a ki elveszti hótalpát s rejtelmes hang és erő lehúzza a hó alá — Goethe *Tündér királya* mellé állítják. Elbe-

szélései közé gyermekkori emlékei szövődnek, minő a pompás rajz atya hatalmas igás-lováról, mely megküzd a medvével s leteperi patáival; e paripa egy Rubens képre emlékeztet. Egyik első beszélye, a *Veszedelmes leánykérés* (1856), a nép erejét és bátorságát mutatja a szegény kérőben, a ki midőn kedvesének hozzátartozói elállják előle a járható utat, a meredélyen kapaszkodik fel hozzá, s merészségével és ügyességével megnyeri a leány kezét. Emlékeinek e lyrai ere az erő vonásai között siklik el. Legnagyobb hatást *Solbakken Synnöve* elbeszélése tett (1857); ez Dániában is feltűnt s valóságos diadalt jelentett; méltó párja *Arne* (1858); nem legmélyebb prózai művei szerzőjüknek, de elbeszélő művészetének gyöngyei. Sok bennök az egyéni emlék. Björnson maga mondogatta, hogy ő ismert oly gyöngéd és nemes paraszt-leányokat, környezetüknek oly virágait, mint Synnöve és Éli, s hogy míg sorsukat írta, a sorok közül mindig reá mosolygott arczuk. Emlék az is, hogy Thorbjörnt atya nem szívesen keresztelteti e névre, csak nem mer a szokással szakítani; minden második nemzedékben ezt viseli a családban a fiú, de ezeknek nincs szerencsájük; — a költőt sem akarta atya Björnnek keresztelni, épen ily okból, s azért tette a Björn (medve) mellé a csillagot (stjern). Mintha mind a kettőből volna benne valami: vaskos józansága eszmékért való lelkesüléssel párosul. Írás-művészetében is a józan realizmus híve, de nem a nyers, hanem a nemes ideal-realizmusé. Természetes és egyszerű, mégis idylli, a tiszta jókedv sem idegen tőle, mint a *Vidám legény* rajzában. Életviszonyok rajzába, jellemfestésbe, a nyelvbe is az ősmondák ereje vegyül, de tiszta erkölcsi felfogás, emelkedett és gyöngéd érzelmek mellett; egyszerű, sőt szegényes viszonyokat rajzol, de bájjal és költészettel gazdagon. Nálunk Baksayhoz hasonlít. Egész Norvégia benne van ez elbeszélésekben: a nép és a tájak, mintha csupa Normann-képet látnánk, s a tenger tiszta levegője. Nyelve a dán-norvég iro-

dalmi nyelv, mely kapcsolatot keres a déllel, Európával, a miért az ifjak, Arne Garborg, s a tiszta norvég nyelv harcosai, meg is itélték. Művészi tekintetben a hazai kritika különösen a párbeszédék szűkszavuságát dicsérte.

A norvég olvasó nem csak abban találhatta örömét, hogy irodalmuk egészen a norvég élet képét tárja elébe, hanem abban is, hogy milyen művészi e kép, s az ifjú irodalomban milyen kitünő tehetség támadt. Mind ennél többet jelentett s az idegen olvasót is az hódítja meg, hogy e beszédek olvasása édes gyönyörűség. A művész és gondolkodó egyesül bennök, noha az élet nagy kérdései még csak önkénytelenül tükröződnek az élet rajzában s nincsenek kiemelve. Synnöve történetében a derültebb hitet a puritán haugianizmussal állítja szembe; e téma többször visszatér munkáiban s *A halász-leány*-ban, az *Isten nyomai*-ban mind szigorúbban nézi az írás betűihez ragaszkodó komorságot. Másrészt az átöröklést érinti, az Ibsen-féle *Kisértetek* témáját. Az elbukott leány, a falu bolondja festésében sötét színekhez is nyúl, minők a mi falusi életünkben sem hiányzanak. *Arne* a nép dalos kedvének megtestesítője, egy élő nótafa, rokon Andersen *Rögtönzőjével*; a lelkében fakadó versek elárulják vágyódását a hegyeken túlra, — s ebben a norvég léleknek kivált egy időben erős és általános vágyát, az Amerikába vándorlás veszedelmét; az anyjához való szeretet s egy szép szempár azonban megköi, s megtanítja rá, hogy a csalogató vágynál többet ér a nyugodt élet és a csendes boldogság. E kérdést vizsgálja másik oldaláról *A halász-leány*, kit a nép sarjában szunnyadó tehetség nagy színésznővé emel, s a ki ezzel kiszakad a családi boldogság köréből. Egészen a későbbi Björnsonra vall *A sasfészek* elbeszélése; a ragadozó elhordja a szegény falu csibéit, bárányait, egy gyermeket is elragad; a fiatal nemzedék mind arra készül, hogy szétrontsa a kártevő madár megközelíthetlen fészket; egy legény rá

is szánja magát, s kezd az oromra felkúszni a szakadék nyílásán; de a kő mállik, s lezuhan. Egyik aggastyán azt mondja a holttest mellett: „Vakmerőség volt; de mégis jó, ha van valami olyan magasan, hogy nem éri el akárki.“ Nem önnön lelkébe világít-e ezzel az északi gondolattal a problémák későbbi költője, az *Erőnkön felül* írója?

Első színművei is ily erősen norvég jellegűek, s ezek szövegében is ott csillámlanak mind a lyrai vonások, mind a nagy kérdések arany-szálai. Színműirői jártasságát mint színbíráló és színigazgató szerezte. Itt is úttörő. Az ő eleven, mozgalmas kis drámája, a *Csaták közben* (1856), az első norvég történelmi színmű. A középkor zordon hőseit, nagy szenvedélyeit idézi fel, valódi költői erővel. Egy úton jár Ibsen fiatalkori darabjaival. *Sánta Huldá*-ja a *Helgelandi hősök*-kel rokon, a fő-alakok egy vérből valók; *Stuart Mária Skótországbán* a katolicizmus és protestantizmus küzdelmét rajzolja, a vallások és világnézetek harczát, mint Ibsen az *Északi hadútban*; de Björnsonnál több a lyrai színezet, az egész közelebb áll az élethez, a múlt rajzában a jelen küzdelmei tükröződnek. *Sverre király*-ban a parasztság s a conservatív nagyok közt dúl a harcz, mintegy az újkori demokraták küzdelme, s a király a föld népével tart. Jeruzsálemi Sigurd táborában a vitézek arról beszélnek, mint vonja sokukat, mint Arnét, messze a tenger és a vágy, s hogy Harald Harfagar valamelyik utóda talán majd összegyűjti népét s elindul új hazát keresni Dél felé. Ez — századokkal visszavetítve, — az amerikai kivándorlás láza. Mindebből egy állandó vonás emelkedik ki: a nagy ember hivatásának érzete. A *csaták közben* Sverre királya keserűn panaszolja, hogy romok és holttestek közt jár, ördögnek tartják, pedig ő jót akar, gyógyítani kíván s békét szerezni mindenkinek. Sigurd-nak is nagy tervei vannak a róla szóló trilogiában; „elbűvöli saját ereje“, de az út el van torlaszolva előtte, (együgyü féltestvére ül a trónon), s ereje és türelmetlensége késztetik erőszakra. Az író!

a tette hivatott nagy ember problémája köti le, s az a nagy ember, a ki e történelmi alakok tettvágyában és vivódásaiban lappang, — a költő maga. Ő is tettvágytól feszül, hívja az élet; őt is félreértették, gyűlölettel és szenvedélyes ellenállással találkozott — s mint Sigurd önkényt száműzetésbe, elkeseredésében ő is külföldi útra megy, hogy tisztultabb lélekkel térjen vissza.

Sigurdnak, a kihez az ország harczos népe áramlik, azt mondja testvére: hozza meg hazájának a legnagyobb áldozatot, áldozza föl harczai dicsőségét. Björnson ily áldozatot hozott: kész volt feláldozni írói dicsőségét. Külföldön inkább az életet, mint az irodalmat tanulmányozta, s hazatérve, tanulságait előadásokon hordja szét országszerte, belemerül a politikába; nincs társadalmi kérdés, melyhez hozzá ne szólna. Mindenképen az életet, a haladást szolgálja. Irodalmi termékenysége, fejlődése szinte megakad, míg a hetvenes évek derekán egy második nagy európai út új benyomásaival ismét föl nem ébreszti s magasra nem lendíti alkotó erejét.

Akkoriban szakított a nyugati irodalom a múlt rajzával, s a modern élet problémái felé fordult. Ez irány magával ragadta Björnson, kinek mindig éles szeme volt az élet kérdései iránt s bátorsága azok kimondásához. Ott, külföldön, az általános emberi feladatok, a jelen nagy kérdései kötik le. S miután megteremtették Ibsennel együtt hazájuk nemzeti irodalmát, most összekapcsolják azt a nyugati áramlatokkal s az emberiség nagy eszméivel. Ettől fogva Björnson az eszmére veti munkáiban a súlyt s feláldozza annak a művészi formát és hatást, de hazája földjét és levegőjét nem hagyja el soha. Nem gyönyörködtetni, hanem felrázni, nem hódítani, hanem hatni akar; Flake, jeles kézikönyvében, Björnson pályája második felében „probléma-költőnek“ nevezi.

Már külföldi útjáról két színművet küld haza, melyek a jelen visszaéléseit ostorozzák. Egyik, *A szerkesztő*, a sajtóra lövi nyilait (érintkezik Ibsen-

nek *Az ifjúság szövetségé*-vel); a másik *A csőd*, az első norvég társadalmi dráma, mely Ibsen *Társadalom támaszai*-ra is hatott. Norvégia a krími háború után súlyos gazdasági válságon ment át, s Björnson heves cikkekkel támadt a hirtelen meggazdagodottak fényűző életmódjára, mely sok kereskedő-házat megrendített. Itt is ily hivalkodó házat rajzol, mely nehezen előteremtett új meg új kölcsönökkel tatarozza a súlyedő hajó lékeit, míg a kártyavár összedől. A család ekkor új életet kezd, jobban mondva elülről kezdi az életet; a kényes lányok is munkához látnak, segíti őket régi hű könyvelőjük, kihez az egyik leány most hozzámegy; a végső felvonás ezt a józan, komoly és derült új életet rajzolja, melynek munkája van, de gondjai nincsenek. E befejezés az élenken lüktető dráma végén kissé édeskés, de a közönséget épen ez nyerte meg, nem csak otthon, hanem Németországban is. — Társadalmi problémát feszeget *Az új rendszer* is, a kereskedői és közélet erkölcsét, igazságot és szókimondást követelve. Ez is actualis hazai eseményekkel áll kapcsolatban, noha ezek csak oly külső eszköz szerepét viszik, mint *Nórá*-ban a váltó. Akkoriban (1878—79) Norvégiát különösen foglalkoztatta a vasútak ügye; a darabban egy Amerikát járt fiatal mérnök rájön, hogy a nagyhírű új vasúti rendszer, mely a vezérigazgatónak positiót és jólétet adott, téves és káros; megírja ezt egy szakmunkában, mely felrázza a közvéleményt. A vezérigazgató hívei, fia, a ki bárátja volt a támadónak, leánya, a ki szinte jegyese, mind elfordulnak tőle, de végre a bátorság és igazság győz, és visszatérnek hozzá. Oly küzdelem ez, mint *A nép ellené*-é, de itt a győzelem nem marad az önérzetre korlátozva: az igazság kivívja jogát, s a boldogulást és boldogságot is, harczosa számára. Így akarja ezt a szerző életkedve és optimizmusa.

A munka és erkölcs állandó tárgya Björnson gondolkörének. Öregkori munkái közül is erről szól két darabja, a *Laboremus* és *Storhovén*. Az érzékek káprázata, a szenvedélyek csábja, a lelki harczok,

mind a munka békéjében nyugosznak el, mi az ember legfőbb hivatása. A harmadik, *Daglannet*, az ifjak és öregek örök harczát is erre vezeti vissza: az új nemzedék a maga munkáját kívánja végezni, annak tör utat, s ez egy lépést jelent előre.

Költészetének másik oldala a társadalom és erkölcs vizsgálata. E téren ép oly forradalmár, mint Ibsen. *Leonarda* a visszás erkölcsi mérték ellen lázít, egy derék asszony rajzával, a kinek társadalmi helyzete megdől, mihelyst kitudódik, hogy egy kalandor felesége; ő, a legderekbabb, hozza a legtöbb áldozatot, még leányától is el kell szakadnia, ha nem akarja jövőjét tönkre tenni, — s a felületes társadalom férjével őt is elítéli, mintha erkölcsi téren ma is fennállna a barbár szokás, hogy a holt férjjel el kell égetni feleségét. A költő a vallásos és erkölcsi türelem szószólója; csak a lélek arany-tartalmát nézi s korbácscsal üzné az illem és társadalmi külsőségek kufár lelkeit. Utolsó nagy regénye, *Mary*, egy leány története, a ki szerelemből az esküvő előtt odaadja magát szíve választottjának, büszkén és nemesen, de a férjiben a győztes önhittsége elárulja alacsonyosságát; *Mary* csalódásában már halálra ítéli magát bal-lépéseért, midőn mellőzött másik kérője mindent jóvá tesz, mert meg van győződve, hogy a mit szerelme tárgya tett, az nem lehet rossz.

Különösen sokat foglalkozik a házassélet erkölcsével. Már ifjan írt egy kis színművet az *Új házasok*-ról, melyet ma is folyvást adnak német színpadokon. Arról szól, mily nehéz a fiatal asszonymak elszakadni szüleitől s a régi környezet hatalmától; mily boldogtalanná teszi ez a férjjet, a ki egészen magának kívánná feleségét, mert csak ez igazi házasság. A kritika kifogásolta, hogy ez a szeretet a darabban kölcsönös féltékenység útján támad fel, s hogy a hitvesi szeretet itt prózai kötelességnek, a házasság szinte nevelőintézetnek van feltüntetve; de ily túlzások gyakoriak a tételes daraboknál, Björnson pedig egyenesen ezért ír, s nem a könnyed szórakoztatás kedvéért. E tárgykörbe esik

Mikor az uj bor forr című derűs darabja, mely a fiatal házások nehéz összeszokását, az elkényeztetett leánynak magabálványozásáról való keserves lemondását, a régi házastársak egymásra únását rajzolja, s hogy a gyermekek szerelmétől mint mozdul meg a régi parázs. — *Magnhild* elbeszélése egy leányról szól, a ki a pap házában kifinomult, s egyszerre, szinte észrevétlenül, hozzá megy egy idős mesteremberhez, a kitől inkább idegenkedik. Nem is igazi felesége, inkább cselédje. A sors ő tőle sem tagadja meg az élet álmát s feltámad érdeklődése egy tüdőbajos művész iránt. Egy barátnője is segít felrázni lelkét. Midőn *Magnhild* fel akarja bontani házasságát, hogy a munkában keressen életcélt, mert az embernek nem csupán egy rendeltetése van, férje azt kérdi tőle: honnan veszi ehhez a jogot; ilyesmi nincs a szentírásban; az uj *Nóra* homlokára mutatva, azt feleli: Így van megírva itt. A *Nóra*-probléma ez, hogy a nem igazi házasság, mely nem épül a lelkek összhangján, lealázó iga, a melytől szabadúlni kell. *Isten nyomai* című nagy regényében a válást és második házasságot kárhóztató szigorú pappal szembe állítja a derék orvost, elvált asszonyból lett hitvesével, a kit az emberek elfordulása, mint rá súlyosodó átok, megöl, de a kiknek élete a papot is az élet és szeretet istenéhez téríti. A házasságban teljes összhangot s egyforma erkölcsi alapot kíván; azt követeli, hogy mind a két fél egyforma tisztán várjon a nászra. *A keztyű* című darabjában a menyasszony, mikor megtudja, hogy vőlegényének szerelmi viszonya volt, szeme közé vágja keztyűjét. Az alak typussá vált, mint *Nóra* s szenvedélyes vitákat keltett. A költő maga is előadásokat tartott a monogamia vagy polygamia tárgyáról, kitérve az átöröklés nagy kérdésére is, mely e kort sokat foglalkoztatta (Ibsen: *Kisértetek*), s ostromozza azt a balhítet, mintha az átöröklés kizárná a nevelés hatását, hiszen senki sem örököl csupa rossz tulajdonságot, s a jó vonások öröklése csak megkönnyíti a ne-

velést, mert erősbödve, erkölcsi töke gyanánt öröklődnek át. A nevelés nagy feladatát az anyára hárítja, több elbeszélésben fejtegeti ezt. *Absolon haja* egy ifju rajza, a kit vére méltatlan asszony háló-jába ejt, fellázad anyja, mint Absolon az atyja ellen, de csalódva és megtörtén visszater hozzá, mert az anyai szív nem ismer ellentéteket és megbántást. Az anyai érzés általános rajzánál mélyebbre száll a *Lobogók a városban és kikötőn* beszélye. Rendalen Tamás zabolátlan nemzetség sarja; atyja kicsapongó volt, de erélyes is. Az özvegységre jutott anya, hogy szelidebbé tegye, saját leány-iskolájában neveli fiát, a ki később átveszi az iskolát. A költő a maga eszményi iskoláját rajzolja itt: a fölvilágosítás s a gondos testi nevelés módszerét, melynek Norvégia ifjú nemzedéke sokat köszön. Ennek szükségét egy iskolás leány elbukásával magyarázza, a kinek csábítóját aztán, mint *A keztyű*-ben, eltaszítja meny-asszonya; az esküvőre kítűzött zászlók ezt az erkölcsi diadalt ünneplik. — Sokat foglalkozott a költő az iskolával *Daglannet*-ben is, kivált az amerikai példával, a gyermek ottani tiszteletével, önállóságra, szabad fejlődésre szoktatásával.

Mindez, a munka, erkölcs és nevelés kérdése, a jobb életet és jobb jövőt szolgálja. Az élet és a jövő szeretete az, a mi Björnson munkáiból árad; a közfelfogást, az intézményeket mind ehhez kívánná szabni. Ebben van munkáinak gyakorlati vonatkozása és becse; a gyakorlatiság e súlya óvja meg túlzó elvek- és eszméktől.

Épen erre, a túlságok kerülésére s az emberi erő határaitra világít rá az a nagy drámai költemény, mely életének főműve. Címe is *Erönkön fölül*. A vallásos hit túlságát s a társadalmi elméletekét rajzolja, s e túlságok káros, veszedelmes, kivihetetlen voltát. Az első részben Sang lelkész az igaz keresztység példája kíván lenni, mint Brand; imájával akarja meggyógyítani régóta beteg s álomtalánúl fekvő feleségét; az asszony az imán csakugyan elszunnyad, mintegy delejes álomban fel is kél

ágyából, de egyszerre holtan rogy össze; férje a kétség sikolyával kap szívéhez, és ő is halott. A csoda megtörtént, de az emberek nem bírják elviselni, nincs hozzá elég erejük. A sok évvel később írt második rész sociális dráma, a társadalmi elméletek túlságát, a forradalmi láz rombolását mutatja. Sang lelkipásztor gyermekei valami amerikai örökség útján meggazdagodtak; a kik atyjuk vallásában nem tudtak hinni, most hisznek a társadalmi elméletekben. A fiú, Éliás, szétosztja vagyonát a bányászok közt; atyjáéhoz hasonló rajongó vágy él benne, hogy valami nagy áldozatot hozhasson, magát is föláldozza munkás-testvéreiért. Egy tanácskozás alatt a levegőbe röpíti a gyárosok egész gyülekezetét, s maga is elpusztul. A feladat meghaladta erejét: a világ nem fordul ki sarkaiból, a régi rend csak megerősödik. A haladás útja nem a rombolás. Testvére, Rachel, kórházat épít, ott ápolja azt a gyárost is, ki testvérét a merényletnél lelőtte. Az ő buzgósága mutatja az emberi erőhöz való s az emberi erőhöz méltó feladatot. Két gyermekkel, a kiknek Spes és Credo (hit és remény) a nevük, reformálni akarja az iskolákat, a találmányok útján jobb sorsba emelni, egészségesebbé tenni az embereket. Ez a nagy feladat, a mely nincsen erőnkön fölül: a haladás. Az ő ajkára van adva az alapeszme: „Iszonyodom a nagy számvetéstől. Áttörnek az emberinek körén, pedig a megváltás csak ebben van. Irtózom a nem emberitől. Nem irtózatossal valóban? Éliás velem szenvedte, a mit csak szenvedni lehet a csoda emberfeletti erejétől, s most ugyanő emberfeletti teoriák között botorkál.“ Mintha e két darab hőse az emberiség maga volna, a mint a középkor vak hite után most az elméletek vak hitébe veti magát.

Rachel tanítása merő általánosság, sőt naiv, de igazi emberszeretet árad belőle, nem a végtelenbe vesző, elméleti szeretet, hanem gyakorlati és munkás. Ez a Björnson tanítása.

A helyett, hogy Björnsonról beszéljünk, ime, folyvást őt beszéltetjük, munkáinak tartalmát és eszméit adjuk jellemzés helyett. De ez maga a legjobb jellemzés, s boldog író, a ki nem szorúl magyarázatok mankójára. Munkáinak ismertetése mutatja, hogy Björnson egész életét munkában, eszmék szolgálatában töltötte, mint lapszerkesztő a vidéken és a fővárosban, mint színigazgató, író, politikus, felolvasó és népszónok. Egész munkássága gyakorlati, s szoros kapcsolatban van Norvégia életével; nem csak olyan irányzatos munkái, mint *A király* című drámája, melyben a királyság intézménye ellen küzd, a miben később más útra tért, hanem valamennyi. Alakja Norvégiának nemcsak irodalmi életébe, hanem történetébe tartozik. Egyike azoknak, a kik kivívták a norvég szellem önállóságát, s később segített kivívni hazája politikai függetlenségét a svéd uralkodóházzal való personal-unio ellenében is. Tanítás élete és egyénisége is: egy ily egészséges, gondolkodó és küzdő ember látványa mindig tanulságos és fölemelő. Munkáit úgy szórta el, mint magvető hinti a magvat, s az eszmék, melyek Észak hótakarója alatt kihajtottak, az egész világnak teremnek.

Brandes azzal jellemzi őt: Norvégiára nézve több pusztá költőnél. Érezte ezt róla mindenki. A népnek egy egyszerű fia azt mondta róla: Ibsent csodáljuk, de Björnsont szeretjük. — Ibsen maga, a kivel utaik sokszor elváltak, de mindig újra találkoztak, egyik tartós meghasonlás után azt írta neki: Munkáid első sorban állnak az irodalomtörténetben. De ha rajtam állna, minő felíratot véssenek emlékkövedre, e szavakat ajánlanám: „Élete volt legszebb költeménye.“

Voinovich Géza.

ARNE

OSZK

ELSŐ FEJEZET.

Két magas szikla között mély szakadék fe-
küdt; a szakadékon át bővízű hegyi patak hömpöly-
gött akadozva a sziklatörmelék és kőmező felett.
Magasan és meredeken emelkedett mind a két oldal,
az egyik teljesen kopár volt; lent, olyan közel a fo-
lyóhoz, hogy tavasszal és ősszel átcsaptak a habjai
rajta, fiatal erdő állt csoportokban, de akár a ma-
gasba nézett, akár maga elé, mindenütt el volt zárva
az útja.

— Hátha felöltöztetnénk ezt a sziklát? — mondta
a borókafenyő a tölgynek, mely szomszédja volt. A
tölgy lenézett, hogy meglássa, ki beszél; azután újra
fölegyenesedett és hallgatott. A folyó olyan erővel
iparkodott előre, hogy csupa fehér tajtékot vetett;
az éjszaki szél beszorúlt a völgynyílásba és a sza-
kadékok közt kezdett üvölteni; a kopár szikla fázva
hajolt előre. — Hátha felöltöztetnénk ezt a sziklát? —
mondta a boróka a fenyőnek a másik oldalon. —
Erre bizony csak mi vállalkozhatunk, — felelt a
fenyő, meg-megsímogatva szakállát és a nyírfára
nézve: — Neked mi a véleményed? — de a nyírfa
előbb aggodalmasan nézett végig a sziklán; olyan
fenyegetően függött felette, hogy szinte elvette lélek-
zetét is. — Jó, öltöztessük fel hát, Isten nevében, —
mondta a nyírfa és ha nem voltak is, csak hárman,
mégis vállalkoztak a szikla felöltöztetésére. A boróka
járt elől.

Mikor már egy darabon előre haladtak, talál-
koztak a hangával. A boróka el akart mellette menni.
— Nem, — mondta a fenyő, — vigyük magunkkal
a hangát is. — És a hanga velük ment. A boróka

azonban nemsokára csúszni kezdett a meredeken. — Kapaszkodjál belém, — mondta a hanga. A boróka megtette, a hanga pedig a legkisebb repedésbe is beledugta az ujját és a hol ő az ujjával megfogózott, a boróka mindjárt két kézzel odatapadt. Így csúsztak, kusztak mindig tovább, utánuk a fenyő és nyírfa kissé nehézkesebben. — Ezen Isten áldása lesz, — mondta a nyírfa.

De a szikla elkezdett gondolkozni, hogy miféle férgesek kapaszkodnak felfelé az oldalán. És miután néhány évszázadon át ezen gondolkozott, végre egy kis patakot küldött le, hogy megnézzze, mi történik odalent. Épen tavaszi áradás idején volt és a patak addig kanyargott és siklott lefelé, míg a hangával nem találkozott. — Kedves jó hanga, nem engednél keresztül? olyan kicsike vagyok, — mondta a patak. A hanga nagy munkában volt, de azért egy kicsit felemelkedett és aztán tovább dolgozott. A patak át-siklott alatta. — Kedves jó boróka, nem engednél át? olyan kicsike vagyok. — A boróka szigorúan végignézett rajta, de mivel már a hanga átengedte, neki sem maradt más hátra. A patak elsiklott alatta és most már odaért, a hol a fenyő állt és fújva igyekezett előre. — Kedves jó fenyő, nem engednél át? olyan kicsike vagyok, látod, — mondta a patak, megcsókolta a fenyő lábát és elkezdett hizelegni neki. A fenyő szégyenkezve engedte tovább. De a nyírfa felemelkedett, mielőtt a patak kérte volna. — Hi-hi-hi! — mondta a patak és elkezdett nőni. — Ha-ha-ha! — kiáltotta a patak és tovább nőtt. — Ho-ho-ho! — zúgta a patak és ledöntötte a hangát, a borókát, a fenyőt, a nyírfát, valamennyit a hátára vette s úgy hurczolta ide s tova a nagy hegyek között. A sziklával néhány évszázadon át gondolkozott rajta, hogy vajjon nem mosolyodott-e el akkor.

A szikla nem akarta, hogy felöltöztessék, ez világos volt. A hanga annyira bosszankodott, hogy egészen belezöldült; aztán újra neki fogott. — Csak bátorság! — mondta a hanga.

A boróka odakuporodott és a hangára nézett;

és addig-addig kuporgott, míg végre fel is állott. Felborzolta haját, neki indult és olyan keményen belevágta körmét a kőbe, hogy talán még a szikla is megérezte: — Ha én nem kellek is neked, annál inkább kellesz te nékem. — A fenyő lábújjhegyre állott, hogy megpróbálja, vajjon fel tud-e egyenesedni; először az egyik lábára támaszkodott, az elbírtá, azután a másikra, annak sem volt semmi baja, így aztán a két lábára felállt. Először megnézte, hogy hová jutott, azután, hogy hol feküdt és végre, hogy merre induljon. Utnak is eredt, olyan büszkén, mintha soha sem esett volna le. A nyírfa nagyon piszkos lett, de már ő is felállt s elkezdte csinosítani magát. És megint haladni kezdtek, mindig gyorsabban, fel az oldalakon a tető felé, napsütésben és záporban egyaránt. — Hát ez meg micsoda? — kérdezte a szikla, mikor a nyári nap ragyogott felettük, a harmat csillogott, a madarak énekeltek, a mezei egér visított, a nyúl ugrándozott s a hermelin sikoltva rejtőzködött el.

Végre eljött a nap, mikor a hanga félszemmél túllátott a sziklapárkányon. — Ojjé, ojjé! — kiáltott a hanga és eltűnt odafent. — Ejnye, vajjon mit látott a hanga? — mondta a boróka és sietett, hogy ő is minél előbb átleskelődhessen. — Ojjé, ojjé! — kiáltott és ő is eltűnt. — Ugyan mi lehet a borókát? — kérdezte a fenyő és nagy lépésekkel igyekezett előre a melegben. Nemsokára odalátott ő is, ha lábújjhegyre emelkedett. — Oh-hó! — Valamennyi tülevele égnek állt a csodálkozástól; nagy erőfeszítéssel felkapaszkodott és eltűnt. — Mi lehet az, a mit valamennyien látnak, csak én nem? — szólt végre a nyírfa; ügyesen maga köré kapta szoknyáját és utánuk tipegett. Egész feje egyszerre emelkedett fel a sziklapárkány felé. — Ó-oh — hát nem egy nagy erdő van már idefent; fenyő és hanga, boróka és nyírfa várnak ránk — mondta a nyírfa és megrázta leveleit a napfényben, hogy csak úgy hullott róla a harmat. — Így van az, ha az ember előretör — mondta a boróka.

MÁSODIK FEJEZET.

Kampen volt az Arne szülőhelye, odafent. Anyját Margitnak hívták és a Kampen-major egyetlen gyermeke volt. Tizennyolcz éves korában egyszer nagyon soká maradt a tánczmulatságon; kísérői hazamentek és Margit azt gondolta, hogy most már úgy is egyformán hosszú lesz az út hazafelé, akár megvárja a táncz végét, akár nem. És így történt, hogy Margit ott maradt, a míg a muzsikus, a kit Skraedder vagyis a szabó Nilsnek hívtak, egyszerre csak letette a hegedűjét, mint ez már szokása volt, ha többet ivott, a tánczosokra bízta, hogy fütyöljenek maguknak, ha tetszik, derékon kapta a legszebb leányt és ugyancsak verte a taktust lábával; majd a legmagasabb embert kikeresve, sarkával lehajította a kalapot a fejről. — Ho-ó! — kiabált ilyenkor.

A holdfény csodálatos szépen játszott a havon, mikor Margit aznap este hazament. A pitvarba érve, a hol aludni szokott, még egyszer ki akart nézni. Már levetette volt pruszlikját és kezében tartotta, míg odakint állt. Egyszerre csak érezte, hogy fázni kezd; gyorsan bement, levetkőzött és a guba takaró alá bújt. Akkor éjjel Margit egy nagy vörös tehénnel álmodott, mely beszabadult a szántóföldre; neki kellett volna kikergetni, de akárhogy igyekezett, nem bírt a helyéből megmozdulni; a tehén nyugodtan evett tovább, jóllakott és vastagra hízott s közben nagy, komoly szemével folytonosan őt nézte.

Mikor legközelebb tánczmulatság volt a faluban, Margit megint elment. De aznap este nem akart tánczolni; ülve maradt, a zenét hallgatta és csodálkozott, hogy miért nem inkább ezt élvezik a többiek is. Amint mult az idő, a muzsikus is felállott és tánczolni akart. Egészen váratlanul egyenest Kampen Margithoz ment. A leány alig tudta, mi történik vele és már Skraedder Nils-szel tánczolt.

Nem sokára kimelegedett az idő és a tánczmulatságoknak is vége volt. Tavasszal Margit egy kis beteg bárányt vett pártfogásába, de anyja azt ta-

lálta, hogy túlságba viszi a dolgot. — Hiszen csak egy kis bárány, — mondta anyja. — Igen, de beteg, — felelt Margit.

Már régen nem volt templomban; inkább anyjának legyen meg ez az öröme, mondta, mert valakinek úgy is otthonn kell maradni. Egy szép nyári vasárnapon, mikor olyan ragyogó idő volt, hogy a széna nyugodtan kint maradhatott még egy napig, anyja azt mondta, hogy ma bátran elmehetnek a templomba mind a ketten. Margit nem igen tudott erre mit mondani és felöltözött; de mikor már olyan közel voltak a templomhoz, hogy meghallották a harangszót is, Margit egyszerre sírva fakadt. Anyja halálsápadttá vált; aztán tovább mentek, az anya elől, Margit utána, meghallgatták a prédikációt, elénekelték az utolsó zsoltárt, meghallgatták az imádságot is és csak csengetés után mentek ki. De mikor hazaértek, anyja a szobában mind a két karjával átölelte Margitot és azt mondta: — Ne titkolj el előttem semmit.

Ujra eljött a tél; Margit már nem tánczolt. De Skraedder Nils játszott a hegedűjén és végül mindig a környék legszebb leányát fogta kézen és tánczoltatta meg. Ekkor már mindenki egészen bizonyosan tudta és emlegette, hogy Nils a kerület legvagyonosabb gazda-leányát is megkaphatja, ha akarja s némelyek még azt is hozzátették, hogy Böen Eli is jár utána Birgit leánya miatt, a ki halálosan szerelmes Nilsbe.

Ebben az időben történt, hogy Margit leányasszonynak Kampenben fia született, a kinek a keresztségben Arne nevet adtak s atyja gyanánt Skraedder Nilst jelentették be.

Ugyanaznap este Nils egy nagy esküvőn volt, a hol jól leitta magát. Nem akart játszani, csak folytonosan tánczolt és senkit sem türt meg maga mellett. De mikor Böen Birgithoz ment, hogy felkérje, kosarat kapott. Röviden felnevetett, sarkon fordult és tánczba akarta vinni a legelső leányt, a ki keze ügyébe került. De az is vonakodott. Nils lenézett rá;

ez a kis barna lány, a ki mindig bámulva tekintett rá, most milyen halvány volt! Nils könnyedén feléje hajolt és suttogva kérdezte: — *Velem* nem akarsz táncolni, Karen? — De nem kapott feleletet. Még egyszer megkérdezte. És akkor a leány épen olyan halkán suttogva mondta: — A táncból könnyen több lehetne, mint szeretném. — Nils lassan visszahuzódott, de mikor a szoba közepére ért, egyet ugrott és elkezdte a hallingot táncolni egyedül; senki sem táncolt tovább, hallgatva álltak körülötte és nézték.

Végre kiment a szinbe, lefeküdt és elkezdett sírni.

Margit otthon ült kis fiával. Hallotta, hogy Nils egyik táncmulatságból a másikba megy; ránézett a fiára és sírni kezdett, aztán újra ránézett és megvigasztalódott. Az első szó, melyre fiát megtanította, az „apa“ volt, de csak akkor mondta neki, ha anyja, vagyis most már a nagyanya, nem volt a közelben. A minek az lett a vége, hogy a kis fiú a nagyanyját nevezte apának. Nem volt könnyű leszoķtatni róla és ez is hozzájárult, hogy felfogása korán fejlődött. Még kis fiú volt, mikor megtudta, hogy Skraedder Nils az apja — és mikor abba a korba jutott, mikor kalandos dolgok vonzanak legjobban, azt is megtudta, hogy milyen ember volt Skraedder Nils. A nagyanya azonban szigorúan megtiltotta, hogy a nevét kimondják előtte; az öreg asszony csak arra törekedett, hogy Kampen majort udvarházzá bővítse s hogy ezzel leányának és a kis fiúnak gondtalan életet biztosítson. Felhasználta a szomszéd gazda szegénységét, megvette földjét, évről-évre törlesztette és úgy dologhoz látott, akárcsak egy férfi; tizennégy év alatt, mióta özvegy volt, Kampen megnőtt és terjeszkedni kezdett, úgy, hogy négy tehenet és tizenhat juhot táplált s azonkívül felében egy lovat is tartott.

Skraedder Nils ezalatt az egész területet beköborolta; keresete nagyon megapadt, először is mert nem jár úgymint utána, mint eddig, de meg azért is, mert már nem szerették annyira, mint régen. Már jóformán egyebet sem tett, csak hegedült, a mi sok

ivásra adott alkalmat, de sok verekedésre is és rossz napokat hozott magával.

Arne körülbelül hat éves lehetett, mikor egy téli napon az ágyában játszógatott; az ágyterítóből vitorlát csinált és egy főzőkanállal evezett. Nagyanyja is odabent ült és font s közben elgondolkozva bólingatott a fejével, mintha azt bizonyítgatná, hogy mennyire igazak a gondolatai. A fiú észrevette, hogy nem figyel rá és elkezdte a Skraedder Nils nótáját énekelni, olyan durván és közönségesen, a hogy' megtanulta:

Ha nem tegnap óta süt rád a napfény,
Hallottad a Nils szabó hírét, hogy milyen legény.

Ha lábodon jársz már több mint egy hete,
Hallottad, hogy Storedragen Knutot hogyan győzte le.

Nyög Kviste Per Ole a ház fedelén:
— Vigy utravalót magaddal, ha megint oda doblak fel én.

De Bugge Hans sem volt a senki fia,
Nem egy megijedne, ha véle ki kellene állania.

— Mondd csak Nils, téged hová fektesselek,
Hadd köpök oda s mellé hadd teszem a fejedet.

— Ohó, a kezem ügyébe jöjj csak közelebb,
Tán verekedni a nyelveddel kell, azt képzeled! —

Az első eldöntetlen összecsapásnak maradt,
Nem hátrált meg egyik sem a másik keze alatt.

A másodiknál az orrára bukott Hans — oh jaj!
— Igy köpködj ebadta! — foly a vére, megvan a baj!

Tovább nem énekelt a fiú, pedig még volt két vers, azokra anyja nem tanította meg:

Láttad már friss havon az árnyékát a fának?
Láttad már Nilset tenni a szépet a lánynak?

Láttad már Nilset, a lábát hogy' rakja a tánczba?
Menekülj, ha leány vagy — lelked késő bánat ne bántsa!

Nagyanyja ezt a két verset is ismerte és annál inkább eszébe jutott, mert nem énekelték el. A fiúnak nem szólt semmit, de az anyjának azt mondta: — Csak tanítsd meg a fiadat a saját szégyenedre; de ne felejtsd el az utolsó két verset sem.

Skraedder Nilst az ívás annyira tönkretette, hogy már nem is az az ember volt, a ki régen. Sokan azt tartották, már nem viszi sokáig.

Ekkor történt, hogy két amerikai látogatta meg a vidéket és mikor meghallották, hogy a közelben menyegző lesz, mindenáron látni akarták, hogy a népszokásokat megismerjék. A mulatságon Nils hegedült. Mindegyik idegen egy tallért tett a muzsikus tányérjába, mert szerették volna, hogy valaki a hallingot eltánczolja. De senki sem akart rá vállalkozni, hiába kérték őket. Mindenki azt akarta, hogy Nils tánczolja el: „Hiszen ő tudja legjobban.“ Minél inkább vonakodott, annál jobban ostromolták, míg végre egyhanguan mindenki őt akarta látni és Nils csak erre várt. Átadta valakinek hegedűjét, letette sapkáját, kabátját, belépett a körbe és mosolyogni kezdett. A régi érdeklődés vette körül s ez visszaadta régi erejét is. A közönség olyan közel nyomult hozzá, a mennyre csak lehetett, a hátulsók az asztalokra meg padokra állottak, a leányok összefogóztak és a legelsők között állt egy magas világosbarna hajú leány, a kinek előreálló homloka alatt a szeme kék volt, keskeny, hosszas metszésű szája gyakran mosolygott és ilyenkor egy kissé félrehúzódott az ajka; Böen Birgit volt. Nils meglátta, hol áll, mikor a menyezeten a gerendát vette szemügyre. A zene megszólalt, mély csend lett és Nils elkezdte a tánczot. Végigdübörgött a padlón, majd előre hajolva, a zene üteme szerint siklott egyik oldal felé, ringatta magát, néha-néha keresztbe vetette lábát maga alatt, aztán felugrott olyan állásba helyezkedve, mintha dobásra készülne és ringatózva, előre

hajolva siklott megint tovább. A hegedü jó kézben volt. A zene mindig tüzesebb lett, Nils mindig hátrább szegte a fejét s egyszerre úgy megrugta sarkával a mestergerendát, hogy a por csak úgy hullott rájuk. Nevetés és kiabálás hallatszott, a leányoknak még a lélegzetük is elakadt. A zene ujjongva hangzott tovább — mindig gyorsabban lüktető ütemben. Nils, mintha nem tudna ellenállani, előre-hajlott testtel rövid ugrásokkal követte a taktust, lehajolt, mintha dobásra készülne, mintha meg akarná tréfálni őket, aztán megint keresztbe kapta a lábát és mikor a legkevésbé várták, egyszerre csak ott döngött a csizma sarka a keresztgerendán, újra és újra, s minden dobbanás után hol előre, hol hátra bukfenczezve mindannyiszor gyertyaegyenesen állott megint a talpán. De most már megelégette. A hegedü még egy néhány taktussal tovább játszott a gyors tánczenét, aztán mélyebb hangnembe szállt alá, reszketve trillázott és egy utolsó elnyújtott mély hangban halt el. A csoport szétoszlott és a csendet hangos beszélgetés váltotta fel, melyből nevetés és kiáltások hangzottak ki. Nils a falhoz támaszkodott; ekkor odamentek az amerikaiak tolmácsukkal és mindegyik öt tallért adott neki. Újra csend lett.

Az amerikaiak tolmácsukkal beszéltek; ez aztán azt kérdezte Nilstől, hogy nem menne-e velük mint szolga; olyan bért kérhet, a melyet akar. — Hová? — kérdezte Nils; az emberek megint szorosán köréje gyülekeztek. — Ki a világba — hangzott a felelet. — Mikor? — kérdezte Nils és ragyogó arcczal nézett körül; Böen Birgitre esett a tekintete és attól kezdve folytonosan őt nézte. — Egy hét múlva, mikor visszautaztukban itt mennek keresztül, — felelték. — Lehet, hogy készen leszek akkorra, — felelt Nils, az öt tallérosokat mérlegelve tenyerében. Fél karját egy mellette álló ember vállára támasztotta és annyira remegett, hogy le akarták ültetni.

— Nem baj! — mondta Nils; néhány ingadozó lépést tett előre, azután egészen biztosan ment to-

vább, megfordult és kérte, hogy az ugrótánczot játsszák.

A leányok mind előre állottak. Nils is körülnézett, lassan, hosszasan válogatott, aztán egyenesen egy fekete ruhás felé tartott. Böen Birgit volt. Nils feléje nyujtotta a kezét, a leány mind a kettőt odaadta; ekkor Nils elnevette magát, elfordult és a mellette állót vitte el, a kit kicsapongó jó kedvvel ragadott magával a tánczba. Birgit nyaka és arcza vérvörös lett. Egy magas, szelíd arczu ember állt éppen mögötte; megfogta a kezét és eltánczolt vele — épen Nils után. Nils azonnal észrevette és talán csak gondatlanságból, olyan hevesen nekik tánczolt, hogy Birgit a tánczosával együtt elvágódott és elterült a földön. Nevetés és kiáltozás hangzott fel körülöttük. Birgit végre felemelkedett, félreállt és sírni kezdett.

A szelíd arczu ember lassabban állt fel és egyenesen Nilshez ment, a ki még tánczolt. — Állj meg egy kicsit! — szólt hozzá. Nils nem hallotta s tovább tánczolt; az ember megfogta a karját, mire Nils elrántotta magát és szembe nézett vele. — Nem ismerlek, — mondta és elmosolyodott. — Na hát ismerj meg! — felelt a szelíd arczu és öklével egyenesen az egyik szemébe vágott. Nils, a ki erre nem volt elkészülve, tehetetlenül, nehézkesen neki-vágódott a tűzhely éles téglaperemének; rögtön fel akart ugrani, de nem bírta: eltört a háta gerincze.

Kampenben ezalatt nagy változás történt. A nagyanya utóbbi időben betegeskedni kezdett, de csak annál sokkal jobban szorgoskodott, hogy összegyűjtse a pénzt, a mi még hiányzott az udvarház megszerzéséhez. — Ez elég lesz, hogy te és a kis fiú megélhesetek belőle. De ha valakit ide vennél, hogy elpazarolja az egészséget, akkor megfordulok még a síromban is. — Őszre csakugyan megérte azt az örömet, hogy adósságának utolsó részletét is kifizethette a nagyobbik birtok tulajdonosának és boldog volt, mikor a padkán ülve azt mondhatta: — Ez is rendben van. — De ekkor már halálos beteg is volt:

ágyba kellett feküdnie, nem is kelt fel többet. Leánya a temető egy üres helyére temettette el és szép fej-fát is állíttatott, melyen neve, életkora és a biblia egy verse volt bevésve. Két héttel azután, hogy a földbe tették, anyja fekete ünneplőjéből kapott ruhát a kis fiú és mikor felvette, olyan komoly lett, mintha a nagyanya tért volna vissza. Magától elővette a nagybetűs kapcsos könyvet, melyből nagyanya vasárnaponként olvasni és énekelni szokott, kinyitotta és megtalálta benne a szemüvegét. Ehhez a fiúnak nem volt szabad hozzányúlni, míg ő élt; most félénken felvette, orrára tette és azon keresztül nézett bele a könyvbe. Minden elmosódott előtte. Furcsa, gondolta a fiú, ezen át látta meg nagyanya Isten szavait. Felemelte, a világosság felé tartotta, hogy megnézze, mi a baja és — a szemüveg a földön hevert.

Nagyon megijedt s mivel az ajtó épen abban a perczen nyílt ki, azt hitte, nem jöhet be más, mint nagyanya; de nem, — anyja volt és mögötte hat ember, a kik nagy dübörgéssel és lármával hoztak egy hordágyat és letették a földre. Az ajtó nyitva maradt utánuk, úgy, hogy a szoba egészen kihült.

A hordágyon egy fekete hajú, sápadt arcú férfi feküdt; anyja sírva járkált körülötte. — Tegyétek vigyázva oda az ágyra — kérte az embereket és maga is segített. De mikor az emberek felemeltek, valami megcsörrent a lábuk alatt. — Ez bizonyosan a nagyanyám szemüvege, — gondolta a fiú, de nem szólt semmit.

HARMADIK FEJEZET.

Mindez ősszel történt. Egy héttel azután, hogy Skraedder Nilst a Kampen Margit házába vitték, üzenet jött a két amerikaitól, hogy Nils legyen készen. Épen borzasztó szenvedések közt feküdt az ágyban és a fogát összeharapva kiáltott fel: — Menjenek a pokolba! — Margit állva maradt mellette, mintha nem hallotta volna a feleletet. Nils ész-

revette és kis idő múlva lassan és bágyadtan mondta: — Hadd utazzanak el!

Mire tél lett, annyira összeszedte magát, hogy fel tudott ülni az ágyban, de egészsége tönkre volt téve egész életére. Mikor legelőször felkelt, elővette hegedűjét, felhangolta, de annyira felizgatta magát vele, hogy újra ágyba kellett feküdnie. Nagyon szótalan lett, de azért barátságos volt; később a fiúval együtt olvasgatott és a házi munkákban is segített. Nem járt ki és a kik meglátogatták, azokkal sem beszélt. Eleinte Margit elmondta neki a környék eseményeit, de ez mindig elkedvetlenítette, úgy, hogy Margit felhagyott az ujságotolással.

Tavasza felé Margittal együtt szokatlanul későig fennmaradtak és vacsora után még beszélgettek. Ilyenkor a fiút aludni küldték. Késő tavasszal aztán kihirdették őket a templomban és nemsokára csendben megesküdtek.

Nils kint dolgozott a földeken s mindent okosan és nyugodtan intézett. Margit azt mondta fiának: — Örömünk és hasznunk van belőle, hogy nálunk él; csak légy engedelmes és szíves hozzá, hogy ő is úgy bánjék veled.

Margit elég jól tartotta magát sok gondja közepett is; arcza piros maradt és nagy szemé még nagyobbnak látszott a sötét karikától, mely körülvette. Vastag ajka és kerek arcza volt s frissnek és erősnek látszott, habár testileg inkább gyöngé volt. Ebben az időben jobb színben volt, mint valaha és szokása szerint mindig énekelt munka közben.

Egy vasárnap délután apa és fiú együtt mentek ki megnézni, hogyan áll a vetés a földeken ebben az évben. Arne apja körül szaladgált és íjjával lövöldözött, a melyet Nils csinált neki. Így mentek fölfelé azon az úton, mely a templomtól és a lelkész házától vezetett az úgynevezett fensíkra. Nils az útszélen leült egy köre és elgondolkozott, a fiú pedig előre futott a nyílvevő után, épen a templom irányába. — Csak ne nagyon messzire, — kiáltott utána az apja. A fiú ugrándozás közben egyszerre

megállott, mintha hallgatóznék. — Apa, muzsikaszót hallok. — Nils is hallgatózni kezdett; hegedűszó volt csakugyan, melyet néha vad kiáltozás és lárma nyomott el, a mellett folytonos kocsizörgés és lódobogás hangzott; menyegzői menet volt, mely a templomból tartott hazafelé. — Gyere ide fiam — kiáltott apja és Arne észrevette a hangsúlyon, hogy sietnie kell. Apja gyorsan felállott és egy nagy fa mögé rejtőzött; a fiú utána szaladt. — Nem ide, amoda bujj el! — és Arne már egy bokor mögött volt... A kocsisor éppen befordult a nyírfa erdőbe; vad iramban jöttek, a lovak csak úgy tajtékzottak és az egész nép hujjahózva kiabált; apa és fiu megszámlálták a kocsikat, éppen tizennégy volt. Az első kocsin két muzsikus ült és messze hangzott a nászinduló a tiszta száraz időben; egy fiu állt mögöttük, a ki hajtott. Azután a koronás menyasszony jött, magasan ült és ragyogott a napban; mosolygása közben ajka egy kissé félrehuzódott; mellette egy kékbe öltözött, szelid arczu ember volt. Azután a kíséret következett, a férfiak az asszonyok ölében és végül a gyermekek; hat ember is hajszolt egy-egy lovat, minden ember ittas volt már, a szakács is, a ki az utolsó kocsin ült, egy kis pálinkás hordót tartva ölében. Énekelve és ordítózva robogtak tovább, majd teljes iramban le a hegyről: a hegedűszó, kiabálás, szekérszörgés még soká hallatszott utánuk a porfelhőben, a szél még fel-felhozott egy kiáltást, de nemsokára csak a tompa zaj maradt s aztán minden elcsendesült. Nils még mindig mozduatlanul állt; csak mikor zörgést hallott maga mögött, akkor fordult meg; fia volt, a ki előmászott.

— Ki volt ez, apám? — De megijedt egy kicsit, olyan haragos volt atyjának arcza. Arne csendesén állva maradt és várta a feleletet; azután, hogy nem kapta meg, csak várt tovább. De végre türelmetlen lett és megint próbált beszélni: — Nem megyünk még? — Nils úgy állt ott, mintha még mindig a nászmenetet nézné; most hirtelen összeszedte magát és elindult; a fiú utána. Egy nyilat tett megint az újra,

ellötte és utána szaladt. — Ne taposd le a rétet! — mondta atyja röviden. Arne otthagya a nyilat és visszament. De egy idő múlva már elfelejtette a figyelmeztetést s mikor atyja egy perczre megállt, lekuporodott és bukfenczet vetett. — Mondtam már, hogy ne taposd le a rétet! — apja megfogta és úgy felemelte a fél karjánál fogva, hogy az majd kificzmódott. Ez után a fiú nagyon csendesen ment utána.

A kapuban Margit várta őket; épen az istállóból jött, a hol nehéz munkája akadt; a haja borzas volt, ingválla és ruhája piszkos, de mosolyogva várt az ajtóban. — Két tehén eltépte a kötőféket és majdnem bajt okozott; most már újra megkötöttem őket. — Rendbe hozhatnád magad egy kicsit, legalább vasárnap — mondta Nils, mikor bement mellette a szobába. — Igen, most már rendbe hozom magam, már elvégeztem dolgomat, — felelt Margit és utána ment. Azonnal hozzá is fogott és öltözés közben énekelni kezdett; rendesen csinosan szokott énekelni, de néha rekedt volt a hangja. — Ugyan ne sivalkodjál, — mondotta Nils és végigfeküdt az ágyon. Margit abbahagyta az éneklést. Most meg a fiu rohant be: — Egy nagy, nagy kutya jött be az udvarra, olyan csunya! . . . — Fogd be a szádat, kölyök! — kiáltott Nils az ágyból és lenyujtotta a fél lábát, hogy toppantson; — az ördög bújt ebbe a gyerekbe, hogy nem tud nyugton lenni! — morogta azután és újra felhuzta lábát. Az anya megintette a fiut: — Nem látod, hogy apád rosszkedvű? — csitította. — Nem akarsz egy kis jó erős kávé sziruppal? — kérdezte Nilstől, mert szerette volna kibékíteni. Ez volt régen a nagyanya kedves itala, a többiek is megszerették, kivéve Nilset, de azért máskor ő is megitta a Margit kedvéért. — Nem akarsz egy kis erős kávé sziruppal? — kérdezte Margit újra, mikor férje nem felelt. Nils felkönyökölt két karjára és rákiáltott: — Csak nem képzeled, hogy megiszom azt a lötytyöt?! — Margit elképedve állt előtte, aztán kiment és magával vitte a fiut is.

Odakint mindenféle foglalatosságuk akadt és csak vacsorára mentek be. De Nilset nem találták a szobában. Arne kiment a mezőre, hogy behívja, de sehol sem látta. Vártak rá, míg az étel egészen kihűlt és végre leültek enni, a nélkül, hogy Nils hazajött volna. Margit nyugtalan volt, a fiút aludni küldte, ő pedig tovább várt. Valamivel éjjel után végre Nils is hazatért. — Hol voltál kedvesem? — kérdezte Margit. — Semmi közöd hozzá — felelt az és lassan leereszkedett a padra. Részeg volt.

Ettől kezdve Nils gyakran járt be a faluba és mindig részegen ment haza. — Nem bírom ki veled idehaza — mondta egyszer, a kocsmából jövet. Margit egészen szelíden próbált védekezni, de Nils toporzékolni kezdett és ráparancsolt, hogy hallgasson. Ha részeg, ő az oka; ha rossz ember, annak is; ha nyomorék és szerencsétlen lett világéletére, annak is ő az oka és az az istentelen kölyök, a kit világra hozott. Mit szaladgáltál mindig utánam, mit akaszkodtál rám? — mondta és elkezdett sírni; — mit vétettem neked, hogy nem tudtál békében hagyni? — Isten mentsen! — mondotta Margit — csak nem én szaladgáltam utánad! — De bizony te! — Nils felugrott és félig kiabálva, félig sírva folytatta: — Most már elérted, a mit akartál, — itt vonszolhatom magam egyik fától a másikig, mint a ki a tulajdon sírját nézi napról-napra! Élhettem volna jó módban a környék leggazdagabb és legszebb gazda-leányával, utazhattam volna olyan messzire, a hol a nap lemegy... ha te az istenverte fiaddal mindig utamba nem állottál volna! — Margit újra megkísérelte védeni magát: — A gyermek csak nem hibás... — Elhallgass, mert megverlek. — És meg is verte.

Mikor másnapra kialudta mámorát, szégyelte a dolgot, és különösen a fiúhoz volt szíves. De nemsokára megint lerészegedett és akkor újra megverte az asszonyt; végül csaknem mindig megverte, valahányszor részeg volt; a fiu sírt és jajgatott és akkor őt is megverte. Azután meg annyira megbánta, a mit tett, hogy nem tudott a házban megma-

radni. Ebben az időben újra kedvet kapott a tánczhoz és muzsikálni járt, mint azelőtt; ilyenkor a fiút is magával hurczolta, hogy a hegedü-tokot vigye. Így a fiu nagyon sok mindent látott, a mit nem kellett volna. Anyja sírt, hogy el kell engednie, de nem mert szólni az apjának. — Ne felejtkezzél el Istenről és ne tanulj semmi rosszat, — kérte és megsimogatta. De a fiu a tánczot mulatságosnak találta, ott-honn pedig, anyjánál, unta magát. Így aztán mindinkább apjához kezdett vonzódni s anyjától egészen elfordult. Margit ugyan észrevette ezt, de hallgatózott. A fiu a tánczmulatságokon sok nótát tanult s otthon elénekelgette apjának, a min Nils nagyon mulatott, sokszor még nevetett is rajta. Ez megint nagyon hízelgett a fiúnak, és feltette magában, hogy annyi nótát megtanul, a mennyit csak bír; hamar megjegyezte, milyen fajtát szeret apja leginkább és milyen helyeken szokott nevetni. Ha aztán valami ilyen nem fordult elő a versben, maga gondolta ki hozzá és ezzel korán beletanult, hogyan kell a szavakat a zene szerint rendezni. Apja legjobban a gúnyos dalokat kedvelte és az olyan rágalmazó verseket, melyek hatalmas és gazdag emberek ellen szóltak, így hát a fiú ezeket énekelte.

Mikor Arne nőni kezdett, anyja szerette volna, hogy estenkint az istállóban segítsen neki, de a fiú mindenféle kifogást talált, csak hogy kivonhassa magát; ha semmi sem használt és mégis vele kellett mennie, akkor anyja behatón oktatta Isten felől, a jó és rossz cselekedetekről s nagy zokogás közt rendesen azzal végezte, hogy magához ölelve a fiút, könnyöngött neki, igyekezzék jó emberré válni.

Anyja tanítgatta és olvasott vele s a fiú meglepően értelmesnek mutatkozott. Az apa is büszke volt rá és azt bizonyítgatta, különösen ha részeg volt, hogy az ő eszét örökölte.

A tánczmulatságokon az apa, különösen ha már többet ivott, rendesen szólt Arnénak, hogy énekeljen valamit; a fiú szívesen meg is tette s nagy lárma és nevetés közt énekelte egyik nótát a másik után; a

fiú még jobban örült a dicséreteknek, mint apja, s nemsokára nem volt se vége, se hossza a nótáknak, a melyeket énekelni tudott. Megbotránkozott anyák, a kik a dologról hallottak, elmentek Margithoz, hogy figyelmeztessék, mert a nótákban sok olyan volt, a mit a fiúnak nem illett tudni. Anyja magához hívta Arnét s az Isten szerelmére kérte, hogy ne énekeljen ilyen dalokat; de ebből a fiú csak azt vette ki, hogy anyja mindennek ellene van, a mi neki mulatságot okoz. Először esett, hogy elbeszélte atyjának, mit mondott anyja. E miatt aztán Margitnak sokat kellett szenvedni, mikor Nils részeg volt; úgy hogy később Arne is hallgatagabb lett apjával szemben. Ekkor rá is jött magától, hogy mit vétett és magában bocsánatot kért Istentől és anyjától, de arra nem tudta rászánni magát, hogy nyíltan is megtegye. Anyja csak olyan nyájas volt iránta, mint eddig és ez még jobban fájt a szívének.

Egyszer mégis megfélelkezett magáról. Arnének megvolt az a tehetsége, hogy mindenkit tudott utánozni, különösen az emberek beszédjét és éneklését. Egy este anyja is bement, mikor ezzel mulattatta apját és apjának az a gondolata támadt, mikor az asszony kiment, hogy utánozza az ő énekét is. A fiú eleinte vonakodott, de apja, a ki az ágyon feküdt és úgy nevetett, hogy szinte rázkódott alatta az ágy, minden áron azt akarta, hogy utánozza az anyját. — Úgy sincs itt, gondolta a fiú, nem hallhatja meg; és elkezdett úgy énekelni, mint az anyja szokott, ha egy kicsit rekedt volt és sírásra állott a hangja. Apja úgy nevetett, hogy Arne megijedt tőle és magától elhallgatott. Ekkor anyja bement a konyhából és sokáig szomoruan nézett a fiúra, aztán levett egy tejes sajtárt az állványról és kivitte.

Arnenak egész testét kiütötte a forróság; anyja bizonyosan mindent hallott. Leugrott az asztról, a hol ült, kirohant, levetette magát a földre, mintha bele akarná magát vájni. De izgatottsága csak nem szünt és újra felugrott, hogy tovább szaladjon. A mint a szin mögött ment el, látta, hogy anyja ott ül

a fal mellett s egy szép új inget varr, épen neki. Rendesen zsoltárt szokott énekelgetni munka közben; most hallgatott. Nem sírt, csak ott ült és varrt. Ekkor Arne sem bírta magát tovább visszatartani; levetette magát előtte a fűre és sírva nézett fel anyjára, hogy csak úgy rázta a zokogás. Anyja leejtette a varrást és két keze közé fogta a fejét. — Szegény Arne — mondta és arczához szorította a gyermek arczát. Arne meg sem próbált beszélni, csak úgy sírt, mint még soha életében. — Tudtam én, hogy alapjában véve jó fiú vagy — mondta anyja és megsímogatta haját. — Anya, ne mondj most nemet arra, a mire kérni foglak, — volt a fiú első szava, mikor végre beszélni bírt. — Tudod, hogy sohasem szoktam ellenkezni, — felelte. A fiú megpróbálta elnyomni a sírást és aztán fejét anyja ölébe rejtve dadogta: — Anya, . . . énekelj valamit nekem! — Kis fiam, hiszen nem tudok, — felelte halkan. — Énekelj valamit, anyám, — kérte a fiú — különben azt hiszem, nem érdemlem meg, hogy valaha rád nézhessek. — Anyja megsímogatta a fejét, de hallgatott. — Anyám! Énekelj, énekelj, hallod, anyám! Énekelj! — rimánkodott, — különben úgy elmegyek innen hazulról, hogy soha sem látsz többet! — És a tizennégy-tizenöt éves fiú az anyja ölébe hajolt, a ki elkezdett felette énekelni:

Atyám, őrizze erős kezed
 A játszó gyermeket a parton.
 Küldd le hozzá szent lelkedet,
 Életét elődbe tartom.
 Sikos a part, a víz nagyon mély,
 De karjaid közt nincs veszély.
 Nem hal meg addig, élni fog,
 A míg segíti malasztod.

Anyja beteg az aggodalomtól,
 Nem tudja, a gyermek hol jár:
 Utána kiált az udvar-ajtóból,
 Hallgatózik s nyugtalanul vár.

De arra gondol, hogy bárhol van,
A Te közeledben van, Uram,
Jézus, a jó kis testvér,
Véle van, míg haza ér.

Több verset énekelt így, míg Arne nyugodtan feküdt ölében; áldott béke szállott reá és ennek a védelme alatt érezte, hogy üdítő bágyadtság fogja el. Az utolsó, a mit világosan hallott, Jézus neve volt, és ez mint tiszta fény hatott lelkébe; úgy hangzott, mintha tizenketten, tizenhárman is énekelnének, de felettök kiemelkedett az anyja hangja. Sohasem hallott még szebben énekelni, és kérte Istent, adja meg neki is ezt a tehetséget. Úgy érezte, hogy ha nagyon halkán próbálná meg, sikerülne és így elkezdett halkan énekelni, aztán még halkabban és mindig halkabban, míg végre egészen túlvilágivá lett a dal; de mikor e felett való örömeben erőteljesebben megeresztette a hangját, egyszerre az egésznek vége volt. Felébredt, körülnézett és hallgatózott, de nem hallott mást, mint a vizesés örökös moraját és nem messze a kis patakot, mely a szín mögött futott halk, folytonos csörgésével. Anyja nem volt mellette; de a félig kész varrást és a saját kabátját összehajtva a fiú feje alá tette.

NEGYEDIK FEJEZET.

Mikor eljött az ideje, hogy az állatokat az erdei legelőre hajtsák, Arne magára vállalta a legeltetést. Apja ellenezte, mert eddig sohasem próbált legeltetni s már ide s tova tizenöt éves fiú volt. De Arne olyan jól védte a maga ügyét, hogy végre is kivitte, a mit akart és az egész tavasz, nyár és ősz úgy telt el, hogy csak aludni járt haza; különben egész áldott nap egyedül volt az erdőben.

Így aztán elvitte magányába könyveit is. Olvasott és betüket vésett a fakérgembe; jött-ment és gondolkozott, vágyakozott és énekelt, de mikor este

hazaért, atyját még gyakrabban találta részegen; ilyenkor verte az anyját, elátkozta vele együtt az egész vidéket és arról beszélt, hogy milyen messzire utazhatott volna. Így fogta el először a fiút is az utazási vágy. Itt minden terhes volt, s a könyvek még növelték elégedetlenségét, néha mintha még a levegő is magával akarná vinni túl a magas hegyeken.

Ekkor találkozott, úgy nyár közepén, Krisztiánnal, a kapitány legidősebb fiával, a ki a szolgát kísérte ki az erdőbe, a lovakért, hogy haza lovgoljanak velük. Egy néhány évvel idősebb volt, mint Arne, könnyelmű és vidám legény, gondolkodásában állhatatlan, de szándékaiban kitartó. Gyorsan és szaggatottan beszélt, gyakran kétféléről is egyszerre, nyereg nélkül lovagolt, röptében lőtte le a madarat, csalétekkel halászott és Arne úgy érezte, hogy egész életében sem találhatna tökéletesebb példaképet. Ő is vágyott utazni és messze országokról beszélt Arnénak, ragyogóan festve ki az idegen világot. Észrevette, hogy Arne szeret olvasni és elhozta neki könyveit, melyeket már elolvasott s mihelyt Arne elkészült egyikkel, újat kapott; vásárnaponkint maga is mellé ült, oktatta a földrajzban és magyarázta neki a térképeket; Arne egész nyáron és ősszel mindig olvasott, hogy szinte sápadt lett és megsoványodott bele.

Télen is megengedték neki, hogy otthon olvasson, egyrészt, mert a jövő évben úgyis confirmációra kellett előkészülnie, másrészt, mert apját mindenre rá tudta venni. Iskolába is kezdett járni; de ott is legjobban szeretett behúnyt szemmel ülni és otthoni könyveire gondolni; a parasztfiúkkal megépen nem tudott összebarátkozni.

Atyja évről-évre rosszabbul bánt anyjával, a mint iszákossága és testi fájdalma növekedett. És mivel Arnénak tovább is mulattatni kellett apját, hogy anyjának ideig-óráig nyugalmat biztosítson, és olyanokat beszélni, a miket most már lelkéből utált, kezdte meggyűlölni apját. De ezt az érzést épen úgy

elrejtette, mint anyja iránt való szeretetét. Ha Krisztiánnal találkozott, mindig csak nagy utazásokról és könyvekről beszéltek; még neki sem mondta el, hogyan állanak a dolgok otthon. De gyakran, mikor a beszélgetés messzeségéből a jelenbe visszatért és hazafelé tartott, rettegett, hogy mit fog otthon megint találni és sírva kérte Istent ott a csillagok felett, segítené meg, hogy minél előbb utazni mehessen.

Nyáron Krisztián és Arne együtt járultak az Úr asztalához. Nemsokára azután Krisztián keresztül vitte a tervét. Apjának bele kellett egyezni, hogy tengerész legyen; Arnénak ajándékozta könyveit, megígérte, hogy gyakran fog neki írni — és elutazott.

Arne pedig egyedül maradt.

Magányosságában újra kedve jött költeményeket írni. De nem a régieket foldozgatta többé, hanem egészen újakat talált ki és mindazt beleöntötte, a mi lelkét nyomta.

De kedélye szomorú volt és az aggodalom szétforgácsolta költeményeit, mielőtt kialakultak volna. Néha hosszú éjszakákon át feküdt álmatlanul és mindig biztosabban érezte, hogy ezt nem bírja ki soká; el akart utazni minden áron, fel akarta keresni Krisztiánt, — de senkinek sem szólt felőle egy szót sem. Anyjára gondolt, — mi lesz belőle, ha itt hagyja — és ilyenkor nem mert a szemébe nézni.

Egy este sokáig fenn maradt és olvasott. Ha nagyon el volt keseredve, könyveihez menekült és nem vette észre, hogy ezek csak veszedelmesebbé teszik a mérget. Apja egy menyegzőn volt, de még aznap este haza várták; anyja előre félt Nilstől s fáradtan lefeküdt az ágyba. Egyszerre Arne ijedten ugrott fel egy nehéz zuhanásra a pitvarban; hallotta, hogy valami keményen nekivágódik az ajtónak. Apja volt, a ki haza jött.

Arne kinyitotta az ajtót és ránézett. — Te vagy az, okos kis fiam? Gyere segíts, hogy felállhassak! A fiú felsegítette és hozzátámasztotta a padkához,

azután felvette a hegedű-tokot, bevitte és bezárta az ajtót. — Csak nézz rám, okos fiam; nem valami jó állapotban vagyok, nem vagyok már a régi Skraedder Nils. Azt mondom — mondom neked, hogy... sohase igyál pálinkát; mert ez... az ördög, a gonosz világ és a saját bűnös testiink... a ki megbünteti az elbizakodókat és megbocsát az alázatosoknak. — Óh jaj, jaj nekem! — — hová jutottam!

Egy ideig hallgatott, azután sírva kezdett énekelni:

Édes Megváltóm, szelíd Uram,
 Hogyha még lehet, segíts rajtam;
 Bár mélyen fekszem a bűn mocsarában,
 Gyermeked vagyok a megváltásban.

— „Uram, nem vagyok méltó, hogy belépj fedelem alá; csak egyetlen vigasztaló szót mondj szolgádnak!“

Előre hajoló arcát kezei közé rejtette és görcsösen zokogni kezdett. Soká feküdt így előre esve és a biblia szavait kezdte mondani, a mit vagy húsz évvel ezelőtt tanulhatott: — „Nem küldettem, csak Izrael házának elveszett juhaihoz. Az pedig odajött hozzá és kérte: Uram, segíts rajtam! — Ő pedig így felelt szólván: — Gonoszság a gyermekek kenyerét elvenni és a kutyáknak vetni. — Az asszony így felelt: — Igen uram, de a kis kutyák a hulladékokból élnek, melyek uraik asztaláról le esnek.“ (Máté, XV. 24.)

Elhallgatott és még jobban sírt, folytonosan.

Az asszony már régen fölébredt, de nem mert felkelni; most mikor így sírni hallotta, felkönyökölt és ránézett.

Alig vette azonban Nils észre a feleségét, már elkezdett kiabálni: — Hát még ide mersz nézni, te boszorkány? Talán bizony azt akarod látni, hova jutattál! Hát igen, ilyenné váltam, épen ilyenné! — — Nils felállott és az asszony elbujt a guba alá. — Sohse bujj el — kiáltott az ember, úgymint megtalálalak — és jobb kezét kifeszített mutató ujjával ta-

pogatózva nyujtotta maga elé. — Csiklik, csiklik, — mondta, míg a takarót lehúzta róla és mutatóujját a nyakára nyomta.

— Apám! — szólt Arne.

— Ej, milyen összeaszott és sovány lettél; alig megy bele az ujjam. Csiklandd, csiklandd! — Az asszony görcsösen kapaszkodott bele mind a két kezével férje karjába, de nem birt szabadulni tőle és mint egy gombolyag, úgy összezsugorodott.

— Apám! — kiáltott Arne.

— Aha, most már feléledtél, ugy-e? Ni hogy vonaglik, milyen mulatságos... Csik, csik!

— Apám! — mondta Arne. A szoba inogni kezdett vele.

— Csiklandj, azt mondom! — Az asszony elengedte a kezét és megadta magát.

— Apám! — kiáltott fel Arne. A szeglethez ugrott, a hol a balta állt.

— Csak makacsságból nem kiabálsz ugy-e? Vigyázz magadra, mert nagy kedvem volna... Csik, csik!

— Apám! — ordított Arne és felkapta a baltát, de ugyanabban a pillanatban mozdulatlaná vált, mintha odaszegezték volna, mert apja egyszerre fölemelkedett, egy borzalmasat kiáltott, melléhez kapott és elesett, — Jézus Krisztus! — kiáltott még és azután mozdulatlanul fekvé maradt.

Arne azt sem tudta, hol áll és hogy biztos földön áll-e; szinte azt várta, hogy a szoba szét fog robanni, hogy valahonnan erős fényvel teljék meg. Anyja elkezdett nehezen lélekzeni, mintha valami rettenetes súlylyal birkóznék. Végre fölemelkedett egy kissé és látta, hogy férje a földön fekszik s a fia mellette áll baltával a kezében.

— Irgalmas Isten! Mit cselekedtél? — kiáltott; leugrott az ágyról, egy szoknyát kapott magára és odalépett. Mintha csak ekkor oldódott volna fel az Arne nyelve. — Magától esett el — mondta halkán. — Arne, Arne, nem hiszek neked! — kiáltott anyja hangos, fenyegető szóval; — most már Jézus Krisz-

tus legyen veled! — és jajgatva vetette magát a testre. A fiú magához jött kábultságából, ő is térdre esett: — A milyen igazán hiszek Isten kegyelmében, olyan igaz, hogy állító helyéből bukott el. — Akkor Isten maga ítélte itt — mondta az asszony halkán, azután feltérdelt és maga elé bámult.

Nils úgy feküdt ott, a mint elesett, nyitott szemmel, szájjal. A kezei egymásfelé hajoltak, mintha össze akarta volna tenni, de már nem volt reá ideje. — Emeld fel atyádat, te erősebb vagy, és segíts feltenni az ágyra. — Mindketten megfogták s az ágyra fektették; az asszony lezárta szemét, felkötötte állát, kinyújtóztatta és kezeit összekulcsolta.

Most már ott állottak előtte és szakadatlanul a testet nézték. Mindaz, a mit eddig átéltek, együtvéve sem volt olyan fontos és nehéz rájuk nézve, mint ez az utolsó óra. És ha az ördög itt volt kísérteni, a mi Urunk is megjelent s az összeütközés hamar eldőlt. Minden, a mi azelőtt történt, el volt intézve.

Még alig mult éjfél s egész reggelig egyedül kellett a halottal lenniök. Arne nagy tüzet rakott a tüzhelyen, az anyja meg oda ült mellé. És a míg ott üldögélt, lassankint eszébe jutott, mennyi keserves napot élt át Nilsszel és ájtatos hálával mondott köszönetet az Urnak azért, a mit keze így intézett el. — De hiszen jó napjaim is voltak mellette — mondta fenhangon és sírni kezdett, mintha megbánta volna előbbi hálaadását, míg végül magát kezdte mindenért okolni, mert a halotthoz való szerelme Isten parancsával ellenkezett, miatta volt engedetlen az anyjához és ezért épen a bűnös szerelemben találta meg bűnhődését.

Arne odaült szembe vele. Anyja átnézett az ágyra: — Arne, ne felejtse el, hogy miattad viseltem el mindezt; — aztán megint keservesen sírni kezdett és egy szerető szóra várt, a mire önvádjai ellenében támaszkodhatnék és a melyből a jövő időkre bizalmat meríthetne. A fiú reszketett, de nem tudott felelni. — Ne hagyj el engem soha, — zoko-

gott az asszony. És ekkor Arne előtt egyszerre világossá lett, hogy milyen anya volt az övé a szenvedés hosszú-hosszú évein át és milyen határtalanul elhagyottan maradna itt magában, ha köszönetül nagy hűségéért most elhagyná. — Soha, soha! — suttogott Arne és oda akart menni hozzá, de nem birt felállani. Ott ültek tovább nagy, egybefolyó zokogás közt, és az asszony hol a halottért, hol önmagáért és fiáért imádkozott, aztán tovább sírt; újra imádkoztak és újra sírtak. Végre az asszony így szólt: — Arne, neked szép hangod van; ülj oda mellé és énekelj atyád felett.

Arne úgy érezte, mintha maga is ezt akarta volna. Felállott, előkereste a zsolnárkönyvet, meggyújtott egy szurkos forgácsot és egyik kezében ezzel a világítással, a másikban a zsolnárkönyvvel odaült a halott fejéhez és tiszta hangon énekelte el a 127. éneket:

Fordítsd el, óh Uram! tüzes haragodat
És ellenünk való nagy búsulásodat,
És ne zaklass igaz ítélettel minket,
Szegény bűnösöket!

ÖTÖDIK FEJEZET.

Arne nagyon szóval és emberkerülő lett; az állatokat legeltette és dalokat szerzett. Már tizenkilencz éves volt, a huszadikba is belépett és még mindig csak legeltetni járt. Néha könyveket kért kölcsön a lelkésztől, de egyébbel nem is akart foglalkozni.

A lelkész biztatta, hogy fogadja el a tanítóságot; jó lenne, ha az egész kerületben hasznát vehetnék ismereteinek és tehetségének. Arne semmit sem felelt rá, de másnap egy verset faragott, míg a juhnyáját maga előtt terelgette:

Bárány, bárány, barikám,
Az út ha nehéz is ám

Fel a sikos hegyre,
Csengő után menj te!

Bárány, bárány, barikám
A bundádra vigyázz ám,
Anyácskának kéne
A hideg estékre.

Bárány, bárány, barikám,
A husodat hizlald ám,
Mert már egy-kettőre
Leves lesz belőle.

Már húsz éves volt, mikor egyszer véletlenül meghallotta, a mint anyja és a gazdaság régebbi tulajdonosának a felesége beszélgettek; nem tudtak megegyezésre jutni a ló dolgában, melyet közösen használtak. — Még majd megkérdezem, mit szól hozzá Arne, — mondta az anyja. — Az a semmittevő, — felelt a másik asszony; — bizonyosan azt szeretné, hogy a ló is az erdőben kóboroljon egész nap, mint ő. — Az anyja egyszerre elhallgatott, pedig az elébb még ugyancsak védte a maga igazát.

Arne lángvörös lett. Sohasem jutott eddig eszébe, hogy anyját kigunyolhatják az ő élete miatt, pedig ki tudja, már hányszor megtörtént. De miért is nem mondta meg már régen?

Sokáig elgondolkozott ezen és akkor jutott eszébe először, hogy anyja tulajdonképen sohasem beszélget vele. De hiszen ő sem igen szól hozzá; ugyan kivel is beszélget ő egyáltalában?

Vasárnaponkint, mikor csendesen ültek odahaza, gyakran eszébe jutott, hogy felolvashatná anyjának az imádságot, a kinek a sok sírástól annak idején nagyon megromlott a szeme. De csak nem tudta magát rászánni. Sokszor azt is fel akarta ajánlani, hogy a maga könyveiből olvas fel valamit, mikor olyan nagy csend volt a házban és úgy látszott, hogy anyja unatkozik. De aztán ezt sem tette meg.

— Utoljára sincs más mit tenni, mint fölhagyni a legelőre járással és egészen ideköltözni anyámhoz.

Egy pár napig még várt, hogy bizonyossá legyen a dolgában; messze behajtott a állatokat az erdőbe és így verselt magában:

Az erdőben van nyugalom, de nincs a faluban,
Ott nem parancsol bíró, falun kettő is van.
Templom után verekedés hol lehetne itten,
Ki verné fel a csendet itt, mikor templom sincsen.

Milyen nyugodt az erdő, csak az ölyű kereng,
Kicsiny madarat üldöz a levegőbe' fent;
Amott egy sas megfojtja szegény áldozatát,
A nélkül tán unalma hozna reá halált.

Az egyik fát ledöntik, másik nő a helyén;
Rőt róka lakomája a kis bárány, szegény,
A rókát farkas tépi szét, hogy a nap leszáll,
A farkast Arne lelövi, a hogy' az est beáll.

Mi minden nem történik az erdőn és mezőn;
Csak te őrizd a lelked mindig istenfélőn.
Álmomban láttam egy fiút, az atyját verte meg,
Tán a pokolban, mert másutt nem is történhetett.

Mikor hazatért, megmondta anyjának, hogy kerestessen egy juhászgyereket, mert ő maga a gazdagságot akarja kezébe venni. Ennél is maradtak; de anyja mindig körülötte járt jó tanácsaival, nehogy tulságosan kifárassza magát a munkában. És olyan jó ételeket is főzött neki ebben az időben, hogy Arne szinte szégyelte magát; de azért nem szólt semmit.

Mostanában egy új dal járt a lelkében, melynek visszatérő sora ez lett volna: Túl a magas hegyen. De sehogy sem sikerült, főleg azért, mert a visszaütést minden második sorban alkalmazni akarta; úgy hogy fel is hagyott vele.

Több dala kijutott az emberek közé, s ezek nagyon megkedvelték; sokan szerettek volna találkozni is vele, különösen azok, a kik gyermekkorában ismerték. De Arne minden idegentől félt és nem bi-

zott senkiben, mert azt tartotta róluk, hogy nem lehetnek jószívvel hozzá.

A mezei munkához segítségül egy középkorú embert vett magához, a ki felvidéki volt és ezért Opland Knutnak nevezték; ez az ember gyakran énekelt munka közben, de mindig ugyanazt a dalt hallotta tőle. Már néhány hónap óta ment ez így, mikor Arne azt gondolta, hogy most már megkérdezheti tőle, nem tud-e több nótát is? — Nem, — felelt az ember. Egynéhány nap múlva, mikor Knut megint a maga nótáját énekelgette, Arne megkérdezte tőle. — Hogy lehet az, hogy épen ezt az egyet tanultad meg? — Hát csak úgy jött, — felelt az ember.

Innen Arne egyenesen haza ment; bent a szobában sírva találta anyját, a mi nem történt apja halála óta. Ugy tett, mintha nem vette volna észre és újra az ajtó felé indult; de érezte, hogy anyja nagyon szomorúan néz utána és megállott. — Miért sírsz, anyám? — Egy ideig semmi hang sem hallatszott a szobában és ezalatt ez a kérdés annyiszor ismétlődött benne, hogy úgy érezte, mintha nem elég gyöngéden mondta volna. És újra megismételte hangosan: — Miért sírsz, anyám?

— Óh, magam sem tudom; — és még jobban kezdett sírni. Arne sokáig állva maradt, aztán olyan bátran, a mennyire csak telt tőle, azt mondta: — De igen, sírsz valamiért. — Megint csend lett. Arne nagyon bűnösnek érezte magát, habár anyja semmivel sem vádolta és ő sem tudott semmi bűnéről. — Csak úgy rám jött — mondta végre anyja; egy idő múlva hozzá tette: — pedig tulajdonképen olyan boldog vagyok, — és tovább sírt.

Arne kisietett; a kampeni szakadék felé vonzotta valami. Leült, hogy lenézzen a mélységbe és ő is elkezdett sírni. — Csak tudnám, hogy miért sírok! — gondolta.

De felette az új irtás mellett Opland Knut üldögélt és a nótáját énekelte:

Sletten Ingrid a faluba,
Sem ezüstje, sem aranya,

Csak egy színes fejkötője,
Az anyjától örökölte.

Semmi dísz a fejkötőjén,
Nincs ezüst him a szövetjén,
De az emlék drága néki,
Aranynál is jobban félti.

Húsz éven át rejtegette,
Ládájából ki sem vette.
— Menyasszony majd benned leszek,
Ha az oltár elé megyek.

Harmincz évig rejtegette,
Örizte, elő se' vette.
— Menyasszony leszek még benned,
Ha az Isten oda enged.

Negyven évig rejtegette,
Anyját soha nem feledte.
— Szép fejkötöm, jól tudom már,
Nem vár reám már az oltár.

Most kivenné a ládából,
Nehéz szívvel fölé hajol,
Régi helyén keresi ott...
Nincs az emlék — széjjelfoszlott...

Arne csak ült ott és úgy figyelt, mintha a mélységből hallana hangokat. Azután felment Knuthoz.
— Él az anyád? — kérdezte. — Nem. — Hát az atyád? — Már atyám sem. — Régen meghaltak?
— Bizony, már réges-régen.

— Akkor nem sok ember van, a ki szeret, ugy-e?
— Bizony, nem sok. — Van itt valakid? — Nem, itt nincs senkim. — Hát otthon, a faludban? — Ott sincs.

— Hát senkid sincs, a ki szeret?

— Bizony, senkim sincsen.

Mikor Arne ott hagyta, érezte, hogy annyira szereti anyját, a szíve is majd megszakad belé és

mégis mintha valami nagy világosság áradt volna rá. — Jó égi atyám, — gondolta, — te adtad nekem s vele azt a kimondhatatlan sok szeretetet, én pedig ott hagyom — és talán mire újra felkeresném, akkor már nem találom meg többé! Rögtön vissza akart menni hozzá, hogy legalább újra lássa, de útközben egyszerre eszébe jutott valami: — Talán mert nem törődtél eleget velem, büntetésül nemsokára el fogod veszíteni! — Rémülten állt meg erre a gondolatra. — Mindenható Isten, mi lesz akkor belőlem!

Úgy érezte, mintha azóta valami szerencsétlenségnek kellett volna otthonn történni; nagy ugrásokkal rohant haza, a hideg izzadság kiverte homlokát és lába alig érte futtában a földet. Felrántotta a pitvarajtót, de bent tüstént nyugalmat érzett már a levegőben is. Halkan benyitott a szobába. Anyja már lefeküdt, a hold épen arczára sütött; ott feküdt s mélyen aludt, akár egy gyermek.

HATODIK FEJEZET.

Néhány nap múlva anya és fiú, a kik mostanában melegebben éltek együtt, elhatározták, hogy el fognak menni egy rokonuk menyegzőjére, egy szomszédos udvarházba. Az anya leánykora óta nem volt semmi ilyen mulatságon.

Mindegyikük jóformán csak nevükről ismerte az ottaniakat, különösen Arnenak volt kellemetlen érzés, hogy mindenütt tekintetek követték, akárhol állt vagy ment.

Egyszerre mintha a pitvarban valami megjegyzést hallott volna maga mögött; nem volt egészen bizonyos benne, hogy róla beszéltek-e, de azt hitte, és minden csepp vére fellázadt erre a gondolatra.

Utána ment annak az embernek, a ki szólott és folytonosan figyelemmel kísérte, míg végre sikerült mellé ülni. De mikor az asztalhoz ért, úgy vette észre, mintha más tárgyra tértek volna.

— No, most már én beszélek el nektek egy tör-

ténetet, annak bizonyására, hogy semmit sem lehet olyan mélyen elföldelni, hogy napvilágra ne jöjjön — mondta az ember és Arne úgy érezte, hogy egyenest őrá néz. Rút ember volt, ritkás, vörös haja belógott nagy, gömbölyü homlokába; homloka alatt pedig két kis szem pislogott kis tömpe orra mellett; de szája annál nagyobb volt, sápadt ajka szélesen vetődött fel. Mikor nevetett, mind a két sor foga és ínye kilátszott. Keze az asztalra volt téve; nagy, durva kezek voltak, de csuklójuk keskeny. Éles hangján folyékonyan beszélt, de úgy, mintha nagy munkájába kerülne; az emberek Nagyszájúnak nevezték és Arne tudta, hogy Skraeder Nils a régi időben nem egyszer összeverekedett vele.

— Hát bizony sok bűn van ezen a világon, még pedig közelebb hozzánk, mint képzelnénk. De hát most nem erről van szó; most igazándi gonosz életről fogtok hallani. Az öregebbek még emlékezhetnek Alfra, a Házaló Alfra. „Visszajövök én még“, ez a szólás tőle ered, mert ha valami üzletet megkötött — és értett a kufárkodáshoz, azt meg kell adni, — hátára vetette batyuját és „visszajövök még“ azt mondta. Ördöngös legény, hatalmas legény, merész legény volt Alf, ez a Házaló Alf.

Hát aztán az történt vele meg az Álomszuszékkel — hiszen ismertétek Álomszuszékot, nagy behemót ember volt és mindig álmos, — az történt, hogy Álomszuszék szemet vetett arra a gyors fekete lóra, a melylyel Házaló Alf járt, hogy csak úgy ugrált, mint a béka. És mielőtt Álomszuszék maga is tudta volna, hogy mint történt, ötven tallért adott a gebéért. Mindjárt fel is kapaszkodott egy szekérre egész hosszúságában, hogy úgy fog mindjárt elrobogni az ötven talléros paripán, akár egy király, de bizony hiába káromkodott és verte ostorral a lovát, az mindig csak nekifutott köröskörül valamennyi ajtónak meg falnak, hogy csak úgy porzott az egész udvar — mert a ló mind a két szemére vak volt!

Ettől fogva a két ember, mint két dühös kutya, mindenütt összeverekedett a ló miatt, a hol csak ta-

lálkoztak a környéken. Álomszuszék visszakövetelte a pénzét, de bizony nem látott abból többet egy rézgarast sem. Alf pedig úgy elverte, hogy csak úgy döngött. „Visszajövök még“ — mondta Alf. Mert ördögös legény, hatalmas legény, helyre legény volt Házaló Alf.

De elmúlt egynéhány esztendő és Alf nem jött vissza.

Eltelhetett vagy tíz esztendő is, mikor egyszer az eklézsia kezdte kerestetni, mert valami nagy örökséget örökölt. Álomszuszék azt mondta hozzá: — Tudtam, hogy hamarabb megkeresi Alfot a pénz, mint az emberek.

Sokat kezdtek Alfról beszélni és minél többet fecsegték, annál bizonyosabb lett, hogy utoljára a hegyen innen látták, nem pedig túl. Emlékeztek még az útra, ugy-e bizony, a hegyen át, a régi útra?

De Álomszuszék egy idő óta ugyancsak jó módba és nagy uraságra jutott a gazdaságban meg minden hozzávalóban. Azonkívül nagyon elfogta az istenfélelem és mindenki tudta, hogy ő nem vált ok nélkül istenes emberré, — ájtatosabbá, mint mások. Az emberek erről is beszélni kezdtek.

Ebben az időben fogtak hozzá, hogy a hegyen át új utat építsenek; a régiek hamar akartak járni, hát az utat egyenesen keresztül vitték a hegyen, mi meg simábban akartunk járni és az utat lent vezetjük a folyó mellett. Annyit robbantottak és kalapáltak, az ember azt hitte, leszakadnak a hegyek. Mindenféle útszínaló meg indzsellér összetódúlt odakint, de legtöbbit a bíró járt ki, mert dupla napidíjat kapott. Hát a mint valamelyik nap a köves mezőn ásnak, egyik embernek egy követ kellett volna felemelni, de a helyett egy kezét fogott meg, a mely a föld alul nyúlt ki; oszt' ez a kéz olyan erősen megragadta, hogy az ember ott nyomban összeesett. Már pedig az épen Álomszuszék volt. A bíró nem messze járt, odahívták, aztán egy egész emberi csontvázat ástak ki. Az orvos is előjött, és úgy öszszerakta az egészszet, hogy épen csak a hús hiányzott

róla. Az emberek egyre azt hajtották, hogy a nagysága után ítélve alighanem Házaló Alf volt. — „Visszajövök még“ — mondta Alf.

De némelyek különösnek találták, hogy egy halott kéz akkora embert, mint Álomszuszék, le tudjon magával rántani, mikor hiszen már ütni sem tud. A bíró is egyenesen a szemébe mondta ezt — persze, mikor senki sem hallotta. Álomszuszék úgy elkezdett erre káromkodni, hogy a bírónak kékboszorkába játszott a napvilág a szeme előtt. — Jó, jó! — mondta neki, — hát ha nem te voltál, akkor bizonyosan vagy olyan bátor legény, hogy ma éjjel ugyanabban a szobában hálj, a hol a csontváz van, — vagy tán nem? — Vagyok hát! — felelte Álomszuszék. Az orvos pedig jó erősen összekötötte a csontok forgóit és rátette az egészszet egyik ágyra a barakkban. A másik ágyba Álomszuszéknak kellett fekiidni, a bíró pedig betakaródzott a maga köpönyegébe és kint a fal mellé fekiidt le. — Mikor besötétedett, oszt' Álomszuszéknak be kellett mennie a lakótársához, egyszerre magától bezárult mögötte az ajtó és ő ott volt a sötétben. Álomszuszék zsoltárokat kezdett énekelni, mert hatalmas hangja volt. — Minek énekelsz zsoltárokat? — kérdezte a bíró odakünn. — Mert ő felette nem énekeltek — mondá Álomszuszék. Azután elkezdett imádkozni, a milyen hangosan csak tudott. — Miért imádkozol? — kérdezte a bíró a falon kívül. — Mert bizonyosan nagy bűnös volt, — felelt Álomszuszék. Azután jó ideig csend volt, a bíró már szinte el is aludt. Egyszerre egy kiáltás hallatszott belülről, hogy az egész kunyhó megreszketett belé: — Visszajövök még! — Pokoli lárma és dulakodás támadt odabenn. — Add vissza az ötven talléromat! — ordított Álomszuszék; nagy kiabálás közt valami ledobbant, a bíró felrántotta az ajtót, az emberek fáklyákkal és botokkal rohantak oda és látták, hogy Álomszuszék a földön fekszik, rajta meg a csontváz...

Nagy csend lett az asztal körül. Végre egyik, a ki pipára gyújtott, megszólalt: — De attól a naptól

fogva meg is bolondúlt. — Hát persze, hogy meg.

Arne érezte, hogy mindnyájan ránéznek s nem tudta a szemét sem felemelni.

— Hát csak azért mondtam az elébb, hogy semmit sem lehet olyan mélyen elföldelni, hogy mégis napvilágra ne jöjjön, — ismételte az első ember. — Nem bizony, de most majd egy másik történetet beszélek el egy fiúról, a ki megverte az apját, — mondta egy szőke, vastag, kerekképű ember. Arne már alig találta helyét.

— Volt egyszer egy nagy verekedő; jó családból származott Hardangerben és nagyon sok embert legyőzött. Az apja meg ő nem tudtak megegyezni a tartásdíjban, e miatt aztán nem maradtak békén sem a házban, sem a faluban.

A fiú mindig mérgesebb lett, apja egyre jobban üldözte. — Nekem nem parancsol még a bíró sem — mondta a fiú. — De parancsolok én, a meddig élek, — felelte az apja. — Ha nem hallgatsz, megverlek, — mondta a fiú és felállt. — Csak azt próbáld, majd meglátod, milyen jó dolgod lesz a földön! — felelt az apja, de ő is felállt. — Azt hiszed? — és a fiú rárohant, lerántotta a földre. Az apja nem is védekezett, keresztbe fonta a karját és engedte, hogy tegyen vele, a mit akar.

A fiú megverte, megfogta és kezdte az ajtó felé húzni: — Békét akarok a házban! — De mikor az ajtóhoz értek, apja kiegyenesedett: — Ne tovább, csak az ajtóig — mondta, — mert én is addig húztam az apámat. — A fiú nem hajtott rá és fejénél fogva kirángatta a küszöbön túl. — Mondtam, hogy az ajtónál ne tovább! — és az öreg fölugrott, földhöz vágta a fiát, s úgy elverte, mint egy gyermeket.

— Ez borzasztó — mondták többen. — Ki verné meg tulajdon apját! — hallotta Arne; de nem volt bizonyos benne, hogy mondta-e valaki.

— Most már én mesélek egyet, — szólalt meg Arne; halálsápadtan állott fel és még nem tudta, mit fog mondani; mintha a szavak nagy hópelyhek gya-

nánt kavarogtak volna előtte. — Találomra belefogok — gondolta, és így kezdett hozzá:

— Egy manó találkozott egyszer egy fiúval, a ki sírva ment az úton. — Kitől félsz inkább — kérdezte a manó — magadtól vagy másoktól? — De a fiú azért sírt, mert azt álmodta, hogy gonosz apját megölte. Ezért így felelt a manónak: — Magamtól félek legjobban. — Akkor békülj ki magaddal és ne sírj többet; mert ezután csak másokkal fogsz viszálykodni. — Ezzel a manó elment útjára. De az első ember, a kivel a fiú találkozott, kinevette; ezért a fiú sem tehetett mást, mint hogy nevéssen rajta. A második, a kivel találkozott, megütötte; a fiú kénytelen volt védelmezni magát és visszaütött. A harmadik, a kivel találkozott, meg akarta ölni és a fiú kénytelen volt őt megölni. Mivel pedig mindenki csak rosszat beszélt róla, ő sem tehetett egyebet, mint hogy mindenkiről rosszat beszélt. Elzárták előtte az ajtókat, kamrájukat, úgy hogy a mire szüksége volt, lopnia kellett, még éjszakai nyugodalmát is. Mivel nem engedték meg neki, hogy jót tehessen, csak rosszat tett. Ekkor az egész vidék azt mondta: — Ettől a fiútól meg kell szabadulnunk, nagyon is gonosz, — és egy szép napon megfogták és eltették az útból. De a fiú nem tudta, hogy rosszat tett és ezért halála után nyilegyenesen Isten elébe került. Ott pedig az egyik padon ült az apja, a kit nem is ölt meg, s épen szemben egy másik padon mind azok, a kik rákényszerítették, hogy rosszat tegyen. — Melyik padtól félsz jobban? — kérdezte az Úr és a fiú a hosszabbikra mutatott. — Akkor ülj atyád mellé, — mondta az Úr és a fiú le akart ülni. De apja abban a perczen lefordult a padról, rettenetes egy baltacsapás sebe volt a nyakán. — Helyére a fiúnak magának az árnyképe került, de sovány és halálsápadt arczczal; azután egy másik képe részeg arczczal, borzasan, összeesett testtel; végre még egy árnykép, örült arczú, tépett ruhájú és borzalmas nevetésű. — Így járhattál volna te is — mondta az Úr. — Igazán? — kérdezte a fiú és belekapaszzkodott

az Úr köpenyébe. Erre mind a két pad leesett az égből és a fiú ott állt az Úr előtt és nevetett. — Emlékezzél erre vissza, ha fölébredsz, — mondta az Úr — s a fiú abban a pillanatban fölébredt. De az a fiú, a ki ezt álmodta, én vagyok, és azok, a kik kísértésbe viszik, mert nem bíznak benne, azok ti vagytok. Magamtól már nem félek többé, de töletek félek. Ne uszítsátok rám a rosszat, mert nem bizonyos, hogy én meg tudom-e ragadni az Úr köpenyegét.

Ezzel Arne kiment s az emberek egymásra néztek.

HETEDIK FEJEZET.

Másnap Arne ugyanennek a háznak a színjében feküdt; életében először részegedett le, attól beteg lett és csaknem egész nap ott feküdt a szíjben. Most felült, a könyökére támaszkodott és így beszélt önmagával:

— ... Minden, a mire visszaemlékszem, gyávaság volt; hogy nem szöktem meg kis fiú koromban, gyávaság volt; hogy apámnak engedelmeskedtem anyám helyett, gyávaság volt; hogy csúf dalokat énekeltem neki, gyávaság volt; mikor a legeltetésre adtam magam, gyávaságból tettem; — sokat olvastam — azt is gyávaságból: el akartam rejtőzni saját magam elől. Mint felnőtt fiú nem segítettem anyámat apámmal szemben — gyávaság; hogy akkor éjjel — huh! — gyávaság! talán addig vártam volna, míg megöli anyámat! — azután nem birtam ki otthon — gyávaság; de nem mentem utamra sem — gyávaság; semmit sem csináltam, csak legeltettem, — gyávaság; megígértem anyámnak, hogy maradni fogok, de elég gyáva lettem volna akármelyik pillanatban megtörni fogadalmamat, ha nem féltem volna az emberek közé menni. Mert féltem az emberektől, még pedig azért, mert azt hiszem, látják, hogy milyen csúf vagyok. De mivel félek tőlük, hát rosszat beszélek róluk — átkozott gyávaság! Verseket faragok — gyávaságból, nem merem magam beleélni a

saját magam ügyeibe, hát a másokéval törődöm — ezt nevezik költészetnek . . .

— Sírnom kellett volna, hogy a hegyeket el-
árasszam vele; de inkább azt mondom: csitt, csitt!
és leülök ábrándozni. Még a dalaim is gyávák, mert
ha bátrak volnának, jobbak is lennének. De félek az
erős gondolatoktól, félek mindentől, a mi erős; ha
mégis el tudok az erőig jutni, akkor a düh vezet, a
dühösség pedig gyávaság. Okosabb és derekabb va-
gyok és többet tudok, mint látszik; jobb vagyok a
szavamnál, de gyávaságból nem merem magamat
olyannak mutatni, a milyen vagyok. És, pfuj, csak
gyávaságból ittam pálinkát, hogy elcsitítsam fáj-
dalmamat! . . . piha! tudtam, hogy rosszul leszek
tőle, mégis ittam; atyám szive vérét ittam és még-
sem hagytam abba! Mert gyávaságomnak nincs há-
tára; de a legnagyobb gyávaság mégis az, hogy itt
ülök és mindezt nyugodtan el tudom mondani ma-
gamnak.

. . . Öngyilkossá legyek? Ugyan! Erre nagyon
is gyáva vagyok. Aztán meg hiszek Istenben, igen,
hiszek Istenben. Szívesen elmennék hozzá, de a
gyávaság visszatart, nagyon is nagy út volna és
ettől visszariad a gyáva ember. De hátha megpró-
bálnám, hogy mire vagyok képes? . . . Teremtőm!
Hátha megpróbálnám! Meggyógyítana, ha az életem,
a mi olyan már, mint az aludtej, kibírná; mert nincs
már bennem se csont, se hátgerincz, csak valami
folyékony iszap . . . Ha megpróbálnám — jó, nyugodt
könyvekkel — nem olvasnék izgatókat; — csak
szép meséket, mondákat, csupa olyat, a mi meg-
nyugtató — és minden vasárnap templom és min-
den este egy imádság. És becsületesen dologhoz
fogni, hogy a hitnek meg legyen a termő földje,
mert bizony nem nőhet a lustálkodásban. Ha meg-
próbálnám! édes jó Istene gyermekkoromnak, ha
megsegítenél!

Valaki benyitott a színbe, gyorsan végigment
az egészen és habár az izzadtság csurgott a homlo-
káról, látszott, hogy arcza halálosan sápadt. Arne

anyja volt. Már tegnap óta mindenütt kereste a fiát. Nevét kiáltotta, de nem állt meg, hogy a feleletre hallgatózzék, hanem csak kiabált körbe szaladgálva, míg végre meghallotta Arne feleletét a szénacsomóból, a hol feküdt. Élesen felsikoltott s olyan könnyedén kapaszkodott fel a szénára, mint egy fiúgyermek és odavetette magát a fiára:

— Arne, Arne, hát itt vagy? Hát mégis rád akadtam végre; tegnap óta hiába kereslek; egész éjszaka kerestelek! Szegény, szegény Arne! Láttam, hogy megbántottak! Úgy szerettem volna szólni hozzád, hogy megvigasztaljalak; de sohasem merek beszélni veled!... Arne, láttam, hogy ittál! Oh kegyelmes Istenem! ne add, hogy még egyszer így lássalak! — És soká, soká nem birt tovább beszélni. — Jézus legyen kegyelmes hozzád, gyermekem, láttam, hogy ittál! És egyszerre csak eltűntél szemem elől, részegen és leverten a bánattól, én pedig az egész házban össze-vissza szaladgáltam utánad; messze kint a földeken is kerestelek, de sehol sem voltál; minden bokrot átkutattam utánad; mindenkit megkérdeztem; itt is voltam már egyszer, de nem feleltél. Arne, Arne! Végig mentem a folyó mellett is, de mindenütt nagyon sekélynek találtam ahhoz, hogy... — és még közelebb kuporodott mellé.

— És akkor olyan nyugalom fogta el a lelke-
met: hiszen bizonyosan haza mentél; nem telt bele egy negyed óra, már otthon is voltam; minden ajtót kinyitottam, minden szobát felkutattam és csak akkor jutott eszembe, hogy hiszen nálam volt a kulcs, be sem mehettél volna! — Arne! ma éjjel az országutnak mind a két oldalát végigkerestem; csak a kampeni szakadékhoz nem mertem menni!... Azt sem tudom, hogy' jöttem ide; senki sem mondta; Isten sugallta, hogy még egyszer ide jőjtek!

Fia igyekezett megnyugtadni. — Arne, ugy-e nem iszol többé soha pálinkát? — Nyugodt lehetsz anyám, soha! — Ugy-e rosszul bántak veled? Mondd, ugy-e megbántottak? — Nem, csak *gyáva*

voltam; — és erősen hangsúlyozta ezt a szót. — Nem értem, hogyan bánthattak meg épen téged, de hát mit tettek? Sohasem akarsz nekem semmit elmondani! — és megint sírva fakadt. — Hiszen te sem mondasz el soha semmit, — felelt Arne szeliden. — De mégis te vagy a hibás; én annyira hozzászoktam a hallgatáshoz még apád idejében, hogy neked kellett volna segíteni rajtam... Istenem, hiszen egyikünknek sincs senkije a másikon kívül és annyit szenvedtünk egymásért. — Próbáljuk meg, nem fordíthatnánk-e jobbra a dolgot, — suttogta a fiú. — Jövő vasárnap felolvasok neked a bibliából. — Isten megáldjon érte.

— Te ... Arne! — Mi az, anyám? — Valamit meg kellene mondanom. — Mondd meg, anyám. — Nagyot vétkeztem ellened; valami bünt követtem el. — Te, anyám? — és annyira meghatotta, hogy az ő áldott jó, végtelenül türelmes anyja önmagát vádolja, hogy vétkezett ő ellene, a ki igazában soha sem viszonzta jóságát, hogy most megölelte, megsimogatta és könnyezni kezdett. — De igen, vétkeztem és mégsem tehettem másként. — Az lehetetlen; te sohasem tettél semmit ellenem. — De igen, igen... Isten jól tudja; de csak azért tettem, mert annyira szeretlek. De meg kell bocsátanod, tudod, meg kell! — Igen, meg fogom bocsátani. — És majd egyszer, máskor megmondom, hogy mi volt... de meg kell bocsátanod! — Igen, igen, anyám! — Látnod, azért volt nehéz, hogy veled beszéljek, mert magamban hordtam ezt a vétket ellened. — Az Istenre kérlek, ne beszélj így anyám. — De most már egészen megkönnyebbültem, hogy legalább ennyit elmondtam. — Ezután többet fogunk egymással beszélgetni, mind a ketten, anyám. — Igen, úgy lesz... és a bibliából felolvasol, úgy-e? — Igen, ígérem. — Szegény Arne, Isten áldjon meg érte! — Azt hiszem, most legjobb lenne haza menni. — Igen, menjünk haza. — Miért nézel úgy körül, anyám? — Mert atyád is itt feküdt egyszer a színben és sírt. — Atyám? — kérdezte Arne és elhalványodott. —

Szegény Nils! Az nap volt, mikor téged odafent megkereszteltek...

— ... De miért nézel úgy körül, Arne?

NYOLCZADIK FEJEZET.

Ettől a naptól fogva, mióta Arne lelke mélyéből megkísérlette, hogy közelebb jusson anyjához, a többi emberrel is egészen másforma viszonyba jutott. Mindinkább az anyja szelíd szemével kezdte őket is látni. De gyakran nehezebbre esett, hogy megtartsa fogadalmát, mert legmélyebb érzelmeit még anyja sem értette meg — és ebből az időből származik ez a dal:

Oly szépen süttött a nap odakint,
Nem bírtam maradni szobámban;
Az erdő hívott, a fűre lepihenni,
S el-ábrándoztam a mohában:
De hangya futott, szunyog csipett,
Darázs zümmögött, mind keserített.

— Kedvesem, nem megy ki ebben a szép időben a szabadba? — kérdezte anyja, a ki a pítvarban ült és énekelgetett.

Oly szépen süttött a nap odakint,
Nem bírtam maradni szobámban;
Kimentem a mezőre heverészni,
S feketembe' vígan danolásztam.
De hosszú kígyók sütkéreznek ott,
S hogy felém kúsznak — én elszaladok.

— Ebben az áldott időben meztláb is kimehetünk, — mondotta anyja és lehúzta a harisnyáját.

Oly szépen süttött a nap odakint,
Nem bírtam megülni szobámban;
A vízhez mentem, csolnakba ültem,
Lágyan ringatóztam az árban.
De a nap úgy sütt, csak úgy égett,
Ki nem állom s megint a partra lépek.

— A legjobb idő arra, hogy a szénát megszárogassuk, — mondta anyja és egy gereblyével forgatni kezdte a fűvet.

Oly szépen sütött a nap odakint,
Nem bírtam megülni szobámban;
Bebújtam a cserjésbe, leheverni,
A lombok közt pihenni vágytam;
Csúf hernyó rám talált, nyakamba mászott.
Ej ha! köszönöm ezt a mulatságot!

— Ha ebben a melegben szét nem szaladnak a tehenek, akkor soha! — mondta anyja és a dombok felé tekintett.

Oly szépen sütött a nap odakint,
Nem bírtam otthonn a szobában;
A vízesés alá ugortam,
Itt végre nyugalmat találtam.
Napfénybe s vízbe beléolvadtam . . .
Ha te írtad e verset, akkor nem én voltam.

— Még csak három ilyen ragyogó nap és minden bent lesz a csűrben — mondta anyja, és bement megvetni az ágyat.

Mindamellett együttélésük napról-napra több vigasztalást adott az anyának. A mit nem értett a fiában, épen úgy hozzájárult, hogy melegebbé tegye viszonyukat, mint az, a mit megértett. Mert a mit nem értett, épen ezért még többet foglalkoztatta Arne-t és anyja csak annál drágább lett neki, mert tudta, meddig érnek megértésének határai. Igen, most már végtelenül szerette anyját.

Arne gyermekkorában nem sokat törődött a mesékkel. Most, mint felnőtt ember, egyszerre vágytól kezdett mesék után s ezek felkeltették a mondák és hősi énekek iránt is érdeklődését. Egész lelkét különös vágyakozás fogta el; nagyon sokat járkált egyedül és a környék sok helyének, a melyekre eddig rá sem nézett, csak most fedezte fel a szépségét. Abban az időben, mikor confirmátióra készült, gyakran ját-

szott kortársaival egy nagy víz mellett, épen a lel-
kész háza alatt, melyet Fekete tónak neveztek, mert
mély és sötét vize volt. Mostanában sokat gondolt
erre a tóra és egy este elment a régi helyre.

Egy sűrű bokor mögé ült le épen a pap háza
tövében, mely egy meredek dombon állott; ez a
domb feljebb roppant sziklává meredt föl; ugyanilyen
szikla volt a part másik oldalán is, úgy hogy mind-
két oldalról sötét árnyék vetődött a vízre; csak
messze a parttól, a tó közepén csillogott egy sáv,
mint az ezüst. Minden csendes volt, a nap épen le-
menőben; a túlsó partról halk kolompolás hallatszott
át, máskülönben nem volt semmi zaj. Arne nem né-
zett át a vízen, hanem a víz mélyébe, mert a nap,
mielőtt lement, izzó vörösséget öntött el rajta. A fel-
nyúló sziklák kétfelől oldalra hajoltak, úgy hogy
hosszú, mélyen fekvő völgy nyílt közöttük, ennek a
szélét verdesték a hullámok. Szinte úgy látszott,
mintha a sziklák lassan egymáshoz közelednének,
hogy a közben fekvő völgyet bölcső módjára felemel-
jék. Egyik ház a másik mellett állott a völgyben;
füst szállt fel belőlük és lassan húzódott tovább; a
mezők zöldje csak úgy gőzölgött mindenütt; csóna-
kok kötöttek ki szénával tele. Láta, hogy az embe-
rek hogyan jönnek-mennek, de egyetlen hangot sem
hallott. Tekintete lassan tovább szállt a parton, oda,
a hol már csak az Úr sötét erdeje emelkedett égnek.
Bent az erdőben, a víz hosszában, az emberek utat
nyitottak maguknak, úgy látszott innen, mintha csak
úgy húzták volna meg újjal, mert folytonosan porfel-
hők verődtek fel rajta. Ezt az utat követte a tekintete
épen addig a pontig, mely vele szemben volt. Itt
vége volt az erdőnek, a sziklák távolabb álltak,
egyik udvar és kert a másikat érte. Itt nagyobb há-
zak voltak, mint lent a mélyben, vörösre festve, szé-
les ablakokkal, melyek fénylettek a napban. Fent a
tetőn még sütött a nap; a legkisebb gyermeket is
világosan lehetett látni, a mint odafent játszott;
a száraz homok fénylő fehéren feküdt a parton s né-
hány gyermek és kutya szaladgált benne. De egy-

szerre az egész elvesztette fényét és sötét lett, a házak mély vörösekké, a mezők feketés-zölddé, a homok szürkésfehérré és a kis gyermekek apró röggökké váltak; ködoszlop emelkedett a szikla fölébe és eltakarta a napot. Arne belenézett a vízbe, s mindent újra megtalált benne. A vetés zöldelt és hullámzott, az erdő hallgatva lépett elő, a házak ott álltak s lenéztek a vízbe, az ajtók nyitva voltak s gyermekek szaladgáltak ki s be. Mesék és gyermekes képzelgések látszottak felébredni és elébe úszni, mint megannyi apró hal a csalétek után — eltűnnek és visszajönnek, körötte játszanak, de megfogni nem lehet őket.

— Ülünk le itt, míg édes anyád utánunk jön; a tiszteletes asszony is csak készen lesz nemsokára. — Arne felrettent gondolataiból; valaki épen mögötte ült le. — Csak legalább ma éjtszaka itt maradhattam volna, — mondta egy kérő, sírásba fúló hang, mely csak gyermek-leány hangja lehetett. — Ne sírj már tovább; nem szép tőled, ha sírsz, a miért anyádhoz kell menned. — Szelid, lassú beszéd volt, férfinak a hangja. — Hiszen nem azért sírok! — Hát akkor miért sírsz? — Mert nem lehetek tovább együtt Matildával.

A lelkesz egyetlen leányát hívták Matildának és Arnénak eszébe jutott, hogy egy kis paraszt leányt neveltek együtt vele. — Hiszen úgy sem maradhatatok volna örökké együtt. — Nem, de legalább még egy napig, lelkem, — és a hang tovább sírt. — Legjobb, ha minél előbb haza érsz... lehet, hogy már is késő lesz. — Későn? Miért? Halottál valamit? — Nem; de parasztnak születél és parasztnak kell maradnod, mi nem tarthatunk el valami előkelő kisasszonyt. — Hiszen maradhatnék én azért paraszt leány, ha itt lakom is! — Ezt te nem érted. — Itt is paraszt ruhában jártam. — Az nem attól függ. — Itt is fontam, szőttem, főztem is. — Azon sem fordul meg. — És épen úgy beszélek, mint te meg anyám. — Ezen sem mulik ám. — Na hát akkor nem tudom, hogy mitől függhet, — mondta a leány

és elnevette magát. — Majd kiderül; ugyis attól félek, már is nagyon sok mindenféle gondolatot szedél a fejedbe. — Gondolatot, gondolatot! mindig csak ezt beszéled; nekem egyáltalában nincs semmi gondolatom; — és újra sírni kezdett. — Óh te kis szeleburdi! — Ezt a lelkész úr sohasem mondta nekem. — Jó, hát majd mondom én! — Szeleburdi! ki hallott ilyet? Én semmiféle szeleburdi nem akarok lenni. — Hát akkor mi akarsz lenni? — Hogy mi akarok lenni? Ki hallott ilyet? Semmi sem akarok lenni! — Hát jó, akkor ne légy semmi. — Most már elnevette magát a leány. Egy idő múlva egészen komolyan folytatta: — Nem szép tőled, hogy semminek nevezel. — Édes Istenem, de ha te magad akarsz az lenni! — Nem, én nem akarok semmi se lenni! — Jó, hát akkor legyél minden. — A leány nevetett. Egy idő múlva szomorú hangon mondta: — A lelkész soha se tartott így bolonddó. — Nem, de bolonddó *tett*. — A pap? Soha életemben nem voltál hozzám olyan jó, mint a lelkész. — Olyan bolond nem is lettem volna. — Savanyu tej sohasem lesz újra édes. — De igen, ha tejfelt csinálnak belőle. — A leány hangosan felkaczagott. — Ott jön édes anyád! — A leány újra elkomolyodott.

— Soha életemben nem találkoztam ilyen sokat fecsegő asszonnyal, mint a tiszteletes asszony, — szólt közbe egy éles, hadaró hang. — Most már siess, Baard, huzd partra a csónakot! Különben haza nem érünk még az éjszaka sem... A tiszteletesné azt akarja, hogy vigyázzak rá, hogy Élinek át ne nedvedjék a lába. No bizony, legjobb lesz, ha maga vigyáz rá! És hogy mindennap sétálni menjen reggel, mert vérszegény. Najszen! vérszegénység ide, vérszegénység oda!... No Baard, állj fel már és huzd ki a csónakot; nekem még ma este meg kell tennem a kovászt! — A láda nem jött még meg, — mondta az ember és fekvé maradt. — De hiszen a lódat nem is küldik el; az vasárnapig ott marad. Hallod Éli, szedelőzködjél már! Kapd fel a holmidat és indulj! De hát kelj fel már, Baard!

Az asszony elindult, a leány utána.

— Dehát gyere már; mért nem jössz már? — hangzott újra letről. — Utána néztél a csapnak a csónakban? — kérdezte Baard és fekvé maradt. — Igen, benne van! — és Arne hallotta, hogy épen most veri be az aknába. — De hát kelj fel már Baard, csak nem fogunk itt éjszakázni! — A lábára várakozom. — De lelkem, az Isten áldjon meg, hát nem hallottad? megmondtam, hogy jövő vasárnapig itt maradhat. — Épen itt jön már — mondta Baard, és csakugyan szekérzörgés hallatszott. — De hiszen megmondtam, hogy a jövő vasárnapig itt maradjon! — De én meg azt mondtam, hogy magunkkal visszük. — Az asszony szó nélkül visszament a szekérhez és egy butyrot, az eleséges kosarat más aprósággal együtt levitte a csónakhoz. Ekkor Baard is felállt, odament és leemelte a lábát egyedül.

A szekér után egy leány futott, szalmakalappal a fején, a haja csak úgy repült utána; a lelkész leánya volt. — Éli, Éli! — kiáltozta egész úton. — Matild, Matild! — felelt ez és elébe rohant; fent a dombtetőn találkoztak, egymás nyakába borúltak és sírtak. Végre Matild felvett valamit a földről, a mit az imént a fűbe állított; egy kalitka volt. — Neked adom Narrifast, vidd el magaddal. Anyám is beleegyezett. Most már igazán neked adom . . . igen, neked . . . akkor legalább sokszor fogsz rám gondolni — és sokszor át . . . át . . . evezel hozzám! — és mind a ketten keservesen sírni kezdtek. — Éli! Gyere már, Éli! Ne állj olyan soká odafenn! — hangzott a csónakból. — De . . . de én is veled akarok menni — mondta Matilda; — veled megyek és nálatok alszom ma éjjel. — Igen, igen! — És egymás nyakát átölelve mentek lefelé a kis kikötőhöz. Nemsokára azután Arne meglátta a csónakot a tavon; Éli felegyenesedve állott a kormánylapátnál a kalitkával kezében és integetett, Matilda pedig a kikötőhídon ült és sírt.

És ott maradt ülve, míg csak a csónak a vízen úszott; nem volt hosszú az út a vörös házakig és

Arne is, épen úgy, mint a leány, ott maradt, tekintetével a csónakot követve, mely nemsokára a sötét vízre ért. Arne megvárta, míg kikötött; azontúl a víz tükrében nézte őket tovább és követte fel a házak közé is; épen a legszebb ház volt az övék. Láta, hogy az anya megy be legelőbb, azután az apa a ládával, utoljára a leány, a mennyre a nagyságuk után meg lehetett különböztetni. Kis idő múlva a leány újra kijött és leült az ajtó elé, hihetőleg azért, hogy még egyszer átnézzen, mielőtt a nap egészen lemegy. De a lelkész-kisasszony már elment és Arne magában ült ott s nézte a leányt a víz tükrében. — Vajjon lát-e ő is engem?

Arne felállott és hazafelé indult; a nap már lement, de az ég világos és tiszta kék volt, mint nyári éjszakákon szokott lenni. A vízről és a szárazról a párák a hegy mindkét oldalán felfelé húzódtak, de a csúcsok szabadon maradtak és egymásra néztek. Arne magasabbra ért; a víz mindig feketébb lett, mélyebbre sülyedt és szinte megsűrűsödött; a völgy odalent a mélyben keskenyebbnek látszott, mintha a víz mellé húzódtott volna; a hegyek közelebb jöttek és egyetlen fallá olvadtak össze, mert csak a napfény választ el mindent. Maga az ég is mélyebbre szállt le, s minden barátságossá és meghitté vált.

KILENCZEDIK FEJEZET.

A szerelem és az asszonyok kezdték Arne gondolatait foglalkoztatni; a hősi dalok és a régi történetek, mint a vízben a leány képét, mintegy varázstükörben mutogatták új vágyait. Folytonosan ezt a tükröződést látta és akkor este óta nagy kedve jött, hogy érzéseit meg is énekelje; úgyszólván csak most jutott hozzá közel az érzelemnek ez a világa. Gondolatai ide s tova hullámzóttak, de mindig egy dal ritmusával jöttek vissza messziről, mintha a dal nem is benne keletkezett volna:

Szép Venevil tánczol a réten lefelé,
Várt kedvese elé.

Hangos dala felver messze hegyet s partot:
— Jó napot! Jó napot! —

Kis madarak vidám dala vele tartott:
Szent János napján

Van táncz és nevetés,

De koszorút fenni a jó kedv kevés.

Mégis koszorút font, kék a virágja:

— Nézd, a szemem párja!

Csak nézte a kedves: — nem te vagy a párom —

Az Isten megáldjon! —

S ujjongva jut el már; ugyan mire várjon!

Szent János napján

Van táncz s nevetés,

De koszorút fenni a jó kedv kevés.

Ujra font egyet: — Ezt is megvethetnéd,

Szőke hajam színét? —

S hogy font egy másat is, csókját oda tartja

Égő piros ajka.

Elpirult a legény, csókját elfogadta.

Szent János napján

Van táncz s nevetés,

De koszorút fenni a jó kedv kevés.

Ujra font egyet, liliom a dísze,

— A jobb kezem színe. —

De már a másikba vörös virágot tett,

— A másikat is vedd! —

Megfogta, de szíve már is másra tévedt.

Szent János napján

Van táncz s nevetés,

De koszorút fenni a jó kedv kevés.

És koszorút font minden virágból,

Szedett minden ágról;

De a míg fonta, könnyei hullottak,

— Válassz magadnak! —

Az csak hallgat . . . neki más koszorút fontak.
 Szent János napján
 Van táncz s nevetés,
 De koszorút fenni a jó kedv kevés.

Ujra font egy tarkát, de olyan szomorú:
 — A nászkoszorúm! —

Elkéült az ujja, addig-addig fonta:

— Tedd a homlokomra! —

De mire megfordult, sehol sincs a párja.
 Szent János napján
 Van táncz s nevetés,
 De koszorút fenni a jó kedv kevés.

Nászkoszorút fon, pedig nincs már virág,
 Száraz a sok ág.

Rég elmúlt az ünnep, hová mult el a nyár,
 A mire vár?

Koszoruja hervadt, téli hideg szél jár.
 Szent János napján
 Van táncz s nevetés,
 De koszorút fenni a jó kedv kevés.

Az egész lényét eltöltő bánat festette ilyen sötétre az első szerelmi dalt, mely átsuhant lelkén. Kettős vágya: hogy szerethessen valakit és hogy nagy emberré legyen, egyetlen nyugtalanító érzésbe olvadt össze. Ebben az időben újra elkezdett régebbi dalával foglalkozni: — „Túl a magas hegyen“ . . . megváltoztatta, újra énekelte és magában azt gondolta: — Mégis csak sikerülni kell neki; addig fogom énekelni, míg eltalálok. — De anyját sem felejtette el a vándorélet gondolatai mellett; azal vigasztalta magát, hogy ha egyszer kint az idegenben biztosan fog a lábán állani, anyját is magához veszi és olyan életet biztosít mindkettőjüknek, a melyet otthon sem neki, sem magának nem teremthetett volna soha. De a nagy vágyak közé valami finom, hallgatag, suhanó vágy játszott közbe, a mi majd eltűnt, majd előbukkant, felvillant és szétfosz-

lott, és álmodozó természete mellett ezek az öntudatlan gondolatok sokkal erősebben uralkodtak rajta, mint maga is képzelte.

Lakott abban a kerületben egy vidám ember, Aasen Ajnar volt a neve; husz évvel ezelőtt eltörte a lábát, azóta bottal járt; de a hova ezzel a bottal betért, ott mindjárt vidámság ütött tanyát. Gazdag ember volt, nagy diófa erdőnek a birtokosa és az ősz legszebb, legfényesebb napján egész csapat jó kedvű fiatal leány gyült mindig össze nála diószedésre. Ilyenkor nappal nagy lakomát adott és este táncmulatság volt. A legtöbb fiatal lánynak keresztapja is volt, mert az egész környéken csaknem mindenki őt hívta meg keresztelőre; így aztán minden gyermek keresztapának nevezte és a gyermekek után a fiatalok és öregek is.

A keresztapa és Arne jó ismerősök voltak; az öreg szerette a fiút, mert dalokat költött. Most őt is meghívta a diószüretre. Arne elpirult és vonakodott. Nincsen hozzá szokva, hogy asszonyok közé járjon, mondta. — Akkor hozzá kell szoknod, — felelt a keresztapa.

Arne éjszakákon át nem tudott aludni a meghívás miatt; féltékenység és vágy küzdöttek benne, de a vége mégis az lett, hogy elment és jóformán az egyetlen legény-ember volt a sok leány között. Nem tagadhatta, hogy csalódást érzett; nem olyanok voltak, mint a kiket megénekelt, de nem is olyanok, mint a kikkel félt találkozni. Hangos életkedv volt bennük, a mihez nem volt hozzá szokva, s főleg azon csodálkozott, hogy a világon mindenben nevettek; ha három elkezdett nevetgélni, mindjárt őt is nevetett, pusztán csak azért, mert már három nevetni kezdett. Mind úgy viselkedtek, mintha egész életükben együtt lettek volna, pedig voltak köztük olyanok is, a kik ma találkoztak egymással először életükben. Ha el tudták kapni a galyat, a mely után felugráltak, nevettek; ha nem tudták megfogni, akkor is nevettek. Összeverekedtek a dióverő kampóért, a melylyel az ágat lehúzzák; a kiknek sike-

rült megragadni, nevettek, a kik nem jutottak hozzá, azok is nevettek. A keresztapa utánuk biczegett botjával s mindenféle hunczutsággal bosszantotta őket. A kiket elfogott, azok nevettek, mert utólérte őket; a kiket nem tudott elfogni, nevettek, hogy nem érte utól. De valamennyien nevettek Arnén, hogy olyan komoly volt és mikor ő is elnevette magát, azon nevettek, hogy most ő is nevet.

Végre leültek egy domb tetején, a keresztapa középen, a leányok körül. Messze el lehetett látni; a nap tüzesen sütött; de nem törődtek vele; dióhéjjal dobálták egymást, a belét meg a „keresztapának“ adták. A keresztapa igyekezett lecsendesíteni őket és botjával hadonászott maga körül, a meddig csak elért; azt szerette volna, ha valami mulatságosat beszélnek egymás közt. De arra rábírni a leányokat, hogy történetet beszéljenek el vagy hallgassanak meg, nehezebb munkának látszott, mint egy rohanó kocsit megállítani a lejtőn. A keresztapa kezdte; de a legtöbben nem akarták meghallgatni, mert az ő históriáit mindenki előre tudta; a vége mégis az lett, hogy valamennyien figyelmesen hallgatni kezdtek. És jóformán azt sem tudták, hogy — hogy nem — egyszerre csak belejöttek és mindenki mesélt, ki mint tudott. Arne megint nagyon csodálkozott, mert a milyen hangosan vigak voltak még az elébb, épen olyan komolyak voltak a történeteik; a legtöbben szerelemről volt szó.

— Te Aase, te tudsz egy jót; azt, a mit a mult esztendőben mondtál; — és a „keresztapa“ egy kedves, kerek arczu leányhoz fordult; ott ült mellette és leány-öcscsének a haját fonta, a kinek feje az ölében feküdt. — De azt már sokan ismerik, — felelt. — Azért csak mondd el! — kérték. — Nem kéretem hát magamat sokáig, — és hozzá is fogott elbeszélni és énekelni, míg tovább fonta a testvére haját.

— „Volt egyszer egy fiatal legény, a ki legelgetni járt és legszivesebben egy nagy folyó partjára terelte a jószágot. Mikor egyszer jó magasra felhajtotta, olyan sziklához jutott, a mely annyira ki-

hajolt, hogy át lehetett róla kiáltani a másik partra. Odaát egy leány legeltetett, a kit egész nap mindig látott, de a kihez nem tudott átjutni.

— Hogy hívnak, szép leány, a nyájad között,
A ki egész nap kötsz és fuvod a kürtöt?

Napokig hiába ismételte kérdését, míg végre feleletet kapott:

— A nevem mint kacsza úszik a vizen,
Gyere, evezz át, kucsmás legény, iziben.

Ettől a legény nem lett okosabb és elhatározta, hogy nem törődik vele többet. De ez nem ment olyan könnyen, mert akármerre terelte is az állatokat, ezek a végén mégis mindig arra az utra jutottak ki. Ekkor a legény megharagudott és átkiáltott:

— Hol az apád és hol az otthoni lak,
A templom útján még sohasem láttalak! —

Mert a fiu félig-meddig már sejtette, hogy valami tündér.

— Az apám vízbefúlt, a ház leégett,
A templom útját sohasem találtam meg. —

Ebből sem lett okosabb a legény. Nappal fent járt az uton, éjszaka pedig azt álmodta, hogy a leány körülötte tánczol s valahányszor utána akar kapni, ráüt egy nagy tehénfarkkal a kezére. Nemsokára már aludni se tudott, dolgozni meg épen nem, és nagyon rosszul állott minden dolga.

— Hogyha tündér vagy, kérlek, kimélj,
De ha leány vagy, akkor beszélj! —

Erre egy szót sem felelt, s most már bizonyos volt, hogy tündér. A legény nem ment ki többet

legeltetni, de az állapota annál rosszabb lett; mert a hol állt és a hova ment, mindig csak a szép tündérleányra gondolt, a ki a kürtöt fujta.

Egyszer egy szép napon, mikor épen fát hasogatott, csak jön egy leány az udvaron át, a ki világra olyan volt, mint a tündér. De mikor közelebb ért, látta, hogy mégsem az. Nagyon sokat gondolkozott ezen. És mikor a leány egyszer megint visszajött, messziről megint a tündér volt; a legény elébe futott, de alig ért a közelébe, megint látja, hogy csak nem a tündér az.

Ettől kezdve akárhova ment a fiu, a templomba, tánczba vagy más multságba, a leány is ott volt mindig; mikor messze állott, a tündérnek látszott, mikor közelebb jött, csak leány volt; ezért megkérdezte tőle, hogy ő-e az vagy pedig más; de a leány csak kinevette. — Akár beleugrom, akár lassan csuszom bele, ugyis mindegy — gondolta a legény és feleségül vette a leányt.

De alig volt meg az esküvő, az ember nem szerette többé a feleségét. Ha távol volt tőle, vágyott utána, de a közelében mindig az után vágyott, a ki nem volt a szeme előtt. Ezért rosszul is bánt a feleségével, de az csak türte és hallgatott.

Egyszer, mikor lovát kereste, arra a régi utra jutott megint; leült és elkezdett kiabálni:

— Úgy játszol velem, mint holdfény a habokban,
Égsz, mint szent-János napi tűz a távolban.

Az ember úgy érezte, nagyon jó itt ülni, és mindig oda ment ki, ha otthon rossz kedve volt. Az asszony sírt magában, valahányszor elment.

De egy reggel, mikor ott ült, egyszerre csak a tündért látja testestől-lelkestől a másik oldalon, a mint ugyancsak fujja a kürtjét.

— Hát visszajöttél hozzám! Milyen szép vagy,
Csak fújjadd bánatosan, hadd sírjak! —

Erre a tündér így felelt:

— Kívívom fejedből az álmokat,
Menj haza learatni a rozsodat!

Erre nagyon megharagudott az ember és haza ment. De nemsokára úgy megunt a feleségét, hogy megint csak ki kellett mennie az erdőbe, hogy oda iljön az útra. Egyszerre csak megszólal odaát:

— Megálmodtam, hogy eljössz — most fogj meg bátran;
Ne keress messze — fordulj meg gyorsan! —

Az ember fel is ugrott és nagyhamar megfordult; hát látja, hogy épen akkor tűnik el egy zöld ruha a bokrok mögött. Hát utána is ered mindjárt. Az egész erdőn keresztül kergette, mert úgy futott, mint csak tündérek szoktak, nem emberek. Egyre-másra utána hajigálta a kését, de az csak tovább futott. Hanem aztán mégis kezdett kifáradni, az ember jól látta a lába mozgásáról; de az alakjáról azt is világosan látta, hogy csakugyan a tündér és senki más. — Most már mégis az enyém leszel — gondolta az ember és egyszerre olyan erővel vetette magát utána, hogy megkapta és a tündérral együtt legurultak az egész hegyen; csak odalent állottak meg. Ekkor a tündér elkezdett nevetni, de úgy nevetett, hogy az ember az egész hegységet énekelni hallotta; aztán az ölébe is vette és a tündér olyan gyönyörűséges volt, hogy épen ilyenek szerette volna a feleségét látni. — Ej mondd meg már, ki vagy, te gyönyörűség? — kérdezte és elkezdte simogatni, hogy mind a két orczája kigyulladt belé. — Én Istenem, de hiszen a feleséged vagyok! — felelt az asszony.

A leányok jót nevettek a legényen. De a keresztapa megkérdezte Arnétól, hogy jól odahallgatótt-e?

— Most már én szeretnék valamit mesélni, —

mondta egy kicsike lány, a kinek kis kerek arcza volt és iczi-piczi orrocskája.

— Volt egyszer egy kis fiú, a ki nagyon szeretett volna egy kis leányt feleségül venni; mind a ketten felnöttek voltak már, de azért mégis piczikék maradtak. A fiú sehogysem tudott hozzájutni, hogy megkérje a leányt. Pedig a templomban mindig mellette állott, de soha sem beszéltek másról, mint az időről; elment a kedvéért a táncmulatságokba is és majd hogy halálra nem tánczoltatta a kis leányt, de beszélni nem beszélt vele. — Meg kell tanulnom írni, — gondolta a fiú, — akkor kikerülhetem a beszédet, és hozzáfogott a tanuláshoz; de nem bizott benne, hogy már eléggé szépen tud írni s azért egy egész évig gyakorolta magát, mielőtt a levélre mert volna gondolni. Mikor ezzel is megvolt, akkor meg az volt a gondja, hogy mint juttassa a leány kezébe a levelet, hogy senki észre ne vegye. Szerencsére egyszer egyedül voltak a templom mögött. — Írtam neked egy levelet — mondta a fiú. — De hiszen én nem tudok írást olvasni! — felelt a lány.

Ott volt hát, a hol eddig.

Akkor aztán beállott a leány apjához szolgálatba és így egész nap a nyomában volt. Egyszer már épen el akart kezdeni beszélni, felnyitotta a száját, de akkor meg egy nagy légy belerepült. — Csak el ne kapja valaki előlem, — gondolta a fiú. — De senki sem találkozott, a ki elvegye, mivelhogy olyan kicsike volt.

Hanem egyszer mégis csak jött valaki és az épen olyan kicsike volt, mint a leány. A fiú mindjárt észrevette, mi járatban van és mikor egyszer felmentek a padlásra, a fiú a kulcslyukon benézett. És hallotta, hogy az odabent megkéri a leányt. — Óh én fajankó, miért is nem siettem jobban! — gondolta a fiú. — Az odabent megcsókolta a leányt. — Be jó íze lehet! — gondolta a fiú. — Az odabent az ölébe is vette a leányt. — Micsoda világot élünk! — sóhajtott a fiú és elkezdett sírni. — Meg-

hallotta ezt odabent a leány és kinyitotta az ajtót: — Ejnye, adta csuf legénye, hát sohasem fogsz már békén hagyni? — Én?... hiszen csak vőfély szeretnék lenni az esküvődön. — Hogy is ne, a két bátyám lesz a vőfély, — mondta a leány, azzal becsapta az ajtót.

A fiú odakint állva maradt.

A leányok jól mulattak a történeten és megint dióhéjjal kezdték egymást dobálni.

A keresztapa most már azt szerette volna, hogy Böen Eli meséljen. De mit? Hát mondja el azt, a mit egyszer ott a hegyen beszélt el neki, mikor az új harisnyakötőt hozta ajándékba. Sokáig tartott, míg Eli hozzáfogott, mert a nevetéstől nem tudott szóhoz jutni. De végre mégis elkezdte:

— Egy leány meg egy fiú együtt mentek az úton. — Nézd csak, hogy' repül utánunk az a rigó! — mondta a leány. — Az biz' én utánam repül, — felelt a fiú. — Azt én is mondhatnám, — ingerkedett a leány. — Ezt nagyon könnyen el lehet dönteni, — vélte a fiú; — eredj te itt az alsó úton, én meg ott a felsőn, aztán odafent találkozunk. — Így is tettek. — Nahát, ugye, hogy én utánam repült? — kérdezte a fiú. — Dehogysis, biz' én utánam! — felelt a leány. — Akkor két rigó volt. — Megint együtt mentek egy darabon; de megint csak egyet láttak; a fiú azt mondta, hogy az ő oldalán repül, a leány meg, hogy ő mellette. — Az ördög törődik a rigóddal! — mondta a fiú. — Én nekem is mindegy! — felelt a leány.

Alig mondták ezt ki, a rigó tüstént eltűnt. — A te oldaladról repült el, — mondta a fiú. — Köszönöm szépen! épen most láttam, hogy a tiedről . . . Nézd csak! már megint itt van! — kiáltott a leány. — Igen, de az enyém! — kiáltott a fiú. Hanem most már a leány is megharagudott. — Inkább akármit elviselek, mint hogy veled menjek tovább! — és letért egy másik útra. Ekkor a rigó egyszerre megint eltűnt a fiú mellől és ez annyira elszomorította, hogy utána kiáltott a leánynak: — Melletted van

a rigó? — A leány mindjárt felelt: — Nincs; hát te melletted? — Itt sincs már! Gyere vissza hozzám, hátha megint utánunk repül. — A leány visszament; megfogták egymás kezét és úgy sétáltak tovább. — Kvit, kvit, kvit, — hangzott a leány oldalán. — Kvit, kvit, kvit, — csipogott a fiú mellett. — Kvit, kvit, kvit, kvit, kvit! — ének hangzott minden oldalról és százezer millió rigó repkedt körülöttük, a mint körül néztek. — Istenem, beh szép! — kiáltott fel a leány. — Isten áldjon meg, — felelt a fiú s megsimogatta a leány arcát.

Ezt a történetet a leányok nagyon szépnek találták.

Ekkor a keresztapa azt ajánlotta, hogy mindenki beszélje el, mit álmodott az éjtszaka, és akkor majd eldöntik, kinek az álma volt legszebb. Micsoda! elbeszélni, hogy az ember mit álmodott! És vége-hossza nem volt a nevetésnek és sugdosásnak. De lassankint egymás után kezdték elmondani, ki milyen szépet álmodott az éjtszaka; mire a többiek mind azt állították, hogy olyan szépet, mint ők, senki sem álmodhatott. Végre mindegyik szerette volna elmondani álmát. De nem hangosan; ilyet csak egy embernek lehet elmondani, de semmi esetre sem a keresztapának. Arne félve, hallgatagon ült a dombon s a leányok épen őt választották ki, hogy álmukat neki mondják el.

Arne egy mogyoróbokor alá ült és most az ment oda hozzá, a ki a legelső elbeszélést mondta el. Egy ideig gondolkozott, aztán így kezdte:

— Azt álmodtam, hogy egy nagy víz mellett álltam. És akkor látom, hogy valaki, a kinek a nevét nem mondhatom meg, ott van a vizen. Egy nagy vizirózsa kelyhébe lépett, ott leült és elkezdett énekelni. Én pedig ráálltam egy nagy vizirózsa-levélre, mely a tó felett szokott úszni, azon akartam hozzá evezni. De alig léptem rá a levélre, rögtön sülyedni kezdett alattam és én nagyon megijedtem és elkezdtem sírni. Akkor az a valaki a vizirózsaiban elkezdett evezni . . . beemelt magához és így csó-

nakáztunk végig az egész nagy vízen. — Hát nem volt ez nagyon szép álom?

Azután a kicsike lépett hozzá, a ki a kis emberekről mesélt.

— Azt álmodtam, hogy egy kis madarat fogtam és annyira örültem neki, hogy semmi áron sem akartam elereszteni, míg a szobában nem leszek. De ott sem engedhettem el, mert akkor apám és anyám megparancsolhatta volna, hogy bocsássam el megint. A padlásra mentem vele, de ott meg a macska ólálkodott, hát ott sem engedhettem szabadon. Nem tudtam mást kitalálni, mint hogy be mentem vele a színbe; Istenem, azon meg annyi nyílás volt, hogy kirepülhetett volna. Így hát nem volt mit tenni, megint lementem az udvarra és akkor látom, hogy ott áll valaki, a kinek a nevét nem akarom megmondani. Ott állt és egy borzasztó nagy kutyával játszott. — Jobban szeretnék a te madaraddal játszani, — mondta és egészen közel jött hozzám. Én elszaladtam, ő meg a nagy kutyával utánam; ijedten futottam körül az udvaron, mikor egyszerre csak anyám felrántotta a pítvar-ajtót, behúzott és megint becsapta az ajtót. De a fiú odakint az arcát az ablaküveghez támasztotta: — Nézd csak, nálam van a madarad! — mondta . . . és képzeld, csakugyan nála volt! — Nem különös álom volt ez?

Azután az a leány ment oda hozzá, a ki a rigókról mesélt és a kit Élinek szólítottak. Ugyanaz az Éli volt, a kit akkor este a csolnokon és a vízen látott. Ugyanaz volt és mégsem az — úgy megnőtt és olyan szép lett, a mint ott ült előtte finom arcával és vékony alakjával. Még mindig nevetett és így nem egyhamar fogott hozzá a beszédhez.

— Annyira örültem előre, hogy ma a dióerdőbe fogok jönni, hogy már az éjjel azt álmodtam, itt ülök a hegyen. A nap sütött és az ölem tele volt dióval; de egy kis mókus is ott termett a dióval együtt és ott ült az ölemben és valamennyit mind megette. — Hát nem furcsa szép álom volt ez?

Sok álmod beszéltek el még Arnénak s most már meg kellett volna mondania, hogy melyik volt a legszébb. Egy kis gondolkozási időt kért és ezalatt a keresztapa az egész sereggel visszatért a házba; Arnénak utánuk kellett volna menni. A leányok ugrándozva szaladtak le a dombra, lent a síkon páronkint haladtak tovább és hazáig mindig énekeltek.

Arne ott ült egyedül és hallgatta az éneklést; a nap odasütött a leány-csapatra, hogy fehér ingvállaik csak úgy ragyogtak; néha-néha valamelyik átfogta egy másiknak a derekát és tánczolvá forgolódtak a mezőn, míg a keresztapa utánuk nem ment botjával, hogy le ne gázolják a sarjut. Arne nem gondolt többé az álmokkal; nem is nézett már a leányok után; gondolatai mint napsugárból szőtt szálak terültek el az egész völgy felett, és ő csak ült a dombon és mindig tovább szötte őket. Mielőtt észrevette volna, már megint fogva volt a búskomorság fonadékában. Kivágyott innen, és még soha sem vágyott el annyira, mint most. Erős fogadalmat tett, hogy mihelyt haza ér, azonnal beszélni fog anyjával; azután jöjjön, a mi akar!

Gondolatai mindig nagyobb erővel forrongtak és a régi dal szavaiba ömlöttek: „Túl a magas hegyen.” A szavak még sohasem jöttek olyan könnyedén ritmusba; mintha fiatal leányok lettek volna, a mint egy virágos dombon körben ülnek. Egy darab papir volt nála, térdére tette és írni kezdett. És mikor készen volt a dallal, úgy állott fel, mintha nagy kő esett volna le a szívéről; nem akart az emberek közé visszamenni, hanem az erdőn át hazafelé indult, habár tudta, hogy az éjszaka ott fogja lepni. Mikor legelőször leült pihenni, újra elő akarta venni a dalt, hogy az egész vidék felett kiénekelje, és akkor vette észre, hogy ott felejtette azon a helyen, a hol megírta.

... Az egyik leány felment a dombra, hogy Arnét hívja, de nem találta ott, csak a verset.

TIZEDIK FEJEZET.

Az anyjával nem volt olyan könnyű beszélni, mint Arne gondolta. Megpróbált Krisztiánra czélozni és arra, hogy sohasem kapott levelet tőle; de anyja nem hallgatta végig és mintha még napok mulva is ki lett volna sírva a szeme ezután. Még valami más is elárulta, hogy mikép állanak a dolgok, még pedig az, hogy anyja különösen jó ételeket főzött neki.

Később egy nap az erdőbe kellett mennie, hogy fát vágjon, ez az erdő határos volt a tiszteletesével, s emezen keresztül kellett mennie és épen ott, a hol fát akart vágni, egy tisztás volt, a hol ősszel szedret szoktak szedni a lányok. Arne letette a fejszét, levetette kabátját és már épen munkához akart fogni, mikor két leány közeledett, kezükben szedres kosárral. Arne mindig szeretett elbujni a leányok elől és most is így tett.

— Nézd, nézd! Mennyi szeder van itt, Éli! Éli!
— Igen, drágám, látom. — De ne menj hát tovább, mikor itt teleszedhetünk akárhány kosarat. — Csak azt néztem, hogy mi zörög ott a bokorban. — Ugyan, ne képzelődjél! — De azért a lányok egymást átölelve sokáig mozdulatlanul maradtak és alig mertek lélegzeni. — Semmi sem volt, most már bizonyos; lássunk hozzá a szedéshez. — ... És elkezdtek hajladozni ... — Igazán szép volt tőled, Éli, hogy ma átjöttél hozzánk ... Beszélj el, mi történt azóta? — Keresztapánál voltam. — Ezt már elmondtad; hát arról, tudod már kit gondolok, nincs valami újság? — De igen! — Ohó Éli, igazán? Hamar, hamar mondd el! — Megint ott volt nálunk. — Ne beszélj! — De igen; apám meg anyám mind a ketten úgy tetek, mintha nem vennék észre, én meg felszaladtam a padlásra is elbujtam. — Hát aztán? Utánad ment? — Azt hiszem, apám elárulta, hol vagyok; mostanában mindig olyan különös. — Hát utánad ment? Ül le, ide mellém! ... na, hát utánad ment? — Igen, de nem valami sokat beszélt, nagyon félénk volt. — Elmondj minden szót, érted! minden szót! — „Harag-

szol rám?“ mondta. „Miért haragudnám?“ mondtam én. „Ugyis tudod, hogy miről akarok veled beszélni“, mondta és leült mellém a ládára. — Melléd ült! — Aztán megölelte a derekamat. — Megölelte! Igazán? — Én meg el akartam huzódni, de nem engedett el. „Kedves Éli“, mondta... — itt a lány elkezdett nevetni s a másik is vele. — Na, mondd már tovább! — „Kedves Éli, nem lennél a feleségem?“ — Ha, ha, ha! — Ha, ha, ha! — nevettek mind a ketten. — Ha, ha, ha, ha, ha, ha!

Végre a nevetésnek is vége szakadt és azután jó ideig csend lett; egyszerre azt kérdezte az első, de nagyon halkán: — Te, nem volt az borzasztó, mikor a derekadat átölelte?

A másik vagy nem felelt, vagy olyan halkán, hogy távolabb nem lehetett meghallani; lehet hogy csak mosolygott egyet. Kis idő múlva megint megszólalt az első: — Otthon a szüleid nem mondtak semmit? — Apa feljött később utánam, de én elbujtam előle is, mert ha rám nézett, mindig nevetni kezdett. — Hát édes anyád? — Semmit sem szólt, csak nem volt olyan szigorú, mint máskor. — És természetesen kosarat adott neki. — Természetesen. — Ujra hosszú csend volt.

— Te! — Na?... — Mit gondolsz, én hozzám is el fog valaki így jönni? — Hát hogyne! — Ne bolondozzál... Te Éli, akkor az én derekamat is megöleli? — És hamar a kezei közé rejtette arcját.

Aztán tovább nevettek és sugdolóztak.

A leányok nemsokára elmentek; nem látták meg sem Arnét, sem a baltáját vagy kabátját, a minek a legény nagyon örült.

Néhány nap múlva Opland Knutot megfogadta béresnek Kampenre. — Hogy ne légy ezután olyan egyedül, mondta Arne.

De maga is komolyan hozzálátott a munkához. Korán megtanult fűrészszel bánni, mert otthon a házban sokszor építettek és igazítottak. Most egészen bele akarta gyakorolni magát az asztalosságba, mert belátta, hogy nem jó határozott munka nélkül

élni. Szívesebben járt az emberek közé is és később annyira megváltozott, hogy szinte kívánczozott közéjük, ha hosszabb ideig volt egyedül. Télen át többször volt a lelkész házában, ahol dolga akadt a fűrésznek és a vésőnek, és ilyenkor néha találkozott a két leánnyal is. Arne gyakran találgatta, ha a két leányra nézett, hogy vajon ki volt az, a ki Böen Élit feleségül kérte.

Megtörtént egyszer, hogy neki kellett hajtani, mikor Éli meg a lelkész-kisasszony valahová mentek; de habár jó hallása volt, nem értette, mit beszélgetnek a háta megett. Itt-ott Matilda szólt egy pár szót Arnéhoz is, ilyenkor Éli nevetett és eldugta az arcát. Így azt is megkérdezte Matilda tőle, igaz-e, a mit beszélnek, hogy verseket szokott írni? — Nem! — felelt Arne gyorsan. A két leány nevetni kezdett, majd halkán suttogott és újra nevetett. Ettől fogva Arne barátságatlanabb lett és kerülte őket.

Egyszer a cselédek szobájában ült, mikor ezek táncmulatságot rendeztek. Matilda is lement Élivel, hogy megnézzék a tánczot. Az egyik szegletben állva összehapereltek valamin. Látszott, hogy Matilda akarja, Éli pedig nem; és Matilda győzött. Erre mind a ketten odamentek Arnéhoz, meghajtották magukat és azt kérdezték, tud-e tánczolni. Azt felelte, hogy nem, mire mindketten megfordultak és nevetve szaladtak el. — Egyebet sem tudnak, mint örökké nevetni, — gondolta Arne és csak annál komolyabb lett. De a lelkésznek volt egy kis, tiz-tizenkét éves nevelt fia, a ki nagyon szerette Arnét; tőle kezdett Arne tánczolni tanulni, mikor senki sem látta.

Élinek is volt egy körülbelül ugyanolyan korú kis öcscse, mint a lelkész nevelt fia. A kettő jó barát volt és Arne szánkát, skit és kis csapdákat készített nekik és közben a tetvéreikről beszélt velük, főleg Éliről. Egyszer az Éli kis testvére azzal az üzenettel ment hozzá, hogy simítsa le jobban a haját. — Ki mondta? — Éli mondta, de megtiltotta, hogy ezt megmondjam. — Pár nap múlva ő izentette Élinek, hogy ne nevéssen olyan sokat. Erre a kis fiú azt az

üzenetet hozta, hogy inkább Arne nevéssen egy kicsit többet.

Egyszer a fiú azt kérte, hogy írjon neki egy lapra valamit. Arne megtette és nem gondolt többet a dologgal. A fiú nemsokára nagy örömmel jött hozzá, hogy a leányok nagyon szépnek találták az írását. — Hát hol látták az írásomat? — De hiszen nekik kértem azt a lapot! — Erre Arne megkérte a fiukat, hogy hozzanak a testvéreiktől most már neki is valami írást, a mit meg is kapott; Arne kijavította benne az írás-hibákat egy ács-czeruzával és megkérte a fiukat, hogy olyan helyre tegyék, a hol a leányok könnyen ráakadnak. Később ezt a papírt a saját kabátja zsebében találta meg újra; csak hogy akkor már ez volt alá írva: — Kijavította egy elbizakodott, hetyke legény.

Másnap Arne épen bevégezte a lelkésznél felvállalt munkáját és hazament. Ilyen szelídnek, mint a miflyen ezen a télen volt, nem látta az anyja Arnét apja halálának szomorú ideje óta. Felolvasta neki a bibliát, elkísérte a templomba és mindig barátságos volt. De az asszony nagyon jól tudta, mit akar ezzel elérni; csak azt, hogy beleegyezzen, ha a tavasszal el szeretne utazni. Ekkor tájban üzenet jött Böenből, hogy nem vállalna-e ott is fel egy kis munkát?

Arne elpirult és igennel felelt, mintha nem sokat kellene gondolkozni rajta. De mikor a hírhozó elment, anyja odafordult hozzá: — Nem csodálkozol ezen a híváson? Böenből! — Mi csodálatos van ebben? — kérdezte Arne, de nem nézett anyjára. — Böenből! — kiáltott anyja újra. — Nos igen; miért ne küldhetnének értem onnan épen úgy, mint akármelyik másik házból? — és most már felpillantott. — Böenből és Böen Birgittől!... a ki miatt Baard nyomorékká tette az apádat! — Mit beszélsz, anyám?! — kiáltott most már a fiú is. — Hát Baard volt az?

Anya és fiú szemben állottak és egymásra néztek. Mintha egy egész élet húzódott volna végig közöttük és ugyanabban a pillanatban látták volna meg

a fekete szalat, mely keresztül fonódott az egészen. Később az apja fénykoráról kezdtek beszélni, mikor még az öreg Böen Éli maga is utána járt a leánya, Birgit miatt, de kosarat kapott; és újra megbeszéltek mindent egészen a Nils leveretéséig és mind a ketten rájöttek, hogy Baard volt kevésbé hibás. De azért ő volt, a ki nyomorékká tette az atyját — mégis csak ő volt.

— Hát sohasem szabadulok már meg az atyámtól? — gondolta Arne és elhatározta, hogy el fog menni Böenbe.

Mikor Arne nemsokára ezután fűrészszel a válán a jégen átkelve Böenhez közeledett, azt találta, hogy pompás egy gazdaság az. A ház olyan rendes volt, mintha most festették volna ujonnan; egy kicsit fázott is és így még annál barátságosabbnak találta. Nem ment be egyenesen, hanem körül került az istállók felé; egy egész kis nyáj sűrű gyapjas kecske állott kint a hóban és galyakat rágcsált; a szín ajtója előtt egy házőrző kutya szaladgált fel s alá és úgy ugatott, mintha maga az ördög jönne; de mikor Arnét meglátta, csóválni kezdte a farkát és hagyta, hogy megsímogassa. A ház másik oldalán gyakran nyílt a konyhaajtó és Arne mindannyiszor odanézett, de vagy a fejőleány volt a sajtárokka, vagy a szolgáló jött ki és dobott valamit a kecskéek elé. Bent a színben sűrű ütéssel csépeltek valamit és balra a farakás előtt egy legény állt és fát vágott; mögötte egész csomó vágott fa volt felhalmozva. — Arne letette a kézi fűrész- és bement a konyhába; a padló fehér homokkal és apróra vagdalt boróka-galylyal volt behintve; a falakon rézedények csillogtak, czintányérok meg köedény állott a polczon. Az ebédet főzték. Arne azt mondta, hogy Baarddal szeretne beszélni. — Menj be a szobába, — mondta az egyik leány és odamutatott. Arne bement; az ajtón nem volt kilincs, csak sárgaréz fogó; a szoba világos volt, falai kifestve, a tetőn rózsás minta, a szekrények vörösek s mindegyikre rá volt festve fekete alapon a tulajdonos neve; az ágy is ilyen volt, csak a

szélein futott végig egy kék sáv. A kályhánál széles vállú, szelíd arcú férfi ült, a kinek hosszú szőke haja válláig ért; abroncsot vert egy dézsára. Az asztal mellett egy asszony ült, főköttővel a fején, szorosan begombolt ruhában; karcsú és magas volt és épen egy halom magvat válogatott kétfelé. Rajtuk kívül senki sem volt a szobában.

— Jó napot és áldott munkálkodást — mondta Arne és levette a sapkáját. Mind a ketten felnéztek: a férfi mosolygott és megkérdezte, hogy ki jött. — Az, a ki fűrészszel dolgozik. — A férfi tovább mosolygott és mialatt fejét újra a munkája felé hajtotta, így szólt: — Nos, Kampen-Arne. — Kampen-Arne! — kiáltott fel az asszony és a földre meredt. A férfi felnézett és megint mosolygott: — A Skraedder Nils fia; — aztán újra elővette a munkáját.

Pár percz múlva az asszony felállt, odament a polczhoz, azután megfordult, odament a szekrényhez, újra megfordult és végre az asztaliók felé hajolva abban kezdett keresgélni; még akkor sem nézett fel, mikor megkérdezte: — Itt fog dolgozni a házban? — Igen, itt, — felelt az ember és ő sem nézett fel. — Ejnye, hogy senki sem kínált meg helylyel! — fordult Arnéhoz, a ki erre odament a padhoz és leült. Az asszony kiment, a férfi tovább dolgozott. Arne megkérdezte, hogy ő is mindjárt hozzá fogjon-e? — Előbb megebédelünk.

Az asszony nem tért vissza; de mikor a konyhaajtó megint kinyílt, Éli lépett be rajta. Először úgy tett, mintha nem látná meg Arnét; de mikor ez elébe ment, Éli is megállott és félig felé fordulva kezét nyujtott, de nem nézett rá. Egy pár szót váltottak; az apa tovább dolgozott . . . Az Éli haja be volt fonva, szűk ujjast viselt magas és karcsú alakján, keze kicsiny és csuklója gömbölyű volt. Megterítette az asztalt; a cselédség a másik szobában étkezett, de Arne a háziakkal együtt idebent. Ma kivételesen ebédelték külön, mert különben valamennyien együtt szoktak ülni az asztalnál a nagy világos konyhában. — Anyád nem jön be? — kér-

dezte a férfi. — Nem; odafent van a padláson és gyapjut mér. — Nem mondtad, hogy már ebédelünk? — Mondtam, de azt felelte, hogy nem kíván semmit. — Pár percnyi csend volt. — Nincs nagyon hideg a padláson? — Igen, de nem akarta, hogy befűtsek.

Délután Arne dologhoz fogott, este azonban megint közöttük volt. Most már az asszony is ott ült; anya és leány varrtak, a férfi apróságokat igazított, a miben Arne is segített neki; órák hosszúig hallgattak, mert Éli, a ki máskor szóvivő volt, most szintén szótalán lett. Arne ijedten gondolta el, milyen gyakran volt náluk is épen ilyen hallgatás, de csak most érezte át igazán. Végre Éli nagyot lélegzett, mintha úgy érezné, hogy elég soká tartotta vissza magát és elkezdett nevetni. Erre apja is nevetett, mire Arne is nevetségesnek találta a dolgot s ő is velük tartott. Ettől fogva megeredt a beszélgetés, de főleg Éli és Arne közt folyt tovább; az apa csak néha szólt bele. De egyszer, mikor Arne hosszabb ideig beszélt és körülézett, tekintete találkozott a Birgit asszonyéval, a ki letette a munkát a kezéből, úgy bámult rá. Most újra felvette a varrást, de mihelyt Arne megszólalt, rögtön felnézett.

Eljött a lefekvés ideje és mindenki a szobájába ment. Arne meg akarta jegyezni magának, hogy mit álmodik, mikor először alszik idegen helyen, de álmának nem volt semmi értelme. Egész nap jóformán semmit sem beszélt a házigazdával, mégis egész éjszaka vele álmódott. Utolsó álma az volt, hogy Baard együtt ült Skraedder Nilsszel és kártyáztak; ez nagyon dühös és rendkívül sápadt volt, de Baard csak mosolygott és a kártyákat mind behúzta.

Arne már napokat töltött ott és alig beszéltek valamit, de annál többet dolgoztak. Nemcsak odabent hallgattak, hanem a szolgák, a napszámosok, még az asszonyok is szótalánok voltak. Az öreg kutya az udvarban mindig ugatott ugyan, ha valaki idegen lépett be a kapun; de alig hallották meg a háziak a kutya ugatását, már is lecsendesítették:

hallgass! a kutya pedig morogva ment tovább és lefeküdt. Odahaza Kampenben egy szélkakas volt a házon, mely a legkisebb szélre forogni szokott; itt is volt egy még sokkal nagyobb, de Arne észrevette, hogy mindig áll. Ha erős szél fújt, a zászló surlódva igyekezett megfordulni, de hiába; Arne addig-addig nézte, míg végre nem állhatta tovább, felmászott a háztetőre, hogy megszabadítsa a vitorlát. Nem volt odafagyva, mint először hitte, hanem egy ék volt beleverve, úgy hogy a zászlója mindig beleakadt. Arne kivette az éket és ledobta; épen Baardot találta vele, a ki arra ment. Baard felnézett: — Mit csinálsz ott? — Megszabadítom a szélvitorlát. — Azt rosszul teszed, mert nagyon lármásan nyikorog, ha mozoghat. — Arne lovagolva ült a háztetőn: — Még az is jobb, mint ha hallgatni kénytelen. — Baard felnezett Arnera és Arne lenézett Baardra. — A kinek lármázni kell, ha valami mondani valója van, annak okosabb hallgatni, azt tartom.

Megtörténik néha, hogy egy szó kísértésképen még sokáig visszajár, miután kimondták, különösen, ha a beszélgetés utolsó szava volt. Így üldözte ez a mondás Arnét, mikor a nagy hidegben lemászott a tetőről és még akkor is magával vitte, mikor este bement a szobába. Ott állt Éli az alkonyatban az ablaknál és a holdfényben csillogó tó jegét nézte. Arne odament a másik ablakhoz és ő is kinézett. Bent barátságos meleg volt a külső hideghez képest; éles, téli esteli szél fújta a völgyön át és folytonosan rázta a fákat, úgy hogy árnyékuk a hold világánál nem feküdt csendesen a havon, hanem folytonosan siklott ide-oda. Tulnan a lelkész házából világosság derengett át, hol fellobbanva, hol elhalványulva, mindenféle formát és színt váltva, mint az lenni szokott, ha az ember sokáig néz a fénybe. A szikla sötéten hajlott előre, meséket rejtve mélyében, holdfény volt havas tetején. Fent az ég csillagos volt, egyik szögletében gyöngye északi fény villogott, de nem terjedt feljebb.

Nem messze az ablaktól, a víz partjához közel, fák állottak; árnyékuk egészen egybefolyt; csak a nagy kőrisfa állott egyedül és írta vonalait tisztán a hóra.

Csend volt; csak néha hallatszott közbe valami elnyújtott, csikorgó, visító hang. — Mi az? — kérdezte Arne. — A szélvitorla, — felelt Eli s azután halkabban, mint ha csak magának mondaná, hozzátette: úgy látszik, elszabadult. De Arne úgy érezte, mintha valami mondanivalója volna, csak nem tudná kimondani. Végre mégis megszólalt:

— Emlékszel még arra a történetre az éneklő rigókról? — Igen. — Igaz, hiszen te magad beszélted el, nagyon szép volt. — Eli olyan szelid hangon felelt, hogy a legény úgy érezte, mintha sohasem hallott volna még ilyen hangot: — Sokszor azt képzelem, hogy énekel valami, ha nagy csend van. — A jóság az, a mi bennünk ilyenkor szól. — Eli ránézett, mintha rejtett értelmet sejtene a mondasban: mind a ketten hallgattak egy darabig. Aztán Eli szólalt meg, mialatt az ujjával rajzolgatni kezdett az ablaküvegre: — Nem írtál mostanában új dalt? — Arne elpirult, de a leány nem látta meg és tovább kérdezősködött: — Hogy van az, hogy verseket írsz? — Szeretnéd tudni? — Hogyne! — Úgy, hogy figyelek a gondolataimra, mások meg hagyják, hogy elrepüljenek, — felelt Arne kerülgetve. A leány sokáig nem felelt, csak verseket idézett lelke elé . . . vajjon nem voltak-e neki is gondolatai, a miket el hagyott repülni! — Igazán csodálatos, — mondta és újra elkezdett az üvegre rajzolni. — Akkor is csináltam egy verset, mikor először láttalak. — Hol volt az? — Lent a lelkész házánál, aznap, mikor elköltöztél . . . aztán a vízben is láttalak. — A leány nevetett, aztán hallgatott egy kicsit: — Mondd el azt a verset! — Arne eddig még sohasem próbált ilyet, de most mindjárt megadta magát és elkezdte énekelni:

Szép Venevil tánczol a réten lefelé,
Várt kedvese elé...

Eli nagyon figyelmesen hallgatta; még akkor is hallgatott, mikor Arne már régen befejezte. Végre felkiáltott: — Szegény leány, ugy sajnálom! — Úgy érzem, mintha nem is én csináltam volna ezt a verset, — mondta Arne, mert megszegyelte, hogy elmondta; nem is értette, hogy' tehetett ilyet. Elgondolkozva nézett lelkében a verse után. Eli újra megszólalt: — Csak nem fogok én is így járni? — Dehogy, dehogy... inkább magamra gondoltam. — Hogy te veled fog ez megtörténni? — Nem tudom; de akkor úgy éreztem... most már másképen gondolom — de akkor ilyen szomorú voltam. — Igazán csodálatos! — ismételte Eli és újra elkezdett az ablakra rajzolni.

Másnap, mikor Arne bement ebédelni, az ablakhoz lépett. Kint szürke és ködös idő volt, de bent meleg és barátságos minden; és az ablakon egy ujjnak az írása látszott: Arne, Arne, Arne és mindenütt csak Arne. Az az ablak volt, a melynél Eli állott előtte való nap estve.

De aznap Eli nem jött le, betegnek érezte magát. Már régebb idő óta nem volt teljesen egészséges, mint maga mondta, és ez meg is látszott rajta.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Másnap reggel Arne bement és elbeszélte, a mit épen az imént hallott az udvaron, hogy a lelkész leánya, Matilda, épen most utazott el a városba; ő maga azt hiszi, hogy csak egy pár napra, de szülei elhatározták, hogy egy évig, esetleg tovább is ott tartják. Eli semmit sem tudott az egésztől és alig fejezte be Arne a beszédét, csak elvágódott a földön, elájult.

Arne még sohasem látott ilyesvalamit és nagyon megijedt; kiszaladt a konyhába, a cselédek meg a

szülőkért, a kik tüstént haza is futottak; az udvaron nagy lárma és szaladgálás volt, a házőrző kutya is vadul ugatott a szín ajtaja előtt. Mikor Arne későbbben újra bement a szobába, anyja az ágy előtt térdelt, apja pedig a beteg fejét fogta. A cselédleányok futkostak, egyik víz után, a másik cseppekért, a mi az egyik szekrényben állott, a harmadik a ruháját nyitotta ki a nyakánál. — Oh, Isten segítsen és vigasztaljon meg! — mondta az anya; — nagy hiba volt, hogy nem mondtuk meg előre; de te nem akartad, Baard; Isten segítsen és vigasztaljon téged! — Baard nem felelt. — Én eleget beszéltem, de semmi sem történik úgy, a mint én akarom; oh, az Isten áldjon és vigasztaljon meg! Mindig olyan szigorú vagy hozzá, Baard! mit tudod te, mi baja! mit tudod te, hogy mi az, valakit szeretni! — Baard nem felelt. — Nem olyan ő, mint mások, a kik el tudják viselni bánatukat; itt van, most már beteg bele, szegényke — hiszen olyan kis gyenge! És most, mikor különben sem egészséges. Ébredj fel, drága gyermekem, olyan jók leszünk ezután hozzád! Ébredj fel, egyetlen kis Élim, ne tégy bennünket szerencsétlenné! — Ekkor Baard megszólalt: — Vagy tulságosan sokat hallgatsz, vagy tulságosan sokat beszélsz! — és ránézett Arnéra, mintha nem szeretné, hogy hallja, mit beszélnek és jobb szeretné, ha kimenne. De mivel a cselédleányok is bent maradtak, ő sem ment ki, csak az ablakhoz állott. Most már annyira magához tért a beteg, hogy körülnézett és megismerte őket; de ezzel együtt az emlékezés is visszatért. Matilda! — kiáltott és síró-görcsöt kapott s úgy zokogott, hogy nem volt jó hallani. Anyja megpróbálta vigasztalni és apja úgy állt mellé, hogy megláthassa; de a beteg eltaszította őket: — Menjete, menjete! — kiáltott fel, — nem szeretlek! — Jézus Krisztus, nem szereted a szüleidet? — mondta anyja. — Nem! mert kegyetlenek hozzám és elszakítják tőlem egyetlen örömet. — Eli, Eli! hogy beszélhetsz ilyeneket? — mondta az anya csitítva. — Igen, anyám! most már

megmondhatom! — kiáltott sírva. — Igen anyám, mert egy utálatos emberhez akartok feleségül adni, a kit nem szeretek. Bezártok ide, pedig csak akkor vagyok boldog, ha innen kimehetek! És elszakítotátok tőlem Matildát, az egyetlen, a kit szeretek és a ki után vágyom ezen a világon! Istenem, mi lesz belőlem, ha Matilda nem lesz itt többé — és épen most, mikor annyi, de annyi minden van bennem, a mivel nem tudok tisztába jönni, ha nem beszélhetek róla! — De hiszen mostanában ritkábban voltál vele együtt — mondta Baard. — Mindegy az, de legalább láttam az ablaknál, — felelt a beteg és olyan gyermekesen kezdett sírni, hogy Arne talán életében sohasem hallott még ilyen sírást. — Hiszen nem is láthattad innen, — mondta Baard. — De láttam a házukat! — felelt a leány és anyja keserűen tette hozzá: — Mit értesz te ahhoz? — Baard nem is szólt azután egy szót sem. — Most már nem fogok soha többé az ablakhoz menni! — mondta Eli. — Reggel mindjárt ott voltam, alig keltem fel; este is átnéztem a holdvilágnál és mindig oda álltam, ha nem tudtam hova menni. Matilda, Matilda! — Elkezdte magát hányini-vetni az ágyban és újra görcsös sírásra fakadt. Baard leült egy kis zsámolyszékre és csak nézte.

Eli nem lett olyan hamar jobban, mint talán szülei várták; csak estefelé vették észre, hogy hosszú betegségről lesz szó, mely talán már régen lappangott benne és behívták Arnét, hogy jöjjön, segítsen felvinni a beteget a saját szobájába. Magánkívül volt, arcza nagyon sápadt; mozdulatlanul feküdt; az anyja ott ült mellette, apja pedig az ágy végéhez állva nézte; este lefekvéskor imádkozott érte, hogy ennek a szép fiatal teremtésnek jól menjen a dolga ezután és senki se foszthassa meg a boldogságtól.

Másnap a szülők együtt ültek és beszélgettek, mikor Arne belépett; az anyának ki volt sírva a szeme. Arne megkérdezte, hogy van Eli, de mind a kettő arra látszott várni, hogy a másik feleljen

s ezért sokáig tartott, míg megtudta; végre mégis csak az apja felelt: — Elég rosszul van. — Később Arne meghallotta, hogy Eli az egész éjszakát eszméletlenül töltötte, vagy a hogyan az apja mondta, félrebeszélte. Most lázas volt, nem ismert meg senkit, nem akart enni s szülei épen arról tanácskoztak, hogy ne hivassanak-e orvost? Azután újra felmentek a beteghez és míg Arne odalent maradt magában, fájóan érezte, hogy fent élet és halál forog szóban, neki pedig kívül kell várnia.

Pár nap múlva Eli mégis jobban lett. Egyszer, mikor atyja virrasztott mellette, az jutott eszébe, hogy Narrifast, a kis madarat, melyet Matildától kapott, vigyék oda az ágyához. Ekkor Baard azt felelte, a mi igaz is volt, hogy ebben a zürzavarban elfelejtkeztek a madárról, úgy hogy éhen halt. Az anya épen abban a perczben lépett be, mikor Baard beszélt és már az ajtóban elkiáltotta magát: — Oh jai nekem, micsoda vadállat vagy te, Baard, hogy a betegnek ilyen ujságokat mondasz! Nézd, hiszen már megint elájul a kezünk közt, Isten bocsássa meg a bűnödöt! — Valahányszor a beteg magához tért, a madarat kérte, azt állította, hogy most már Matildának is rosszra fordul a sorsa, ha a madár elpusztult, — minden áron hozzá akart menni és újra eláiult. Baard csak nézte, míg végre nem állotta tovább és oda ment, hogy ő is segítsen, de az anya tovább taszította és azt mondta, hogy majd csak maga fogja ápolni a beteget. Baard sokáig nézett még rájuk, aztán mindkét kezével behuzta sapkáját fejébe, elfordult és kiment.

A lelkész és felesége később szintén átjöttek, mert a betegség megint rosszra fordult és nem lehetett tudni, megél-e vagy meghal a leány.

A lelkész és felesége a lelkére beszéltek Baardnak és azt mondták, hogy túlságosan szigorú a gyermekhez; meghallották a madár esetét is és a lelkész egyenesen szemébe mondta, hogy ez kegyetlenség volt; el is akarta magukhoz vinni a beteget, mihelyt annyira jobban lesz, hogy szállítani lehet.

A lelkész felesége látni sem akarta Baardot és sírva ült az ágy mellett; beszélt az orvossal is, maga vette át rendeleteit és többször átnézett minden nap, hogy a szerint ápolják-e? Baard kint az udvaron járt-kelt, mindig egyedül, néha hosszú ideig állva maradt, aztán két kezével megigazgatta a sapkáját és valami dologhoz látott.

Az anya szóba sem áll többé vele, alig néztek egymásra. Baard néhányszor napjában felment a beteghez és ilyenkor lehúzta csizmáját a lépcsőn, levette sapkáját és vigyázva nyitotta az ajtót. Alig lépett be, Birgit elfordult, mintha nem látná; előre-hajolva, kezére támasztotta fejét, maga elé, vagy a betegre nézett, a ki sápadtan és csendesesen feküdt ott, a nélkül, hogy tudná, mi történik körülötte. Baard egy ideig az ágy lábánál állott, elnézte őket és nem szólt semmit. Ha a beteg véletlenül megmozdult, mintha fel akarna ébredni, akkor azonnal elosont, épen olyan vigyázva, mint mikor bejött.

Arnénak gyakran eszébe jutott, hogy most olyan szavak estek férj és feleség — gyermek és szülők között, a melyeket már régen hordtak magukban és nem fognak egyhamar elfelejteni. Elvágott innen, de másrészt azt is szerette volna mindig tudni, hogy van Éli. De hiszen ezt otthonról is megtudhatja — gondolta és felkereste Baardot, hogy hazameneteléről beszéljen vele; a munka, a mely miatt jött, úgyszólván készen van. Baard kint ült a favágó tőkén, mikor Arne odament, hogy beszéljen vele. Előre hajolva ült és egy fadarabbal a hóban áskált; Arne megismerte azt az éket, a mely a szélvitorlába volt ütve, hogy ne forogjon. Baard nem nézett fel, csak annyit mondott: — Nem valami jól érezheted most már itt magadat... de ezzel nem azt akarom mondani, hogy minden áron tartóztatni szeretnék. — Baard nem beszélt többet, Arne sem szólt; egy ideig még állt, aztán elment és valami munkához fogott, mintha azt határozták volna, hogy ott marad.

Később, mikor Arnét ebédelni hívták, Baard még mindig a tönkön ült. Arne újra odament hozzá

és megkérdezte, hogy' van ma Eli? — Ma nagyon rosszúl lehet — mondta Baard, — láttam, hogy az anyja sírt. — Mintha csak megkérte volna valaki Arnét, hogy leüljön, olyan nyugodtan ült le Baarddal szemben egy levágott fatörzsre. — Sokszor gondoltam mostanában apádra, — mondta Baard olyan váratlanul, hogy Arne nem tudott felelni. — Ugy-e tudod, mi történt közöttünk? — Tudom. — Igen, de bizonyosan csak a felét tudod és az egészet nekem rovod föl bűnül. — A magad dolgát bizonyosan elintézted az Istennel, épen úgy, mint apám elintézte azóta. — Igen, hát hiszen a hogy' vesszük, — felelt Baard. — Mikor ezt az éket megtaláltam, olyan különös volt, hogy épen neked kellett eljönni, hogy a szélvitorlát megszabadítsd. Akár most, akár később, úgylis mindegy... gondoltam. — Levette sapkáját és elgondolkozva belenézett.

Arne még most sem értette, hogy Baard most az apjáról akar vele beszélni. Még akkor sem értette meg, mikor hozzá fogott a beszédhez, annyira nem várta tőle. De mikor Baard az elbeszélésben tovább jutott, akkor észre vette azt is, hogy már előbb mi ment végbe a lelkében és ha eddig is sokra tartotta ezt a nehézkes, de tetőtől-talpig becsületes embert, ezután még növekedett iránta a szeretete.

— Tizennégy éves lehettem, — mondta Baard és megállott; az egész beszélgetés közben minden mondat után elhallgatott, úgy hogy érzett a beszédjén, mennyire megfontolja minden szavát, mielőtt kimondja. — Tizennégy éves lehettem, mikor atyádat megismertem, a ki egykorú volt velem. Nagyon vad volt a természete és senkit sem türt maga felett. Ezért nem tudta nekem sohase elfelejteni, hogy a confirmáción én voltam az első s ő csak a második... Sokszor kihívott, hogy birkózzunk meg, de soha se került rá sor, — talán egyikünk sem bízott egészen magában... A legcsodálatosabb volt, hogy mindennap összeverekedett valakivel és mégsem történt semmi szerencsétlenség, én meg csak egyszer fogtam hozzá és az is olyan rosszul végződött,

a milyen rosszul csak lehetett... különben ha meggondolja az ember, elég sokáig is vártam...

— Nils minden leány után futott, azok is utána. Én csak egyet akartam volna, de ő azt az egyet is elvette előlem minden táncmulatságon, minden lakodalmon, minden összejövetelem; az volt, a ki most a feleségem. — Sokszor nagy kedvem lett volna, mikor ott ültem, hogy kiálljak vele, hadd döntsünk ebben a dologban, de féltem, hogy én fogok veszíteni és tudtam, hogy akkor a leányt is elveszítem... Mikor mindenki elment, én is felemeltem a súlyokat, a melyeket ő felemelt, én is megrugtam a mestergerendát, a melyet ő megrugott, de mikor legközelebb megint elvitte a leányt mellőlem, mégsem mertem birokra menni vele — habár egyszer megtörtént, hogy mikor épen a szemem előtt tette neki a szépet, felkaptam egy felnőt embert és felemeltem a gerendáig, mintha csak tréfából tenném. Akkor ő is egészen belesápadt...

— És ha legalább jólelkű lett volna hozzá, de rászedte, még pedig estéről-estére. De azt hiszem, azért csak még jobban szerette a lány... Így állt a dolog, mikor az utolsó eset történt. Akkor azt gondoltam, most már véget kell vetni, török-szakad. Isten sem akarta talán tovább nézni a hányivetiséget és Nils keményebben vágódott oda, mint magam is kívántam volna... Azután soha sem láttam többet.

Egy darabig hallgatagon ültek; azután Baard így folytatta:

— Újra megkértem a leányt, nem mondott sem igent, sem nemet... azt hittem, majd csak jobb lesz később. Megesküdtünk és a menyegzőt egy nagynénjénél tartottuk meg, a kitől örökölt is. Nem voltunk szegények kezdetben sem és a gazdaság azóta csak nőtt. A két tanya, az enyém meg az övé, egymás mellett volt és most egyesítettük is, mint ahogy gyermekkorom óta terveztem... de sok egyéb más-képen ütött ki, mint a hogy' terveztem... Sokáig hallgatott; Arne egy ideig azt hitte, hogy sír, de té-

vedt, csak még szelídebb volt a hangja, mint más-kor, mikor folytatta:

— A feleségem eleinte hallgatag volt és nagyon szomorú. Nem tudtam volna mivel megvigasztalni, hát inkább hallgattam én is. Azután kezdett nála néha-néha az a makacsság mutatkozni, a mit talán te is észrevettél; legalább valami változás volt mégis, úgy, hogy erre is csak tovább hallgattam... De igazán boldog napom nem volt egy se, mióta megházasodtam, pedig annak ide s tova húsz esztendeje...

Egyszerre csak kétfelé törte az éket, azután hallgatva nézett a két darabjára.

— Mikor Eli felcseperedett, azt gondoltam, több öröme lesz az idegenek közt, mint nálunk. Ritkán akartam valamit, nagyon ritkán... és ha akartam, mindig rosszul ütött ki, — ezzel is úgy történt. Az anyja itt ült és mindig a gyermek után vágyakozott, habár csak a tó volt köztük, aztán azt is észrevettem, hogy a lelkész házában sem megy minden a legjobb rendjén, mert a tiszteletesék nagyon jószívű, de furcsa, különcz emberek, csakhogy ezt már későn vettem észre. Most már a lányom sem az anyját, sem az apját nem szereti.

Újra levette sapkáját; hosszú haja behullt szemébe, kisímította a haját és újra feltette a sapkáját mind két kezével, mintha indulni akarna; de mielőtt nagy körülményességgel felemelkedett volna, a ház felé fordult és az emeleti ablakra nézve, hozzátette:

— Azt hittem, legokosabb lesz, ha nem búcsuzik el Matildától; de ez sem volt így jó; megnondtam, hogy meghalt a kis madara, mert hiszen az én hibám volt és azt hittem, legjobb lesz, ha bevallom; de ez sem volt jó. Így van ez mindennel. Mindig azt akartam, hogy mindent a legjobban tegyek, de mindig a legrosszabbul ütött ki és most már annyira jutottam, hogy az asszony is, a leány is rosszat gondol rólam és én egyedül járok-kelek itten.

Egy szolgáló lekiáltott hozzájuk, hogy kihül az

étel. Baard felállott. — A lovak nyerítenek. — mondta, — bizonyosan elfelejtettek nekik enni adni. — És bement az istállóba, hogy szénát vessen a lovaknak.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Eli nagyon gyöngé volt betegsége után; anyja éjjel-nappal fenn volt mellette és soha sem jött le; az apja megtette nála mindennapos látogatását harisnyában és sapkáját mindig kint hagyta az ajtón kívül. Arne még mindig ott volt a házban. Esténként együtt ült a gazdával és mindig jobban megszerette. Baard sokat tudó és gondolkozó ember volt, de mintha félt volna attól, a mit tudott. Most, hogy Arne segített neki és elmondta azt is, a mit még nem tudott, Baard nagyon hálásan fogadta.

Eli nemsokára órák hosszáig fenn bírt ülni és minél jobban lett, annál furcsább kívánságai támadtak; így egy este, mikor Arne az Eli szobája alatt lévő szobában ült és hangosan énekelt, lejött az anyja és az Eli nevében kérte, jöjjön fel hozzá énekelni, mert szeretné a szavakat is hallani. Arne eddig is Eli miatt ült ott és neki énekelt, de mikor az anyja ezt az üzenetet hozta, elpirúlt és úgy állott fel, mintha tagadni akarná, habár senki sem tett miatta szemrehányást. Aztán gyorsan összeszedte magát és kitérően felelt, hogy nem tud jól énekelni. De az anyja azt mondta, hogy úgy hallották, magában elég jól tud.

Arne végre engedett és felment. Nem látta Elit azóta, mióta segített felvinni a szobájába; sejtette, hogy nagyon megváltozottnak fogja találni s ettől félt is egy keveset. De mikor halkán kinyitotta az ajtót és belépett, olyan sötét volt a szobában, hogy semmit sem látott. Megállott az ajtónál. — Ki az? — kérdezte Eli, halkán, de tisztán. — Kampen Arne, — felelte csendesesen, hogy szavai lágyak legyenek és meg ne ijesszék. — Milyen jó vagy, hogy feljöt-

tél. — Hogy vagy most, Eli? — Köszönöm, most már jobban.

— Ül le nálam, Arne, — mondta kis idő múlva Eli és Arne előre tapogatódzott, míg egy széket talált az ágy lábánál. — Olyan jól esett, hogy énekelni hallottalak, szeretném, ha idefent is énekelnél egy kicsit. — Csak tudnék valami olyat, a mi ide illenék. — Egy ideig megint csend volt; azután Eli szólalt meg: — Énekelj egy zsoltárt! — Arne egy vallásos énekbe fogott, melyet a confirmációra tanult. Mikor befejezte, hallotta, hogy Eli sír és nem mert többet énekelni, de pár percz múlva a leány újra kérte: — Énekelj még egyet, — és Arne egy hasonló vasárnapi zsoltárba fogott. — Annyi mindenem gondolkoztam, míg itt kellett feküdnöm, — szólalt meg Eli. Arne nem tudott erre mit felelni, csak hallgatta halk sírását a sötétben. Az óra egyhangún ketyegett a falon, zörögni kezdett az ütés előtt s aztán elütötte az órát. Eli egynéhányszor mélyen fellélegzett, mintha meg akarná könnyebbíteni a mellét, azután megszólalt: — Az ember olyan keveset tud... nem ismeri sem az apját, sem az anyját; azért hatott rám most olyan erősen, mikor a confirmációs zsoltárt hallottam.

Ha az emberek sötétben beszélgetnek, rendesen őszintébbek, mint ha egymás arcját látják; többet el mernek mondani.

— Jól esik, hogy ezeket a szavakat mondtad, — felelt Arne, mert visszaemlékezett arra, a mit Eli akkor beszélt, mikor beteg lett. Eli is megértette, mire czéloz és így felelt: — Ha ez nem történt volna velem, Isten tudja, mikor találtam volna meg anyámat. — Sokat beszél anyád magáról és rólad? — Minden nap; egyébről sem beszéltünk. — Akkor sok mindent megtudtál. — Jól mondod, Arne.

— Beszélt az atyámról is? — Igen, beszélt. — Még mindig gondol rá? — Még mindig. — Sok rosszat tett vele szemben. — Szegény anyám! — De legtöbbet ártott saját magának.

Mindegyik azon gondolkozott, mit mondjon még

a másiknak. Eli találta meg először a kellő szót: — Azt mondják, hogy hasonlítasz atyádhoz. — Igen, mondják, — felelt Arne kitérően, de Eli nem vette észre a hangja elváltozását és kis idő múlva ugyanazt a tárgyat folytatta: O is tudott verseket faragni? — Nem, nem tudott . . .

— Énekelj még valamit... de olyat, a mit te találtál ki. — Arne nem szerette beismerni, hogy ő maga szerzi dalait, a miket énekel. — Nem tudok semmit, — felelt. — Dehogy nem!... És el is fogod énekelni a kedvemért, ha szépen kérlek. — És a mit Arne sohasem tett meg másoknak, most az Eli kedvéért megtette és elkezdett énekelni:

Levél- és bimbó-díszben a fa pompásan állt.

„Levegyem rólad?“ a zord fagy dermesztőn így kiált.

„Nem kedves, hagyd meg nékem,

Virágja lesz az ékem!“

Kérte a fa és reszket rajta minden ág.

A fa virágban állt és rajta madár dalolt.

„Levegyem rólad?“ — zúg a szél, hogy ága meghajolt.

„Nem kedves, hagyd meg nékem,

Gyümölcse lesz az ékem.“

S a fa remegve várja, hogy tán líába szólt.

Megért a sok gyümölcs a napfény alatt a fán.

„Levegyem rólad?“ — szólt a szép, gömbölyű arcú lány.

„Vedd le csak kedvesem,

Adom most szívesen.“

Mondja s nehéz ágát neki lehajtja ám.

Ez a dal szinte elvette az Éli lélegzetét. Arne is úgy ült ott, mintha többet mondott volna dalával, mint a mennyit akart.

A sötétség nehezen nyomja azokat, a kik egymás mellett ülnek benne és nem akarnak beszélni; sohasem érzik magukat közelebb egymáshoz, mint éppen ilyenkor. Arne hallotta, valahányszor a leány megmozdult, hallotta, ha csak kezét tovább csúsztatja.

tatta a takarón, még azt is, ha egy kicsit hangosabban lélegzett néha.

— Arne, nem tudnál megtanítani engem is dalokat csinálni? — Sohasem próbáltál még? — Igen, de csak most, az utolsó napokban; és nem sikerült. — Mit akartál benne elmondani? — Valamit anyámról, a ki atyádat annyira szerette. — Ez nagyon nehéz tárgy. — Sírtam is rajta. — Nem szabad a tárgyat keresni; magától jön az. — Hogyan jön? — Mint minden más, a mit szeretsz, akkor, mikor legkevésbé várod. — Mind a ketten elhallgattak. — Úgy csodálom, Arne, hogy te elvágódol innen, mikor annyi szépet találhatsz magadban! — Honnan tudod, hogy elvágom? — Erre Eli nem felelt, csak gondolataiba merülve feküdt tovább. — Arne, ne menj el! — mondta végre s mintha valami nagy melegség ömlött volna a fiú felé. — Néha magamnak sincs már olyan nagy kedvem hozzá. — Az anyád nagyon szerethet téged; úgy szeretném látni anyádat. — Gyere el egyszer Kampenbe, ha majd egészséges leszel. — És most egyszerre maga előtt látta Elit, a mint ott ül a kampeni világos, nagy szobában és a hegyeket nézi; tágulni érezte mellét és a vér a fejébe tódult. — Nagyon meleg van idebent — mondta és felállt.

— Már menni készülsz, kedves? — kérdezte Eli, mikor ezt hallotta; és Arne újra leült.

— . . . . Jöjj el majd gyakran hozzánk . . . anyám nagyon megszeretett. — Nekem is jól esnék . . . de valami foglalkozást kell keresnem. — Eli egy kicsit hallgatott, mintha gondolkoznék valamin. — Azt hiszem, — mondta, — anyám szeretne valamit kérni tőled . . .

Arne hallotta, hogy fölemelkedik ágyában. Az egész szobában és kint sem volt semmi hang, csak az óra ketyegett a falon. Eli egyszerre felkiáltott:

— Istenem! csak már nyár volna!

— Csak már nyár volna! — és Arne képzeletében egyszerre elvonultak a zöldelő fák és a kolomp hangja, ujjongó kiáltások a hegyekről és dalolás a

völgyben; a Fekete tó ragyogva feküdt a napfényben, és az udvarházak képe hintázva tükröződött benne... és Eli kiállt az ajtó elé, mint akkor este.

— Ha nyár volna, — mondta Eli — s én fenn ülnek a dombon, bizonyosan tudom, hogy én is el tudnék egy dalt énekelni.

Arne nevetve kérdezte: — És miről szólana az a dal? — Valamiről, a mi világos és könnyű... magam sem tudom...

— Mondd meg, Eli, — kiáltott fel Arne örömmel és felugrott, de meggondolta magát és hirtelen megint visszaült.

— Meg nem mondanám most a világot sem, — és elnevette magát. — Látod, én elénekeltem neked, mikor kértél. — Igaz, de én... nem, nem! — Eli, csak nem képzeled, hogy kicsúfolnálak azért a kis versért, a mit te csináltál? — Nem, azt nem hiszem; de ez nem olyan vers... ezt nem is én csináltam. — Hát valaki más? — Igen, mert csak úgy felém repült egyszer. — Akkor annál inkább elmondhatod! — Nem, nem! nem is egészen úgy van, mint gondolod, Arne; ne is kérj tovább. — Fejét a párnába rejtette, mert utolsó szavai mintha messziről jöttek volna. — Eli, most igazán nem vagy kedves; én jobb voltam hozzád. — Arne felállott. — Arne, ez nagy különbség... nem értesz engem... de ez más — magam sem tudom, hogy' van... majd máskor! Ne haragudjál rám, Arne! ne menj el! — És sírni kezdett.

— Eli, mi bajod? — és felállt. — Beteg vagy? — de ezt maga sem hitte. Eli még mindig sirt és Arne úgy érezte, hogy most vagy vissza kell vonulni vagy előre kell menni. — Eli! — Igen! — és suttogni kezdtek. — Fogd meg a kezem! — Eli nem felelt; Arne előrehajolva élesen figyelt — a kezét tapogatva nyujtotta ki a takarón és megfogta a kis meleg kezét, mely ott pihent.

Most lépések hallatszottak a lépcsőn felfelé és ők hirtelen elengedték egymás kezét. Eli anyja volt, gyertyával a kezében. — Elég régen ültök már itt a

sötétben, — mondta és letette a gyertyatartót az asztalra. De sem Eli, sem Arne nem bírták el a világosságot; Eli a párnába rejtette arcát, Arne pedig szeme elé kapta a kezét. — Igen, első perczen vakít, — mondta az anya, — de ez hamar elmúlik.

Arne keresni kezdte a földön a sapkáját, pedig nem is hozta magával, azután kiment.

Másnap azt hallotta, hogy Eli le akar jönni egy kicsit ebéd után. Arne összeszedte a szerszámjait és búcsút vett. Mire Eli lement, már elment.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A hegyek közé későn jut el a tavasz. A posta, mely télen hetenkint háromszor megy végig a nagy országúton, áprilisban csak egyszer jár és akkor az ott lakók már tudják, hogy másutt már olvad a hó, a jég zajlani kezd, a gőzhajók megindulnak és az ekét újra benyomják a földre. Itt még három rőfnyi hó fekszik a hegyeken, a marha bög az istállóban és a madarak megjönnek ugyan, de elrejtőznek és fáznak. Egy-egy utas jön és elbeszéli, hogy lent hagyta kocsiját a völgyben, virágot hoz magával s mutogatja, hogy az út szélén szedte. Az embereket elfogja a sóvárgás, ide-oda kezdenek járkálni és nézik a napot, hogy minden délben mennyivel emelkedik magasabbra. Hamut hintenek a hóra s azokra gondolnak, a kik odalent virágot szednek.

Ebben az időben történt, hogy az öreg Kampen Margit felkereste a lelkész házát és megkérdezte, 'beszélhetne-e a házigazdával. Bevezették az jrodába, hol a lelkész, egy sovány, szőke hajú, barátságos ember, a kinek szemüvege alól nagy, szelíd szemek csillogtak elő, szívesen fogadta, megismerte és leültette. — Megint Arnéval van valami baj? — kérdezte, mert már sokszor beszélgettek a fiuról. — Igen, Isten segítse meg, — mondta Margit. — Hiszen nem mondhatok róla semmi rosszat, de mégis olyan nehéz a lelkem; — és csakugyan nagyon

levertnek látszott. — Már megint elvágyik? — kérdezte a lelkész. — Jobban, mint valaha, — mondta az anya. — Nem is remélem, hogy még addig is itt marad mellettem, míg a tavasz elérkezik. — De hiszen megígérte, hogy sohasem fog elhagyni. — Persze hogy meg; de édes Istenem, maga sem tehet róla; ha egyszer a lelke elvágyik innen, akkor nem tud ellenállni. De mi lesz akkor énbőlőlem?

— Én mégis azt hiszem, nem fog elhagyni, — vigasztalta a lelkész. — Tudom, hogy nem; de hát ha nem tudja itthonn kiállani? Nem vehetem a lelkemre, hogy az útjába álljak; sokszor úgy érzem, nekem magamnak kellene biztatnom, hogy utaz-zék el.

— Honnan tudod, hogy most jobban vágyik elmenni, mint régen? — Óh, sok mindenféléből. Tél közepe óta nem dolgozott többé kint a faluban sehol, egy napig sem. E helyett háromszor is volt benn a városban és soká oda maradt. Mostanában soha egy szót sem szól munkaközben, pedig régen beszélgetett, néha órákig elüldögélt magában a kis padlás-szoba ablakánál és mindig arra felé néz, a hol a kampeni hegyek vannak; ott ül néha egész vasárnap délután és ha holdvilág van, fél éjszakán keresztül is odafent marad. — Mostanában nem szokott felolvasni? — Vasárnaponkint most is olvas, meg énekel is, de mintha csak úgy sebtében tenné, kivéve egyszer-másszor, mikor szinte már sok is a jóból, annyira belemerül. — Nem beszélget veled soha? — Néha olyan sokáig nem, hogy már sírok miatta. Ha aztán észreveszi magát, akkor beszélget ugyan, de mindig csak haszontalanságokról, nem a fontos dolgokról — A lelkész járkálni kezdett a szobában; egyszerre csak megállt az asszony előtt: — Miért nem beszélsz vele te magad? — Sokáig tartott, míg Margit erre felelni tudott; többször felsóhajtott, hol a földre nézett, hol a falra, összehajtogatta zseb-kendőjét az ölében, míg végre hozzáfogott: — Épen azért jöttem ma ide, hogy a tiszteletes úrnak elmondjak valamit, a mi nagyon nyomja a lelkemet.

— Csak beszélj bátran, mindjárt meg fogsz könnyebbülni. — Tudom, hogy megkönnyebbülnék, mert már évek óta hurczolom magamban elrejtve és mindig csak nehezebbé válik. — De hát mi az, jó asszony? — Megint hallgatott egy ideig, míg elszánta magát a feleletre: — Nagy bünt követtem el a fiam ellen, — és elkezdett újra sírni. A lelkész odament egészen közel hozzá: — Valld be nekem, hogy együtt imádkozhassunk Istenhez és ő meg fog bocsátani.

Margit sírt, meg leszárogatta könnyeit, de valahányszor beszélni akart, mindig újra sírva fakadt. A lelkész vigasztalta, hogy nem lehet az valami nagy bűn, hogy bizonyosan túlságosan szigorú maga iránt és más ilyeneket mondott, de Margit csak tovább sírt és nem bírta elkezdeni, míg a lelkész mellé nem ült és mindenféleképpen nem biztatta. Végre nagy lassan, egyik szót a másikba fűzve, mondta el a dolgot: — A fiúnak rossz dolga volt odahaza gyermekkorában, ez keltette fel benne először az utazási vágyat. Akkor találkozott Krisztiánnal, a ki odaát, a hol aranyat ásnak, borzasztó gazdag lett azóta: Krisztián annyiféle könyvet adott neki, hogy attól fogva egészen megváltozott; sokszor éjszakákon át együtt ültek és mikor Krisztián elutazott, a fiú is utána akart menni. De akkor közbejött az apja szerencsétlen halála és a fiú megígérte, hogy nem hagy el soha többé. De én olyan voltam, mint a tyúk, a melyik kacsatojást költ ki; mihelyt a fiam lélegzethez jutott, minden áron ki akart repülni a nagy vizen át, én meg ott szaladgáltam a parton és jajgattam. És ha ő maga nem mehetett is, elmentek a dalai és én minden reggel attól féltem, hogy üresen találok az ágyát.

— Ekkor történt, hogy levelet kapott valahonnan nagyon messziről; nem írhatta más, mint Krisztián. Isten bocsássa meg a bűnömet, én vettem át és eldugtam. Azt hittem, ezzel vége is lesz, de megint jött egy másik és ha az elsőt eldugtam, ezt sem adhattam oda, Hanem valósággal azt hittem,

hogy lyukat fognak égetni a fiókba, a melyben voltak; mert attól a perctől fogva, hogy kinyitottam a szememet, addig, míg le nem húnytam, egyébre sem tudtam gondolni. És ne adj Isten, még mindig nem akart vége lenni, mert egy harmadik is érkezett! Egy negyed óra hosszáig tartogattam a kezemben; három napig a kebelemben hordtam és mind azon gondolkoztam, odaadjam-e neki, vagy a többiekhez tegyem? De hátha épen ez fogja a fiamat elcsábítani tőlem... nem tehettem róla, ezt is eldugtam a többihez. Most már napról-napra azon aggódtam, hogy vagy észreveszi a ládafiában, vagy még több is talál jönni. Minden embertől féltem, a ki az udvar felé közeledett; ha bent ültünk és valaki kopogott, elkezdtem reszketni; mert hátha levelet hoznak s akkor az ő kezébe kerül. Ha elment a faluba, vagy a körnvéken valahová, engem otthonn mindig az a gondolat gyötört, hogy most odakint még kaphat egy újabb levelet és abban azokról is szó lesz, a melyeket előbb küldtek. Mikor hazaiött, először is arcát néztem; Istenem, milyen boldog voltam, ha mosolygott, mert hát akkor még semmit sem tud. De időközben olyan szép ember lett, mint valamikor az atyja, csak hogy szőkébb és szelídebb. És olyan szép hangja volt, mikor énekelt; ha a lemenő nap fényében kint ült az ajtó előtt és a sziklák felé énekelt, aztán elhallgatva, a visszhangra várt, olyankor úgy éreztem, hogy sohasem tudnék ellenni nála nélkül! Ha megláttam, vagy csak ha tudtam, hogy valahol a közelemben van, — ha csak annyira a mennyire vidám volt és itt-ott egy szót szólt hozzám, akkor nem kívántam semmi mást a föld kerekiségén, és nem bántam egyetlen könnyemet sem, a mit elsírtam...

— De épen, mikor már úgy látszott, hogy jobban érzi magát és kezdett az emberek közé járni, jött a postás és elhozta a negyedik levelet is, a melyben még kétszáz tallér is volt!... Azt hittem, álló helyemben összerogyok. Mit tegyek már most? A levelet csak elrejthetném megint, de a pénz is itt

volt! Sok hosszú éjszaka nem aludtam a pénz miatt; egy ideig a padláson dugtam el, azután meg a pinczében egy hordó mögé, egyszer meg annyira mérész voltam, hogy egyenesen az ablakdeszkára tettem, hogy megtalálhassa! De mikor hallottam, hogy jön, megint elvettem onnan. Hanem végre mégis megtaláltam a módját; odaadtam neki a pénzt és azt mondtam, hogy egy kölcsön megfizetéséből kaptam, a melyet még anyám adott ki. Belefektette a földre, a mint előre sejtettem, és így nem veszett kárba. De épen akkor őszszel kellett annak történni, hogy egy este, a mint ott ül, elkezd csodálkozni, hogy Krisztián olyan tökéletesen megfélekedezett róla! . . .

— A seb újra felszakadt és a pénz égetni kezdett; bünt követtem el és a bűn hiábavaló volt! . . .

— Az anya, a ki vétkezik gyermeke ellen, a legboldogtalanabb anya a világon; — pedig csak szeretetből tettem. — És most majd azzal kell bünhődnöm, hogy a legkedvesebbet veszítem el. Mert tél közepe óta megint azt a nótát énekelgeti, a mit akkor szokott, ha elvágyik jinnen; ezt énekelte mindig ilyenkor, már gyermekora óta, és én valahányszor hallom, mindig belesápadok. Ilyenkor mindent meg tudnék tenni a világon és most, kérlek, nézz ide . . . egy összehajtott papírt vett ki a kebléből, szétnyitogatta és odaadta a lelkésznek; — itt találtam valamit, a mit irogatni szokott; bizonyosan arra a nótára megy. Elhoztam, mert én nem tudok ilyen finom írást olvasni; kedves tiszteletes úr, nézd meg, nem az utazásról van-e szó benne?

Csak egy strópha volt a papiroson; a második szakból csak másfél sor, de összefüggéstelenül, mintha egy dalt elfelejtett volna valaki és most sorról-sorra emlékeznék vissza rá. Ez az első strópha így hangzott:

Ha tudnám, hogy mi vár reám ott,
Túl a magas hegyen!
Szemem itt örök havat látott,

De túl hegy s völgy virággal áldott . . .

Beh szeretnék átmenni!

Merjek-e útra kelni?

— Az utazásról szól? — kérdezte Margit, és igyekezett a lelkész szeméből olvasni. — Igen, az utazásról, — felelt az és letette a papirt. — Tudtam! Oh Istenem, hiszem megismertem azt a dalt! — Összetett kezekkel, aggodalmasan figyelve nézett a lelkészre, míg a könnyek lassan folytak végig az arczán.

De bizony most a lelkész sem tudott tanácsot adni. — Ezt csak a fiú maga döntheti el, — mondta végre. — Az élet nem fog az ő kedvéért megváltozni, csak az a fontos, hogy majd egyszer ő maga találja meg, hogy mi benne az értékes; úgy látszik, hogy most odakint akarja az igazit megkeresni. — De Istenem, hiszen ez akkor épen olyan, mint az öreg asszony esete, — mondta Margit. — Miféle öreg asszonyé? — kérdezte a lelkész. — Nohát azé, a ki elment a napsugarat befogni a szobájába, a helyett, hogy ablakot vágott volna a falon. — A lelkészt meglepte az asszony éles esze; de nem először tapasztalta nála, ha erről a tárgyról beszéltek, mert hiszen Margit hét-nyolcz év óta egyébre sem gondolt. — Azt hiszed, hogy csakugyan el fog utazni? Mit csináljak akkor? És a pénz! És a levelek! — Minden egyszerre szakadt reá. — Bizony, a levelek dolga nincs rendben. Hogy eldugdád előle, a mi az övé, már ezt is nehéz megbocsátani. De még nagyobb hiba, hogy egy keresztyén felebarátodat ilyen helytelen világításba állítottad fiad előtt, a mit nem érdemelt és a legrosszabb benne, hogy olyan valakiről van szó, a kit annyira szeretett és a ki szintén viszont olyan bensőleg ragaszkodott hozzá. De kérni fogjuk Istent, hogy bocsásson meg neked; mind a ketten együtt fogjuk kérni. — Margit lehajtotta fejét; még mindig összetett kezekkel ült ott. — Be szívesen kérnék tőle bocsánatot, csak tudnám, hogy itthon marad. — Összezavarta az

Istent Arnéval; de a lelkész úgy tett, mintha nem venné észre. — Most mindjárt meg akarnál neki mindent vallani? — kérdezte. Az asszony elgondolkozott és halkán felelt: — Ha lehetne még egy kicsit várni vele, azt szeretném a legjobban. — A lelkész alig észrevehetően mosolygott és azt kérdezte: — Nem gondolod, hogy a bűnöd annál nagyobb lesz, minél tovább késlekedel? — Margit mind a két kezével a zsebkendőjén motozott; négyszögletbe összehajtogatta és megpróbálta még egyszer behajtani, de már nem lehetett. — Ha megvallom a levelek dolgát, akkor el fog utazni, attól félek. — Hát nem bízol Istenben? — Dehogy nem! — felelt gyorsan, de halkán mégis hozzátette: — és ha mégis elutaznék? — Jobban félsz attól, hogy a fiad elutazik, mint attól, hogy megmaradsz bűnödben? — Margit megint szétbontogatta zsebkendőjét, azután a szemére fette és újra elkezdett sírni. A lelkész pedig egy ideig szótlánul nézett rá; azután újra beszélni kezdett: — Miért mondtad el akkor az egészet, ha nem akartál vele semmit sem változtatni a dolgon? — Sokáig várt, de Margit nem felelt. — Azt hitted talán, hogy a bűnöd kisebbé válik, ha megvallod? — Igen, azt hittem, — felelt az asszony nagyon halkán és még mélyebbre ejtette le a fejét a mellén. A lelkész mosolyogva állott fel: — Ei-ej, kedves Margit, úgy kell élned, hogy öreg napjaidban sok örömed legyen. — Csak azt meg tudnám tartani, a mi most van! — mondta Margit, úgy hogy a lelkész azt gondolhatta, nincs reá nézve nagyobb boldogság, mint örökös aggodalomban élni. Megint mosolygott, miközben megtömté a pipáját: — Volna csak itt egy szép kis lány, a ki itt tartaná, tudom, nem menne el! — Az asszony hirtelen felnézett és tekintetével követte a lelkészt, míg meg nem állott előtte: — Például Böen Eli... mi? — Margit elpirult és megint lesütötte szemét, de nem felelt. A lelkész várt egy darabig, aztán mégis megszólalt, de most már egészen halkán: — Hátha úgy intéznénk, hogy többször találkozzanak itt a házban? — Margit félienken nézett fel a

lelkészre, hogy csakugyan komolyan beszél-e. Nem mert egészen bízni a dologban. A lelkész újra sétálni kezdett, aztán megint megállott Margit előtt: — Hal-lod-e Margit, ha már idáig jutottunk, vajjon nem épen ezért jöttél-e te ide? — Margit a földre nézett, két ujját beledugta az összehajtogatott zsebkendőbe, aztán megint kihúzta s vele egvüött a kendő egyik csücskét is. — Hát igen, Isten bocsássa meg, bizony ezt szerettem volna mondani. — A lelkész nevetett és a kezét dörzsölte: — Talán már akkor is ezt akartad, mikor utoljára itt jártál? — Az asszony még hosszabbra húzta a zsebkendő csücskét, húzta, húzta... míg végre megszólalt: — Ha már úgy is kimondtad, hát bizony úgy kell lenni. — Ha, ha, ha! Ej Margit! — — De hát meglássuk, mit tehe-tünk; mert az igazat megvallva, a feleségemnek meg a leányomnak is épen ez jár az eszében már régóta. — Igazán? — Margit egyszerre olyan boldo-gan és egyszersmind olyan szégyenlősen nézett fel, hogy a lelkész szíve csak úgy örült a nyílt szép arcz láttán, melyen az aggodalom és félelem mögül most a gyermekkifejezés tünt elő. — Jó, jó, Margit, mi-vel ennyi szeretet van benned, a szeretet kedvéért bizonyosan megbocsátja neked Isten és a fiad, a mit vétettél. Eléggé meg is bűnhődtél állandó, nagy fé-lelmeddel, a miben éltél; majd meglátjuk, hogy Isten véget akar-e vetni szenvedésednek; mert ha ezt akarja, akkor ő is segíteni fog most nekünk egy ki-csit. — Margit mélyen felsóhajtott, aztán még egyet sóhajtott, felállt, megköszönte a lelkész szívességét, meghajolt, az ajtóhoz ment, és ott újra meghajolt. De alig volt kívül a küszöbön, már is úgy érezte, hogy minden megváltozott. Gyors, de hálával telt pillantással nézett fel az égre, mielőtt lesietett a lép-csön; minél távolabb jutott az emberektől, annál job-ban sietni kezdett, és olyan gyorsan és könnyedén, mint ma, már hosszú évek óta nem tette meg ezt az utat Kampenig. Mikor olyan közel volt, hogy már látta a füstöt, a mint vidáman gomolyogva szállt fel

a kéményből, megáldotta a házat és a tájékát, a lel-
készt és Arnét — és eszébe jutott, hogy ma füstölt
hús lesz ebédre, a mi kedves étele.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Kampen szép major volt. Épen a közepén feküdt
annak a fensiknak, melynek egyik oldalát lent a
kampeni szakadék, a másikat fent az országút hatá-
rolta; az út tulsó oldalán sűrű erdő állt, azon túl a
hegyhát emelkedett, e mögött pedig már a hóval
fedett sziklák látszottak. A kampeni szakadék másik
oldalán egy széles hegyláncz feküdt, mely az egész
Fekete-tavat körülvette azon az oldalon, a hol Böen
volt és mindig magasabb lett Kampen felé; de egy-
szersmind a széles völgyet is körülölelte, melyet Al-
végnek neveztek, a mi épen itt kezdődött, mert Kam-
pen meg a Felvégnek volt az utolsó háza.

A ház kapuja az országút felé nyílt; az út leg-
feljebb pár ezer lépésre volt tőle; sűrű nyirfákkal
szegélyezett ösvény vezetett a házig. Az irtás mind-
két oldalán az erdő húzódott tovább és így a major
szántóföldjét és legelőjét tetszés szerint lehetett
még növelni; minden tekintetben kitünő birtok volt.
A ház előtt kis kert terült, melyet Arne úgy művelt,
mint könyvei tanácsolták; a háztól balra voltak az
istállók és a melléképületek; egészen új építkezések,
melyek a lakóházzal együtt egy négyszöget zártak
be. A kétemeletes ház pirosra volt festve, fehér
ablakrámákkal és ajtókkal és hanttal volt fedve, úgy
hogy apró bokrocskák zöldeltek a tetején; a tető
egyik végén a szélvitorla rudja emelkedett, melyen
magas farkú vaskakas forgott.

A tavasz megjött a hegyi falvak közé; vasárnap
reggel volt, a levegő párás, de csendes és ényhe.
Az erdő felett felhő feküdt, de Margit azt mondta,
hogy napközben fel fog szállani. Arne felolvasta a
predikációt anyjának, zsoltárokat énekelt, a mi
magának is jól esett; most már teljesen díszben állt

ott, hogy átmenjen a lelkészházba. Kinyitotta az ajtót; a friss lomb szaga megcsapta, a kert még harmatos volt és csüggedt a reggeli ködtől; lent a kampeni szakadékból a vízesés zakatolva zuhogó lármája hallatszott fel, hogy szinte remegett a levegő az ember szeme előtt és fülében.

Arne megindult felfelé. Minél messzebbre távozott a vízesésnél, annál halkabbá vált mennydörgésszerű robaja, míg lassankint mint valami mély orgonabúgás terjedt el az egész táj felett.

— Isten legyen vele, a hova megy! — mondta az anyja, mikor az ablakot kinyitva utána nézett, míg a bokrok közt el nem tűnt. A köd lassan oszladozott, a nap keresztül tört rajta és az élet kezdett megmozdulni a mezőkön és a kertben: az Arne munkája zöldelt odakint a friss növényzetben s illat és öröm szállt fel belőle az anya felé. A tavasz nagyon szép annak, a ki hosszú telet élt át.

Arnenak nem volt semmi különös célja ezzel a látogatással, csak az újságok után akart tudakozódni, melyeket együtt járatott a lelkészszel. Nemrégiben egytől-egyig néhány norvég ember nevét olvasta benne, a kiknek az aranyásásból sikerült Amerikában és ezek közt volt Krisztiáné is. Mostanában meg azt a hirt hallotta, hogy Krisztiánt haza várják. Erről bizonyosan többet is megtudhat a lelkésznél, mert ha esetleg Krisztián már a városba érkezett. Arne szerette volna a tavaszi munka és a kaszálás közti időben felkeresni. Ez járt az eszében mindaddig, míg arra a helyre nem ért, a honnan le lehetett látni a Fekete-tóra és azon túl Böenre. A köd itt is kezdett szakadozni, napsugár játszott a pázsiton, a sziklák csucsá fénylett, de ölüklben még ott rejlett a köd; az erdő árnyéka elsötétítette a víz egyik oldalát, de a házak előtt, a hol kissé sekélyebb volt, a fehér homok csillogott a napban. Az Arne gondolatai egyszerre a fehér ablakrámás piros színű házra tévedtek, mely után a magáét is kifestette. Nem az első nehéz és nyomott napokra emlékezett vissza, melyeket ott töltött, hanem csak

arra az időre, melyet együtt éltek át Eli betegágya mellett. Azóta nem volt ott, azóta nem akart többé odamenni a világért sem. Ha gondolata csak távolról is érintette ezt az emléket, elpirult és szégyelte magát, pedig ez mindennap megtörtént, sőt mindennap többször is; ha valami el tudta volna kergetni a környékről, akkor épen ez az emlék volt.

Tovább sietett, mintha futna előle; de minél tovább ért, annál inkább szembe került Böennel és annál többet látott belőle. A köd egészen felszállt, az ég tiszta volt egyik hegysortól a másikig, madarak lebegtek a naptól fényes levegőben és kiáltoztak egymásnak, a mezőket milliányi virág borította és a vizesés robaja sem fenyegette az örömet itt, mintha térdre akarná szorítani méltóságával; az életöröm odaadással tört ki, korlátlanul énekelt, ragyogott és ujjongott az ég felé.

Arne a járástól egészen kimelegedett; egy domboldalon levetette magát a fűbe, átnézett Böenre, aztán elfordult, hogy ne nézhesse tovább. És akkor egy dalt hallott maga felett, olyan tisztán, a hogy' még sohasem hallott énekelni; könnyen szállt a mező fölött, a madárénekek között és alig ismerte meg Arne a dallamot, rögtön tudta a szavakat is hozzá, mert az a dal volt, a melyet legjobban szeretett és azok a szavak, a melyeket gyermekora óta magában hordott — és a mit azonnal elfelejtett, mikor legelőször sikerült megalkotnia! Felugrott, mintha meg akarná fogni a szavakat, de azután megállt és hallgatódzott; az első vers jött feléje, azután a második és a harmadik, majd a negyedik . . . egymásután szállott fel az egész elfelejtett dal :

Ha tudnám, hogy mi vár reám ott,
Túl a magas hegyen;
Szemem itt örök havat látott,
De túl hegy s völgy virággal áldott.
Be szeretnék átmenni,
Merjek-e útrakelni?

A bérczi sas ég felé száll
 Túl a magas hegyen;
 Erővel és ifjúsággal tele
 Zsákmányát bátran veri le,
 Ott pihen, hol akarja,
 Átnéz idegen partra.

Arnyas fa, téged nem visz-e a vágy
 Túl a magas hegyen?
 Kihajtod lombod, ha közelg a nyár
 És nyugton várod, a míg visszajár;
 Madaraid sem érted,
 Mit énekelnek néked.

De a kit húsz éve úz már a vágy
 Túl a magas hegyen
 És belefáradt, hogy hiába vár,
 Hogy önmagát alig ismeri már,
 Annak szól a madárdal,
 Mit hús lombodon át hall.

Csicsergő madár, mit akarsz itt,
 Túl a magas hegyen?
 Sűrűbb lomb hűvösebb árnyékot hint,
 Jobb fészket ad magasb fa odakint.
 Elhozod-é a vágyat,
 És nem adsz hozzá szárnyat?

Hát soha-soha sem mehetek át,
 Túl a magas hegyen?
 Csak a gondolatom verhet tehát
 Utat a hó- s jégbirodalmon át?
 Itt kell fulladnom valóban,
 Mint egy szük koporsóban?

Ki, csak ki innen! — El messze, messze!
 Túl a magas hegyen!
 E szük elzárt völgyben hiába veszne
 Ifjúságomnak minden szép percze!
 Hadd szálljon fel merészen,
 Ne törjön össze a bérczen!

Egyszer tudom, hogy vágyam átjut,
Túl a magas hegyen,
Mert nincs elzárva még minden út,
Ha mind szép otthonom felé is fut;
S ha hegy-völgy végleg elzárna,
Megmarad lelkem álma.

Arne ott maradt állva, míg a legutolsó vers, a legutolsó szó is elhangzott; azután megint a madarakat hallotta csicseregni és nevetni, s nem tudta, hogy ő meg merjen-e mozdulni? Szerette volna tudni, ki énekelt; felemelte a lábát, de olyan vigyázva lépett, hogy maga sem hallotta a fű hajlását. Egy pillangó épen a lába felett ereszkedett le egy virágra, felrepült, de csak egy kis darabon, — leszállt, megint fölemelkedett és így repült előtte az egész dombon. Itt egy sűrű bokor állott útjába; nem akart tovább menni, innen messze elláthatott; egy madár rebtent föl a bokorból, ijedten felszívott és végigcsapott a lejtő felett; ekkor az is felnézett, a ki ott ült. Arne hirtelen lehajolt egészen a földre, visszafojtotta lélegzetét, de a szíve úgy dobogott, hogy minden verését külön hallotta; vigyázva állt, nehogy egy levelet is megérintsen; mert hiszen ő volt ott — Eli! — Csak jó idő múlva mert újra felnézni egy kicsit, szeretett volna közelebb csúszni, de hátha a madárnak ott van a fészke a bokor aljában és eltaposná! Csak a levelek között nézhetett keresztül, a szerint, a mint a szélfuvástól oldalra libbentek vagy megint összezárultak. A nap épen a leányra sütött; újjatlan fekete pruszlikban volt, fején fiús szalmakalap, hanyagul féloldalra dülve ült ott; ölében könyv feküdt, de ezt csaknem egészen eltakarta egy csomó mezei virág; jobbkezeivel mintegy gondolatokba merülve babrált a virágokkal, a balt térdére támasztotta és erre nyugtatta fejét. Felnézett, hogy hová repült a madár és úgy látszott, mintha az elébb még sirt volna.

Arne sohasem látott, de még nem is álmodott nála szebbet; a nap teljesen elborította arany színé-

vel a leányt és a helyet, és habár az ének már régen elhangzott, a fiú úgy érezte, mintha még most is körüllebegné, mert a gondolatai, lélegzete, sőt még szívdobogása is erre a ritmusra lüktettek.

A leány felvette a könyvet, kinyitotta, de csakhamar újra becsapta és ugyanabban a helyzetben, mint az elébb, elkezdett dudolgatni. Az Arne dala volt megint: „Levél- és bimbó-díszben a fa pompásan állt;“ a fiú mindjárt felismerte, habár Eli nem emlékezett jól sem a szavakra, sem a dallamra és sokszor eltévesztette; az utolsó strophát tudta legjobban és ezt többször is elénekelte, de ilyenformán megváltoztatva:

Piros, kerek gyümölcs ért meg a napon a fán.

„Le vegyem rólad?“ szólt a karcsú, szelíd lány.

„Vedd le ha szereted,

Mind legyen a tied“,

Mondta a fa és... tralala, tralala... a tied.

Egyszerre felugrott, szétszórta az öléből valamennyi virágot és felujjongott, hogy a hang csak úgy hasította a levegőt és bizonyosan elhallatszott egész Böenig. Aztán elkezdett szaladni. — Ne kiáltson utána? — töprengett Arne. De nem! — A leány pedig énekelve, trillázva fánczolt lefelé valamennyi dombon; kalapja leesett, lehajolt, hogy felvegye és most ott állott a legmagasabb fűben. — Ne kiáltsak utána? Most erre néz! — A fiú gyorsan leguggolt és csak jó idő múlva mert felnézni; először csak a fejét dugta elő, de nem látta a leányt; — térdre állt, most sem látta; — egészen felemelkedett... a leány nem volt sehol.

Most már nem akart a lelkészhez menni; egyáltalában semmit sem akart! — Később leült arra a helyre, a hol előbb Eli ült és mikor már délre járt az idő, még mindig ott ült. A tó egyetlen hullámot sem vetett, a házakból vékony füst reszketett fel a levegőbe, a fűrjek kezdtek elbújni egyik a másik után, kisebb madarak csicseregtek még csak, de azok is

lassankint beljebb húzódtak az erdőbe; a harmat el-
tűnt és a füvek nagyon komolyan és mereven álltak
felfelé, egy szélfuvallat sem érzett, a levelek mozdu-
latlanok voltak; a nap egy óra múlva delet fog mu-
tatni. Maga Arne sem tudta, miként esett, hogy még
mindig itt ül és egy kis vers jár az eszében. Valami
gyöngéd dallam kapcsolódott hozzá és lelke eltelt
mindazzal, a mi szelíd és gyöngéd, és a dallam
addig énekelt benne, míg az egész teljessé kere-
kedett.

Halkan dúdolta el, azon a helyen, a hol Eli ült.

Erdőben járt a fiú napokon át,
Napokon át;
Hallgatta a sűrű titkos dalát,
Titkos dalát.

Fűzfa vesszejéből furulyát vág,
Furulyát vág,
Megpróbálja, hogy milyen hangot ád.
Milyen hangot ád.

A hangja suhanva megéri,ti,
Megéri,ti,
Alig sejdít fel rá, el is veszti,
El is veszti.

Álmában éjtszaka ott suttozott,
Ott suttozott,
Homlokán szeretve átsimított,
Átsimított.

Felriadt álmából, hogy megfogja,
Hogy megfogja,
Sűrűn az éjtszaka már befonta,
Már befonta.

„Végy inkább magadhoz én Istenem,
Én Istenem,
Ez a dal megrontja lelkem s eszem.
Lelkem s eszem.“

De az Úr így felel: „Barátod ő,
Barátod ő,
Csak úgy, mint távoli hű szerető,
Hű szerető.

Minden dalod közt a legszebbet,
A legszebbet,
Bárhogyan keresd, meg sohsem leled.
Sohsem leled.“

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Nyári este volt és vasárnap. A lelkész visszatért a templomból és most Margit volt nála, míg csak az óra hetet nem ütött. Ekkor búcsut vett és lesietett a lépcsőn, ki a kertbe, mert épen most látta meg Böen Elit, a ki sokáig játszott a lelkész fiával és a saját öcscsével.

— Jó estét kívánok! — mondta Margit és megállt; Isten áldása legyen a társaságon. — Jó estét, — felelt Eli kipirulva és kimelegedve; már félbe akarta hagyni a játékot, de a fiúk tovább ostromolták; csak nagynehezen engedték meg végre, hogy ma estére megszabaduljon. — Azt hiszem, ismerlek — mondta Margit. — Nagyon lehet, — felelt a másik. — Úgy-e bizony, Böen Eli vagy? — Igen, az vagyok. — Lám, lám... hát csakugyan Böen Eli vagy! Csak most látom, mennyire hasonlitasz az anyádhoz. — Az Eli barna haja kibomlott és hosszan lecsüngött; arcza a melegtől olyan piros volt, mint egy alma, keble gyorsan hullámozott, alig tudott szólni és nevetett rajta, hogy nem jut lélegzethez. — Bizony, a fiatalság már csak így szokott, — mentegette magát. Margit örömmel nézte. — De te bizonyosan nem ismeresz. Elj szerette volna megkérdezni, hogy ki, de nem illett, mert a másik idősebb volt, csak annyit mondott, hogy nem emlékszik rá, mikor találkoztak. — Nem bizony, meghiszem; öreg emberek ritkán járnak ki a házból... hanem a fiamat

aligha nem ismered, Kampen Arne a neve: én az anyja vagyok, igen; — oldalról ránézett Elire, a ki nagyon megváltozott ebben a perczen. — Azt hiszem, egyszer már dolgozott odaát Böenben. — Igen, már volt odaát. — Nagyon szép az idő ma este; ma egész nap a szénát forgattuk, épen akkor végeztük be a hordást, mielőtt eljöttem; igazán áldott egy jó idő. — Az idein jó szénatermés lesz, — vélte Eli. — Bizony jól mondd; Böenben is jól sikerült, úgy-e? — Ott már készen vagyunk vele. — Hát persze, sok szorgalmas ember, sok munkakerő . . . haza kell menned ma este? — Nem, nem szükséges. — Így beszélgettek még egyről-másról és végre annyira megismerkedtek, hogy Margit meg merte kérdezni, nem menne-e vele egy darabig. — Nem kísérhetnél el hazafelé egy kicsit? — mondta, — olyan ritkán találkozom valakivel, a kivel beszélgethetnék és talán te sem vagy máskép. — Eli azzal mentegetőzött, hogy nincs rajta a pruszlikja. — Talán tolakodás is ilyet kívánni valakitől, mindjárt első látásra; de öreg emberekkel elnézőnek kell lenni. — Eli azt felelte, hogy nagyon szívesen elkiséri, csak magára vesz valamit.

Egy testhez álló kis kabátot vett fel, a mit ha egészen begombolt, olyan volt, mint egy ruhaderék; de most a meleg miatt csak a két alsó kapcsot kapcsolta be. A finom vászon felül széles gallérba hajlott ki s a nyaknál egy ezüst csattal csukódott, melynek kitárt szárnyu madár formája volt. Ilyet viselt Skraedder Nils is, mikor Kampen Margit először tánczolt vele. — Szép csattod van, — mondta Margit, mikor meglátta. — Édes anyámtól kaptam, — felelt Eli. — Hát persze, -- mondta Margit és segített bekapcsolni.

Megindultak az úton. A szénát mindenütt lekaszálták már és boglyákba rakták; Margit kihuzott egy csomót és megszagolta; azt találta, hogy kitűnő széna. Azután a lelkészék jószágairól kérdezősködött, de ezzel együtt a gazdaságról is alkalma volt tudakozódni, majd meg arról beszélt, hogy mi-

lyen nagy az övök Kampenben. — A mi gazdaságunk szépen megnövekedett az utóbbi esztendőben és még tovább is lehetne növelni, ha az ember akarná. Most tizenkét fejős tehenünk van, de többet is eltarthatnánk; csakhogy Arne annyi könyvet olvas és mindent a szerint rendez be; azért akarja, hogy az állatokat olyan nagyszerűen tartsuk. — Eli minderre semmit sem felelt, de Margit nem is várta; azt kérdezte tőle, hogy hány éves? — Tizenkilencz mult. Szoktál-e a házban is foglalkozni? Olyan finomnak látszol, hogy nem igen hiszem. — De igen, különösen az utóbbi időben eléggé hozzá kellett látnom. — Bizony jó az, ha az ember hozzá van szokva ilyen fajta munkához is; ha nagy háztartása talál lenni, sokszor magának is dologhoz kell fogni; de persze, ha az embernek elég segítsége van, akkor nem kell félni, hogy sok lesz a munkája. — Eli már szeretett volna visszafordulni, mert túlmentek a lelkész földjein. — Még olyan soká fenn van a nap, bizony elkísérhetnél egy kicsit tovább is; — és Eli tovább ment vele.

Most már Arnéről kezdett Margit beszélni: — Nem tudom, jól ismered-e a fiamat; tőle nagyon sokat tanulhatnál, mert csak Isten a tudója, hogy mi mindent össze nem olvasott. — Eli bevallotta, hogy tudja, milyen sokat olvasott. — De ez még a legkevesebb; hanem hogy az anyjával szemben milyen jószágos volt egész életében, az még többet jelent! Mert ha igaz, a mit egy régi mondás mond, hogy a ki jó volt az anyjához, jó lesz a feleségéhez is, akkor annak, a kit majd kiválaszt, nem lesz oka panaszra . . .

De mit keresel, leányom? — Egy kis galyat ejtettem el, a mely a kezemben volt. — Mind a ketten elhallgattak és nem néztek egymásra, míg tovább mentek. — Olyan különös ember a fiam — kezdte újra Margit; — gyermekkorában nem jól bántak vele és azóta hozzá szokott, hogy mindig magában fontoljon meg mindent és az ilyen emberek rendesen másformák, mint a többiek. — Eli most már

csakugyan vissza akart fordulni, de Margit azt mondta, hogy ha már olyan közel vannak, igazán meg kellene néznie Kampent. De Eli félt, hogy nagyon is későn van. — Majd lesz valaki, a ki hazakísérjen — mondta Margit. — Nem, nem! — felelt Eli gyorsan és menni akart. — Igaz, hogy Arne nincs itthon, hát ő nem kísérelhet haza; de majd akad valaki — mondta Margit és most már Eli sem ellenkezett annyira; szívesen megnézné ő is Kampent, csak későre nem maradhat. — Ha még soká állunk itt és csak beszélgetünk róla, akkor igazán késő lesz. — Így aztán megindultak. — Bizonyosan te is sokat olvastál, hiszen a lelkészek neveltek. — Igen, elég sokat. — Ez csak hasznodra válhatik — vélte Margit, — különösen, ha olyanhoz mégy, a ki kevesebbet tud. — Nem. Eli ilyen embert nem szeretne. — Persze, az nem is jó; de itt a kerületben az emberek nem valami műveltek. — Eli megkérdezte, hogy minek a füstje látszik ott az erdőből? Az új béresházé, a mely Kampenhez tartozik; csak egy ember lakik benne, a kit Opland Knutnak hívnak. Egyedül járt-kelt itt a környéken és Arne odaadta neki azt a kis földet, hogy munkálja. Senki sem tudja jobban, mint szegény Arne, hogy mit jelent egyedül lenni. — Pár percz mulva olyan magasan voltak, hogy megláthatták a majort. A nap épen arcukba süttött: beárnyékolták a szemüket és úgy néztek le Kampenre. A ház ott feküdt a lapályon, pirosra festve, fehér ablakrámaival, körül a rét le volt kaszálva, csak kevés széna állt még boglyában odakint s a szántóföldek buja zöldje kivált a mező halvány színétől; odább az istállónál emberek forgolódtak; a tehének, juhok, kecskék épen most értek haza, a kolompok csengtek, a kutyák ugattak, a béreslány kiabált; de a roppant lármát még túlhangzotta a vízesés robaja, lent a kampeni szakadékban. Minél tovább állt ott Eli, annál erősebben érezte, hogy ez a hang mindent túlharsog, míg végre olyan félelmesnek találta, hogy valósággal szívdo-

bogást kapott tőle. Ugy dübörgött és sustorgott a fülében, hogy egészen belezavarodott és mégis olyan meghittnek érezte az egészet, hogy önkénytelenül lassabban kezdett menni; Margitnak kellett figyelmeztetni, hogy gyorsabban menjen. Eli össze-rezzen. — Soha életemben nem hallottam még ilyet, mint ez a vízesés — mondta; — egészen megrémített. — Megszoknád ezt nagyon hamar — felelt az anya, — a végén még hiányzanék is, ha nem hallanád. — Igazán, azt hiszed, kedvesem? — kérdezte Eli. — Igazán, majd meglátod, — mondta Margit mosolyogva. — Gyere, nézzük meg elébb a teheneket, — mondta, mikor letért az útról. — Ezeket a fákat Nils ültette az út két oldalán; szerette szegény, ha minden szép körülötte. — Arne is szereti; majd meglátod, milyen szép kertet ültetett. — Óh nem, nem! — kiáltott fel Eli és előre-sietett a kerítés felé. Már sokszor látta Kampent, de még sohasem ilyen közélről és ezért nem ismerte a kertet sem. — Majd később azt is megnézzük, — folytatta Margit. Eli futólag benézett az ablakon, mikor a ház előtt elmentek; senki se volt bent.

Mind a ketten oda álltak a szín mellé és nézték a teheneket, a mint bögve haladtak el előttük az istállóba. Margit mindegyiket a nevéen szólította, el-monda, hogy melyik mennyi tejet ad és hogy melyik borjas. A juhokat megszámlálták, úgy terelték be; valami nagy idegen fajtából valók voltak; Arne két bárányt hozatott volt belőlük a tenger mellől. — Na-gyon szeret ilyenekkel próbálkozni, az ember nem is hinné róla. — Azután bementek a színbe és me-gnézték a szénát, a mit most hordtak be és Élinek meg kellett szagolni, — „mert ilyen széna nem min-denütt terem ám!“ A szín ablakán át Margit meg-mutatta a földeket és elmondta, melyik mit terem és hogy mennyi gabona van bele vetve. Azután a ház felé tartottak; Eli, a ki eddig semmit sem felelt a magyarázatokra, azt kérdezte, mikor a kert mel-lett mentek, hogy nem nézhetné-e most meg? És

mikor Margit behívta, egy pár virágot szeretett volna leszakítani. Az egyik szegletben egy kis pad állott; Eli leült rá, de csak mintha meg akarta volna próbálni, rögtön fel is ugrott.

— Most már sietnünk kell, hogy késő ne legyen — mondta Margit az ajtóban állva. És bementek. Margit megkérdezte, nem kínálhatná-e meg valamivel, most mikor először van a házban; de Eli elpirult és nemet mondott. Szétnézett a szobában, a melyben álltak; az ablakok az útra nyíltak; itt szoktak nappal tartózkodni; a szoba nem volt nagy, de barátságosnak látszott, egy nagy óra és cserépkályha is állt benne. Itt függött a Nils hegedüje, a régi, sötét szerszám is, de új húrok voltak rajta. Azután még egy pár fegyver volt a falon, az Arnée, meg egy angol halászhorog és más ritka holmi, a miket Margit mind leszedett és megmutogatott; Eli megnézte és mindegyiket megérintette. A szoba nem volt kifestve, mert ezt Arne nem szerette; annak a szobának a falai sem voltak festettek, a mely a kampeni szakadékra és a frissen zöldelő, előrehajló hegyekre nézett, melyek mögött a távolabbi kék csúcsok látszottak. Ez a szoba, s a háznak ez az egész fele, ujonnan épült szárny volt, nagyobb és csinosabb szobákkal; a régi szárny két kisebb szobája ki volt festve, mert ezt szánták az anyának, ha majd öreg asszony lesz és fiatal menyecske jön a házba. Megnézték a konyhát, a kamarát és a fászsint; Eli egy szót sem szólott, úgy érezte magát, mintha mindent messziről látna; ha Margit valamit feléje nyujtott, megérintette, de csak egészen könnyedén. Margit, a ki folytonosan beszélt, megint kivette a folyosóra, még a padlás-szobákat akarta megmutatni.

Ezek is egészen be voltak rendezve, a beosztásuk olyan volt, mint az alsó szobáké, de egyet kivéve, mely épen a kampeni szakadék felé nyílt, mind lakatlanul álltak. Ezekben a szobákban mindenféle olyan házi butor volt, a melyekre nem volt szükség a mindennapi használatban. Itt függött egy

egész csomó, prémből készült ágytakaró és más mindenféle ágynemű. Az anya egyiket a másik után vette elő, felemelte és Elinek is meg kellett némelyiket emelni; úgy látszott, mintha már megjött volna bátorsága, vagy több öröme telnék ezekben a holmokban, mert némelyikhez újra visszament, kérdezősködött és egyre jobban érezte magát. Ekkor azt mondta Margit: — Most már az Arne szobáját fogjuk megnézni; — és abba a szobába mentek, a melyik épen a kampeni szakadékra nézett; a víz-esés megborzongató dőreje újra megcsapta Elit, mert az ablak ki volt nyitva. Itt a magasból meglátszott a nehéz víztömeg oszlopának szétporlódása, a mint a mélységből felcsapott, de maga a víz-esés nem; csak távolabb, a hol egy szikladarab lezuhant, látszott, a mint teljes erővel rohan le a fokról a mélybe. Friss fű fedte a sziklafal felső részét, melybe valamikor egynéhány fenyőfa vájta be gyökereit. A szél beleragadt a fába és tépte, a víz-esés folytonosan mosta őket, úgy hogy négy rőfnyire a gyökerüktől nem maradt meg egyetlen águk sem, középen meggömbült a törzsük, a galyak összezsugorodtak, mégis erősen állottak és magasra szöktek a sziklafalak között. Ez volt az első, a mit Eli meglátott az ablakból; azután vette csak észre a vakítóan fehér hómezőket a zöld sziklafalak fölött. Lejebb a szántóföldeken termékenység és nyugalom terült el, a mint tekintetét arra fordította; csak most nézett végre szét a szobában, hová belépett, előbb a víz-esés nem engedte.

Milyen csöndes és barátságos volt idebent minden a természethez képest. Eli nem látta az egyes tárgyakat külön-külön, minden annyira illet egymáshoz és majdnem minden ujság volt előtte; mert Arne teljes szeretetét fordította erre a szobára és bár szegényesnek látszhatott, mégis tele volt művészi érzéssel a legkisebb darabjáig. Mintha dalai kelnének benne életre, vagy mintha ő maga mosolyogna rá minden tárgyból, úgy érezte magát Eli köztük, a mint ott állott és körülnézett. Az első, a mi

végre Eli figyelmét megragadta, egy nagy, finoman faragott könyvszekrény volt. Mennyi könyv volt benne! Eli megesküdött volna, hogy még a lelkésznek sincs több. Azután egy szép szekrényt látott meg. — Ebben sok szép holmi van, — mondta az anya; — itt tartja a pénzét is, — tette hozzá suttogva. Már kétszer örökölték, — magyarázta később — és még egyszer fognak, ha minden a maga rendje szerint megy. — De a pénz nem a legnagyobb kincs a világon; van, a mi annál többet ér. — Sok apróság volt a szekrényben, a mi mulattatta, és mindent olyan örömmel nézett meg, mint egy gyermek. — Margit a vállára veregetett: — Ma látlak először, gyermekem és már is nagyon megszerettelek, — mondta és anyás kedvességgel nézett a szemébe. De mielőtt Elinek ideje lett volna zavarba jönni, Margit meghúzta a ruháját és nagyon halkán mondta: — Látod ott azt a kis, pirosra festett szekrényt?... abban vannak még csak szép holmik, azt elhiheted! — Eli odanézett és egy kis négyszögletű szekrényt látott, melyet mindjárt meg is kívánt, hogy bár az övé lenne. — De a fiam nem akarja, hogy lássam, mi van benne, — suttogta Margit, — és mindig eldugja a kulcsot előlem; — azután odament a falon csüngő néhány ruhához, levett egy bársony mellényt, keresgélt a zsebében és csakugyan megtalálta a kulcsot. — Gyere csak, most lásd meg te is, — suttogott tovább. Eli azt találta, hogy az anyatalán nem egészen helyesen cselekszik, de az asszony csak asszony és a másik perczben már mind a ketten odaosontak a szekrényhez és letérdeltek előtte. A mint Margit felnyitotta a födelet, olyan jó illat csapott ki belőle, hogy Eli összezsápta a kezét, mielőtt még valamit is látott volna. Legfelül egy zsebkendő volt szétterítve, a melyet az anya félretett. — Nézz csak ide! — suttogott és egy finom fekete selyemkendőt vett elő, a milyent férfiak nem szoktak viselni. — Ez csak leánynak való lehet, — mondta az anya. — Itt van egy másik is, —

folytatta és Eli, a nélkül, hogy tudná, mit csinál, kezébe vette a kendőt; de az anya minden áron rá akarta próbálni, hogyan áll, habár Eli vonakodott és félrehajtotta fejét. Az anya nagy gonddal újra összehajtogatta. — Nézd csak ezeket, — szólta újra és néhány szép selyem szalagot vett elő; — minden olyan, mintha leánynak volna szánva. — Eli lángvörös lett, de egy hangot sem szólott. Hevesen lélegzett és félénken, de mozdulatlanul tekintett maga elé. — Van itt még több is! — Az anya egy szép fekete ruhaszövetet vett ki; — ez csak a szép, ugy-e? — mondta és a világosság felé tartotta a kelmét. Elinek egy kicsit reszketett a keze, mikor az anya azt mondta, hogy fogja meg csak; érezte, hogy a vér a fejébe tódul, szeretett volna elfordulni, de ez még sem illett volna. — Valahányszor a városba ment, mindig hozott valamit, — mondta az anya. Eli alig tudott hová lenni; tekintete izgatottan járt egyik tárgyról a másikig, végre a szöveten állt meg, de jóformán semmit sem különböztetett már meg. Az anya még mindig nem hagyta abba és az utolsó csomagot is kivette a szekrényből, a mely papírba volt takargatva; egyik papírt a másik után szedegette le róla, a mi Eli kíváncsiságát megint felébresztette; végre egy pár kis czipő került ki belőle. Még egyikük sem látott soha ilyen szépet: az anya el sem tudta képzelni, hogy' lehet ilyen finoman czipőt varrni; de Eli egy szót sem szólott, csak mikor kezébe kellett venni és azután mind az öt ujjának a nyoma rajta maradt, szégyelte el annyira magát, hogy csaknem sírni kezdett; legjobban szeretett volna tüstént elmenni, de nem mert szólani, nehogy feltekintsen rá az anya, a ki ezalatt egészen belemelegedett a kutatásba. — Nem ép olyan ez az egész, mintha mindezt olyan valakinek vette volna, a kinek nem meri odaadni? — mondta és az egészszet épen úgy rakta vissza, mint az elébb volt; nagy gyakorlata lehetett már benne. — Most még megnézzük, mi van a fiókban; — lassan húzta ki, mintha még most következnék a java. Egy szó-

les csatt feküdt odabent, a milyent a leányok az övükön viselnek; ezt mutatta meg először, azután egy pár szépen összekötött aranygyűrűt és végül maga Eli látott meg egy bársonyba kötött ezüst kapcsos énekes könyvet; de ekkor el is sötétedett előtte minden, mert a könyv ezüst veretén finom betűkkel ez volt bevésvé: „Böen Eli, a Baard leánya.“ — Az anya, a ki minden áron külön is meg akarta ezt a kincset mutatni, nem kapott feleletet, de látta, hogy egyik könny a másik után pereg a leány szeméből a selyemszövetre. Ekkor az anya újra visszatette a melltűt, a melyet kezében tartott, becsukta a fiókot, megfordult és magával vitte Elit a szobájába. És a leány ott sírt tovább a karjai közt és az anya vele sírt, a nélkül, hogy egy szót szóltak volna.

*

Nemsokára ezután Eli egyedül ment ki a kertbe; az anya a konyhába ment, mert valami jóféle vacsorát kellett készíteni, Arne mindjárt itthon lesz. Később ő is kiment a kertbe Elit megkeresni; ott találta, a mint lehajolva a homokba írt. Hirtelen eltörölte az írást, mikor Margitot meglátta, felnézett és mosolygott; de látszott rajta, hogy az elébb még sírt. — Nincs miért sírni, — mondta Margit és meg-símogatta.

Ekkor egy fekete alakot láttak meg a bokrok közt az úton. Eli gyorsan besuhant a házba, Margit utána. Itt pompás vacsora volt feltálalva: árpakása tejben, füstölt hús, sütemény; de Eli rá sem nézett semmire, odaült a falhoz, a legtávolabbi szegletbe, a hol az óra volt és remegett minden legkisebb neszre. Az anya az asztal mellett állt. Erős lépések hangzottak be a kőkoczkákról odakünn, rövid, könnyű léptek a folyosóról, aztán az ajtó csendesen felnyílt és belépett Arne. Az első, a kit meglátott, Eli volt, a mint ott ült a szegletben az óra alatt; elengedte az ajtókilincset és állva maradt. Eli még jobban zavarba jött, felállt, de azonnal

megbánta és a fal felé fordult. — Te vagy itt? — kérdezte Arne halkán és lángvörös lett; egyik kezét arcza elé emelte, mintha hirtelen napfény bántaná szemét. — De hát hogyan... — nem fejezte be, egy pár lépést tett a leány felé, ekkor Eli leejtette a kezét, lehajtott fejjel fordult Arne felé és sirva fakadt. — Isten áldjon meg, Eli! — mondta a fiú és megölelte. Eli pedig a mellére tette a fejét. Arne lehajolt s valamit suttogott a fülébe; a leány nem felelt, csak két karjával átölelte a nyakát.

Sokáig álltak így és nem hallatszott körülöttük semmi hang, kivéve a vízesés moraját, mely erősen zúgott, mintha az örökre akarná őket emlékeztetni. Egyszerre sírás hallatszott az asztal fölől; Arne felnézett: anyja volt, akit eddig nem vett észre. — Most már bizonyosan tudom, hogy nem hagysz el, Arne, — mondta, mialatt feléjük ment; nagyon sírt, de azt mondta, hogy most jól esik neki.

*

Mikor a világos nyári éjszakán ketten a lelkész-ház felé hazasétáltak, nem tudtak szavakban beszélni új boldogságukról. De maga a természet beszélt helyettük, olyan csendes, világos és mégis nagyszerű volt, a hogy körülöttük suttogott és körülölelte őket. De mikor Arne erről az első nyáréji vándorlásukról már napkelte felé hazatartott, egy dal ritmusát találta meg, melyet akkor izgatottságában nem tudott teljesen kidolgozni, de később, mikor elkészült vele, mindennap elénekelgetett:

Azt hittem, hogy egykor híres leszek,

De csak ha innen messze megyek.

Minden vágyam s reményem

A távolba hítt éngem.

De hogy egy leány a szemembe nézett,

A távoli út úgy leapadt,

Most már tudom, hogy mi a végzet:

Véle élni le napjaimat.

Azt hittem, hogy egykor híres leszek,
De csak ha innen messze megyek.
Állni a szellemi magaslaton
Nem félt fiatal gondolatom.

Szavak nélkül ő tanított meg rá,
Hogy hírnév és nagyság semmi,
Hogy Isten legtöbbet akkor adna,
Ha segítne embernek lenni.

Azt hittem, egykor híres leszek,
De csak ha innen messze megyek.
Hidegnek éreztem az otthonomat
És félreismertem önmagamat.

De alighogy a szemébe néztem,
Lelke új életet adott,
Mert sugárzó tekintetében
A szeretet otthona fogadott.

Sok nyári éj vándorlása következett még erre
és sok új dal; ezek közül való ez is:

Azt sem tudom, mint történt az egész,
Nem volt vihar és nem volt semmi vész.
Ez a kő játszó, csillogó patak,
Mely lelkemből észrevétlen fakadt,
Most nagy folyam gyanánt fut a tenger felé.

Valamit rejthet maga az élet,
A mi azt vonzza, a ki vágyat érez:
Kiben kemény erő és szerető szív
Minden bánatot, bűt és bajt kihív
S aztán mint ajándékot öleli magához.

Ha az élet ilyen üdvözletet,
Mint ez a boldogság, elküldhetett,
Hogy Isten keze rendezé, tudom,
Az élő szeretet járt utamon
S vezet bizton most is a jó felé.

De egész háláját sorsa iránt talán egyik sem fejezte ki tisztábban, mint ez:

Kis dalaimból vettem az erőt,
Melytől a sorsnak sok öröme s bűje
Mint életető harmat üdíté újra
A lelkemben viruló tavaszi mezőt.
Az, a mi történt,
Nem tört össze,
És dalom megért
A szeretetre.

Kis dalaimból vettem az erőt,
A mi barátommá tette a vágyat,
Hogy ne bénítsa lelkemben a szárnyat
A nemtelen önzés idő előtt.
Felfelé szállt
Meg nem törötten,
S otthonra talált
A szeretetben.

Kis dalaimból vettem eröm',
Hogy a többieket érteni tudjam,
Ha életem útján rájuk akadtam:
Vándor a vándornak percznyi öröm.
Nem szállhat vágyam
Már messzebbre föl,
Mint kettős dalunk
A szeretetről.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Őszre járt, az emberek a termést hordták be házaikba. Tiszta idő volt, de éjjel és még reggel is esett és ettől olyan enyhe volt a levegő, mint nyáron. Habár szombat volt, mégis sok csónak kelt át a Fekete tavon a templom partja felé; a férfiak ingujjban eveztek, az asszonyok pedig, a kik a csónak elején és hátulján ültek, világos kendőt kötöt-

tek fejükre. De még több csónak igyekezett Böen felé, hogy később egész sorban forduljanak vissza; mert ma tartotta Böen Baard leányának, Elinek a menyegzőjét Kampen Arnéval, a Nils fiával.

Minden kapu tárva volt, az emberek kijártak, gyermekek álldogáltak az udvarokon, süteményt tartva kezükben, vigyázva, hogy össze ne piszkolják ruhájukat és idegenül tekintettek egymásra. Egy öreg asszony magában ült a szénapadlás lépcsőjén: Kampen Margit volt. Nagy ezüst gyűrű látszott kezén, melynek felső ezüst karikájához apró gyűrűk voltak forrasztva; ezt Nilstől kapta, akkoriban, mikor megesküdték és azóta sohasem hordta.

Bent két-három szobában a szakács sétált és a két vőfélylyel, a lelkész fiával, meg az Eli öcsésével együtt folytonosan töltögette a poharakat, a mint a vendégek a nagy esküvőre megérkeztek. Fent Eli szobájában ült a menyasszony a tiszteletesnével és Matildával, a ki egyenesen a városból érkezett, hogy Elit menyasszonyi ruhájába öltöztesse, mert így ígérték egymásnak, mikor még kis leányok voltak. Arne posztóruhában, rövid, szűk kabátban és szép nyakkendővel, a melyet Eli varrt neki, lent állott a szobában annál az ablaknál, melyre valamikor a leány annyiszor felírta Arne nevét. Az ablak nyitva volt és Arne az ablakpárkányra könyökölve nézett ki a csendes vizen át a paplak és a templom felé.

Kint a folyosón két ember találkozott; mind a ketten munkájukból jöttek; egyik most érkezett a kikötőtől, hol a csónakokat rendezte el; fekete posztókabát volt rajta, de kék nadrág, melynek festéke annyira fogott, hogy keze egészen kék volt tőle; fehér gallérja jól állott sápadt arcához és világos, hosszú hajához; magas homloka nyugodt volt, ajka mosolygott. Baard ez, a kivel pedig találkozik, egy asszony, épen a konyhából jön. Az asszony templomi diszébe öltözve magasnak és karcsunak látszott, biztos léptekkel és sietség nél-

kül jött s mikor Baarddal összetalálkozott, megállt és a szája széle kissé féloldalra húzódott; Birgit volt, a felesége. Úgy látszott, hogy mind a kettőnek van valami mondani valója, de ezt csak azzal fejezték ki, hogy mind a ketten megállottak. Baard nagyobb zavarban volt, mint felesége és egyre szélesebben mosolygott; de talán épen nagy zavara jött segítségére, mert megindult a lépcsőn és azt mondta: — Nem jönnél utánam? — És az asszony utána ment. Itt a padláson egyedül voltak, de Baard mégis becsukta az ajtót maguk után és hosszú ideig babrált vele. Mikor végre megfordult, látta, hogy Birgit az ablaknál áll és kinéz, mintha semmi oka sem volna bent körülnézni. Baard egy kis üveget és egy kis ezüstpoharat vett ki a zsebéből. Tölteni akart a feleségének is, de Birgit nem akart inni, habár a férje biztosította, hogy kitünő bor és a lelkész küldte. Így hát csak magában ivott, s miután még egynehányszor megkínálta, bedugta az üveget, újra eltette oldalzsebébe az ezüstpohárral együtt és leült egy ládára. Látszott, hogy rosszul esik neki, hogy az asszony nem akar vele inni.

Baard többször nehezen fellélegzett; Birgit fél kezével az ablakpárkányra támaszkodva állt előtte. Baard szeretett volna valamit mondani, de mintha mindig nehezebbé vált volna neki a szó. — Birgit, — kezdte, — ma bizonyosan te is arra gondolsz, a mire én; — hallotta, hogy az asszony az ablak másik oldalára megy és megint odatámaszkodik félkarjával. — Óh . . . igen — hiszen tudod, kire gondolok . . . ő választott el bennünket mindig; — akkor azt hittem, hogy csak az esküvőnkig fog tartani, de hosszabb ideig tartott. — Hallotta, hogy Birgit is mélyen lélegzik, észrevette, hogy megint megváltoztatja állását, de arcát nem láthatta. Ő maga is olyan nehéz küzdelmet vívott magával, hogy a kabátja ujjával meg kellett törölnie homlokát. Hosszú tusakodás után újra beszélni kezdett: — Ma befogadtuk az otthonunkba a fiát, a derék, művelt legényt és odaadtuk neki az egyetlen leá-

nyunkat. Mit gondolsz, hátha mi is megtartanánk ma az esküvönket? — A hangja reszketett és elkezdte a torkát köszörülni. Birgit megmozdult, fejét karjára támasztotta, de nem szólt; Baard hallotta, hogy felsóhajt, de csak nem kapott feleletet s neki sem volt több mondani valója. Felnézett és nagyon elsápadt, mert az asszony a fejét sem fordította felé. Így aztán felállt. De abban a perczben halkán kopogtattak az ajtón és egy kedves hang szólalt meg: — Nem jössz még, kedves anyám? — Eli volt. Erre a hangra Baard önkénytelenül állva maradt és újra Birgitre nézett, a ki felemelte fejét, az ajtó felé fordult és meglátta Baard sápadt arcát. — Nem jössz még, anyám? — hangzott még egyszer az ajtón kívül. — Igen, — mondta Birgit elfogódott hangon és egyenesen, bátran oda ment Baardhoz, felé nyújtotta a kezét és heves sírásba tört ki. A két kéz egymásba fogózott; mindkettő öreg volt már, de olyan erősen egymásba kapaszkodtak, mintha húsz év óta mindig keresték volna egymást. Még akkor is össze voltak kapcsolódva, mikor a két ember az ajtó felé ment és mikor a nászmenet nemsokára a kikötő felé tartott s Arne a kezét nyújtotta Elinek, hogy előre menjenek, Baard is minden szokás és illem ellenére odanyújtotta kezét a feleségének és szélesen mosolyogva követte őket; csak Kampen Margit ment egyedül utánuk, mint mindig. Baard nagyon jókedvű volt az nap; leült az evezősökkel beszélgetni. Az egyik, a ki ültéből felnézett a mögöttük levő sziklafalra, azt mondta, mégis csodálatos, hogy még ilyen kopár sziklát is feldiszít a növényzet. — Bizony, felkapaszkodnak azok, akár akariák, akár nem, — felelt Baard és végignézett az egész nászmeneten, míg végre tekintete megakadt a fiatal páron és mögöttük a feleségén; — ilyet sem mondott volna senki itt ez előtt húsz esztendővel, — gondolta magában.

Minthogy e mű különböző nyelvű fordításai közt, melyek az olvasó kezébe kerülhetnek, lényeges eltérések vannak, szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy ez a fordítás a következő kiadás után készült:

Björnstjerne Björnson: A r n e. Tiende oplag. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, Kristiania og Kjobenhavn.

SOLBAKKEN SYNNOVE

ELSŐ FEJEZET.

A nagy norvég völgyekben gyakran találunk olyan minden oldalról szabadon álló magaslatokat, melyeket a nap sugarai kora reggeltől naplementéig folytonosan érnek. Azok, a kik a hegy lábánál laknak és ritkábban látják a napot, az ilyen magaslatot „napsütötte dombnak” — solbakkénak — nevezik. Az a leány, a kiről ez az elbeszélés szól, ilyen napsütötte dombon lakott és az azon levő udvarházat is így nevezték. Az egész környéken itt állt meg a hó a legkésőbbben ősszel és itt olvadt el tavasszal leghamarabb.

Az udvar tulajdonosai haugiansok voltak, „olvasóknak” is nevezték őket, mert sokkal szorgalmasabban olvasták a bibliát, mint a többiek. A férfinak Guttorm volt a neve, a feleségét Karennek hívták; mikor egy fiuk született, a ki nemsokára meghalt, három éven át kerülték a templomnak a keleti oldalát, a hol a keresztelő-medence állott. De három év múlva egy kis leányuk született, a kit a fiú után neveztek el, s mivel a fiút Syvertnek hívták, a kis leány a Synnöve nevet kapta a keresztségben, mert hamarjában nem tudtak valami jobbat találni. De az anyja mindig Synnövének hívta, mert kicsi korában Synnöve-babának szólította, így könnyebbnek találta kimondani a nevét. De akármint történt is, annyi bizonyos, hogy mikor a leány nagyobb lett, anyja szokása szerint mások is Synnövének nevezték és a legtöbben azt tartották, hogy ember-émlékezet óta nem nőtt fel olyan szép leány a környéken, mint Solbakkeni Synnöve. Szülei már kicsiny korában magukkal kezdték vinni.

minden vasárnap a templomba; persze eleinte még nem értett belőle egyebet, mint hogy a lelkész ott állott és a börtönviselt Bentet dorgálta, a kit épen a szószék alatt látott ülni. De azért atyja megkívánta, hogy velük menjen, — „mert nem árt, ha megszokja“ — mint mondta, és anyja sem volt elene, — „mert nem lehet tudni, hogy azalatt otthonn hogyan viselik gondját.“ Ha a gazdaságban egy bárány, kis kecske vagy malacz nem akart jól fejlődni vagy egy tehén beteg lett, mindigjárt Synnövének adták ajándékba; és anyja azt állította, hogy attól a pillanattól fogva jobban lett az állat. Apja nem igen hitt benne, hogy ez lenne az oka, dehát „úgyis mindegy, hogy kié a marha, a fő az, hogy semmi baja ne legyen.“

Szemben a völgy másik oldalán, a nagy hegy lábánál egy másik major feküdt, Granlide, — a „Fenyves-major;“ azért hívták így, mert messze földön az egyetlen nagy fenyőerdőnek a közepén állott. A mostani birtokos szépapja azokkal a csapatokkal volt Holsteinban, a kik az oroszokat várták, és útjáról nagy csomó különös külföldi növénymagvat hozott haza hátizsákjában, melyeket az udvarház egész telkén össze-vissza elvetett. Idő múltával egyik növény a másik után kiveszett; csak egy néhány fenyőtoboz, a melyek véletlenül kerültek a többi közé, vert állandó gyökeret és most már egész erdővé fejlődött, mely a házat mindenfelől beárnyékolta. A holsteini őst nagyapja után Thorbjörnnek, legidősebb fiát pedig az apja nevében Saemundnak hívták; úgy hogy ebben az udvarházban a birtokosokat emberemlékezet óta felváltva Thorbjörnnek és Saemundnak nevezték. De az a mondás járta, hogy Granlidén csak minden második nemzedéknek van szerencséje, még pedig nem annak, a kit Thorbjörnnek hívnak. Mikor a mostani tulajdonosnak, Saemundnak az első fia megszületett, sokáig habozott, de mivel nem merte a családi hagyományt megbontani, végre is Thorbjörnnek nevezte el. Sokáig töprengett rajta, nem lehetne-e a fiút úgy nevelni, hogy

kikerülje a sors cselvetését, melyet a hagyomány és az emberek fecsegése útjába dobott. De nem volt egészen biztos a dolgában, mert a fiú nagyon makacs jelleműnek látszott. — „Ezt ki kell belőle verni,“ — mondta az anyjának és attól fogva, hogy Thorbjörn három éves lett, időnkint nekifogott és a fiút virgáccsal a kezében kényszerítette, hogy minden fadarabot visszavigyen a helyére, a ledobott edényeket felszedje, és a macskát, ha megcsípte, megsimogassa. De az anya mindig kiment a szobából, valahányszor az apát ez a szeszély elfogta.

Saemund csodálkozott, hogy a fiún annál több javítani való akad, minél nagyobb lesz, habár mindig szigorubban bánik vele. Korán befogta az abc mellé és magával vitte a földekre is, hogy mindig szeme előtt legyen. Az anyjának nagy háztartást kellett vezetni és sok kis gyermeke is volt; nem tehetett a fiáért egyebet, mint hogy néha-néha megsimogatta és oktatásokat adott neki reggel öltözködés közben, apját pedig barátságos rábeszéléssel csilapította, ha vasárnap vagy ünnep-estéken bizalmasan együtt ültek. De Thorbjörn, ha az apja megverte, mert *a-b-t* úgy olvasta, hogy *ba*, nem *ab*, vagy ha neki nem volt szabad a kis Ingridet úgy elpáholni, mint apja őt szokta, csak azt gondolta magában: — milyen különös, hogy nekem ilyen rossz dolgom van, mikor mindegyik kis testvéremnek olyan jól megy a sora.

Mivel leginkább atyjával volt együtt és vele nem igen mert beszélgetni, szótalanná vált, de azért eleget gondolkozott. Egyszer, mikor szénát forgattak, önkénytelenül a szájára jött ez a kérdés: — Hogy lehet az, hogy ott Solbakkén már száraz a széna és be is hordták, itt pedig még mindig nedves. — Mert náluk többet süt a nap, mint minálunk. — Ekkor vette volt először észre, hogy ő ki van zárva abból a napfényből, melyet odaát annyiszor és olyan örömmel bámult meg. Ettől fogva még gyakrabban nézett át Solbakke felé. — Mit ülsz itt hiába, mit bámulsz? — kérdezte apja és oldalba

lökte. — Idelent dolgozni kell mindenkinek, akár kicsi, akár nagy, ha boldogulni akarunk.

Mikor Thorbjörn hét vagy nyolcz éves volt, Saemund más szolgát fogadott. Az új legényt Aslaknak hívták és már sokfelé megfordult a világban, habár még egészen gyerek-ember volt. Az nap este, mikor megérkezett, Thorbjörn már ágyban feküdt; de mikor másnap reggel a szobában ült és tanult, valaki nagy robajjal taszította be az ajtót, ez Aslak volt, a ki egy nagy csomó fával a karján börtörkált be, a mit olyan hirtelen csapott le a földre, hogy a hasábok csak úgy repültek szerte-széjjel. Ő maga nagyokat ugrott a levegőbe, hogy lerázza magáról a havat s minden ugrásnál felkiáltott: — Huh, de hideg van, mondta a manó menyasszonya, mikor övig befagyott a jégbe! — Az apa nem volt bent — az anya pedig összeseperte a havat és szó nélkül kivitte. — Mit bámulsz? — kérdezte Aslak Thorbjörntől. — Semmit, — felelt a fiú, mert félt. — Láttad már azt a tyukot, a melyik a könyvedben van? — Láttam. — Egy csomó kis csirke van körülötte, ha a könyv be van csukva . . . ezt is láttad már? — Nem. — Hát akkor nézd meg! — A fiú megtette. — Buta vagy, — mondta neki Aslak. De ettől a percztől fogva Aslak egészen meghódította a fiút.

— Nem tudsz semmit, — mondta egyszer Aslak Thorbjörnnek, mikor szokása szerint utána settenkedett, hogy megnézzze, mit csinál. — De igen, már a negyedik fejezetig tudok mindent. — Bah! Fogadom, hogy még arról a manóról sem hallottál, a ki addig tánczolt egy leánynyal, míg a nap le nem ment s akkor szétpukkadt, mint egy bornyu, a melyik tele szívta magát savanyú tejjel. — Thorbjörn még soha életében nem hallott ennyi bölcseséget. — Hol történt ez? — kérdezte. — Hol? . . . már hogy hol? . . . hát odaát, igen, ott, Solbakkén. — Thorbjörn elképedt. — Hát arról az emberről hallottál már, a ki egy pár ócska csizmáért eladta magát az ördögnek? — Thorbjörn felelni sem tudott a cso-

dálkozástól. — Szeretnéd tudni, ugy-e, hogy hol történt? ... he? ... nahát az is odaát történt Solbakkén, ott szemben a patak mellett; épen oda látsz ... Isten megáldjon, a te keresztyén tudományod is gyengén áll ám! — folytatta Aslak. — Talán még Kariról sem hallottál, a kinek fából volt a szoknyája? — Nem bizony, arról sem hallott még soha. És míg Aslak tovább dolgozott, tovább is beszélt, — Kariról, meg a fából való szoknyájáról; a malomról, mely sőt örül a tenger fenekén; a facsizmás ördögről; a manóról, a kinek a szakálla beleszorult a fatörzsbe; a hét zöld leányról, a kik mind kicsipkedték a szőrt a vadász lábaszárából, míg aludt és nem bírt felébredni — és mindez odaát Solbakkén történt. — Ugyan mi lelheti ezt a gyereket? — kérdezte másnap az anyja; — ott térdel már reggel óta a padon és folytonosan Solbakke felé néz. — Csakugyan, ma nagyon elfogta a buzgóság, — felelt az apja, a ki ott feküdt és egész vasárnap pihent. — Azt beszélik, hogy Solbakken Synnövére vetett szemet, — mondta Aslak, — de hát az emberek sok mindent beszélnek, — tette hozzá. Thorbjörn nem egészen értette a dolgot, de azért lángvörössé vált az arcza. Mikor Aslak a többieket figyelmeztette rá, lemászott a padról, elővette a katekizmusát és leült olvasni. — Úgy, úgy, csak vigasztald magad Isten ígéjével, — mondta Aslak, — úgy sem kapod meg soha sem.

Később ugyanazon a héten, mikor azt hitte, hogy már elfelejtették az egészet, megkérdezte anyjától, de csak halkán, mert még mindig szégyelte magát: — Anyám... mondd csak, ki az a Solbakken Synnöve? — Egy kis leány; valamikor az övé lesz egész Solbakke. — Annak is fából van a szoknyája? — Anyja bámulva nézett rá: — Ugyan már, mit nem beszélsz össze-vissza? — mondta. A fiú érezte, hogy valami ostobaságot mondott és elhallgatott. — Nincs nála szebb gyermek az egész környéken, — folytatta anyja, — az Úristen ezt adta jutalmul neki, a miért olyan derék, engedelmes kis

leány és olyan szorgalmasan tanul. — Most már ezt is megtudta a fiú.

Egyszer, mikor Saemund egész nap kint dolgozott a szántóföldön Aslakkal, este azt mondja Thorbjörnnek: — Nem szabad többet a béres-fiuval együtt lenned. — De Thorbjörn nem vette komolyan a dolgot. Nemsokára azután újra figyelmeztette az apja: — Ha még egyszer meglátlak veled, pórul jársz. — Így aztán Thorbjörn csak olyankor lopózott utána, ha apja nem látta. De egyszer mégis észrevette, hogy együtt ülnek és beszélgetnek. — Thorbjörn, megverlek! — és bekergette a házba. — Ettől fogva Thorbjörn csak akkor leste Aslakot, ha az apja nem volt otthon.

Valamelyik vasárnap, mikor apja a templomban volt, Thorbjörn otthon csintalankodott: hógyókkal dobálták egymást Aslakkal. — Nem, nem! Ebből elég lesz, mert fáj, — kérte Thorbjörn — dobáljunk együtt valami másra. — Aslak kész volt erre is és először a kamara előtt levő vékony fenyűt dobálták, azután a kamaraajtót, és végül a kamaraablakot, — de ne az üveget, — mondta Aslak, hanem a rá májját. Csakhogy Thorbjörn épen az üveget találta el és belesápadt. — Pah, senki sem fogja megtudni, ki tette. Czélozz ügyesebben! — A fiú megpróbálta és újra egy üvegtáblát talált. — De most már elég volt! — Ebben a pillanatban lépett ki legidősebb húga, a kis Ingrid. — Dobd meg, hallod? — Thorbjörn tüstént megtette; a kis leány sírva fakadt, anyja kijött. Megtiltotta, hogy tovább dobáljon. — Dobd meg! Dobd meg! — suttogta Aslak. Thorbjörn, a milyen izgatott és hevült volt, megtette. — Elment az eszed, fiú? — kiáltott anyja és utána szaladt. A fiú elől, ő utána — így szaladtak az udvaron körül. Aslak nevetett, az anya fenyegetőzött; végre megkapta a fiát egy hódomb közepén és nekilátott, hogy jól elverje. — Visszaütlek, vissza én... mert itt nálunk ez a szokás! — Anyja elbámulva hökkent vissza és a fiura nézett. — Erre valaki idegen tanított, — mondta, aztán

minden további szó nélkül megfogta a kezét és bevitte a házba. Odabent sem beszélt vele többet, hanem a kis testvéreivel foglalkozott, rendbe hozta őket és arról beszélt velük, hogy apa nemsokára hazajön a templomból. Egyszerre nagyon meleg kezdett lenni a szobában. Aslak elkéredzett egy rokonát meglátogatni, a mit az anya mindjárt meg is engedett, de Thorbjörn teljesen elveszettnek érezte magát, mikor Aslak is elment. Gyomra kegyetlenül égni kezdett és a keze annyira izzadt, hogy hozzáragadt a könyvhöz, mikor megfogta. Bárcsak ne szólta anyja az apjának, mikor hazajön; de hogy megkérje, arra nem bírta rávenni magát. Minden, a mire ránézett, megváltóztatta külsejét és a nagy falóra is azt ketyegte: verés, verés, — verés, verés! Odament az ablakhoz, hogy átnézzon Solbakkéra. Ott feküdt a domb behavazva, csendben és mint rendesen, most is csillogott a napfénytől; a ház is ott állt és minden ablaka nevetett; bizonyosan nem volt egyetlen üveg sem betörve rajta; merészen és vidáman szállt fel a füst a kéményből, látszott, hogy ott is a templomból hazatérőknek főznek. Bizonyosan ott van Synnöve is, most az ablakból lesi atyját és az nem fogja megverni, ha hazajön. A fiú azt sem tudta, mihez fogjon és egyszerre nagyon barátságos volt kis testvéreihez, nem volt se vége, se hossza kedveskedéseinek. Különösen Ingridet akarta megbékíteni és neki ajándékozott egy fényes gombot, melyet Aslaktól kapott. A kis leány megölelte a nyakát s ő is visszaölelte: — Kedves kis Ingrid, nem haragszol rám? — Nem, kis Thorbjörn, nem haragszom és ha akarod, akárhányszor megdobálhatsz hóval. — Épen ebben a perczen verte le valaki to-pogva a havat a lábáról a tornáczon. Csakugyan az apa volt; szelídnek és jókedvűnek látszott, de hiszen így annál rosszabb! — Na? — kérdezte és körülnézett; csoda volt, hogy a fali óra súlya mindjárt zörögve le nem szaladt. Az anya behozta az ebédet. — Hogy' vagytok idehaza? — kérdezte az

apa, miután leült és a kanalat kezébe vette. — Thorbjörn anyjára nézett és szeme megtelt könnyel. — Óh... nincs semmi baj — mondta anyja, rettetesen vontatva és a fiú világosan látta, hogy még mást is akart mondani. — Aslaknak megengedtem, hogy elmenjen, — folytatta. — Most következem, — gondolta magában Thorbjörn és elkezdett Ingriddel játszani, mintha semmi más gondja nem volna a világon. Ilyen hosszadalmasan még soha életében nem ebédelt az apja és Thorbjörn elkezdte a falatokat számlálni; de mikor a negyedikhez ért, azt akarta megpróbálni, hogy hányat tud a negyedik és ötödik falat közt számolni és ezzel az egészet elrontotta. Végre apja felállott és kiment. Az ablak, az ablak! csörrent a fiú fülébe és megnézte, vajon a szobában épek-e az üvegek? Igen, idebent egy sem volt eltörve. Most anyja is kiment. Thorbjörn ölébe vette a kis Ingridet és azt mondta, de olyan kedvesen, hogy a kis leány meglepetve nézett fel rá, hogy ne játszszanak-e „aranykirálynőt a réten?“, a mibe a kis Ingrid örömmel beleegyezett; és a fiú elkezdett énekelni, míg lába reszketett alatta:

Szép kis virág,
 Réti virág,
 Hallgass meg!
 Szeress hát és borulj reám,
 Tied lesz szép bársony ruhám,
 Aranynyal kiverve,
 Gyöngygyel kihimezve.
 Ditteli, dutteli, déje —
 Süt a nap a rétre!

Mire a kis leány így felelt:

Aranykirálynő,
 Gyöngykirálynő,
 Hallgass meg!
 Nem szeretlek, nem borulok rád,
 Nem kell nékem szép bársony ruhád,

Aranynyal kiverve,
Gyönggyel kihimezve,
Ditteli, dutteli, déje —
Süt a nap a rétre!

De épen mikor legjobban játszottak, egyszerre csak bejött az apa és egyenesen Thorbjörnre nézett, ő pedig még erősebben magához ölelte Ingridet és majdnem leesett a székről. Az apa elfordult és semmit sem szólt; elmúlt egy fél óra, még mindig nem szólt egy szót sem — és Thorbjörn már szeretett volna vidám lenni, de nem mert. Azt sem tudta, mit gondoljon, mikor apja maga segített a levetkezésnél; minden tagja gyengén reszketni kezdett. Ekkor az apa megveregette a fejét és megsímogata arcát; ezt pedig eddig, a mennyire a fiú emlékezni tudott, még sohasem tette és ettől egyszerre úgy átmelegedett a szíve és egész teste, hogy a félelem úgy elolvadt benne, mint a jég a napsugaraktól. Azt sem tudta, hogy jutott az ágyba és mivel nem törhetett ki sem éneklésbe, sem kiabálásba, hát csak csendesen összetette két kezét a mellén, elmondta a Miatyánkot hatszor előre és hatszor visszafelé, de egészen halkán és míg elaludt, érezte, hogy Isten kék ege alatt mégsem szeret senkit jobban, mint az apját.

Másnap reggel szorongó aggodalommal ébredt, kiáltani szeretett volna, de nem bír — most már bizonyosan kijár neki a verés. Mikor aztán felnyitotta a szemét, nagy megkönnyebbüléssel érezte, hogy valaki másnak mégis kijut a verés, és ez Aslak lesz. Saemund fel s alá járt a szobában és Thorbjörn nagyon jól ismerte az ilyen járkálást. A kicsiny, de zömök ember néha-néha olyan pillantást vetett bozontos szemöldöke alól Aslakra, hogy ez jól érezte, mi van a levegőben; Aslak egy nagy felfordított hordó tetején ült s a lábát hol lelógatta róla, hol megint maga alá húzta. Zsebre dugott kézzel ült, mint rendszeren, sapkája egészen be volt húzva a homlokába, úgy hogy kemény, sötét haja mereven állt ki az el-

lénző alól. Kissé görbe szája még jobban elgörbült, fejét félrehajtotta és oldalról nézett Saemundra, félig lehunytt szempillája alól. — Igen, a fiú bolond, az bizonyos, — mondta; — de még nagyobb baj az, hogy a lovat a manók megvadították. — Saemund megállt: — Szentelen kölyök! — mondta, hogy a szoba csak úgy visszhangzott szavától és Aslak még jobban lehunyta a szemét. Saemund újra járkálni kezdett; Aslak egy darabig hallgatott. — Pedig biz' Isten, hogy megrontották a manók! — és Saemundra pislogott, hogy lássa, milyen hatást tesznek rá szavai. — Megrontották biz' azt a patkolással, — mondta Saemund, még mindig fel s alá járva; — te meg egy fát rádöntöttél az erdőben, semmirekellő, azért nem lehet vele birni, hogy nyugodtan járjon! — Aslak csak hallgatta egy darabig. — Jó, jó, hát csak higgy, a mit akarsz, a hit senkinek sem árt, de azt meg én nem hiszem, hogy a lovat meggyógyítsa, — kezdte újra és feljebb húzódott a hordón, mialatt arcát eltakarta fél kezével. Mert Saemund egyenesen elébe állt és halkán, de fenyegető hangon mondta: — Te semmirekellő gaz . . . — Saemund! — hallatszott a tűzhely mellől. Ingebjörg volt, a felesége, a ki igyekezett csitítani férjét és vele együtt legkisebbik gyermekét, a ki megijedt és sírni kezdett. A gyermek elhallgatott, Saemund is; de öklét, mely tulajdonképen ilyen erős emberhez képest túlságosan kicsi volt, egyenesen Aslak orra alá tolta és ott tartotta egy darabig, míg előrehajolva, a fiú arcába meresztette égető tekintetét. Azután megint folytatta a járkálást és csak itt-ott vetett egy gyors pillantást Aslak felé, a ki nagyon sápadt volt, de a félarczával mégis Thorbjörn felé nevetett, míg a másik felét, a mely Saemund felé volt fordulva, egészen mereven tartotta. — Az Ur-Isten adjon türelmet mindnyájunknak! — mondta egy kis idő múlva, de ugyanabban a pillanatban felémelte könyökét, mintha egy ütést akarna elhárítani. Saemund egyszerre megállt és teljes erejéből felordított, olyat dobantva lábával, hogy Aslak

majd leesett; — Hogy mered kiejteni az ő nevét... te... te!... Ingebjörg felállott az ölbeli gyermekkel és szelíden megfogta férje karját. Az ember nem nézett rá, de leeresztette kezét. Az asszony újra leült és Saemund tovább járkált, senki sem szólt egy szót sem. Jó ideig tartott a hallgatás, mikor Aslak újra fölbátorodott és megszólalt: — Pedig *neki* elég dolga akadna itt Granlidén... bizony! — Saemund, Saemund! — suttogott az asszony; de mielőtt Saemund meghallhatta volna, már rárohant Aslakra, a ki hirtelen kinyújtotta elébe a lábát. Az ember félrelökte, megragadta a fiut a gallérjánál fogva, felemelte és úgy odavágta a csukott ajtóhoz, hogy a táblája betört és ő fejével előre keresztül esett rajta. Az asszony, Thorbjörn és valamennyi gyerek elkezdett kiabálni és kérlelték, úgy hogy az egész ház hangos volt a jajgatástól. De Saemund kirohant a fiú után, nem is bajlódott vele, hogy kinyissa az ajtót, hanem csak félrerántotta a széttört darabokat, újra megragadta a fiút, kivitte a tornáczról az udvarra, magasra emelte és teljes erejéből megint földhöz vágta. És mikor észrevette, hogy csak a vastag hóra esett s nem üthette meg magát, térdét a mellére nyomta, az arczába vágott és harmadszorra is felemelte; mint a farkas a széttépett ebet, úgy hurczolta tovább egy kevésbé havas helyre, újra földhöz vágta, még keményebben, mint az előbb, rátérdelt — és Isten tudja hogyan végződött volna az egész, ha Ingebjörg a kis gyermekkel a karján közéjük nem veti magát. — Ne tégy szerencsétlenné valamennyiünket! — kiáltott.

Nemsokára Ingebjörg újra a szobában ült, Thorbjörn öltözködni kezdett és apja megint fel s alá járkált; néha egy-egy korty vizet ivott, de a keze annyira reszketett, hogy a víz kiloccsant a pohárból a földre. Aslak nem jött vissza és Ingebjörg ki akart menni. — Maradj idebent! — mondta férje, mintha nem is hozzá beszélne és az asszony bent maradt. Nemsokára ő maga ment ki és nem is jött vissza. Thorbjörn elővette könyvét és a nélkül,

hogy felnézne, folytonosan olvasott, habár egyetlen mondatot sem értett meg.

Valamivel később délelőtt a régi rendben volt a ház, habár mindenki úgy érezte, mintha valami idegen látogatta volna meg őket. Thorbjörn végre összeszedte a bátorságát és kiment; az első, a kivel az ajtón kívül találkozott, Aslak volt; a ki épen egy szánkára rakta fel czók-mókját, még pedig épen a Thorbjörn szánkájára. Thorbjörn rábámult, olyan rettenetesen ijesztő volt. A vér az arczára száradt, egész ruhája össze volt kenve, köhögött és minduntalan a melléhez kapkodott. Egy ideig hallgatagon nézett Thorbjörnrre, azután hangosan kitört: — Nem szeretem a szemedet látni, kölyök! — Azután felugrott a szánkára, ráült és gyorsan siklott lefelé. — A szánkádat ugyan várhatod! — kiáltott nevetve, miközben visszafordult és nyelvét kiöltötte a fiura. Így ment el Aslak.

De a következő héten a kisbíró jött a házhoz; az apa gyakran ment el hazulról, az anya sírt és néhányszor neki is el kellett menni. — Mi történt, anyám? — Óh, Istenem, mindennek Aslak az oka.

Valamelyik nap a kis Ingridet rajta kapták, mikor ezt a nótát énekelte:

Óh te gyönyörűséges élet!
 De keservessé tetted téged;
 A leány reggeltől estig tánczol,
 A fiú hülyén maga elé bámul,
 Az asszony vízből főz levest,
 Az úr csak nyujtózni nem rest;
 Legokosabb a házban a macska.
 Belenyal a tejeles fazokba.

Mindjárt kutatni kezdték, honnan vette a kis leány ezt a nóta-töredéket. Hát Thorbjörntől tanulta. A fiú megijedt és bevallotta, hogy ő meg Aslaktól hallotta. Megintették, hogy ha még egyszer ilyen dalokat hoz a házba, kikap. Nemsokára meg a kis Ingrid káromkodni kezdett. Megint Thorbjörnt vet-

„Ték elő és Saemund azt mondta, legjobb lesz mindjárt jól megverni a gyereket; de annyira sírt és olyan becsületes javulást ígért, hogy most az egyszer még megmenekült.

A legközelebbi vasárnapon apja így szólt hozzá: — Ma nem fogsz idehaza helytelenkedni: velem jössz a templomba.

MÁSODIK FEJEZET.

A templom fontos helyet foglal el a paraszt gondolkozásában; magánosan, ünnepélyesen áll a sírok békéjével maga körül s a mise élő szellemével odabent. Ez az egyetlen épület a völgyben, melyre dísz pazarol s tornya épen ezért még valamivel magasabb, mint a milyennek látszik. Harangjainak szava már messziről üdvözli jövetelét a tiszta vasárnap reggelen és ilyenkor mindig megemeli sapkáját, mintha üdvözölni akarná: „Köszönet az utolsó együttlétért!“*) Ez kapcsolja össze azzal, a kit senki sem ismer. Már gyermekkorában ott áll a nyitott ajtóban és a harangkongást hallgatja, míg a templomba menők sora csendben vonul el előtte az úton; atyja csatlakozik hozzájuk, de ő még nagyon kicsiny ehhez. Sok mindenféle képzetet kapcsol a hatalmas erős hanghoz, mely egy-két órán át egyik sziklától a másikhoz verődve minden más hang felett uralkodik a hegyek között; de elválaszthatatlanul először a tiszta új ruhák, díszbe öltözött asszonyok, kifényesített lovak és ragyogó szerszámok gondolata van összekötve vele.

És végre, mikor valamelyik vasárnap a saját boldogsága felett visszhangzik a harang, mikor egészen új, csak egy kicsit bő ruhában áll apja mellett, hogy először menjen a templomba, akkor igazán ujjong a hangja. Minden ajtó megnyílik végre előtte, hogy láthasson! És hazafelé az úton, mikor

*) Szokásos norvég köszöntés: Tak for siest.

Ford.

a hangok feje felett konganak, mely még most is nehéz és zavaros az énektől, a misétől, a prédikációtól, míg gondolataiban és emlékeiben egymást űzi mindaz, a mit látott: az oltár, a ruhák, az emberek, — akkor a harangszó egyszersmindenkorra mint boltozat ívelődik át a vasárnapi benyomások felett és megszenteli azt a kis templomot, melyet ezután egész életére a lelkében hord.

Valamivel később talán állatokat legeltet a hegyek között; de ha egy szép, harmatos vasárnap reggel a sziklán ülve a kolompok halk szaván túl meghallja a harangkongást, elszomorodik. Mert valami vidám, kellemes csábító hangzik feléje onnan alulról; mindenféle visszaemlékezés az ismerősökre, az ottlét örömeire s főleg arra, hogy visszatérve jó ebéd várja otthon az apa, anya és testvérek között, s hogy azután a vidám vasárnap-este játékaik következnek a mezőn; ilyenkor kis szive lázadozni kezd mellében. De mégis csak azzal végződik az egész, hogy újra ráeszmél a templom harangjainak hangjára, elgondolkozik, míg eszébe nem jut valamelyik zsoltárnak a töredéke, melyet összetett kezekkel el is énekel s miután hosszan lenéz a völgybe, még egy rövid imádságot mond; aztán felugrik, jó kedve visszatér és olyan erővel fuj tülkébe, hogy csak úgy visszhangzik bele az egész hegység.

Itt a csendes völgyben a templom minden életkorban a maga nyelvén beszél az emberhez és minden szem a maga módja szerint látja szentnek; sok minden közibük tolakodhatik egy életen át, de semmi sem emelkedik a templom fölébe. Ott várja méltóságosan és készen a confirmációra készülőt, — felemelt újjal félig inti, félig hívja az ifjut választása idején — biztosságot és erőt ad a férfinak gondjai között — s szelíd békét hint a fáradt agg-ra. Az isteni tisztelet közepén hozzák be és keresztelik meg az újszülötteket és tudvalevő, hogy eszertartás közben válik legmélyebbé az áhitat.

Ezért nem lehet a norvég parasztot, akár jó

ember legyen, akár rossz, a nélkül leírni, hogy valahol a templommal ne találkozzunk mellette. Ez néha egyhangúnak látszhatik, de az még nem a legnagyobb baj. Egyszer s mindenkorra meg kellett ezt mondanunk, ha nem is épen annak a templomba-menetelnek a kedvéért, a mely itt következik:

Thorbjörn előre örült a sétának és a sok látnivalónak; szinte vakította a sokféle szín a templomon kívül, érezte a csend súlyát, a mely odabent mindenre ránehezedett a mise előtt és habár ő maga elfelejtette meghajtani fejét, mikor az imádság megkezdődött, mégis szinte magától meghajolt, mikor azt a sok száz lehajló fejet látta. Az ének következett és a mint egyszerre mindenki énekelni kezdett körülötte, szinte megfélemledett. Annyira elmerülten ült, mintha álomból riadt volna fel, úgy látta, mikor a templomi szék kinyílt mellette és valaki belépett. Az ének végeztével apja kezét nyújtott a belépő embernek és azt kérdezte: — Hát Solbakkén jól vannak?

Thorbjörn felnézett; de akármilyen fürkészőn nézegette is a szomszédot, sehogy sem bírt valami manó-félét felfedezni benne. Szelid, szőke ember volt, szeme nyílt és kék, homloka magas, csípője erős; ha valaki megszólította, mosolygott, mindenre csak igent mondott, a mit Saemund beszélt, de különben is szükszavúnak látszott. — Most megláthatod Synnövét is — mondta az apja és lehajolt Thorbjörnhez, térdére vette és átmutatott az asszonyok szemközti padjára. Egy kis leány térdelt ott a széken és keresztülhajolt a támlán; még szőkebb volt, mint ez az ember, olyan szőke, a melyet még sohasem látott. Piros röpökdő szalag volt a főkötőjén, a mely alól világossárga haja kigöndörödött; átnevetett a fiúra, úgy, hogy Thorbjörn jó ideig egyebet sem látott, mint fehér fogacskáit. Egyik kezében egy fényes zsoldárkönyvet tartott, a másikban egy vörös-sárga összehajtogatott selyemkendőt és azzal mulatott, hogy a kendővel ütögette a könyvet. Minél jobban bámult a fiú, a kis leány annál inkább

nevetett, míg végre a fiú is fel akart térdelni a padra. Ekkor a kis leány intett neki. A fiú jó darabig komolyan nézett rá, azután ő is intett a fejével. A leány megint elmosolyodott és visszaintett, a fiú is és ez így ment még vagy kétszer. A leány megint nevetett, de már nem intett — csak egy idő múlva, mikor már elfelejtette, integetett újra.

— Én is akarok ám látni! — hallotta Thorbjörn maga mögött és érezte, hogy valaki ugyan csak húzza a lábát lefelé a földre, úgy hogy majdnem leesett; egy kis zömök fiú volt, a ki most nagybátran az ő helyére kezdett kapaszkodni; neki is szőke, de keményen álló haja volt és pisze orra. Aslak jól kitanította Thorbjörnt, hogy mikép kell bánni a rossz gyermekekkel, ha majd az iskolában vagy templomban összeakad velük; Thorbjörn tehát úgy megcsipte a kis fiút hátul, hogy az majdnem elkiáltotta magát; de mégis sikerült magába fojtani a szót, e helyett azonban gyorsan lemászott a padról és Thorbjörnnek mind a két fülébe beleragadt, mire Thorbjörn a hajába kapott és lehúzta maga alá; a fiú még mindig nem kiáltott, hanem jól beleharapott a Thorbjörn czombjába; Thorbjörn elhúzta a lábát és a fiú arcját a földre nyomta. De ekkor őt magát is megfogta valaki gallérjánál fogva és fölemelte, mint egy kis szalmazsákot; — apja volt, a ki mindig azt az ölébe ültette. — Ha nem volnánk a templomban, mindig azt megvernélek — súgta a fiú fülébe és úgy megszorította a kezét, hogy egész teste égni kezdett tőle. Thorbjörnnek hirtelen eszébe jutott Synnöve és átnézett hozzá; még mindig ott állt, de olyan elképedve bámult rá, hogy a fiú csak most kezdte sejteni, mit csinált, és hogy az valami nagyon gonosz lehetett. A mint a kis leány észrevette, hogy Thorbjörn ránéz, lecsúszott a padról és többé nem láthatta.

Ekkor belépett az egyházi, azután a lelkész; a fiú jól megnézte őket; aztán újra az egyházi jött és megint a lelkész — de most már, a mint ott ült

apja ölében, arra gondolt: vajjon mikor fog a kis leány megint kinézni? — Az a fiú, a ki lehúzta a padról, valamivel messzebb egy zsámolyszéken ült és valahányszor fel akart állani, egy öreg ember, a ki közben szunyókált, de mindig felébredt, ha a fiú megmozdult, jól hátbaütötte. — Vajjon mikor fog megint kinézni? — gondolta Thorbjörn és minden vereş szalag, a mely a templomban körülötte meglebbent, arra emlékeztette, a mely az ő főkötőjén van, és minden kép a templomban vagy kisebb vagy nagyobb volt, mint ő. Most egyszerre csakugyan felemelkedett a leány feje a pad fölé; de amint meglátta a fiút, azonnal eltűnt megint. Az egyházi még egyszer előjött, a lelkész is, azután csengettek és az emberek felállottak. Apja halkan beszélgetni kezdett a szöke emberrel és együtt mentek át az asszonyok padjához, a hol szintén felállottak. Egy szöke asszony lépett ki először, a ki mosolygott, mint a szomszédjuk, csak mégsem olyan szélesen; kis sápadt asszony volt és Synnövé-t vezette kézen fogva. Thorbjörn egyenesen hozzá ment, de a kis leány hirtelen visszahuzódott anyja ruhája mellé. — Hagyj békén, — mondta. — Ugy-e ez a kicsi még sohasem volt templomban? — kérdezte a szöke asszony és a Thorbjörn fejére tette a kezét. — Nem, azért is verekszik mindjárt az első alkalommal, — felelt Saemund. Thorbjörn szégyenkezve nézett az asszonyra és azután Synnövére, a ki még komolyabbnak látszott. Mindannyian elindultak, az öregek beszélgetve, Thorbjörn Synnöve után, a ki mindig az anyjához huzódott, valahányszor Thorbjörn közeledett hozzá. A másik fiut sehol sem látta. A templomajtón kívül megállottak és hosszasan kezdtek beszélgetni. Thorbjörn többször hialotta az Aslak nevét és mivel félt, hogy nemsokára ő rá is rákerül a szó, — távolabb huzódott. — Ez nem neked való, — mondta a Synnöve anyja — menj egy kicsit odább, kis lányom; eredj már, ha mondom! — Synnöve vonakodva ment tovább. Thorbjörn közelebb lépett hozzá, ránézett, a leány is visz-

szanézett és jó ideig állottak így egymást nézve. Végre a leány megszólalt: — Pfuj! — Miért mondd, hogy pfuj? — kérdezte Thorbjörn. — Pfuj — ismételte a másik, — pfuj, nem szégyelled magad? — tette hozzá. — Miért? mit csináltani? — Verekedtél a templomban, és épen mikor a pap az oltár előtt állt és misézett... pfuj! — De hiszen az már régen volt! — Ez hatott és a kis leány némi szünet után azt kérdezte: — Te vagy az a Granliden Thorbjörn? — Igen; téged pedig Solbakken Synnövének hívnak, ugy-e? — Igen... mindig azt hallottam, hogy milyen jó fiú vagy. — Óh, az nem igaz, mert én vagyok otthon a legrosszabb gyerek, — mondta Thorbjörn. — Na, ilyet még sohse hallottam! — kiáltott fel Synnöve és összecsapta kezét. — Anyám, anyám! hallod, azt mondja... — Hallgass és menj odább, — hangzott innen feléje; a kis lány megakadt, aztán háttal fordulva ment vissza, úgy hogy nagy kék szemét le nem vette az anyjáról. — Nekem mindig azt mondják, hogy *te* vagy igazán jó gyermek, — mondta Thorbjörn. — Igen, néha csakugyan jó vagyok, ha sokat olvastam, — felelt a leány. — Igaz az, hogy tí felétek minden bokor tele van manókkal, boszorkányokkal és mindenféle gonosz szellemekkel? — kérdezte a fiú és csipőre tett kézzel, egyik lábával előrelépett, a másikra pedig rátámaszkodott, mint a hogy' Aslaktól látta. — Anyám, anyám! hallod, mit beszél? azt mondja, hogy... — Hagyj már békén; nem megmondtam, hogy ne gyere ide, míg nem hívlak. — És a kis leánynak félig hátrálva, megint vissza kellett vonulni; zsebkendője csücskét a szájába tette, jól beleharpott, úgy huzgálta. — Hát az sem igaz, hogy a cserjésben ott minden éjszaka muzsikaszó hangzik? — Nem! — És sohasem láttál egyetlen manót sem arrafelé? — Nem. — De hát a Jézus szent nevére... — Pfuj, nem szabad ilyet mondani! — Ah bah, miért ne volna szabad? — mondta a fiú és nagyot köpött a fogai közül, hogy bebizonyítsa a leánynak, milyen messze tud köpni. — Miért? mert az ilyenért

a pokolba jutsz. — Azt hiszed? — kérdezte a fiú, egyszerre sokkal kevésbé hetykén, mert eddig csak arra gondolt, hogy megverhetik, de apja most elég messze volt tőle. — Ki a legerősebb ti nálatok? — kérdezte Thorbjörn és a sapkáját egy kicsit félrehúzta. — Azt bizony nem tudom. — Mert nálunk apám a legerősebb; olyan erős, hogy még Aslakot is megverte, pedig Aslak is erős ám, mondhatom. — Igazán? — Egyszer megfogott és felemelt egy lovat! — Egy lovat? — Igen és ez olyan igaz, mint... mert ő maga mondta. — Ekkor a kis leány sem kételkedett tovább. — Ki az az Aslak? — Rossz egy ember, annyit mondhatok; apám úgy megverte, hogy úgy még nem vertek meg embert ezen a világon. — Hát ti nálatok verekedni szoktak? — Igen, úgy néha napján . . . hát nálatok nem? . . . Nem, soha! — Hát akkor mit csináltok? — Anyám főz, köt és mos és Kari is ezt tenné, de nem tud olyan jól, mint anyám, mert ő lusta. Randi szokott hajtani, apa meg a legények kint dolgoznak a mezőn, de néha otthonn is. — Ezt a fiú kielégítő magyarázatnak tartotta. — Azonkívül minden este olvasunk és énekelünk, — folytatta a leány, — és vasárnap is mindig. — Mind együtt? — Mind! — Ez nagyon unalmas lehet. — Unalmas! hallod anyám, azt mondja . . . — de hirtelen eszébe jutott, hogy oda nem fordulhat. — Tudod-e, hogy nekem milyen sok juhom van? — mondta azután. — Ne mondd! — Háromnak kis báránya lesz a tavaszra és egyiknek egészen bizonyosan kettő. — Igazán a tiéd ám? — Persze, hiszen tehenem is van, meg malaczm is. Hát neked semmid sincs? — Semmim. — Gyere el egyszer hozzám, akkor adok neked egy bárányt. Meglátod, hogy több is lesz belőle. — Ez hallatlanul mulatságos volna; — de egy kicsit megakadt, mielőtt folytatta: — Nem kaphatna Ingrid is egy bárányt? — Ki az az Ingrid? — Hát Ingrid, a kis Ingrid! — Nem, őt nem ismerte Synnöve. — Kisebb nálad? — Persze, hogy kisebb; körülbelül akkora, mint te vagy. — Ne beszélj! Akkor hozd el magad-

dal, érted! — Jó; pompás lesz! — De ha te már egy bárányt kapsz, akkor neki egy malaczt fogok adni. — Thorbjörn azt találta, hogy csakugyan így lesz a legokosabb és erre elkezdtek ismerőseikről beszélni, bár egyiknek sem volt valami sok. Szüleik is elvégezték a megbeszélni valójukat és most már haza kellett menni.

Aznap éjjel Thorbjörn Solbakkéről álmodott; csupa fehér bárányok futkostak mindenfelé és közöttük egy piros szalagos kis leány sétált. Ingriddel egész nap a várt látogatásról beszéltek. Már annyi bárányról és malaczról kellett gondoskodniok, hogy azt sem tudták, mit csináljanak velük. A mellett nagyon csodálkoztak rajta, hogy miért nem mehetnek oda rögtön. — Talán azért, mert az kis leány meghívott? — kérdezte az anyjuk, — ki hallott még ilyet? — Jó, jó, anyám, csak várd meg a legközelebbi vasárnapot, — vélte Thorbjörn, — majd meglátod!

A vasárnap el is jött. — Annyira rászoktál a dicsekedésre, hazugságra és káromkodásra, — mondta Synnöve, — hogy addig nem szabad hozzánk jönnöd, míg le nem szoktál róla. — Ki mondta ezt? — kérdezte Thorbjörn csodálkozva. — Édes anyám.

Ingrid alig várta, hogy hazaérjenek; a fiú elmondta neki és anyjának is, hogy mi történt. — Na látod! — mondta anyja. Ingrid semmit sem szólt. De ettől kezdve anyjával együtt nagyon vigyáztak Thorbjörnre, hogy ne dicsekedjék és ne káromkodjék. Egyszer aztán Ingrid és a fiú összevesztek rajta, hogy „a kutya egyen meg“ káromkodás-e vagy sem? Ingrid kikapott és attól kezdve a fiú egész nap mindenre azt mondta, hogy: „a kutya egyen meg“. Este apjuk is meghallotta. — Hát most csakugyan meg fog enni! — kiáltott és úgy nekiugrott a fiúnak, hogy az hátra esett. Thorbjörn különösen Ingrid előtt szégyelte magát; de a kis leány nemsokára odament hozzá és megsímogatta.

Egy pár hónap múlva mind a ketten elmentek

Solbakkéra; azután Synnöve volt náluk, majd megint ők mentek oda és ez így tartott mindaddig, míg teljesen fel nem nőttek. Thorbjörn és Synnöve versenyezve tanultak, ugyanabba az iskolába jártak, de végre is a fiú maradt győztes; olyan szorgalmas volt, hogy a lelkész is pártfogásába vette. Ingrid lassabban haladt és így mind a ketten segítettek neki. Synnöve és ő elválhatatlanok lettek, úgy, hogy a „két kis hófajdnak“ nevezték őket, mert együtt repültek ki mindig és mert olyan fehérek voltak.

De néha megtörtént, hogy Synnöve megharagudott Thorbjörnre, mert nagyon izgága volt és minduntalan verekedésbe keveredett. Ilyenkor mindig Ingrid járt közbe, míg meg nem békültek és megint olyan jó barátok nem lettek, mint azelőtt. Ha a Synnöve anyja is hallott a verekedésről, akkor Thorbjörn egy hétig, néha kettőig sem mehetett el Solbakkéra. Csak Saemundnak nem volt szabad semmiről tudni; „nagyon is szigorú szegény fiúhoz,“ mondta az anyja és mindenkinek hallgatást parancsolt.

Mikor felnőttek, akkor is olyan szépek voltak, mint gyermekkorukban, de mindegyik másformán fejlődött. Synnöve magas és karcsú lett, világos szőke haja finom, fénylő arczot vett körül, a szeme kék volt és nyugodt, tiszta tekintetű. Ha beszélt, mosolyogni szokott és az emberek nagyon hamar megéreztek, hogy áldott ilyen mosolygás körébe jutni. Ingrid kisebb volt, alakja erősebb s a haja még világosabb maradt, mint Synnövéé, arcza pedig kicsiny, puha és kerek volt. Thorbjörn közép nagyságra nőtt, de jó alakja volt, haja barna, szeme sötétkék, arczvonásai élesek és minden tagja erőteljes. Ha haragudott, szerette elemlegetni, hogy épen olyan jól tud olvasni és írni, mint a tanító és hogy nem fél senkitől az egész völgyben, — kivéve atyját, gondolta hozzá, de ezt nem mondta ki.

Thorbjörn szerette volna, ha korán átesik a confirmáción, de ebből semmi sem lett. — Míg nem

vagy megconfirmálva, addig gyermek vagy és jobban el tudok veled bánni, — mondta az apja; úgy hogy a végén mind a hárman együtt mentek a lelkész elé. Synnöve is elég sokáig várt, mert már túl volt tizenötödik évén s a tizenhatodikba lépett. — Az ember sohasem készülhet el eléggé, mielőtt Isten előtt a fogadalmat leteszi, — mondta mindig az anyja; és az apja, Solbakken Guttorm, helybenhagyta. Úgy hogy nem volt csoda, ha már kérők is jelentkeztek; egyik jómódu ember fia, a másik egy gazdag szomszéd. — Ez már mégis sok! Hiszen még meg sincs confirmálva! — Hát akkor most már confirmáltatni kell, — mondta az apja. De Synnöve erről semmit sem tudott.

A paplakban a család asszonyai annyira megszerették Synnövét, hogy behívták magukhoz beszélgetni. Ingrid és Thorbjörn kint maradtak a többiek közt; egyik fiú azt mondta: — Miért nem lopdzol be utána? meglátod, még elkaparítják az orrod elől. — Ezért a mondásért Thorbjörn akkora ütéssel fizetett, hogy a fiunak belekékült a szeme. Ettől kezdve a fiúk közt szokássá lett, hogy Synnövével bosszantsák Thorbjörnt; kiderült, hogy semmi sem hozza annyira dühbe, mint épen ez. Végre a lelkész háza alatt levő erdőben egy nagy, előre megbeszélt verekedésre került a sor, a melynek szintén ez volt az oka; a résztvevők száma annyira megszaporodott, hogy Thorbjörnnnek egész csapattal kellett megverekedni. A leány-nép előre ment, úgy hogy nem volt senki, a ki szétválassza őket, és így az ügy kezdett elmérgesedni. Thorbjörn nem akart visszavonulni és mivel mindig többen mentek rá, kénytelen volt úgy védekezni, a hogy lehetett, vagyis jó sok kemény ütést osztott, mint később maga elbeszélte, mikor erről az esetről volt szó. A verekedés oka is kiderült és az egész környéken sokat beszéltek róla.

A következő vasárnap Thorbjörn nem ment a templomba; másnap, mikor a lelkészhez kellett volna menni, betegnek tette magát és Ingrid egyedül ment

el. Mikor hazajött, a fiú megkérdezte, hogy mit mondott Synnöve. — Semmit, — volt a felelet.

Mikor újra elment a lelkészhez, úgy érezte, hogy mindenki ránéz és a hogy a confirmátjóra készülőket nevetnek. Synnöve aznap később jött és soká maradt bent a tiszteleteséknél. Thorbjörn félt, hogy a lelkész meg fogja piroglatni, de csakhamar észrevette, hogy csak két ember van az egész környéken, a ki semmit sem tud a verekedésről; tulajdon apja és a lelkész. Ez tehát rendben lett volna; de hogyan fog Synnövével újra szóba állni, azt még nem tudta, mert most először nem szerette volna Ingridet megkérni, hogy közbenjárjon. Mikor a tanításnak vége volt, Synnöve megint bement a tiszteletesékhöz; Thorbjörn mindaddig várt, míg mások is voltak az udvaron, de végre neki is menni kellett. Ingrid már az elsők közt eltávozott.

Másnap Synnöve hamarabb érkezett, mint a többiek és lement a kertbe az egyik lelkész-kisaszszonnyal és egy fiatal úrral. A kisasszony néhány virágtövet szedett fel és odaadta Synnövének, a fiatal úr is segített; Thorbjörn a kerten kívül állt a többiek között és nézte. A bentlevők olyan hangosan magyarázták meg Synnövének, hogyan kell ezeket a virágokat elültetni, hogy mindenki meghallhatta, és Synnöve megígérte, hogy egészen az utasítás szerint fog eljárni. — Magad nem fogod tudni elvégezni, — mondta az idegen úr és ezt Thorbjörn jól megjegyezte magának . . . Mikor Synnöve kiment a többiekhez, ezek még nagyobb tisztelettel vették körül, mint rendesen, de ő egyenesen Ingridhez ment, kedvesen üdvözölte és megkérte, menjenek együtt a pázsitra beszélgetni. Ott le is ültek, mert már régen nem beszélhették ki jól magukat. Thorbjörn megint csak a többiek közt állt és a Synnöve szép, külföldi virágait nézte.

Ezen a napon Synnöve a többiekkel együtt ment el. Megengeded, hogy a virágaidat vigyem? — kérdezte Thorbjörn. — Nagyon szívesen, — felelt a leány barátságosan, de nem nézett rá, hanem meg-

fogta az Ingrid kezét és előre ment. Fent Solbakke alatt megállott és elbucszott Ingridtől. — Ezen a kis darabon már magam is elvihetem, — mondta és felvette a kosarat, melyet Thorbjörn letett a földre. Egész úton azon gondolkozott, hogyan ajánlja fel Synnövének, hogy a virágokat elülteti neki, de már nem ért rá, olyan gyorsan megfordult a leány. Ettől fogva egyébre sem tudott gondolni, mint arra, hogy mégis segíteni kellett volna a virágok elültetésében. — Miről beszélgettetek? — kérdezte Ingridtől. — Semmiről.

Mikor a többiek már lefeküdtek, Thorbjörn halkan újra felöltözködött és kiment. Szép, langyos, csendes este volt, az eget könnyű kékes-szürke felhők vonták be, melyek néhol kissé szétszakadoztak, mintha valaki a sötét kékségből fél szemmel letekintene. Senki sem mozdult a házak között és távolabb sem; de a fűben mindenütt tücskök czirpelték, balfelől egy fajd kiáltott, a másik jobboldalt felelt rá, mire a fű közt itt is, ott is hangok szólatk meg, hogy Thorbjörn úgy érezte, mintha nagy kísérettel menne tovább, pedig nem látott semmit. Az erdő kéken kúszott fel a hegyekre, távolabb mindig sötétebbé és sötétebbé válva, mint egy ködtenger. Belsejéből kihallatszott a fajdkakas játékos csattogása, egy-egy bagoly rikoltása és a vízesés robaja, mely örökös, nehéz zúgását még erősebben hangoztatta most, mikor mindenki elcsendesült, hogy őt hallgassa. Thorbjörn átnézett Solbakkéra és tovább ment. Letért a rendes útról, hogy gyorsabban odaérjen és csakhamar ott állt a Synnöve kis kertjében, mely az egyik padlásszoba ablaka alatt feküdt, éppen az alatt, a hol most ő aludt. Hallgatózott és körültekingetett, de minden csendes volt. Kerti szerszámok után nézett és csakugyan megtalálta az ásót és a kapát a kertben; egyik ágynak a felásása már el volt kezdve; csak a széle volt még készen, de abba két fő virág már el volt ültetve, talán azért, hogy meglássék, hogyan illenek oda. — Bizonyosan fáradt lett szegényke és abbahagy-

ta, — gondolta Thorbjörn; — ehhez bizony férfikar kell. — Hozzá fogott a munkához; cseppet sem érezte magát álmosnak, sőt inkább azt találta, hogy még soha életében nem dolgozott ilyen könnyen. Emlékezett rá, hogy mit mondtak az elültetésről és arra is, hogy a lelkész kertjében milyen sorban állanak a virágok és a kettőt összeegyeztette. Az éjszaka múlt, de ő észre sem vette; meg sem pihent, mielőtt az egész ágyat fel nem ásta és a virágokat be nem ültette; egyik vagy másik tövet még ki is cserélte, ha azt találta, hogy másképen szebbet mutat és csak néha tekintett fel a padlás-szoba ablakára, hogy nem látja-e meg onnan valaki. De sem ott, sem máshol nem volt egy lélek sem, még csak kutyaugatást sem hallott, míg a csendet a kakas szava meg nem törte és fel nem ébresztette az erdő madarait, melyek egymásután fogtak hozzá „jó reggelüket“ elcsicseregni. Mialatt ott állt és köröskörül a földet elegyengette, eszébe jutottak a mesék, a melyeket Aslak mondott; mennyire hitte akkor, hogy manók és boszorkányok járnak Solbakkén! Felnézett a padlásablakra és mosolyogva gondolt rá, hogy Synnöve mit fog mondani reggel. Már egészen kivilágosodott s a madarak fülsiketítő lármát csaptak, mire Thorbjörn átvette magát a kerítésen és haza sietett. Senki se mondhatta, hogy ő volt ott a virágokat elültetni a Solbakken Synnöve kertjében.

HARMADIK FEJEZET.

Nemsokára mindenfélét kezdtek beszélni a környéken, de senki sem tudott semmi bizonyosat. Thorbjörnt soha sem látták többé Solbakkén, mióta meg voltak confirmálva s az emberek épen ezt értették legkevésbé. Ingrid gyakran ment át látogatába, s ilyenkor Synnövével együtt az erdőbe mentek sétálni. — Ne maradjatok oda sokáig! — kiáltott utánuk az anyja. — Nem, dehogy! — felelt Synnöve, hanem azért nem tértek vissza, csak mi-

kor beesteledett. A két kérő újra jelentkezett. — Az ő dolga, hogy határozzon, — mondta anyja; apja is abban a véleményben volt. De mikor Synnövét négyszemközt megkérdezték, visszautasította őket. Még többen is jelentkeztek azután, de senki sem dicsekedhetett azzal, hogy Solbakkén szerencséje lett volna. Egyszer, mikor anyjával együtt a sajtárokat súrolták, azt kérdezte az anyja, hogy tulajdonképen kire vár? Synnöve elpirult erre a hirtelen kérdésre. — Nem ígérted el magadat valakinek? — kérdezte tovább és kutatóan nézett rá. — Nem, — felelt Synnöve gyorsan. Azután nem beszéltek többet a dologról.

Mivel ő volt a leggazdagabb leány és ezt az emberek jól tudták, vágyó pillantások kísérték, mikor a templomba ment, mert ez volt az egyetlen hely, a hol a házon kívül találkozni lehetett vele; nem járt sem a tánczba, sem más mulatságra, mert szülei haugianusok voltak. Thorbjörn épen szemben ült vele a templomszékekben, de a mennyire az emberek megfigyelhették, soha sem beszéltek egymással. Mivel mindenki egészen bizonyosan tudni vélte, hogy van közöttük valami s mégis azt látták, hogy nem közlekednek úgy egymással, mint a többi fiatal szerelmes pár a völgyben, az emberek egyre többet beszéltek róluk. Thorbjörnt nem szerették annyira, mint régen. Ezt ő nagyon jól tudta és annál merészebben lépett fel, ha többen voltak együtt, akár tánczban, akár lakodalmakban; ilyenkor nem egyszer megtörtént, hogy mindjárt verekezésbe keveredett. De lassankint ez is megszűnt, mert mindig többen tanulták meg, hogy mekkora az ereje; Thorbjörn így korán hozzászokott, hogy ne tűrje, ha valaki az útjába áll. — Most már a magad lábán fogsz járni, — mondta Saemund, az apja; — de ne felejtsd el, hogy én talán mégis erősebb vagyok, mint te.

Az ősz és tél elmúlt, a tavasz is eljött és az emberek még mindig nem tudtak semmi bizonyost. Annyi mindenfélét fecsegték Synnövéről és az elutasított kérőkről, hogy a leány kezdett magára

maradni. De Ingrid nem hagyta el; ebben az évben együtt akartak a legelőre őrizni menni, mert a Solbakkén lakók bérbe vették a granlidi hegyi legelő egy részét is. Hallatszott, hogyan énekelt Thorbjörn odafent, míg rendbe hozott egyet-mást a számukra.

Egy szép napon, mikor már estére hajlott az idő és készen volt munkájával, leült a fűbe és gondolkozni kezdett mindenféléről, főleg arról, hogy mi mindent beszélnek össze-vissza a környéken; lefeküdt hanyatt a vörösbarna hangában és kezét feje alá téve, felbámult az égre, mely olyan ragyogó kéken feküdt a sűrű fakoronák felett. A zöld lombok és tűlevelek reszketve hullámozgottak el alatta és a sötétebb zöld, mely itt-ott belévegyült, különös, szeszélyes mintákat rajzolt a világosabb színbe. Az eget csak akkor lehetett látni, ha egy levél félre fuvódott; de távolabb, hol a fák koronái nem érték egymást, mint széles folyó tört keresztül a kék és szeszélyes kanyarulatokban futott tovább. Mindez felizgatta képzeletét s elkezdett azon gondolkozni, hogy mit lát . . .

. . . A nyirfa ezer világos szemével nevetett fel a fenyőre; a fenyő hallgatag megvetéssel állt ott és minden oldalra kimeresztette tűleveleit; mert alighogy melegedni kezdett az idő, mindig több és több hajtás bújtt elő, mely aztán felnyúlt a levegőbe és egyenesen a fenyő orra alá dugta friss lombját. — Ugyan hol voltatok a télen? — kérdezte a fenyő, s elkezdte legyezni magát és mézját izzadt a tűrhetetlen melegben. — Ez már igazán nem járja . . . ilyen magasán északon . . . püh!

De volt ott egy vén, szürkés hajú fenyő is, mely valamennyin túllátott, de még így is csaknem függélyesen le tudta nyújtani egy soklevelű ágát s egy merész juharnak a hajába úgy beleragadt, hogy az a térdéig belereszketett. Ezt a hatalmas fenyőt az emberek mindig feljebb és feljebb fosztották meg alsó galyaitól, míg egyszer az öreg megunta a dolgot és megbosszankodva egy hatalmas szökéssel olyan magasra emelte a fejét a levegőbe,

hogy egy fenyő mellette megrémült s azt kérdezte tőle, nem emlékszik-e a téli viharokra? — Hogy én nem emlékszem-e, kérded? — és az északi szél segítségével úgy a füle közé csapott, hogy majdnem elvesztette maga alól a talajt, a mi elég kellemetlen volt. A hatalmas, sötét fenyő most olyan erővel vetette meg lábát a földben, hogy az ujjai hat rőfnyire is kiállottak belőle és még ott is vastagabbak voltak, mint a fűzfa törzse derékban, a mit ez szégyenkezve vallott be egy este a komlónak, mely szerelmesen ölelte körül. A szakállas fenyő annyira biztos volt a maga erejében, hogy lekiáltott az embereknek, a kiknek birodalma felett magasan hajtotta ki egyik ágát a másik után a zivataros légbe: — Most vagdaljátok le a galyaimat, ha tudjátok!

— Nem, ez már most lehetetlen, — mondta a sas és kegyesen leereszkedett reá, méltóságosan összetette szárnyait és valami közönséges báránnyá kezdett letisztogatni a tolláról. — Azt hiszem, bátran ajánlhatom ezt a helyet a királynőnek ott-honul... egy pár tojást hord magában, a mit ki kell költenie, — tette hozzá halkabban és lenézett pikelyes lábaira; zavarban volt, mert egy sereg gyöngéd emlék suhant át rajta az első tavaszi napok idejéből, mikor az ember egészen elveszti eszét az első meleg napsugártól. De csakhamar megint felemelte fejét és tollal árnyékolt szemöldöke alól kibámult a fekete sziklák felé, hogy nem repül-e arra valahol fáradtan és szenvedőn királynéja. Azután fölemelkedett és a fenyő nemsokára látta, a mint párosával keringenek a tiszta kék levegőben, a legmerészebb sziklacsúcsokkal egyenlő magasságban, a hol házi ügyeiket beszélték meg. Nem csoda, hogy a fenyő egy kicsit nyugtalan lett; mert bármilyen büszke volt már is, nagyobb kitüntetés még sem érhetne volna, mint ha egy saspárt ringathatna ágain. De már közeledtek is és pedig egyenesen feléje! Nem sokat beszéltek, hanem nekifogtak ágakat hordani. A fenyő még jobban kiterjesz-

kedett, — és annyi bizonyos, hogy itt senki sem akadályozta meg benne.

De az erdő többi részében is nagy fontoskodva beszélték meg ezt a tisztességet, a mely az óriás fenyőt érte. Ott volt például egy kedves kjs nyirfa, mely a tóban tükrözte magát és azt tartotta, hogy van némi joga arra a szeretetre, melyet egy szürkés-fehér kenderikétől remélt, mely ágai közt szokta aludni: délutáni álmát. Ezért minden illatát a kenderike csőre felé küldte, apró rovarokat fogott meg ragadós levelein, hogy könnyű legyen őket elcsipnie és végül a nagy melegben összehajló leveleiből sűrű kis zöld lügest is épített és friss hajtásokkal fedte be, úgy hogy a kenderike már csaknem be is rendezkedett benne nyárára. De épen ekkor telepedett le a sas a fenyő galyai közé és neki menni kellett. Nagy csapás volt ez! Egy gyöngéd búcsúdalt csicsergett még utoljára, de nagyon halkán, hogy a sas meg ne hallja.

A verebek sem jártak jobban a bodzabokor között. Ezek olyan kicsapongó életet éltek, hogy egy rigó, mely épen mellettük lakott a kőrifán, sohasem tudott idejében elaludni s e miatt annyira bosszankodott, hogy jól összeszidta őket. Egy komoly fenyvesmadár a szomszéd fán úgy elkezdett nevetni rajtuk, hogy majd leesett az ágról. De egyszerre csak meglátták a sast a nagy fenyőn, s rigónak, verebnek, fenyvesmadárnak és mindenkinek, a ki csak repülni tudott, nyakra-főre menekülni kellett az ágak alatt és felett. A rigó azonban megesküdütt, hogy soha sem vesz ki többé olyan lakást, a melynek a szomszédságában verebek laknak.

Ott állt az erdő elhagyottan és gondolataiba merülve a vildám napfényben. Az óriás fenyő volt most már minden öröme, de bizony ez szegényes öröm maradt. Az erdő félénken hajolt meg, valányszor északi szél fújt, az óriás fenyő hatalmaságaival a levegőt verte, csak a sas kerengett körötte olyan nyugodtan és meggondoltan, mintha a vihar valami sóhajtó fuvallat volna, mely egy kis tömjént

hoz fel szárnyaiban az erdőből. De a fenyők egész családjá boldog volt! Egynek sem jutott eszébe, hogy ebben az évben nem ringat fészket galyai közt. — Odább csak, — mondták; — mi is a családhoz tartozunk . . .

. . . Min gondolkoztál úgy el fektedben? — kérdezte Ingrid, épen kilépve mosolygósan a bokrok közül, melyeket félre hajtott. Thorbjörn fölemelkedett. — Oh, annyi minden jut eszébe az embernek, — felelt és daczosan nézett fel a fákra. — Az emberek különben is túlságosan sokat kezdenek mostanában fecsegni a környéken, — tette hozzá, míg leverte magáról a földet. — De hát mit törődöl mindig azzal, a mit az emberek beszélnek? — Óh, azt magam sem tudom . . . Különben az emberek eddig még soha sem találtak ki valami olyat rólam, a mire magam is ne gondoltam volna, ha nem tettem is meg. — Nem szép tőled, hogy így beszélsz. — Persze, hogy nem . . . de igaz, — tette hozzá Thorbjörn egy kis idő múlva. Ingrid leült a fűbe; Thorbjörn állva maradt és maga elé nézett: — Könnyen olyaná válhatok, mint ők akarják; jobb lenne, hogyha olyanak hagynának, a milyen vagyok. — Akkor is a te hibád volna. — Lehet . . . de a többi embernek is része van benne, hogy a másik milyenné lesz . . . Végre is hagyjanak már nyugton! — kiáltott csaknem dühösen és felnézett a sasra. — De Thorbjörn! — suttogott Ingrid; a fiú ránézett és elnevette magát. — Jó, jó! — mondta; — de tudod már, hogy sok minden megfordul az ember fejében . . . Beszéltél ma Synnövével? — Igen; ma költözött ki a hegyi legelőre. — Ma? — Igen. — A solbakkeni állatokkal? — Igen! — Tralala-la!

A nap lenéz a fára szerelmesen.

Triumfire!

— Itt vagy végre, ragyogó kedvesem? —

Triumlit, triumlat!

Madár ébred s csicsergi dalát:

— Mi lesz? Mi lesz? . . .

— Holnap mi is kihajtjuk a jöszágot, — mondta Ingrid, másfelé akarva terelni a beszédet. — Akkor én is segítek kihajtani, — felelt Thorbjörn. — Nem, apa maga akar velünk jönni. — Vagy úgy? — mondta a fiú és elhallgatott. — Ma kérdezte, hogy mit csinálsz, — kezdte újra Ingrid. — Igazán? — mondta Thorbjörn; levágott egy galyat a késével és elkezdte hántani. — Többet kellene apáikkal beszélned, — mondta a leány szelíden; — nagyon sokat tart rólad és szeret is — tette hozzá. — Az meglehet. — Sokszor emleget, mióta idekint vagy. — De amál kevesebbet, mikor otthon vagyok. — Az a te hibád. — Az is meglehet. — Ne beszélj így, Thorbjörn; magad tudod legjobban, mi a hiba köztetek. — Hát micsoda? — Én mondjam meg neked? — Úgyis mindig csak egy a vége; te épen olyan jól tudod, Ingrid, mint én. — Persze, hogy tudom; apánk nem szereti, hogy mindig mindent a magad esze után akarsz tenni. — Igen, azt szeretné, ha összeköthetné a kezemet. — Igen, különösen, ha verekedni akarsz... — Hát engedjem, hogy az emberek azt mondják rólam, a mit akarnak? — Nem; de nem szükséges mindig az útjukba állnod; ezt apánk maga sem tette és láthatod, mégis mindenki milyet nagyra becsüli — Talán nem is üldözték annyira, mint engem. — Ingrid egy darabig hallgatott, azután szétnézett és folytatta a beszélgetést: — Hiába vitatkozunk erről újra; de mégis megtehetnéd, hogy ne menj oda, a hol az ellenségeiddel találkozhatol. — Pedig épen oda akarok menni! Nem hiába Granliden Thorbjörn a nevem! — Már egészen lehántotta az ágat és most ketté vágta. Ingrid még mindig ott ült és kissé vontatva kérdezte: — Átmegy vasárnap Nordhougra? — Át. — A leány egy darabig hallgatott, azután ránézett és azt kérdezte: — Tudod, hogy Nordhoug Knud hazajött a testvére lakodalmára? — Tudom. — Ingrid megint ránézett. — Thorbjörn, Thorbjörn! — Hát épen most engedjem meg neki, hogy közém és mások közé álljon? — Nem áll közétek; legfeljebb annyira, a mennyire mások akarják. — Senki sem

tudhatja, hogy mások mit akarnak. — Te a legjobban tudod. — Ő maga legalább semmit sem mond. — Ugyan hogy' mondhatsz ilyet! — mondta Ingrid és bosszankodva nézett rá; aztán felállt és körültekintett. Thorbjörn eldobta az ágat, kését övébe dugta és a testvére felé fordult: — Hallod-e . . . mondhatom, hogy néha már kezdem unni az egészet. Az emberek az ő becsületébe épen annyira belegázolnak, mint az enyémbé, mert az egész nem megy nyíltan. Másrészt meg . . . hiszen nem is megyek soha Solbakkéra, mert a szülei nem szeretnek, mint mondja. Én nem látogathatom meg, mint más legény szokta a leányt, mert olyan nagy szent . . . ha akard tudni! — Thorbjörn! — szólta Ingrid nyugtalanul, de a fiú folytatta: — Az apám nem akar még egy jó szót sem szólni értem; „ha megérdemled, megkapod,“ — azt mondja. Pletyka, csupa pletyka az egyik oldalon . . . és a másiktól sem kapok semmi kárpótlást . . . hiszen azt sem tudom igazán . . . Ingrid előre ugrott és gyorsan a szájára tapasztotta a kezét, mialatt hátra nézett. A bokrot megint félrehajtotta valaki és egy magas karcsú leány égő pirosan lépett ki belőle; Synnöve volt.

— Adjon Isten, — mondta. Ingrid úgy nézett Thorbjörnre, mintha azt akarná mondani: no látod! — Thorbjörn pedig úgy nézett Ingridre, mintha azt mondaná: ezt nem lett volna szabad tenned. Egyik sem nézett Synnövére. — Megengeditek ugy-e, hogy leüljek egy kicsit; annyit szaladgáltam már ma. — És Synnöve leült. Thorbjörn elfordította a fejét, mintha azt nézné, hogy száraz-e ott a fű, a hova a leány le akar ülni. Ingrid Granliden felé nézett s most egyszerre felkiáltott: — Ojjé! Ojjé! Fagerlin eltépte a kötőfékjét és most a vetésbe szalad. A haszontalan állat! Most meg már Kjelleros is! Ez már mégis csak sok; igazán ideje, hogy a legelőre menjünk velük! — és a nélkül, hogy elbucszott volna, lefutott a dombról. Synnöve is rögtön felállt. — Már elmegy? — kérdezte Thorbjörn. — Igen, — felelt a leány, de állva maradt.

— Várhatnál még egy kicsit, — mondta Thorbjörn, a nélkül, hogy ránézett volna. — Majd más-kor, — hangzott a halk felelet. — De hátha az még nagyon messze van. — A leány felnézett, Thorbjörn is rátekintett; de jó ideig tartott, míg beszélni kezdtek. — Ül le újra, — mondta a fiú; látszott rajta, hogy zavarban van. — Nem ülök, — felelt a másik és állva maradt. Thorbjörn érezte, hogy a dacz megint felszáll benne; de akkor a leány valami olyanra határozta el magát, a mi egészen váratlan volt; egy lépéssel közeledett hozzá, feléje hajolt, a szemébe nézett és mosolyogva mondta: — Haragszol rám? — Mikor Thorbjörn jobban megnézte, látta, hogy sír. — Nem, dehogy, — felelt és arcza lángba borult.

Thorbjörn a leány felé nyujtotta kezét; de mivel ennek tele volt könnyel a szeme, nem látta meg s így újra leejtette a karját. Végre azt kérdezte: — Mindent hallottál, ugy-e? — Igen, — felelt az, de szemét most már egészen elöntötte a könny; Thorbjörn nem tudta, mit mondjon, vagy mit tegyen, és csak úgy kicsúszott a száján: — Nagyon is keményen beszéltem, ugy-e? — Nagyon gyöngéden hangzott a szava; a leány félig elfordult és lenézett a földre. — Nem szabadna olyasmiről ítéletet mondani, a mit nem tudsz. — Sírástól elfojtott hangon beszélt és Thorbjörnnek elszorult a szíve; úgy érezte magát, mint gyermekkorában és nem is tudott egyebet kitalálni, a mit felelhetne, mint ezt: — Bocsáss meg! — Mire a leány hangos zokogásra fakadt. Ezt már igazán nem bírta a fiú elviselni, odament hozzá és feléje hajolva átölelte a derekát: — Hát mégis csak szeretsz egy kicsit, Synnöve? — Igen, — zokogott a leány. — De azért nem vagy boldog? — Semmi felelet. — De azért nem vagy boldog, ugy-e? — ismételte. A leány még hangosabban sírt, mint eddig és ki akarta magát szabadítani a karjaiból. — Synnöve! — kérlelte Thorbjörn és még erősebben magához vonta. A leány a vállára hajolt és még keservesebben sírt.

— Gyere, beszéljünk egy kicsit egymással, — mondta Thorbjörn és segített neki, hogy leüljön a hangára s maga is mellé ült. A leány letörölte könyveit és mosolyogni próbált, de nem igen sikerült. Egyik kezét Thorbjörn a magáéban tartotta és igyekezett a szemébe nézni. — Kedvesem, hát miért nem szabad soha átmennem Solbakkéra? — A leány hallgatott. — Nem kérted még soha, hogy megengedjék? — Megint hallgatás. — Miért nem kérted soha? — kérdezte újra és a lány kezét közelebb húzta magához. — Nem mertem, — felelt az nagyon halkán.

Thorbjörn arcza elsötétült, lábát felhúzta és egyik könyökét rátámasztotta, hogy így kezére hajthassa arczát. — Így hát, úgy látszik, sohasem juthatok át hozzátok, — szólalt meg végre. A leány felelet helyett elkezdte a hangát tépdetni a földből. — Hát hiszen... meglehet, hogy sok... olyat tettem, a mi nem volt... egészen helyes. Dehát nem kellene olyan szigorúnak lenni velem szemben... nem vagyok én azért rossz ember — (itt egy perczre megakadt) — aztán meg fiatal is vagyok, alig multam húsz éves... alig... — Nem tudta mindjárt végig mondani, a mit akart. — De há valaki *igazán* szeret... akkor annak... — itt aztán egészen belesült a mondanivalójába. De akkor már hallotta is a halk hangot maga mellett: — Ne beszélj így; nem tudhatod... hogy mennyire... még Ingridnek sem merem megmondani — (itt újra sírás szakította meg a lány szavát) — hogy... mennyit... szenvedek. — Thorbjörn átölelte és szorosán magához vonta. — Beszélj a szüleiddel — suttogta, — és meglátod, hogy minden jóra fordul. — Minden úgy fordul, a mint te akarod, — suttogta a leány is. — A hogy' én akarom? — Ekkor Synnöve egészen feléje fordult és karját a nyaka köré fonta: — Ha úgy szeretnél, a hogy' én szeretlek... — mondta és mosolyogni próbált. — Hát nem szeretlek eléggé? — felelt a fiú becéző suttogással. — Nem, nem! Sohasem fogadod meg

a tanácsomat. Jól tudod, mi hozhatna össze kettőnket és épen azt nem teszed meg. Miért nem teszed meg? — Most, hogy már belejött a beszédbe, egyhuzamban el akart mondani mindent. — Istenem-Uram, ha tudnád, mennyire várom már azt a napot, mikor odaát láthatlak Solbakkén! De mindig hall az ember valamit, a minék nem kellett volna történni... és még hozzá az embernek a tulajdon apja, anyja mondja el. — Most egyszerre Thorbjörn is világosan látott; látta, mint jött-ment a leány Solbakkén, hogy' várt egy rövid nyugalmas órára, mikor odavezetheti születi elé... és ő sohasem adott alkalmat ilyen órára.

— Ezt már régen meg kellett volna mondanod, Synnöve! — Hát nem mondtam már régen? — Nem, így nem! — A leány egy kicsit gondolkozott; aztán, míg a kötője szélét apró ránczokba hajtogatta, így felelt: — Akkor azért nem mondtam... mert nem mertem. — Az a gondolat, hogy a leány fél tőle, annyira meghatotta Thorbjörnt, hogy megcsókolta, először életében.

Synnövét úgy meglepte ez a csók, hogy a sírása egyszerre elakadt és szeme bizonytalanul tekintett körül; megpróbált mosolyogni, lenézett, aztán megint feltekintett Thorbjörnre s most már csakugyan mosolygott. Nem beszélgettek tovább, — de a kezük megint megtalálta egymást, habár egyik sem merte a másikat megszorítani. Synnöve csendesen vissza is húzta a kezét, majd a könnyeit és arczát kezdte törölgetni, a haját is lesimította, mert egy kissé összeborzolódott. Thorbjörn mozdulatlanul ülve maradt és elgondolkozva nézett Synnövére: — ha félénkebb is, mint a környék többi leánya, és azt akarja, hogy másképen bánjanak vele, ahhoz senkinek semmi köze.

Elkisérte fel a legelőre, a mi nem volt tőlük messze. Szeretett volna kézenfogva menni vele; de valami különös érzés fogta el, hogy nem merte megérinteni és szinte csodálatosnak találta, hogy mellette szabad járnia. És mikor elváltak, azt

mondta a leánynak: — Meglátod, jó sokáig nem fogsz rólam semmi rosszat hallani.

Otthonn apja épen gabonát hordott a magtárból a malomba; mert az egész környék minden gazdája a granlidi malomban öröltetett, ha a saját patakjukban kifogyott a víz; a granlidi patak soha sem száradt ki. Sok zsákot kellett átzipelni, kisebbet-nagyobbat, de voltak köztük rendkívül nagyok is. Az asszonyok is ott állottak és ruhát facsartak, mert nagymosás volt. Thorbjörn odament apjához és megfogott egy zsákot. — Ne segítek? — Oh, magam is el tudom végezni, — felelt Saemund és a hátára vetve egy zsákot a malom felé indult. — De nagyon is sok van, — mondta Thorbjörn, megfogott két nagy zsákot, nekifeszítette a hátát s a vállán át mindegyik kezével egyet megragadva, két oldalt a könyökével támasztotta alá. Fele úton Saemunddal találkozott, a ki épen visszatérőben volt a többiért; apja gyorsan rátekintett, de semmit sem szólt. Mikor aztán Thorbjörn volt visszatérőben a magtár felé, Saemunddal találkozott, a ki két még nagyobb zsákot vitt a hátán. Most Thorbjörn egy kisebbet vett fel és azzal indult a malom felé, mikor Saemund meglátta, megint ránézett, de hosszasabban, mint az előbb. Így történt, hogy a magtárnál találkoztak újra. — Üzenet jött Nordhougról — mondta Saemund; — meghívtak vasárnapra a lakodalomba. — Ingrid kérően nézett fel rá a munkájából és az anyja is. — Úgy? — felelt Thorbjörn szárazon és a két legnagyobb zsákot emelte fel, a mit talált. — Elmegy? — kérdezte Saemund sötéten. — *Nem!*

NEGYEDIK FEJEZET.

A granlidi hegyi legelő szép helyen feküdt; az egész környéket be lehetett róla látni, legelől Solbakkét a körülötte levő sokszínű erdővel és odább a többi udvarházat, melyeket mind erdő övezett, úgy hogy a házak a zöld mezők közepén olyanok vol-

tak, mint valami rejtett, békés helyek, melyeket erőszakkal kellett a vad sűrűségtől elragadni. Tizen-négy udvarházat lehetett a granlidi legelőről megszámlálni, de a granlidi háznak csak a fedele látszott, s az is csak a hegy legvégső pontjáról. A leányok gyakran ültek itt és a füstöt figyelték, a mint felszállott a kéményekből. — Anyám már főzi az ebédet, — mondta Ingrid; — ma sózott hús lesz meg szalonna. — Hallod, már hívják a férfiakat enni, — folytatta Synnöve; — de szeretném tudni, hogy mit dolgoztak ma! — És tekintete a füstöt követte, mely gyorsan, vidáman emelkedett fel a könnyű, napfényes levegőbe, aztán lassankint mintha meggondolta volna magát, ellanyhult — elszéledve terjedt szét az erdő fölött, mindig átlátszóbbá vált s végül mint egy lebegő fátyol, szétszakadozott és elűnt. Sokféle gondolat emelkedett fel a füst lebegésével együtt a lelkükből és terült el az egész környék felett. Ma mind a ketten Nordhougra gondoltak. Néhány nap már elmúlt az esküvő óta, de úgy volt, hogy hat napig fog tartani és így egészen természetesen találták, hogy még most is felhatolt hozzájuk a lövöldözések hangja és egyes, különösen erős kiáltások. — Ugyancsak jó kedvük van odalejt, — mondta Ingrid. — Nem irigylem tőlük — felelt Synnöve és felvette a kötését. — De azért mégis csak mulatságos volna köztük lenni, — mondta Ingrid, a ki összekuporodva ült és a messze udvarház felé nézett; odalejt az emberek folytonosan jöttek-mentek, sokan a csűrök felé tartva, a hol bizonyosan jól megterített asztalok várták őket, mások messzebb párosával járkáltak bizalmas beszélgetésbe merülve. — Tulajdonképen nem értem, miért vágyják az ember oda, — mondta Synnöve. — Magam sem egészen tudom, — felelt Ingrid, a ki még mindig mellette guggolt; — talán a tánczért, — tette hozzá kis idő múlva. Synnöve semmit sem felelt. — Te soha sem tánczoltál még? — kérdezte Ingrid. — Nem. — Azt hiszed, hogy bűn tánczolni? — Azt magam sem tudom. — Ingrid nem folytatta most ezt a

tárgyat; eszébe jutott, hogy a haugiánusoknak szigorúan meg van tiltva a táncz és a Synnöve szüleinek a véleményét a leányuk nevelése dolgában nem akarta tovább fürkészni. De akármilyen úton járt is gondolata, nemsokára így szólt: — Soha sem láttam jobb tánczost, mint Thorbjörn. — Synnöve csak egy kis idő múlva felelt: — Igen, mondják, hogy nagyon jól tánczol. — Ha látnád egyszer, hogy tánczol, — tört ki egyszerre Ingrid és Synnöve felé fordult; de ez gyorsan elhárította; — Nem, nem szeretném látni!

Ingrid meglepetten nézett rá, de Synnöve a kötése fölé hajolt és elkezdte a szemeket számlálni. Egyszerre csak ölébe ejtette a kötést, maga elé nézett és azt mondta: — Már régen nem voltam ennyire lelkem mélyéből jókedvű, mint ma. — Miért? — kérdezte Ingrid. — Óh... mert Thorbjörn ma nem tánczol odalent Nordhougon. — Ingrid gondolataiba merült. — Igen, mondják, hogy sok leány van ott, a kik nagyon szívesen látnák, — mondta végre. — Synnöve felnyitotta a száját, mintha felelni akarna, de mégis csak hallgatott és vette az egyik kötőtűt, hogy tovább kössön. — Thorbjörn is szeretett volna elmenni, azt bizonyosan tudom, — mondta Ingrid; csak azután vette észre, hogy mit mondott, mikor Synnövére nézett, a ki lángveres lett és tovább kötött. Utólag hirtelen még egyszer átgondolta az egész beszélgetést, össze ütötte a két tenyerét, térdén előre csúszott a hangában, míg épen Synnöve elé nem ért — aztán egyenesen a szemébe nézett; de Synnöve csak tovább kötött. Ekkor Ingrid elkezdett nevetni és így szólt: — Ugyan hányadik istenadta napja már, mióta titkolsz előttem valamit? — Mit beszélsz? — kérdezte Synnöve és bizonytalanul tekintett rá. — Azt, hogy te nem azért haragszol, mert Thorbjörn tánczol, — mondta Ingrid vidáman. A másik nem felelt; Ingrid arcza egyetlen nagy mosolygás volt, átölelte a Synnöve nyakát és a fülébe súgta: — Hanem azért haragszol, mert másokkal tánczol, nem veled.

— Ugyan, hogy' fecseghetsz ilyeneket! — mondta Synnöve és felállt. Ingrid is felemelkedett és utána ment. — Olyan kár, hogy nem tudsz tánczolni, Synnöve, — mondta nevetve, — valóságos vétek! Gyere csak, legokosabb lesz, ha mindjárt megtanítalak. — És átfogta Synnöve derekát. — Ugyan mit akarsz? — kérdezte a leány. — Meg akarlak tanítani tánczolni, hogy ne érjen olyan bánat ebben a világban többé, hogy az, a kivel te akarnál, másokkal tánczol, nem veled. — Erre Synnöve is nevetni kezdett, vagy legalább úgy tett, mintha nevetne, mint a másik. — De hátha meglát valaki? — mondta. — Az Isten áldjon meg ezért a feleletért, akármilyen ostoba volt is, — mondta Ingrid és már el is kezdett dúdolni és Synnövét az ütem szerint forgatta. — Nem, nem! Igazán nem megy. — Hiszen épen az elébb mondtad, hogy régen nem voltál ilyen jókedvű, hát most csak gyere! — De nem tudok. — Próbáld meg csak, majd meglátod, milyen jól megy. — Ne légy olyan vad! — Ezt mondta a macska is a verébnek, mikor a veréb nem akart megállani, hogy megfoghassa; na csak gyere! — Hiszen volna nekem kedvem hozzá, de... — Most én vagyok Thorbjörn, te meg a kis felesége, a ki nem akarja, hogy az ura mással tánczoljon. — De... — Ingrid újra dúdolni kezdett. — De... — ismételte Synnöve még egyszer és már tánczolt is. Az ugró tánczot járták; Ingrid nagy lépésekkel ment előre és úgy emelgette a karját, mint a férfiak szokták, Synnöve pedig apró lépésekkel, lesütött szemmel tánczolt utána és Ingrid így énekelt:

A róka ott feküdt a nyirfa alatt
a hangás réten.

A nyúl ott ugrált, a jó falat,
a hangás réten.

— De szép is egy ilyen napfényes nap!
Hogy' csillog-villog az ezüst harmat
a hangás réten!

A róka ott nevet a nyirfa tövén
a hangás réten.

A nyúl mind szilajabbá válik, szegény,
a hangás réten.

— Juhhé! de jó is a sorom nekem!

Ki tudna versenyt ugrani velem
a hangás réten?

A róka már várja a nyirfa alatt
a hangás réten.

A nyúl egyenest a torkába szaladt
a hangás réten.

— Óh Istenem, segíts, hát te vagy az! —

— Hogy' mersz itt táncolni, te kis ravasz,
a hangás réten!

— Nahát nem jól megy? — kérdezte Ingrid és megállt, hogy kifújja magát.

Synnöve nevetett és azt mondta, hogy jobban szeretne keringőt táncolni. — Ezt is megtehetjük, ha úgy tetszik, — vélte Ingrid és hozzá is fogtak. Ingrid megmutatta, hogyan kell a lábát tartani, — mert az nem olyan könnyű. — Az is fog menni, csak egyszer a taktusba belejőjtek, — mondta Synnöve és Ingrid mindjárt meg is akarta próbálni. Hozzáfogtak, Ingrid énekelt és Synnöve vele, eleinte csak dúdolva, aztán mindig erősebben. De egyszerre csak megállott Ingrid, elengedte Synnövét és összezecsapta a kezét a csodálkozástól: — De hiszen te már tudsz táncolni! — kiáltott fel.

— Pszt! erről ne beszéljünk többet! — mondta Synnöve és újra átkarolta Ingridet, hogy tovább táncoljanak. — De hát hol tanultad? ... — Trala — lala — énekelt a leány tovább és forgatta a másikat. Mire Ingrid is újra jókedvűen nekifogott a táncznak és éneklésnek:

Nézd, a nap hogy tánczol a szikla haván;
Tánczolj, míg este nem lesz, drága babám.
Nézd, a patak hogy' szökik, a hol kőre talál;
Szökelli, szilaj legény, míg nem jön a halál.

Nézd, a nyirfa a szélben hogy' ingatja magát;
Ringatózzál szép lány — hátha törik az ág.
Nézd.....

— De furcsa nótákat énekelsz! — mondta Synnöve és abba hagyta a tánczot. — Magam sem tudom, miféle nótát énekelek... Thorbjörntől halottam. — Ezek a börtönviselt Bent nótái — mondta Synnöve, — ismerem mindegyiket. — Igazán? az csinálta? — kérdezte Ingrid kissé bosszankodva; nem is beszélt tovább, csak kedvetlenül nézett maga elé; egyszerre észrevett valakit lent az úton. — Nézd csak! valaki jön szekéren Granlidéből... ott az országúton. — Synnöve is odanézett. — Ő az? — kérdezte. — Igen; Thorbjörn megy a városba.

Csakugyan Thorbjörn volt és a város felé hajtott. Nagy útja volt és nagy teherrel ment, úgy hogy csak lassan haladhatott a poros úton, melyre egyenesen le lehetett látni a hegyi legelőről; mikor most kiáltozást hallott onnan felülről, tüstént tudta, ki az, a szekérben felállva, olyan harsány hangon kiáltott vissza, hogy csak úgy zengett a sziklák között. Ekkor pásztortülök adta vissza a feleletet és ő leülve hallgatózott rá, míg csak teljesen el nem halkult; aztán újra felállt és újra kiáltott. Így ment ez egy darabig oda és vissza, a mi Thorbjörnt egészen felvidámította. Átnézett Solbakkéra és azt találta, hogy még sohasem látta ilyen ragyogóan napfényesnek, mint most. De míg így felnézegetett, egészen elfeledkezett lováról, mely magára hagyva ment tovább, a hogy' akart. Egyszerre Thorbjörn felriadt, mert a ló olyan hirtelen ugrott félre, hogy az egyik oldalrud eltört és a ló vad iramban rohant át a nordhougi földeken, melyek közt az út vezetett. Thorbjörn felugrott a szekérben és igyekezett a lovat visszafogni; erős küzdelem fejlődött ki közöttük, mert a ló egy meredek felé rohant, ő pedig vissza akarta húzni. Végre sikerült annyira visszartartani, hogy a ló felágaskodott, Thorbjörn pedig leugrott és mielőtt a ló újra futásnak eredhetett

volna, egy fa köré tekerte a gyeplőt — így a lónak meg kellett állani. A holmi nagy része kiborult a szekérből, egyik rud eltört és a ló egész teste reszketett. Thorbjörn odament hozzá, megfogta a gyeplőt és szelid szóval csendesítette; mindjárt meg is fordította, hogy a meredeket elkerülje, ha megint elragadna; de egészen még sem tudta lecsendesíteni, annyira meg volt bokrosodva, és így kénytelen volt félig szaladva, félig ugrálva követni mindig tovább, míg csak az útra nem értek. Itt a saját holmijai mellett futott el; minden egymás hegyénhátán feküdt, az edények széttörve, a mi bennük volt, használhatatlanul kiömölve. Eddig csak a veszedelemre gondolt; most a következményeit is látta és méregbe jött. Látta, hogy semmi sem lesz a városba menetelből és minél tovább gondolkozott a dolgon, annál mérgeesebb lett. Az úton a ló újra megriadt és egy ugrással megint megpróbált elszabadulni, — mire Thorbjörnből kitört a düh. Míg balkezelével szorosán tartotta a gyeplőt, a jobbal nagy ostorát felemelve végig vágott az oldalán; egyik ütés a másikat érte, míg a ló féldühödve első lábával a melle felé nem rugott; Thorbjörn kikerülte a rugást s teljes erejéből verni kezdte a lovat az ostor vastagabb végével. — Majd megtanítalak én, makacs dög! — és újra rá vágott. A ló nyerített és hörögött, és ő újra ütött. — Majd megismered most, milyen erős ökle van a gazdának! — A ló tajtékzott, hogy habja a Thorbjörn kezére freccsent; de ő csak tovább verte: — Először és utoljára történt ilyen, te ronda pára! így, még egyet! Te rongyos gebe, majd megtanítlak én engedelmességre! — és újra verte. Ez alatt megfordultak egymás körül; a ló nem rángatta magát többé, csak reszketett minden ütésnél és nyihogva hajolt meg, mikor látta, hogy az ostor közeledik feléje a levegőben. Ekkor Thorbjörn egyszerre elszégyelte magát és abbahagyta a verést. De abban a perczen egy embert vett észre nem messze az árok szélén, a ki a könyökére támaszkodva nevetett rajta. Maga sem tudta, hogy'

történt, minden elsötétült előtte és egyik kezével a lovat tartva, felemelte ostorát és az ember felé sujtott: — Majd megtanítalak én téged, hogy ne vess rajtam! — Az ütés csak félig talált, mert az ember egy kiáltással legördült az árokba. Itt négykézláb állva maradt, de fejét visszafordította. Thorbjörnre kancsalított és ferdére huzott szájjal nevetett; nevetésének nem volt hangja. Thorbjörn meghök-kent, mert ezt az embert már látta valamikor. Aslak volt.

Thorbjörnnek — nem tudta miért — hideg futott végig a hátán. — Hát te riasztottad meg a lovat mind a kétszer! — mondta. — Én? ... Én csak itt feküdtem és aludtam, — felelt Aslak és egy kissé felemelkedett; — te ébresztettél fel, mikor a lovadat úgy verted, mint egy eszeveszett. — Te riasztottad meg; minden állat fél tőled, — mondta Thorbjörn és megveregette a lovat, melyről folyt a verejték. — Jobban fél az tőled, mint tőlem; én még sohasem vertem így meg egy lovat sem. — mondta Aslak, most már térdre emelkedve az árokban. — Vigyázz a nyelvedre, — fenyegette meg Thorbjörn az ostorával. Aslak pedig felállt és kimászott az árokból. — Ugyan, ugyan... nem kell nekem a nyelvemre vigyázni. — Hová készülsz, hogy olyan nagyon sietnél? — folytatta szelid hangon, mialatt közelebb jött, jobbra-balra tántorogva. Részeg volt. — Ma már nem igen jutok tovább, — mondta Thorbjörn és kezdte a lovat kifogni. — Ejnye micsoda csunya egy eset, — mondta Aslak és a kalapját levéve, még közelebb lépett. — Uram Isten, milyen derék, szép legény lett belőled, mióta utoljára láttalak. — Mind a két öklét a zsebében tartotta és igyekezett biztosan állani a lábán, míg Thorbjörnt nézte, a ki nem tudta megszabadítani a lovat az összetört szekér mellől. Segítségre lett volna szüksége, de nem bírta rávenni magát, hogy Aslakot kérje meg rá, olyan ronda volt, a hogy' előtte állt; ruhája piszkos volt az ároktól, haja csomókba ragadva csüngött ki egy ugyancsak

ócska fényes kalap alól és arcza, habár még mindig ismerősek voltak a vonásai, állandó mosolygásra torzult el, szeme pedig már annyira le volt csukódva, hogy ha valakire ránézett, kissé hátra kellett hajtani a fejét és egy kicsit ki kellett nyitni a száját. Minden vonása petyhüdt volt és minden tagja merev, mert Aslak ivott. Thorbjörn találkozott vele néha-néha, de Aslak most úgy tett, mintha nem tudna róla. Apró árukkal járt házalni az egész környéken s mindenhova betért, a hol valami mulatság volt; és mert nagyon sok nótát tudott énekelni és jól tudott mesélni is, szívesen adtak neki pálinkát cserébe. Most is a nordhougi menyegzőn volt, de, mint Thorbjörn később megtudta, okosabbnak vélte egy időre eltűnni, mert régi szokása szerint verekedésre izgatta az embereket egymás ellen és a dolog saját magára nézve is kezdett fenyegetővé válni. — Okosabb volna befogni a szekérbe, mint kifogni, — mondta; — ugyis fel kell kerülnöd Nordhougra, hogy rendbe hozhasd az egészset. — Thorbjörn maga is erre gondolt, de sehogysen szeretett rá gondolni. — Hiszen ott most nagy menyegző van, — mondta. — Épen azért sok a segítség is, — felelt Aslak. Thorbjörn habozott; de segítség nélkül nem mozdulhatott sem előre, sem hátra, így hát mégis legokosabbnak gondolta, ha felmegy az udvarházba. A lovat addig megkötötte és elindult. Aslak utána ment; Thorbjörn megfordult és ránézett. — Ejha, de jó társaságban megyek vissza a menyegzőre — mondta Aslak nevetve; Thorbjörn nem felelt, hanem tovább ment. Aslak követte és egy jól ismert régi népdalt énekelt:

Két paraszt ment a lakziba... stb.

— Ejnye, de sietsz, — mondta egy idő múlva, — pedig a nélkül is elérkezel. — Thorbjörn nem felelt. Muzsika és táncz zaja hallatszott ki elébük s a kétemeletes, nagy épület ablakaiból arczok néztek ki rájuk; az udvaron csoportok verődtek össze. Látta, hogy beszélgetni kezdenek egymással, bizonyosan

arról, hogy ki lehet, a ki most jön; — azután észrevette, hogy megismerték és hogy lassankint meglátták a lovat is odalent, meg a földön heverő szét-tört edényeket. A táncz félbeszakadt, a vendégek mind kiözönlöttek az udvarra, épen akkor, mikor mind a ketten oda értek. — Itt jön egy menyegzői vendég, akarata ellenére! — kiáltott Aslak, mikor a Thorbjörn háta megett közelebb ért a társasághoz. Üdvözölték Thorbjörnt és körbe álltak körülötte.

— Isten áldja meg a lakzit, jó sört az asztalra, szép lányt a tánczba, jó muzsikust a padra! — mondta Aslak és mindjárt betolakodott a sokaság közé. Néhányan nevettek, mások komolyak maradtak és valaki azt mondta: — Házaló-Aslak csak mindig jókedvű. — Thorbjörn mindjárt találkozott ismerősökkel, a kiknek el kellett mondani a baját; nem engedték meg, hogy maga menjen vissza a lóért és holmiért, hanem másokat kértek meg rá. A vőlegény, egy egészen fiatal ember, régi iskola-társa, behivta, hogy kóstolja meg a menyegzőre készült sört és így bementek a házba. Némelyek a tánczot akarták folytatni, különösen a lányok, mások egy kicsit inni akartak, ha közben Aslak mesélne valamit, mert csak nem jött hiába vissza. — De aztán jobban megválaszd, mit beszélsz, mint a multkor, — figyelmeztette valaki. Thorbjörn kérdezősködött, hogy hol vannak a többiek? Óh! — felelték neki, — itt nem régen egy kis zenebonával ment a multság és most egy néhányan pihenni mentek, mások a csürben vannak és kártyáznak, a többiek meg Nordhoug Knuddal ülnek együtt. — Thorbjörn nem kérdezte meg, hogy Knud merre van.

A vőlegény apja, az az öreg, a ki csendesen ült ott egy cseréppipával a szájában és közben sört iszogatót, most megszólalt: — Nahát mesélj valamit, Aslak; mert derekasan tudsz, ha egyszer belejössz.

— Vannak többen is, a kik erre kérnek? — tudakozódott Aslak; egy padon ült, valamivel távo-

labb az asztaltól, mely körül a többiek voltak. — Persze, hogy vannak, — mondta a vőlegény és egy pohár pálinkát adott neki; — én is kérlek. — Van még más is, a ki ilyen módon kér? — mondta Aslak. — Az bizony megeshetik, — mondta egy fiatal asszony az egyik oldalpadról felállva és felé nyujtott egy pohár bort. A menyasszony volt; nem lehetett több husz évesnél ez a világos szőke, vékony, nagy szemű leány, a kinek a szája mellett már is kemény vonás huzódott le. — Én szeretem, a miket elbeszélni szoktál, — tette hozzá. A vőlegény erősen ránézett, az öreg ember pedig a vőlegényre. — Igen, a nordhougiak mindig szerették a históriáimat, — mondta Aslak. — Isten éltesse őket! — kiáltott fel egy poharat kiürítve, melyet egyik vőfély nyujtott felé. — Nahát kezdj hozzá, — kiáltottak néhányan. — Sigridről, a cigánylányról, — szólalt fel az egyik. — Nem, az nem szép, — mondták mások, különösen az asszonyok. — Hát akkor a lieri táborról, — kérte Svend, a dobos. — Nem, inkább valami mulatságosabbat! — mondta egy magas legény, a ki ingujjban támaszkodott a falhoz és jobb kezével, mely ernyedten csüngött le, egy néhány előtte ülő fiatal leánynak a haját simogatta; ezek haragosan szidták, de nem mentek el.

— Azt fogom elbeszélni, a mit nekem tetszik... azt én, — mondta Aslak. — Az ördögbe! — dörmögött egy öreg ember, a ki az ágyon fekvé pipázott; fél lába lecsüngött, a másikkal, a melyik fent volt, egy finom kabát után rugdosott, mely az ágy szélére volt akasztva. — Hagyj békét a kabátomnak! kiáltott az a legény, a ki a falnál állt. — Hagyj békét a leányaimnak, — felelt az öreg az ágyról. A leányok felálltak és tovább mentek. — Igen, azt fogom mesélni, a mit én akarok! — kiáltott Aslak; — ha pálinka van benned, nincsen mitől félned! — kiabált tovább és nagy csattanással ütötte össze a két tenyerét. — Azt meséld, a mit mi akarunk, — szólalt meg az öreg újra az ágyról, — mert a pálinka a mienk. — Mit jelent ez? — kérdezte Aslak

és a mennyire birta, felnyitotta a szemét. — Hát azt, hogy ha mi hizlaljuk a malacgot, mi akarjuk le is ölni, — felelt az ember, lábát lógázva. Aslak újra lehunyta a szemét, de fejét egy ideig egyenesen tartotta, mint eddig; azután a mellére ejtette és nem szólt egy szót sem.

Többen szölongatni kezdték, de nem hallotta. — A pálinka megadta neki, — mondta az öreg az ágyról. Ekkor Aslak újra felnézett és megint felvette szokott mosolygását. — Most fogok csak vidám történetet elbeszélni, — mondta. — Isten ugyse, a legvidámabbat, — folytatta és tátott szájjal nevetett, de a nevetést nem lehetett hallani. — Ma, úgy látszik, csakugyan jó kedvében van, — mondta a vőlegény apja. — Hát hiszen semmi sem hiányzik hozzá, — beszélt tovább Aslak; — de egy pohárkával jó volna még az utra! — és kinyujtotta a kezét. Mikor megkapta, lassan itta ki, a fejét hátra hajtotta és az utolsó kortytyal a szájában élvezte még az ital ízét; aztán az ágyon fekvő emberhez fordult: — Most már a ti disznótok vagyok! — és újra olyan hangtalanul nevetett, mint az előbb. Két kezével átfogta a térdét s így lóbázta fel s alá a lábát, miközben a teste is oda-oda himbálózott — azután hozzákezdett: — Hát volt egyszer egy leány, a ki valahol messze egy völgyben lakott: hogy mi volt a völgy neve, az nem tartozik ide és az se, hogy a leányt hogy' hívták. De szép leány volt, annyi bizonyos, a gazda legalább is azt találta és — ide hallgassatok — épen ennél a gazdánál szolgált. Jó fizetést kapott, úgy bizony, és még többet is, mint a mennyit akart, mert egy gyereket is kapott. Az emberek azt mondták, hogy a gazdától való, de ezt a gazda nem mondta, mert neki már volt felesége és a leány sem mondta, mert ő meg nagyon büszke volt, szegény bolond. Úgy hogy a gyereket hazugsággal keresztelték meg, de mivel semmirekellő kis kölyök volt, a kit szoptatott, hát mind-egy volt, ha hazugsággal keresztelték is meg. A leány pedig az udvar végében kapott egy kis helyet,

a minek a gazda felesége nem nagyon örült, azt képzelhetitek. Ha a leány felment az udvarba, utána köpött, ha pedig a kis fiú ment oda, hogy a többi gyerekekkel játszszék az udvaron, akkor odakialtott, hogy kergessék el azt a fattyut, mert úgy sem érdemel jobbat.

Az urát meg éjjel-nappal kérte, hogy azt a koldus népséget kergettesse el a faluból. Az ember nem engedett, a míg igazán ember volt; de mitől fogva az itálnak adta magát, az asszony kerekedett felül. Ettől kezdve rosszul ment a sorsa a szegény leánynak, és minden évben keservesebbé vált az élete, úgy hogy már majd éhenhalt a kis fiával együtt, a ki sehogyszem akarta elhagyni az anyját.

Így telt egyik esztendő a másik után, míg végre nyolcz teljes év múlt el; addig a leány mégis csak az udvarban lakott, de ekkor mennie kellett. — És el is ment. De mielőtt elment volna, az egész udvarház szép, fényes lángokban állott és az ember benne égett, mert épen részeg volt... Az asszony megmenekült gyermekeivel és azt mondta, hogy az udvar végén lakó kolduslány gyújtotta fel a házat. Lehet, hogy így volt... lehet, hogy másképp volt. — Mert furcsa gyerek volt a fia. Nyolcz esztendőn át látta, hogy kinlódott az anyja a nyomoruságban és azt is tudta, ki volt az oka; anyja sokszor elmondta neki, mikor azt kérdezte, hogy miért sír mindig. Azelőtt való nap is mondta, mikor el kellett volna menniök és azért nem volt otthon a fiú akkor éjszaka. — De az anyja fegyházba került egész életére, mert maga is megvallotta a bírónak, hogy ő rakta azt a szép tüzet az udvarházban. A fiú ott maradt a környéken és az emberek pártját fogták, a miért olyan gonosz anyja volt. — De azután más környékre ment a fiú, messze a szülőhelyétől, ott már nem igen segítettek rajta, mert ott senki sem tudta, milyen gonosz volt az anyja. És azt hiszem, ő maga meg nem igen dicsekedett vele. — Mikor utoljára hallottam róla, mindig részeg volt és azt beszélik, hogy egészen az ivásnak adta magát mostanában; hogy igaz-e, nem-e,

Isten tudja; de annyi bizonyos, hogy okosabbat nem igen tehetett volna, ha tudni akarjátok. Haszontalan, gonosz ember lett, azt hiszem; nem szereti az embereket, utálja őket, ha jók egymás iránt, de legjobban utálja, ha ő iránta jószívűek. Azt szeretné legjobban, ha minden ember olyan lenne, mint ő, — de ezt csak akkor vallja be, ha részeg. Ilyenkor sírni szokott, úgy sír, mint a záporosó. — Isten tudja, miért; mert hát mi oka is volna sírni? Nem lopott soha egy rézpénzt sem másoktól, se más olyan gonoszságot nem követett el, a melyet sok ember elkövet, így hát semmi oka sincs rá, hogy sírjon. És mégis sír; ha sír, ne higgyetek neki, mert csak azért sír, hogy részeg és olyankor nem tud magáról. — Itt Aslak nagy sírással hátraesett a padról, de ez nem sokáig tartott, mert nagyhamar elaludt. — Na, megint tele van a disznó, — mondta az ember az ágyról; — mindig így szokott lefordulni és bőgni, míg el nem alszik. — Ez csúf história volt, — mondták az aszszonyok és felállottak, hogy kimenjenek. — Még soha sem hallottam tőle valami szép történetet, ha a maga kedve szerint mesélt, — mondta egy öreg ember az ajtó mellett és ő is felállt. — Isten tudja, mit szeretnek hallgatni rajta, — folytatta és a menyasszonyra nézett.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Egynéhányan kimentek, mások a muzsikust akarták behívni, hogy újra kezdjék a tánczot; de a muzsikus a folyosó egy szegletében elaludt és egy pár jó embere kérte, hogy hagyják nyugton pihenni.

— Mióta Larsot, a társát, olyan kegyetlenül elverték, Olénak kell napról-napra helyt állani.

Ezalatt odaérkeztek az emberek a Thorbjörn lovával és a holmikkal; mások szekeret fogtak be neki, mert minden marasztás ellenére tovább akart menni. Különösen a vőlegény szerette volna ott tartani. — Lehet, hogy én nekem sem olyan nagy mu-

latság itt lenni, mint látszik, — mondta Thorbjörnnek, a kinek ez nagyon szeget ütött a fejébe; de mégis csak a mellett maradt, hogy elindul, mielőtt beesteledik. Mikor látták, hogy nem lehet megingatni, az emberek széteszlottak az udvaron; nagyon sok vendég gyült össze, de ahhoz képest elég csendesen voltak, mintha nem is menyegző lett volna a házban. Thorbjörnnek új szerszámfára lett volna szüksége és elindult, hogy egy kis czöveket keresse; az udvaron nem talált alkalmasat és így kissé messzebbre ment a fásszínbe, de mindenütt lassan és elgondolkozva járt, mert a völegény mondása nem ment ki a fejéből. A szinben megtalálta, a mit keresett, azután csak úgy taláломra leült a fal mellé a fadarabbal és a késsel a kezében. Egyszerre keserves nyögést hallott maga mellett a vékony fal másik oldaláról, a hol a kocsiszín volt és Thorbjörn hallgatózni kezdett. — Te vagy az . . . igazán? — mondta egy férfihang, mely szakadozottan és nehezen beszélt. Azután sírást hallott, de ez női hang volt. — Miért is jöttél ide? — hallotta a kérdést; ez csak a síró asszony lehetett, mert könnyektől elfojtott hang volt. — Hm . . . hát ugyan kinek a menyegzőjén hegedültem volna, ha nem a tiéden! — felelt az első. Ez bizonyosan Lars, a muzsikus, gondolta Thorbjörn. Lars hatalmas, szép legény volt, a ki öreg anyjával együtt bérben lakott lent a gazdasági udvarban. A másik pedig nem lehetett más, mint a menyasszony. — Miért nem szóltál soha? — mondta az asszony odaát halkán és vonatva, mintha nagyon szomorú volna. — Azt hittem, hogy nincs rá szükség köztünk, — felelt a másik röviden. Egy ideig csend volt, aztán az asszony újra kezdte: — Hiszen tudad, hogy ez a másik jár utánam. — Azt hittem, hogy erősebb vagy. — Thorbjörn egy darabig csak sírást hallott, azután egy újabb kitörést: — Miért is nem szóltál?

— Azt hiszem, nem sokat segített volna az öreg Birthe-anyó fián, még ha beszélt volna is a nordhousgi gazda leányával — szólt a másik hang egy idő mulva, miközben csak nehéz lélegzés és nyö-

gés hallatszott át. A feleletre megint várni kellett. — Pedig annyi év óta néztük egymást, — hangzott végre.

— Olyan büszke voltál; nem mertem volna őszintén beszélni veled. — Pedig ezt szerettem volna a legjobban az egész világon... mindennap vártam... valahányszor találkoztunk... végre már úgy éreztem, hogy szinte odakinálom magamat neked. Azt hittem, tudni sem akarsz rólam. — Megint csend lett. Thorbjörn sem feleletet, sem sírást nem hallott; még a nehéz lélekzést sem.

Thorbjörn a vőlegényre gondolt, a kit olyan derék embernek tartott és ismert, és fáj a szíve érte. Ekkor az asszony megint megszólalt: — Félek, hogy neki sem lesz sok öröme bennem... neki... a ki... — Pedig derék ember, — mondta a beteg és megint felnyögött, mintha a melle fájna. Úgy látszott, hogy az asszony is vele szenved, mert azt mondta: — Istenem, milyen keserves lehet most neked... de... talán sohasem beszéltük volna ki magunkat, ha ez közbe nem jön. Akkor értettelek meg legelőször, mikor Knudot megütötted. — Nem bírtam tovább kiállani, — mondta a férfi és egy kis idő múlva hozzátette: — Knud rossz ember. — Bizony nem jó ember, — mondta a testvére.

Megint hallgattak egy darabig, mielőtt a férfi megszólalt: — Nem hiszem, hogy valaha egészséges legyek megint; különben, most már úgy is mindegy. — Ha neked keserves, nekem még keservebb; — és újra sírás következett. — Már még? — kérdezte a férfi. — Igen, — hangzott a felelet; azután megint: — Oh jaj, jaj nekem, mi csoda életem lesz! — Ne sirj úgy, — mondta a férfi; — Isten majd csak véget vet az enyémnek és meglátod, akkor neked is jobb dolgod lesz. — Jézusom, miért is nem szóltál előbb! — kiáltott a másik elfojtott hangon és Thorbjörn szinte látta, hogyan tördeli a kezét; de azután elmehetett, vagy nem birt tovább beszélni, mert semmi sem hallatszott át, és Thorbjörn is kiment.

Az első embertől, a kit az udvaron meglátott, megkérdezte: — Min veszték össze Lars muzsikus és Nordhoug Knud? — Már hogy min? — felelt Per, a béres és úgy összehúzta a képét, mintha valamit el akarna rejteni a ránczaiba; — hát ezt jól kérded, mert elég kis dolog volt. Knud csak azt kérdezte Larstól, hogy jó hangja lesz-e a hegedűjének ezen a menyegzőn. — Ebben a perczen a menyasszony ment el mellettük; elfordította az arcát, de mikor a Lars nevét meghallotta, feléjük fordult és nagy, kisírt szemével bizonytalanul tekintett rájuk; de különben hideg volt az arcza, kifejezése, olyan hideg, hogy Thorbjörn nem ismert rá arra, a ki odabent beszélt. És ez újra sok gondolkozni valót adott neki.

Távolabb az udvaron ott állt a lova; Thorbjörn ráerősítette a szerszámfát és körülnézett a vőlegény után, hogy bucsut vegyen tőle. Nem nagy kedve volt megkeresni, inkább még örült, hogy nem látja és felült a szekérre. Ekkor nagy zaj és kiabálás keletkezett az udvar baloldalán, a hol a csür volt. Egész sereg ember tódult ki ajtaján és egy nagy legény legelől azt kiabálta: — Hol van? ... Talán elbujt? ... Hol van? — Ott, ott! — kiáltották mások. — Ne engedjétek oda menni, — mondták néhányan, — csak szerencsétlenség lesz belőle. — Knud az ott? — kérdezte Thorbjörn egy kis fiútól, a ki a szekere mellett állott. — Igen; részeg és ilyenkor mindig verekedni akar. — Thorbjörn már fent ült a bakon és megindította a lovat. — Állj meg csak, pajtás! — hallotta maga mögött; egy perczre visszatartotta a lovat, de mikor az mégis tovább ment, engedte. — Ho-hó! talán félsz, Granliden Thorbjörn? — Most már erősebben meghuzta a gyeplőt, de nem nézett vissza.

— Szállj le és maradj velünk mulatni! — kiáltott az egyik. — Köszönöm, haza kell mennem, — felelt Thorbjörn. Alkudozni kezdtek vele és ezalatt az egész társaság odagyült a szekér köré; Knud a ló elébe állt, megveregette, azután megfogta a fe-

jét, hogy jól megnézze. Knud magas legény volt, világos, de keményen felálló haja, pisze orra, nagy szája volt, a szeme sötétkék és kihívó tekintetű. Nem nagyon hasonlított a testvéréhez, legfeljebb a szája körül, de olyan egyenesen felálló homloka volt neki is, csakhogy keskenyebb; a leány arczának minden finom vonása nála durva formában volt meg. — Mennyiért adnád a lovadat? — kérdezte Knud. — Nem eladó, — felelt Thorbjörn. — Talán azt hiszed, nem tudnám megfizetni? — mondta Knud. — Nem hiszem se azt, se egyebet. — Mit, nem hiszed? Vigyázz magadra, mit beszélsz! — kiáltott Knud. Az a legény, a ki az elébb bent a szobában a falhoz támaszkodott és a leányok haját símogatta, most azt mondta a szomszédjának: — Úgy látszik, Knud nem mer igazán belekötni.

Knud meghallotta. — Nem merek? Ki mondja azt! Hogy én nem merek? — kiáltott. Mindig többen és többen gyülekeztek köréjük. — Féltre az útból, a ló elől! — szólt Thorbjörn és felemelte ostorát; indolni akart. — Nekem mondd, hogy féltre az útból? — kérdezte Knud. — A lovamról beszéltem; menni akarok, — felelt Thorbjörn, de nem tért ki oldalvást. — Hogy mersz egyenesen nekem hajtani? — kérdezte Knud. — Hát állj odább! — és a ló felemelte a fejét, mert különben egyenesen a Knud mellének ment volna. Ekkor Knud megragadta a zablát s a ló, mely még emlékezett az előbbi verésre, elkezdett reszketni. Ez meghatotta Thorbjörnt, a ki különben is bosszankodott magára, hogy úgy bánt a lovával és haragja most Knud ellen fordult; az ostorral a kezében felemelkedett és rávágott a Knud fejére. — Engem mersz megütni? — kiáltott Knud és közelebb lépett; Thorbjörn leugrott a szekérről. — Rossz ember vagy, — mondta halálsápadtan és odaadta a gyeplőt annak a legénynek, a ki a szobában a falnál állott. De az az öreg ember, a ki akkor az ajtó mellett ült odabent és onnan állt fel, mikor Astak a történetét befejezte, odalépett Thorbjörnhez és megfogta a karját: — Granliden Saemund na-

gyon is derék ember ahhoz, hogy a fia egy ilyen verekedővel összevessen, — mondta. Ez lecsillapította Thorbjörnt, de Knud újra kiabálni kezdett: — Ő sem különb, mint én, az én apám is van olyan ember, mint az övé... Csak gyere, gyere!... nem járja, hogy a faluban ne tudják, hogy ki az erősebb, — tette hozzá és leoldta a nyakba való kendőjét. — Azt még megmutathatjuk, — mondta Thorbjörn. Ekkor az öreg, a ki az ágyon feküdt, közbeszólt. — Olyanok, akár két kandur; elébb szóval melegítik magukban a bátorságot. — Thorbjörn jól hallotta, mit mondott, de nem felelt. Egyik-másik a csoportban nevetni kezdett, mások azt mondták, hogy már elég lehetne a verekedésből erre a menyegzőre és hogy nem járja egy idegen embert megtámadni, a ki békében el akart menni. Thorbjörn körülnézett a lova után; mégis csak indulni szeretett volna, de az a legény, a kinek a gyeplőt odaadta, már jó messzire odább vitte a lovát; maga a legény most ott állott mögötte. — Mit nézegetsz körül? — kérdezte Knud; — Synnöve most messzire van innen. — Mi közöd hozzá? — Nem, ilyen szenteskedő asszony néppel nem is szoktam törődni — mondta Knud, — de talán ő tartja magánál a bátorságodat. — Ezt már Thorbjörn is megsokallta; látták, hogy körülnézett hely után. De egynéhány öregebb ember megint közéjük lépett és azt mondta, okozott már ma Knud elég bajt. — Nekem ugyan nem fog bajt okozni, — mondta Thorbjörn és azok, a kik hallották, nem feleltek. Mások azt mondták: — Hagyjátok kiverelkedni őket, annál jobb barátok lesznek azután; ugyis elég régen néznek már görbe szemmel egymásra. — Igen, — mondta egy másik, — mindegyik első legény akar a környéken lenni, hát lássuk, melyik az. — Nem láttatok itt valakit, a kit Granliden Thorbjörnnek neveznek? — kérdezte Knud. — Mintha még nem régen itt láttam volna az udvaron. — Igen, itt van! — mondta Thorbjörn és abban a pillanatban úgy rávágott a Knud jobb szemére, hogy a háta megett álló embe-

reknek esett. Egyszerre halálos csend lett. Knud szó nélkül felegyenesedett és előrelépett; Thorbjörn elébe állt. Hosszú ideig tartó ökölharcz keletkezett, mert mindegyik a másiknak a testét akarta sújtani, de mind a kettő nagyon gyakorlott volt és kikerülte a csapásokat. Thorbjörn ütései gyorsabban estek és némelyek azt mondták, hogy súlyosabbak is voltak. — Na, most Knud is emberére akadt — mondta az a legény, a ki a lovat elvezette; — helyet, helyet! — Az asszonyok elfutottak; csak egy állott fel a lépcsőre, hogy jobban lásson; a menyasszony volt. Thorbjörn futólag észrevette és egy pillanatig habozott; de mikor meglátta, hogy a Knud kezében kés van, és visszaemlékezett a testvére mondására, hogy Knud nem jó ember, egy keményen irányzott ütést mért a Knud karjára a csukló felett, úgy hogy a kés kiesett a kezéből és a karja lehanyatlott. — Ejh, de erősen tudsz ütni! — kiáltott fel Knud. — Ugy-e nem hitted volna? — felelt a másik és szilajon rátámadt. Knud nem tudott eléggé védekezni félkarjával, de hiába ragadta meg Thorbjörn és hurczolta magával, jó ideig tartott, míg le tudta győzni. Többször földhöz vágta, úgy hogy mindenki más megadta volna magát, de neki erős hátgerincze volt; Thorbjörn magával huzta, az emberek menekültek előle, ő meg utánuk a másikkal és így küzdöttek az egész udvaron körül, míg a lépcsőhöz nem értek; itt még egyszer felemelte Knudot és olyan erővel vágta oda, hogy maga is térdre bukott, Knud pedig úgy elterült a kőkoczkákon, szinte roppant. Ott is maradt fekvé, csak nagyot nyögött és behunyta a szemét. Thorbjörn felemelkedett és körülnézett; mindjárt a menyasszonyt látta meg, a ki most is mozdatlanul állt, úgy nézte őket. — Keressetek valamit és tegyétek a feje alá, — mondta, aztán megfordult és bement.

Két öreg asszony ment el mellettük; egyik így szólt a másikhoz: — Uram Isten! már megint itt fekszik valaki; hát ez kicsoda? — Az egyik férfi

felelt: — Ez bizony Nordhoug Knud. — A másik asszony pedig azt mondta: — Akkor kevesebb verekedést fogunk megélni ezután. Bizony jobbra is használhatnák az erejüket. — Nagyon igazat mondál, Randi, — felelt rá az első; — az Úr segítse meg őket, hogy ne egymást nézzék, hanem valami magasabbra tekintsenek.

Ezek a szavak csodálatosan hatottak Thorbjörnre; egy szót sem szólt, csak ott maradt állva és nézte az embereket, a kik Knud körül sűrögték; — többen megszólították, de nem felelt; lassan elfordult és elmerült gondolataiba. Synnöve jutott eszébe és szégyen fogta el. Gondolkozott, hogy mikép fogja ezt a dolgot megmagyarázni neki és rájött, hogy nem olyan könnyű megváltozni, mint képzelte. Ebben a pillanatban hallotta, hogy valaki elkiáltja magát mögötte: — Vigyázz Thorbjörn! — De mielőtt megfordulhatott volna, hátulról megragadták a két vállát és lerántották a földre — azután nem is érzett mást, csak valami szuró fájdalmat, a nélkül, hogy tudná, testének melyik helyén van. Hangokat hallott maga körül, észrevette, hogy szekeren viszik, néha azt hitte, hogy ő maga hajt, de semmit sem tudott bizonyosan.

Jó sokáig tartott ez a bizonytalanság, hol fázott, hol megint nagyon melege lett, aztán egyszerre olyan könnyűnek érezte magát, de olyan könnyűnek, mintha lebegne — és most egyszerre világos lett előtte az egész: a fák tetején vitték tovább, egyikről a másikra síklott, és így ért fel a dombtetőre, még feljebb is — egészen a hegyi legelőig és még mindig feljebb — a legmagasabb hegycsúcsra; itt Synnöve hajlott föléje, sírt és azt mondta, miért nem beszélt előbb. Zokogva folytatta tovább, hogy hiszen ő maga is láthatta, Nordhoug Knud mennyire igyekezett az utját keresztezni; mindig az utjába állt és ő nem tehetett egyebet, elfogadta Knudot. Azután megszimogatta egyik oldalát, a mitől az a hely forróvá vált és a mellett annyira sírt, hogy az ing ott egészen átnedvese-

dett. De Aslak is ott ült összekuporodva egy nagy hegyes kövön; most meggyújtotta maga körül a fákat, hogy csak úgy lángoltak és szikráztak, mint a fáklyák és az égő ágak messze repkedtek körülötök; közben nyitott szájjal hangtalanul nevetett és azt mondta: — Nem én csináltam, hanem az anyám. — Saemund is mellette állott és a gabonás zsákokat olyan magasra dobálta, hogy megakadtak a felhőkben és a gabona mint valami köd terült szét; nagyon csodálatosnak találta, hogy a gabona így kiömlik az égre. Mikor aztán Saemundra újra ránézett, olyan kicsivé lett, de olyan kicsivé, hogy alig látszott ki a földből, de a zsákokat mégis mindig magasabbra és magasabbra dobálta és közben így kiáltott felé: — Ezt csináld utánam, ha tudod! — Messze a felhők közt a templom látszott és a Solbakkén lakó szöke asszony állott a toronyán; egyik kezében egy veres zsebkendővel integetett, a másikban a zsoltárt tartotta és azt mondta: — Addig nem jöhetsz ide, míg a verekedésről és a káromkodásról le nem mondasz; — de mikor jobban odanézett, nem is a templom volt az, hanem Solbakke, a nap úgy ragyogott, mind a száz ablakában, hogy a szeme belefájdult és be kellett hunyni.

— Csak vigyázva, vigyázva Saemund! — hallotta és úgy érezte, mintha álomból ébredne; csak most látta, hogy az emberek a karjukon viszik tovább; körülnézett, hát Granlidén volt a szobában. A tüzhelyen égett a tűz és anyja sírva állott mellette; apja épen a karját tette a dereka alá — át akarta vinni a benyiló szobába: de most egyszerre óvatosan megint elbocsátotta; — még van élet benne, — mondta reszkető hangon az anyjához fordulva. Ez pedig felkiáltott: — Én Istenem, segíts meg! Felnézett! Thorbjörn, Thorbjörn, drága fiam, mi történt veled! — Aztán föléje hajolt, elkezdte simogatni az arcát, mialatt meleg könnyei sűrűn hullottak reá. Saemund a ruhája ujjával törölte meg a szemét és gyengéden félretolta anyját: — Legjobb lesz, ha mindjárt beviszem, — mondta

és ügyesen a válla alá csusztatta az egyik karját, a másikkal a derekát támasztotta alá; — Tartsd a fejed, anyja, ha neki nem lenne ereje hozzá. — Anyja előre ment, fejed támogatva, apja pedig igyekezett lépést tartani vele és Thorbjörn nemsokára ott feküdt az ágyon a másik szobában. Miután betakargatták és kényelmesen elhelyezték, Saemund azt kérdezte, hogy megjött-e már a legény a majorból. — Épen most jön, — mondta anyja, és ki-mutatott. Saemund kinyitotta az ablakot és kikiáltott: — Ha egy óra alatt itt leszel, még egyszer annyi bért kapsz erre az esztendőre: csak ne ki-méld a lovat!

Azután újra az ágyhoz lépett; Thorbjörn tágra nyitott szemmel, de tiszta tekintéttel nézett rá és az apjának, a ki nem kerülhette ki a tekintetét, egyszerre megtelt a szeme könnyel. — Tudtam, hogy ez lesz a vége, — mondta halkán, aztán elfordult és kiment. Anyja egy zsámolyszékre ült a fia lábához és szó nélkül sirt. Thorbjörn szeretett volna beszélni, de érezte, hogy nagyon neheze ésnék, így hát ő is hallgatott. Szakadatlanul anyját nézte, a ki még soha sem látott ilyen különös fényt a fia szemében, még sohasem volt ilyen szép a nézése és ezt rossz előjelnek tekintette. — Isten segítsen kegyelmével, — kiáltott fel végre, — azt tudom, hogy Saemundnak is vége aznap, mikor te itt hagysz bennünket. — Thorbjörn mozdulatlanul nézett rá és arcza is kifejezéstelen volt. Ez a tekintet keresztül borzongott az anyán és elkezdte a Miatyánkot mondani, mert azt hitte, hogy már nem sok lehet hátra a fiának. De közben eszébe jutott, hogy valamennyien milyen nagyon szerették épen Thorbjörnt, és most egyik testvére sincs itthonn. Gyorsan kiküldött a hegyre, hogy Ingrid meg az öcscse jöjjenek haza; azután újra leült az ágy mellé, mint az elébb. Fia még mindig ránézett, tekintete úgy hatott rá, mint valami templomi ének, mely gondolatait engesztelően vitte magasabb világba; az öreg Ingeborgot elfogta az áhitat, elővette a bibliát

és így szólt: — Fel fogok valamit olvasni, hogy jobban érezd magad. — De nem volt kéznél a szemüvege s így olyan helyen ütötte fel, a mit körülbelől könyv nélkül tudott még leánykorából; épen a János evangéliuma volt. Nem tudta bizonyosan, hogy hallja-e a fia, a mit olvas, mert épen olyan mozdulatlanul feküdt és olyan tágra nyitott szemmel bámult rá; de azért tovább olvasott, ha nem neki, legalább magának.

Ingrid csakhamar hazaérkezett, hogy felváltsa az ápolásban, de akkor már Thorbjörn aludt. Ingrid folytonosan sírt; már a legelőn elkezdte, mert Synnövére gondolt, a ki nem tud semmiről semmit... Közben az orvos is megérkezett és megvizsgálta. Egy késszurás volt az oldalában és azonkívül is össze volt verve; de az orvos nem mondott semmit és senki sem kérdezősködött. Saemund vezette be a betegszobába, ott maradt mellette és szakadatlanul az orvos arcát figyelte, vele együtt ment ki, segített neki, míg felült kétkerekű kocsijára és a kalapjához nyult, mikor az orvos azt mondta, hogy holnap újra eljön. Azután a feleségéhez fordult, a ki utána ment és így szólt: — Ha ez az ember semmit sem mond, akkor veszedelmes a baj. — Szája reszketett, egyik lábáról a másikra állott, aztán megindult a mezőn keresztül.

Senki sem tudta, hova lett; mert aznap este nem tért haza, éjszaka is odamaradt, csak másnap reggel jött meg, de olyan sötét arczczal, hogy senki sem mert kérdezősködni. Ő maga csak annyit kért: — Nahát? — Aludt, — felelt Ingrid, — de olyan gyenge, hogy a kezét sem bírja mozdítani. — Saemund megindult, hogy bemenjen a beteghez, de mikor az ajtóhoz ért, visszafordult.

Az orvos másnap újra ott volt és még több nap egymásután; Thorbjörn már tudott beszélni, de megmozdulnia nem volt szabad. Ingrid csaknem mindig mellette volt az anyjával, meg a kisebbik fiutestvérével felváltva; de Thorbjörn nem kért meg tőlük semmit és ők sem igen beszéltek. Apja sohasem ment

be; látták, hogy a betegnek ez feltünhetett, mert valahányszor az ajtó nyílt, odanézett és a többiek sejtették, hogy apját várja. Végre Ingrid megkérdezte, nem szeretné-e a többieket is látni? — Oh, bizonyosan ők sem kíváncskoznak utánam, — mondta rá. Mikor ezt Saemund megtudta, nem felelt mindjárt és aznap nem is volt otthon az orvos látogatásánál. Csak mikor elmenőben az országútra ért, találkozott az orvos Saemunddal, a ki az út szélén ült és rá várt. Köszönt és kérdezősködni kezdett a fiáról. — Bizony, csúnyán elbántak vele, — felelt az röviden. — Magához jön még? — kérdezte Saemund és megigazította a ló nyeregszíjját. — Köszönöm, elég szorosán áll, — mondta az orvos. — Nem volt elég jól meghúzva, — felelt Saemund. Rövid hallgatás állott be, mialatt az orvos Saemundot nézte, de az annyira el volt foglalva a szíjjal, hogy fel sem tekintett. — Azt kérdezted, hogy magához fog-e jönni; azt hiszem igen, — mondta az orvos lassan. Saemund gyorsan felnézett: — Nincs veszedelemben az élete? — kérdezte. — Már napok óta nincs, — felelt az orvos. Saemund szeme megtelt könnyel; igyekezett visszatartani, de hiába. — Szinte szégyellem, mennyire szeretem ezt a fiút, — dadogta, — de tudod, nincs nála derekabb legény az egész környéken! — Az orvost meghatotta az öreg: — Hát miért nem kérdezősködtél már előbb? — Nem mertem megtenni, — felelt Saemund a sírással küzdve, melyet sehogy sem tudott elnyomni, — aztán meg ott voltak az aszszonyok is és mindig figyeltek, hogy mikor fogok kérdezősködni, azért nem tehettem. — Az orvos hagyta, hogy egészen összeszedje magát és végre Saemund határozottan nézett fel rá: — Egészséges lesz újra? — kérdezte hirtelen. — Bizonyos fokig igen; de most még semmi biztosat sem lehet mondani. — Saemund nyugodtan és elgondolkozva hallgatta. — Bizonyos fokig, — mormolta magában. Ott maradt és a földre nézett s az orvos nem akarta zavarni; volt valami ebben az emberben, a mi erősen hatott rá. Végre Saemund felemelte fejét: — Köszö-

nöm a felvilágosítást, — mondta, kezét nyujtott és továbbment.

Azalatt Ingrid ott ült a beteg mellett. — Ha elég erős vagy, hogy meghallgass, akkor elmondanék valamit apánkról, — szólalt meg Ingrid. — Csak beszélj, — felelt Thorbjörn. — Tudod, mikor a doktor első este itt volt, apánk elment és senki sem tudta, hová lett. De bizony a lakodalmás házba ment, a hol mindenki nagyon rosszul kezdte érezni magát, mikor meglátták. Leült közéjük, inni kezdett velük és a vőlegény azt mondja, hogy talán többet is ívott a kelleténél. Csak azután kezdett kérdezősködni a verekedés felől, és pontosan megtudta, hogyan történt a dolog. Knud is odament. Apánk azt akarta, hogy ő mondja el az egészet, és kiment az udvaron arra a helyre, a hol birkóztatok. Mindenki utánuk ment. Knud elbeszélte, hogyan elbántál vele, miután a karját megnyomorítottad; de mivel Knud nem akarta tovább mondani, apánk felugrott és azt kérdezte, hogy nem így történt-e azután? — és ezzel mellen ragadta Knudot, felemelte és lefektette a kőkoczkákra, a hol még a véred meglátszott a kövön. Balkezevel leszorította a földre, jobb kezével pedig kihúzta a kését; Knud halálsápadt lett, a vendégek elnémultak. Némelyek látták, hogy apánk sírt, de nem bántotta Knudot, az pedig meg sem mozdult. Ekkor apánk felemelte Knudot, de aztán megint levágta. — Keservesen esik, hogy szabadon engedjelek, — mondta és még mindig keményen tartotta kezében, míg tétovázva rábámult.

Két öreg asszony ment el mellette és az egyik azt mondta: — Gondolj a saját gyermekeidre, Granliden Saemund! — Azt mondják, apánk azonnal engedte Knudot és kis idő múlva elment az udvarról; Knud pedig elbujkált az épületek között a meynyegzőről és többé nem került elő.

Alig fejezte be Ingrid az elbeszélést, kinyílt az ajtó és valaki benézett; Saemund volt. Ingrid rögtön kiment, mikor Saemund belépett. Hogy mit beszéltek, azt soha sem tudta meg senki; az anya, a ki oda-

ment az ajtóhoz hallgatózni, úgy hallotta, mintha arról beszéltek volna, hogy megint egészen egészséges lehet-e Thorbjörn vagy nem? De nem volt bizonyos a dologban és nem is akart addig bemenni, míg az apja ott volt. Mikor végre Saemund kijött, nagyon szelídnek látszott és kissé vörös volt a szeme. — Mégis csak életben marad, — mondta, mikor Ingebjörg mellett ehment, — csak az Isten azt engedné meg, hogy az egészségét is teljesen visszanyerje. — Ingebjörg sírni kezdett és követte urát az udvarra; ott leültek egymásmellé a csűr lépcsőjére és sok mindenfélét megbeszéltek.

De mikor Ingrid nagy halkán megint bement Thorbjörnhez, a beteg egy kis czédulát tartott kezében és nyugodtan, lassan mondta: — Ezt add át Synnövének, ha legközelebb találkozol vele. — Mikor Ingrid elolvasta, elfordult és sírni kezdett; mert a czédulára ez volt írva:

A mélyen tisztelt Solbakken Synnöve
leányzónak,

Guttorm leányának!

Mire ezt olvasod, mi közöttünk mindennek vége. Mert én nem olyan ember vagyok, a milyen Neked kell. A jó Isten legyen mindkettőnkkel.

Granliden Thorbjörn, a Saemund fia.

HETEDIK FEJEZET.

Synnöve már másnap megtudta az esetet, hogy Thorbjörn a lakodalomban volt. Kis öccse ment fel a legelőre a hirrel; de Ingrid útközben elfogta a gyermeket és a pitvarba hívta, a hol jól az eszébe véste, hogy mit mondjon. Ennélfogva Synnöve nem tudott többet, mint hogy Thorbjörn felfordult a szekérével és kénytelen volt Nordhougra menni segítségért; hogy Knud és ő összekaptak és Thorbjörn egy kissé megsebesült; most ágyban fekszik,

de nincs veszély. Ez a hír inkább bosszantotta, mint búsította Synnövét és mégis minél tovább gondolkozott rajta, annál levertebb lett. Akárhogyan ígérgette is Thorbjörn, soha sem tudta úgy viselni magát, hogy az ő szülei kivetni valót ne találjanak benne. De azért mégsem fogják őket egymástól elválasztani, gondolta Synnöve.

A hegyi legelőre ritkán ment ki hirtvivő és így jó sok időbe telt, míg Synnöve újra hallott valamit. A bizonytalanság nehezen feküdt a lelkén, mert Ingrid sem jött vissza, tehát valami komoly bajnak kellett történni. Nem volt többé kedve esténként énekelve hajtani be a jószágot, mint eddig és éjszaka is rosszul aludt, hogy nem volt mellette Ingrid. E miatt nappal is fáradt volt és ez még nyomottabbá tette kedvét. Jött-ment, dolgozott, a sajtárokat és edényeket surolta, sajtot meg turót csinált, de semmi öröme sem telt benne; a Thorbjörn kis öcscse, meg a másik fiú, a ki a legeltetésnél segített, most már bizonyosnak tartotta, hogy kellett valaminek lenni Thorbjörn és a leány között, a mi sok közös megbeszélésre adott alkalmat fent a réten.

Nyolczadnapra, hogy Ingridet hazahívták, délután még levertebbnek érezte magát Synnöve, mint eddig. Annyi idő telt el és még most sincs semmi hír! Félbehagyta munkáját és odaült, a honnan le lehetett látni a falura; mintha így nem lett volna annyira elhagyatva, mert már alig bírta az egyedüllétet. Ütében elálmosodott, lehajtotta fejét a karjára és nyomban el is aludt; de a nap égetően süttött és álma nyugtalan volt. Mintha odalent lett volna Solbakkén a padlásszobában, a hol a holmiai állottak és aludni szokott; a kertből a virágok kellemes illata érzett fel, de nem olyan illat volt, a milyet megszokott, hanem valami más, mintha hangafűnek a szagát érezné. Vajjon honnan jön? — kérdezte magában és kihajolt a nyitott ablakon, hogy megnézzze. Hát ott áll Thorbjörn lenn a kertben és hangát ültet. — De kedvesem, miért fáradsz ilyen felesleges munkával? — kérdezte. — A virá-

gok nem akarnak megfakadni — felelt és tovább dolgozott a kertben. — Ekkor ő megsajnálta a virágokat és kérte, hogy inkább hozza fel. — Nagyon szívesen — mondta Thorbjörn, felszedte a virágtöveket és megindult; de ő maga sem volt most már a padlásszobában, mert Thorbjörn egyenesen be tudott hozzá a kertből menni. Hanem ugyanakkor anyja is belépett. — A Jézus nevére! hogy mer ez a haszontalan granlidi fiú hozzád bejönni! — kiáltott anyja, elébe ugrott és utjába állt. — De Thorbjörn minden áron be akart hozzá jutni és elkezdtek egymással birkózni. — Anyám, anyám, hiszen csak a virágaimat akarja behozni! — kérlelte Synnöve és sirni kezdett. — Ez csak kifogás, — mondta anyja és nekiment Thorbjörnnek. — Synnöve pedig megrémült, kimondhatatlanul megrémült, mert nem tudta, hogy melyiknek kívánja a győzelmet; azt sehogy sem akarta, hogy valamegyik veszítsen. Vigyázzatok a virágaimra! — kiáltott fel, — de azok csak mindig hevesebben tülekedtek tovább, míg a virágok mindenfelé szétszóródtak; anyja rájuk taposott, a másik is. Synnöve sírt. De amint Thorbjörn a virágokat szétszórta, olyan rúttá lett, de olyan rúttá . . . haja borzasra nőtt, arcza megszélesedett, tekintete gonoszszá vált és hosszú karmok voltak a kezén, a mint anyjának ment. — Vigyázz, anyám! — hát nem látod, ki az? . . . vigyázz! — kiáltott és oda akart rohanni anyjához, hogy segítsen neki, de nem birt a helyéből megmozdulni. — Most valaki a nevét kiáltotta. Ekkor Thorbjörn elrohant, anyja utána és ő újra hallotta a kiáltást. — Igen! — felelt Synnöve és felébredt.

— Synnöve! — kiáltották újra. — Igen! — felelt és felnézett. — Hol vagy? — kérdezte a hang. — Anyám keres, — gondolta Synnöve és felállt, hogy a legelő szélére menjen, a hol anyja egy kosárral a kezében várta, míg a másikkal beárnyékolta a szemét és úgy nézett felé.

— Te itt fekszel és a puszta földön alszol? —

mondta anyja. — Igen, úgy elálmosodtam — felelt Synnöve, — lefeküdtem egy kicsit és mielőtt észrevettem volna, el is aludtam. — Máskor ne tedd ezt, gyermekem . . . Hoztam valamit neked a kosárban; ma sütöttem, mert atyád hosszabb utra ment. — De Synnöve mindjárt gondolta, hogy anyja nem csak ezért jött és úgy érezte, hogy nem ok nélkül álmódott róla. Karen, az anyja, mint tudjuk, kicsiny és karcsu növésű volt, a haja világos szőke és kék szeme élénken tekintett szét. Kissé mosolygott, mikor beszélt, de csak ha idegenekkel állott szemben. Arcza most már némileg kiélesedett s mozdulatai gyorsak voltak, mert mindig foglalkozott valamivel. — Synnöve megköszönte, a mit hozott és felemelte a fedelet, hogy megnézze, mi van a fazékban. — Hagyd ezt későbbre, — mondta anyja; — láttam, hogy a sajtárok még nincsenek kimosva. Igyekezned kell, hogy az ilyet elvégezd, mielőtt pihenni mennél. — Hiszen csak ma történt meg először. — Gyere, segítek, ha már idekint vagyok, — mondta anyja és feltúrta a ruháját. — Rendet kell tartanod, akár rajtad van a szemem, akár nincs. — Előrement a tejes kamarába. Synnöve lassan követte. Itt előszedték az edényeket és kimosták; anyja megnézte a többi berendezést is, meg volt elégedve, de folytonosan tanácsokat adott; azután segített kisépenni a kamarát és így eltelt egy-két óra. Munka közben elbeszélte, mit csinálnak odahaza és mennyi dolga volt, míg apját ellátta az utra. Azután azt kérdezte, hogy nem feledkezik-e el Synnöve Isten ígéjének olvasásáról, mielőtt este lefekszik; — ezt mindig eszedben tartsd — mondta, — mert különben másnap rosszul megy a munka.

Mikor készen voltak, kimentek és leültek a föbe, hogy megvárják, míg a tehenek hazatérnek. És miután jól elhelyezkedtek, anyja Ingrid felől kezdett kérdezősködni, főleg arról, hogy nem fog-e ő is most már visszajönni. Synnöve maga sem tudott többet róla, mint az anyja. — Igen, így járhat

az ember, — mondta anyja és Synnöve nagyon jól megértette, hogy nem Ingridet véli; szerette volna másra terelni a szót, de nem merte. — A ki Istent nem hordja a szívében, azt akkor látogatja meg, mikor legkevésbé várja, — folytatta. — Synnöve egy szót sem szólt. — Mindig mondtam, hogy abból a fiuból semmi nem lesz... így viselni magát!... pfuj! — Ott ültek egymás mellett és lenéztek; mind a kettő kerülte a másik tekintetét. — Nem hallottál róla, hogy' van? — kérdezte anyja és gyorsan rátekintett. — Nem, — felelt Synnöve. — Úgy látszik, rosszul áll a dolga, — folytatta anyja és Synnöve érezte, hogy szíve elfacsarodik. — Hát olyan veszélyes? — kérdezte. — Persze... egy késszúrás az oldalában és különben is össze van verve. — Synnöve érezte, hogy minden vére arczába fut és még jobban elfordult, nehogy anyja észrevegye. — De talán még sem olyan veszedelmes? — kérdezte annyira nyugodtan, a mennyire csak telt tőle. — De anyja észrevette, hogy a melle milyen nyugtalanul emelkedik s ezért így felelt: — Nem épen életveszélyes. — Csak ekkor kezdte Synnöve sejteni, hogy valami nagy baj lehet. — Ágyban fekszik? — Persze, hogy ágyban... Elég keserves a szüleinek, a kik olyan derék emberek; jól is nevelték és Isten talán nem fogja bűnül felróni nekik. — Synnövet annyira elfogta az aggodalom, hogy azt sem tudta, mit csináljon; anyja pedig így folytatta: — Csak most derül ki, milyen szerencse, hogy senki sem kötötte hozzá a sorsát. Az Úr mégis csak mindig a legjobban intézi az ember dolgát. — Synnöve szédülni kezdett, azt hitte, mindjárt le fog esni a hegyről.

— Mindig is mondtam atyádnak: Isten őrizz, — mondtam mindig, — csak ez az egy leányunk van és ez legyen minden gondunk. Mert atyád egy kicsit gyöngé, ámbár máskülönben derék ember; csak az a jó, hogy ott keresi a tanácsot, a hol legjobban megtalálja, Isten szavaiban. — De a mint most Synnöve atyjára gondolt, hogy milyen szelid

volt mindig vele szemben, még nehezebben bírta leküzdeni a sirást és most már nem segített semmi ellenállás, könnyei elkezdtek folyni. — Sirsz? — kérdezte anyja és ránézett, de nem tudta meglátni az arcját. — Igen, rá gondoltam, apára és . . . Most aztán hangosan kitört belőle a sirás. — Az Istenért, gyermekem, mi bajod? — Nem is tudom . . . csak úgy rám jött . . . hátha valami baj éri az uton, — zokogott Synnöve. — Ugyan, hogy' beszélhetsz ilyet — mondta az anyja. — Mi történhetnék veled? A sima országuton a városig! — De gondold meg csak . . . hogy járt . . . a másik, — sirt tovább Synnöve. — Igen, a másik! . . . de az atyád, azt hiszem, nem szokott, mint valami bolond, mindenkinek nekimenni! Bizonyosan baj nélkül hazatér . . . ha Isten ezután is védően tartja fölője a kezét.

Az anyja gyanusnak találta leánya könnyeit, melyek csak tovább ömlöttek és ez a gondolat nem hagyta nyugodni. S ezért egyenesen így szólt: — Sok történik a világon, a mit nehéz elviselni, de még rosszabbul is eshetett volna. — Ez bizony nagyon szomorú vigasztalás, — mondta Synnöve és keservesen sirt tovább. — Anyja nem tudott, mint szeretett volna, a szíve szerint felelni és csak annyit mondott: — Az Úr sokszor úgy rendeli el dolgainkat, hogy világos útmutatással szolgál és talán ebben az esetben is így történt. — Ezzel felállt, mert a tehenek bögeése kezdett hallatszani a dombok felől, a kolompok felhangzottak, a pásztorok túlköltek; lassankint közeledett az egész csapat jöllakott, nyugodt állat. Az asszony ott maradt állva és messziről nézte őket, azután kérte Synnövé, hogy menjenek együtt elébük. Synnöve felállt és anyja után indult, de egész készülődése nagyon lassan ment.

Solbakken Karen most már csak arra gondolt, hogy a csordát várja. Egyik tehen a másik után ment el mellette, mindegyik megismerte és bögni kezdett; Karen megveregette őket, beszélgetett velük és megint felvidult, mikor látta, milyen

jól felszedték magukat. — Igen, igen — mondta, — az Úr nem hagyja el azokat, a kik őt el nem hagyják. — És segített Synnövének behajtani az állatokat, mert a leánynak ma minden nagyon lassan ment, még fejni is segített, habár e miatt hosszabb ideig kellett fent maradnia, mint szándékában volt. Mikor végre meg is szűrték a tejet s anyja készülni kezdett a hazamenetelre, Synnöve le akarta kísérni az uton. — Nem, nem, — mondta anyja; — nagyon fáradt lehetsz és jól fog esni a pihenés. — Felvette az üres kosarat, kezet adott leányának és egyenesen a szemébe nézve mondta: — Nem sokára újra feljövök, hogy megnézzem, hogyan érzed magad... Csak tarsd magadat mihozzánk és ne gondolj senki másra.

Alig tünt el anyja a szeme elől, Synnöve már is azon gondolkozott, miképen küldhetne a leggyorsabban üzenetet Granlidére. Először a Thorbjörn öcscsére gondolt és előhívta, hogy leküldje; de mikor ott volt, szégyellette rábizni magát és azt mondta neki, hogy már nem akar semmit. Azután eszébe jutott, hogy maga is lemehetnè. Bizonyosságot akart minden áron és nagyon rossz néven vette Ingridtől, hogy nem üzent neki. Az éjszaka egészen világos volt és az udvarház nem feküdt olyan messze, hogy el ne mehetne odáig, ha ilyen fontos dolog hívja. És míg ott ültében így tépelődött, emlékében összegyűjtötte mindazt, a mit anyja beszélt s könnyei újra folyni kezdtek; nem is késlekedett tovább, kendőt vett magára és elindult egy mellékúton, nehogy a fiuk észrevegyék.

Mihél tovább ért, annál jobban sietett és végül már szinte futott a gyalogösvényen, úgy hogy kis kövek lazultak meg és gördültek le a lába alatt, a mi saját magát is megijesztette. Mert habár tudta, hogy a kövek okozzák a zajt, mégis úgy érezte, mintha valaki követné; megállt és hallgatózott. De mivel senki sem volt a közelben, újra futni kezdett, még gyorsabban, mint az előbb; így történt, hogy egy hirtelen ugrásnál egy nagy követ, mely egyik

végével lazán állott a földben, kimozdított a helyéből és ez most nagy robajjal rohant le előtte a hegyről, hogy a bokrok csak úgy recsegték; Synnöve megijedt és ijedtsége még növekedett, mikor egyszerre elevenen látta, hogy valami megmozdul és felemelkedik lent az úton. Először azt hitte, talán valami vadállat; megállott és még a lélegzetét is visszafojtotta; az a valami odalent az úton szintén megállott. „Ho — i!” hangzott fel egyszerre. Anyja volt. Synnöve abban a pillanatban félreugrott és elrejtőzött. Jó ideig ott maradt, várva, hogy vajjon nem ismerte-e meg és nem jön-e vissza; de nem... Ekkor még várt egy darabig, hogy anyja jóval előre mehessen az úton és mikor újra megindult, nagyon csendesen ment; nem sokára közeledett is a házhoz.

Mikor meglátta, egyszerre egészen elfogódott és minél jobban közeledett, annál féltékenyebbé vált. Minden csöndes volt, a kerti szerszámok a ház falához voltak támasztva, a felvágott fa ölbe rakva és a fejsze keményen be volt ütve a tőkébe. Tovább ment egészen az ajtóig; itt még egyszer újra megállt, körülnézett, hallgatózott — de semmi sem mozdult. És míg ott állott tétovázva, hogy felmenjen-e a padlás-szobába Ingridhez vagy ne, eszébe jutott, hogy a múlt évben talán épen ilyen éjszaka volt, mikor Thorbjörn odaát volt náluk, hogy virágait elültesse. Gyorsan lehúzta czipőjét és felosont a lépcsőn.

Ingrid nagyon megijedt, mikor felébredt és látta, hogy Synnöve ébresztette fel. — Hogy' van? — suttogta Synnöve. Most Ingridnek is eszébe jutott minden és fel akart öltözni, hogy kikerülje a gyors választ. De Synnöve leült az ágy szélére, kérte, hogy maradjon fekve és megismételte kérdését.

— Most már jobban van, — mondta Ingrid is suttogva; — nemsokára újra felmegyek hozzád. — Kedves Ingrid, ne titkolj el semmit előlem, nem mondhatok semmi olyan rosszat, a minél rosszabbat már el nem képzeltem volna. — Ingrid még mindig szeretett volna kiméletes maradni, de a másiknak a féltelme tovább zaklatta s nem maradt ideje a kerül-

getésre. Suttogó kérdésekre suttogva hangzottak el a feleletek; a körülöttük levő mély csend kérdést és választ még komolyabbá tett és olyan ünnepélyes színt öltött ez a rövid idő, mint mikor az ember a legkegyetlenebb valóságnak is a szemébe bír nézni. De mind a ketten úgy érezték és úgy beszéltek meg, hogy Thorbjörn nagyon kevésbé volt most hibás a dologban és hogy semmi olyat nem tett, a mi a leány érzelmét iránta megváltoztathatná. Mind a ketten sűrű könnyeket hullattak — de Synnöve sírt keservebben; egészen összeesve ült az ágy szélén. Ingrid igyekezett azzal megvigasztalni, hogy emlékeztette rá, mennyi jó időt töltöttek együtt hárman; de ezzel csak azt érte el, hogy, mint legtöbbször lenni szokott, a napfényes időkre való visszaemlékezés a bánat perczeiben könnyekben olvadt fel.

— Nem kérdezősködik felőlem? — suttogott Synnöve. — Nem igen szokott beszélni. — Ekkor Ingridnek eszébe jutott a kis levél és nyomni kezdte a lelkét. — Talán olyan gyenge, hogy nem is bír beszélni? — Nem tudom, mi az oka... de lehet, hogy annál többet gondolkozik. — Nem is olvas? — Anyánk szokott felolvasni neki; most mindenmap kívánja, hogy olvasson. — És mit mond rá? — Nem igen mond ő semmit, tudod; csak úgy fekszik és nézeget. — A festett szobában fekszik? — Igen. — És arcczal az ablak felé? — Igen. — Egy ideig hallgattak. Végre Ingrid szólalt meg: — Az a kis szent János-napi vásárnia, a mit te adtál egyszer neki, az ablakban csüng és forog.

— Pedig hiába minden, — mondta egyszerre Synnöve határozottan, — a világon semmi sem bírhat rá, hogy elhagyjam, akár így, akár úgy fordulnak a dolgok! — Ingrid aggodalmasan fordult felé: — Az orvos nem tudja, hogy teljesen egészséges lesz-e valaha.

Synnöve erre fölemelte fejét és könnyeit visszatartva szó nélkül nézett rá, azután újra lecsüggött a feje és gondolatokba merülve ülve maradt; az utolsó könnyek lassan folytak végig arcán, de újak

nem fakadtak nyomukban; összetette a kezét, azután meg sem mozdult; úgy látszott, mintha valami nagy elhatározást érlelne magában. Egyszerre felállt, mosolyogva hajolt Ingridhez és hosszasan, melegen megcsókolta. — Ha tehetetlen lesz, ápolni fogom. És most már beszélek a szüleimmel is!

Ingridet nagyon meghatotta ez a gondolat; de melőtt még mondhatott volna valamit, érezte, hogy Synnöve megragadja a kezét: — Isten veled, Ingrid! Most már vissza kell térnem egyedül. — És gyorsan megfordult.

— Egy czédula van itt, — suttogta Ingrid utána. — Czédula? — kérdezte Synnöve; Ingrid már fel is kelt, előkereste és odanyujtotta; de míg a balkezevel bedugta a Synnöve keblébe, jobbkarjával átölelte a nyakát, hogy visszaadja neki a csókot és Synnöve érezte, hogy nagy meleg könnyei arczára hullanak. Azután Ingrid gyöngéden kitolta az ajtót, s becsukta azt utána; nem volt bátorsága, hogy a következők-nél is jelen legyen.

Synnöve halkán ment le a lépcsőn harisnyáiban; de mivel annyi gondolat foglalkoztatta, akaratlanul mégis zajt okozott; megijedt, kifutott a tornáczról, felkapta czipőjét és kezében tartva sietett el a ház előtt, át a gazdasági udvaron, egyenesen a kerítés ajtajához; itt megállt, felhúzta czipőit és gyorsan megindult fel a hegynek, a vére is erősebben kezdett lüktetni. Dudolva ment tovább, mindig jobban és jobban sietve, úgy hogy végre elfáradt és meg kellett pihennie. Ekkor eszébe jutott a czédula...

Mikor másnap reggel a juhász-kutya ugatni kezdett, a fiuk felébredtek; a teheneket meg kellett volna fejni és kiereszteni, de Synnöve még nem jött meg.

Míg a fiuk ott álldogáltak és csodálkoztak, hogy hol lehet és miután kitalálták, hogy egész éjszaka nem volt ott és nem feküdt le, — Synnöve is megérkezett. Nagyon sápadt és csendes volt. Szó nélkül megfőzte a fiuk reggelijét és enniavalóját, azután segített a fejésnél.

A köd már nehezen feküdt meg a hegyeket, s a vörös barna legelőn a hanga csillogott a harmattól; hűvös volt és mikor a kutya ugatott, köröskörül felhangzott rá a válasz. A teheneket kiengedték; mielőtt a friss levegőre értek, elkezdtek bőgni s egyik a másik után igyekezett a karám kapuja felé; de a kutya már ott volt, elébük állt és visszatartotta őket, míg valamennyi mind ki nem jött az istállóból; azután kibocsátotta őket. A kolomp mindenfelől hangzott a hegyekről, a kutyák ugattak, hogy csak úgy hasította a levegőt és a fiúk versenyeztek, hogy ki tud erősebben túlkölni. De Synnöve elmenekült ettől a lármától és arra a helyre sietett, a hol Ingriddel szoktak együtt ülni. Nem sírt, egészen csöndesen ült ott soká és maga elé bámult, míg néha-néha a hangokra figyelt, melyek mindinkább összefolytak, a mint a hegyek között távolodni kezdtek. Közben maga is elkezdett dudolni, mindig hangosabban és bátrabban, míg végre tiszta erős hangon énekelte a következő dalt, melyet egy másiknak a mintájára készített, a mit gyermekkorá óta ismert:

Most megköszönöm a gyermekkorunk'
A játékot az erdőben, a réten.
Azt hittem, a játéknál maradunk,
Még az öregségtől se' félttem.

Azt hittem, a játék tovább folyik,
A szép ezüst nyírfaáktól kezdve
A solbakkai ház kapujáig
S a templom vár pirosra festve.

Hányszor vártam az alkonyatot
És néztem vágyva a fenyvest,
De árnyék borított el hantot, partot
S te nem találtad az útát, kedves.

Hányszor vártam és reménylettem,
Eliő majd, mikor a nap kel,
Lámpám kialudt a szürkületben,
Megjött a nap s hiába ment el.

Fáradt szemem úgy megszokta,
Hogy nem is tud másfele nézni,
Mint a fenyvesen át az útra,
Mely megtanított könnyektől égni.

Azt mondják, hogy vigasztalást
Csak a templom adhatna nékem;
Nem tudja, a ki ilyen tanácsot ad,
Hogy ott, ott ül velem szemben.

De tudom mégis, kinek a keze
Helyezte szomszédba a házunk
S az útat az erdőn át ki vezette,
Hogy mindig egymás mellett járjunk.

Azt is tudom, a templomban ki volt,
A ki elrendelte a helyünk,
Párosával hogy ülhessünk ott
S onnan majd az oltárhoz menjünk

HETEDIK FEJEZET.

Jó idő mult el ezután, mikor egyszer Solbakken Guttorm és Karen együtt ültek a solbakkeni nagy világos szobában és az új könyvekből olvasgattak fel egymásnak, a melyeket most kaptak a városból. Délelőtt a templomban voltak, a vasárnap tiszteletére, — azután pedig egyet sétáltak a szántóföldeken, megnézni, hogyan áll a vetés és megbeszélni, melyik részt vessék be jövőre újra s melyiket hagyják ugaron. Egyik táblától a másikig mentek és úgy találták, hogy a birtok nagyon szépen gyarapodott, mőta az övék. — Isten tudja, mi lesz belőle, ha mi már nem leszünk, — sohajtott fel Karen. — Erre azt mondta Guttorm, hogy menjenek be és olvassák az új könyveket; — mert az a legjobb módja, hogy az ember távol tartsa magától az ilyen gondolatokat.

Most már átnézték az új könyveket is és Karen úgy vélte, hogy a régiek jobbak voltak: — az

emberek csak a régieket írják le újra. — Ebben sok igazad lehet. — Saemund is azt mondta ma a templomban, hogy a gyermekekben is csak a szüleik újulnak fel megint. — Saemund és te ma sokat beszélgettetek. — Saemund nagyon okos ember. — Csak attól félek, hogy nem gondol eleget az Úrra és a Megváltóra. — Erre Guttorm nem tudott felelni. — De hova lett Synnöve? — kérdezte az asszony. — Felment a padlásszobába, — felelt apja. — Te magad is vele voltál az előbb; milyenek találtad a kedvét? — Hát bizony... — Nem kellett volna egyedül hagyni. — Valaki jött hozzá. — Az asszony hallgatott egy darabig. — Kicsoda? — Granliden Ingrid.

— Azt hittem, még mindig fent van a legelőn. — Ma hazajött, hogy az anyja templomba mehesse. — Igen, ma végre ő is megjelent. — Hiszen annyi dolga van. — Másnak is van; az ember mindig eljut oda, a hova vágyik. — Guttorm nem felelt. Egy idő múlva Karen újra kezdte: — Ma mind ott voltak a Granlidiek, Karent kivéve. — Igen, bizonyosan Thorbjörnt akarták elkisérni első templomba menetelén. — Nagyon rossz bőrben volt. Nem is lehetett mást várni; csodálom, hogy ennyire is összeszedte magát. — Keservesen meglakolt a bolondságáért. — Guttorm egy ideig maga elé nézett: — Még olyan fiatal. — Nincsen igazi jó lelki alapja; az ember sohasem bizhatik benne.

Guttorm, a ki az asztalra könyökölve ült és egy könyvet forgatott kezében, most felnyitotta és míg olvasgatni kezdett benne, közben ezt a mondatot vetette oda: — Azt mondják, majdnem bizonyos, hogy teljesen egészséges lesz megint. — Az asszony is felvett egy könyvet. — Ez bizony nagyon kívánatos volna, olyan szép fiú különben, — felelte rá; — Isten adja, hogy ezután jobbra használja az erejét. — Mind a ketten olvasni kezdtek; de mikor Guttorm lapot fordított, megint megszólalt: — Nem nézett időközben Synnövére egyszer sem. — Igen, én is észrevettem, hogy mozdulatlanul ült a helyén,

míg csak Synnöve el nem ment. — Egy idő múlva Guttorm megint megszólalt: — Azt hiszed, hogy elfogja felejteni Synnövét? — Mindenesetre az volna rá nézve a legjobb.

Guttorm tovább olvasott, az asszony megint fordított egy lapot. — Nem nagyon szeretem, hogy Ingrid olyan soká ül nála. — Synnövének nincs más senkije, a kivel egy kicsit beszélgessem. — Itt vagyunk mi. — Ekkor Guttorm egyenesen a feleségére nézett: — Nem szabad nagyon szigorúnak lenni. — Az asszony hallgatott s csak egy idő múlva felelt: — Soha sem tiltottam meg, hogy ne találkozzanak. — Guttorm betette a könyvet, felállt és kinézett az ablakon. — Ott megy Ingrid. — Alig hallotta ezt meg az asszony, már is kisietett. Az apa sokáig állt még az ablaknál, majd megfordult és fel-alá kezdett járni; mikor a felesége bejött, megállt. — Igen, jól sejtetem, — mondta az asszony, — Synnöve fent ül és sír, de mikor belépek, mindig úgy tesz, mintha a ládájában keresgélne; — s fejét rázva folytatta tovább: — Biz' én sehogy sem találom jónak, hogy Ingrid idejár. — Azután a vacsorát kezdte készíteni és gyakran ment ki s be. Mikor egyszer éppen odakint volt, Synnöve lépett a szobába. — Szeme kissé ki volt sírva, de különben nyugodtan ment el apja mellett és felnézett rá; aztán az asztal mellé ült és elővett egy könyvet. De kis idő múlva megint betette és azt kérdezte az anyjától, hogy ne segítsen-e? — Igen, jó lesz! — felelt anyja, — a munka a legjobb gyógyszer mindenre.

Neki kellett megteríteni az asztalt, a mely az ablak mellett állott. Apja, a ki eddig fel s alá járkált, most odament és kinézett. — Azt hiszem, hogy az árpa, a mi megdőlt a sok esőben, megint magához jön, — mondta; Synnöve melléje állt s ő is kinézett. Az apa megfordult, de a felesége éppen bent volt a szobában és így csak megsimogatta a leány haját hátul, azután újra kezdte a járkálást.

Nagy csendben vacsoráltak meg; az asztali áldást ma evés előtt és evés után is az anya mondta el,

s mikor felálltak, azt kívánta, hogy olvassanak és énekeljenek még, a mit meg is tettek. — Isten ígéje bekét ad; ez a legnagyobb áldás a házra. — És az anya egyenesen Synnövére nézett, a ki lehajtottá fejét. — Most szeretnék egy történetet elbeszélni, — mondta az anya; — minden szava igaz és sok tanulságot méríthet belőle, a ki gondolkozik rajta.

És elkezdte az elbeszélést: „Lakott az én fiatal koromban Hougou egy leány, a ki egy vén, tanult falusi bírónak volt az unokája. Már kicsiny korában magához vette a nagyapja, hogy öregségére vigasztalása legyen és természetesen megtanította Isten ígére és jó magaviseletre. A leány gyors fel fogású volt és szeretett tanulni, úgy, hogy sokkal hamarabb haladt, mint mi, a kik elmaradtunk; tudott írni, számolni, könyv nélkül tudta az iskolás könyveit és már tizenöt éves korában huszonöt fejezetet tudott a bibliából; úgy emlékszem rá, mintha ma lett volna. Jobban szeretett olvasni, mint táncolni és ritkán lehetett ott látni, a hol mulattak, de annál gyakrabban a nagyapja padlás-szobájában, a hol a könyvei állottak. Így történt, hogy valahányszor találkoztunk vele, úgy állt köztünk, mintha nem is miközénk való volna, mi pedig azt mondtuk egymás közt: Bárcsak olyan okosak lennénk, mint Houg Karen. Mivel ő volt a nagyapja egyetlen örököse, sok derék legény jelentkezett, hogy az örökséget megossza vele; de mindegyiket kikosarazta. Ebben az időben jött haza a lelkész fia a tanulásból; nem valami jól sikerült a vizsgája, mert mindig inkább kicsapongáson és bűnös dolgokon járt az esze, mint a jón; most meg már ivott is. — Vigyázz magadra! — mondta az öreg a leánynak: — én sokat voltam urakkal együtt és azt tapasztaltam, hogy kevesebbet érnek, mint a parasztok. — Karen az ő szavára adott a legtöbbet és mikor később a lelkész fiával találkozott, kikerülte, mert az nagyon járt utána. Nem mehetett sehová sem, a nélkül, hogy ne találkozott volna vele. — Csak hagyj békén — mondta neki, — úgy is hiába való! — De

a fiú csak mindig a nyomában volt és utoljára is meg kellett hallgatnia. Szép fiatal ember volt, de mikor azt mondta a leánynak, hogy nem élhet nélküle, az ijedten hagyta ott. Ekkor minduntalan a ház körül járkált, de a leány nem ment ki; éjjel az ablaka alá állt, de hiába; azt mondta, hogy megöli magát, de Karen tudta, a mit tudott. Ekkor a fiú újra ivásnak adta magát. — Vigyázz, ez mind csak az ördög incselkedése, — mondta az öreg biró. — Egy nap Karen a szobájában állt és hogy', hogy' nem, senki sem tudta, egyszerre csak bent volt a fiú nála. — Most megöllek, — mondta a leánynak. — Tedd meg, ha mered! — felelt a leány. Ekkor a fiú elkezdett sírni és azt mondta, hogy Karentől függ és tisztességes ember lehetne belőle. — Meg tudnád tenni, hogy egy fél évig ne igyál? — kérdezte Karen. — És a fiú csakugyan nem ivott bort egy fél esztendeig. — Hiszel most már nekem? — kérdezte a fiú. — Addig nem, míg egy fél évig le nem mondasz minden verekedésről és mulatságról. — A fiú ezt is megtette. — Hiszel most már nekem? — Nem, addig, míg el nem utazol és el nem végzed az iskolát. — Ezt is megtette és a következő évben kész lelkész volt, mikor haza jött. Bízol-e már bennem? — kérdezte és már rajta volt a talár és a fehér gallér. — Most még szeretném egy párszor hallani, hogyan hirdeted az Isten igéjét, — mondta Karen. És ezt is megtette becsületesen és őszintén, mint Isten szolgájához illik; beszélt a saját bűneiről és hogy milyen könnyű győzni, ha egyszer az ember a kezdeten túl esett és hogy milyen igazak Isten ígéi, ha egyszer az ember rájuk talált. Ekkor újra elment Karenhez. — Igen. Most már hiszem, hogy a saját befogásod szerint fogsz élni, — mondta Karen — és ezért bevallom, hogy már három év óta jegyben járok Houg Andersszel, az unokatestvéremmel; te fogsz a jövő vasárnap kihirdetni bennünket.“

Az anya ezzel befejezte történetét. Synnövét eleinte egy cseppet sem érdekelte az egész, de azután mindig jobban és jobban figyelt és a végén minden

egyek szót csak úgy nyelt. — Nincs tovább? — kérdezte izgatottan. — Nincs, — felelt anyja. Az apa ránézett az asszonyra és annak egyszerre bizonytalanul siklott félre a tekintete, és csak egy kis gondolkodás után folytatta, miközben ujját végighúzta az asztaldeszán: — Talán lehetne tovább is... de az már mindegy. — Nincs tovább? — ismételte Synnöve és apjára nézett, a ki, úgy látszott, többet is tudott. — Oh... igen, de az már mindegy lehet, mint anyád mondja. — Mi történt azután a fiuval? — kérdezte Synnöve tovább. — Hiszen épen ez az, — felelt apja és rátekintett a feleségére. Ez hátra támaszkodott a falhoz és kettejüket nézte. — Nagyon boldogtalan lett? — kérdezte Synnöve halkán. — Ott kell befejeznünk, a hol vége van, — felelt anyja és felállt; apja is felkelt utána, de Synnöve csak később követte őket.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Néhány hét múlva Solbakkén az egész ház már korán reggel felkészülődött a templomba; confirmatio napja volt, mely ez évben korábban esett, mint máskor és ilyenkor az egész házat becsukták, mindenkinek templomba kellett menni. Nem akartak kocsira ülni, mert az idő tiszta volt, habár kissé hideg és télies még a reggeli órákban; de a nappal szépnek ígérkezett. Az út a helység körül vezetett el Granlide előtt, azután jobbra kanyarodott és egy félórai gyaloglással a templomhoz lehetett érni. A gabona már legtöbb helyen le volt aratva és kévébe gyűjtve; a barmokat lehajtották a hegyi legelőkről és most odalent jártak a réteken, melyek másodszor zöldültek, csak a soványabb földek voltak fehéres szürkék; körül a sokszínű erdő tarkállott, a nyírfa már betegre halványodva, a nyárfa aranyárgán, a kőrisfa összehúzódott, száraz levelekkel, de tele bogyóval. Néhány napig erősen esett és az apró bokrok, melyek eddig porosan álltak az út szélén, most tisztára

mosva, frissen zöldültek. De a hegyek oldalai fenyegetően kezdtek a völgy felé hajolni, mióta a kegyetlen ősz megfosztotta díszüktől és komorabb szímbé vonta őket, míg a hegyi patakok, melyek a nyáron csak néha adtak életjelt magukról, vidáman és nagy lármával törtetek habzó vizükkel a völgy felé. A granlidi patak azonban nehézkesebben és hatalmasabban zúgva haladt tovább, különösen mikor a granlidi kömezőre ért, hol a szikla egyszerre csak elmaradt mellőle és hátrahúzódott. A patak óriási ugrással rohant át a köveken és olyan harsogással törtetett tovább, hogy a szikla belereszketett. A patak jött meg is mosta hűtlenségéért és egyenesen az arczába csapta szétporló vizsugarát. Egy néhány kíváncsi fiatal égerfát, melyek egészen a meredély széléig közeledtek, csaknem magával ragadott az ár, és most reszketve állottak ott a zuhogó vízben fürödve, mert a patak ma ugyancsak nem volt fősvény.

Thorbjörn, szülei, két testvére és az egész háznép épen most mentek ott el és megálltak a vízesést nézni. Thorbjörn épen olyan egészséges volt, mint régen és ugyancsak segített apjának a munkánál. Mindig együtt voltak azóta és most is egymás mellett mentek. — Azt hiszem, hogy a solbakki háznép jön mindjárt mögöttünk, — mondta apja. Thorbjörn nem nézett hátra, de anyja megszólalt: — Igen, csakugyan azok... de nem látom... mégis, ott jön leghátul. — De, vagy mert a granlidiek mentek ettől fogva gyorsabban, vagy mert a solbakkiak lassították meg járásukat, mindig nagyobb és nagyobb lett köztük a távolság, míg végre már alig látták egymást. Ugy látszott, hogy ma nagyon népes lesz az isteni tisztelet, a hosszú országút csak úgy feketélt a néptől, a kik gyalog, kocsin, vagy lóháton jöttek, a lovak a szép őszi időben ugyancsak megszilajodtak és mivel különben is szokatlan volt, hogy ilyen sokan legyenek együtt, nyugtalanul és izgatottan futottak előre, a mi némileg veszélyessé, de annál élénkebbé tette az utazást.

Minél inkább közeledtek a templomhoz, annál

hangosabbak lettek a lovak, mert minden érkező nyerítve üdvözölte a már ott levőket, ezek pedig a kötőféküket rángatva dobogtak hátsó lábaikkal és visszanyerítették az újonnan érkezetteknek. A környék kutyái, melyek az egész héten egyedül ültek odahaza és csak messziről hallották egymás ugatását, becsmérlő morgását és kihívását, most mind itt találkoztak a templom körül és azonnal a legmakacsabb verekedésbe kezdtek részint párosával, részint egész halmazban hemperegve a mezőn. Az emberek csendesen álldogáltak a templom fala vagy a házak mellett végig, suttogva beszélgettek és csak oldalról nézegettek egymásra. Az út, mely a fal mellett vezetett, elég keskeny volt s a házak a másik oldalon egészen közel sorakoztak egymás mellé; az asszonyok rendszeren a fal mellett szoktak állni, a férfiak pedig épen szemben a házak mellett. Csak némi idő multával mertek átmenni egymáshoz és ha ismerősök távolabb kerültek, úgy tettek, mintha nem ismernék egymást, mielőtt megjött az ideje; hacsak az nem történt, hogy az ott levők annyira útjába állottak az újonnan érkezőknek, hogy az üdvözlést nem lehetett elkerülni, de akkor is félig elfordulva és rövid szavakkal ment végbe az egész, mire mindegyik fél a maga helyére húzódott vissza. Mikor a granlidiek közeledtek, talán még nagyobb csend lett, mint előbb. Saemundnak nem sok ismerőse volt, a kit köszöntött, úgy, hogy nagyon hamar végighaladt az egész soron; az asszonyok ellenben mindjárt az első ismerősnél megragadtak s ott maradtak állva. Így történt, hogy a férfiaknak, mikor be kellett volna menni a templomba, az egész soron újra végig kellett menni az asszonyokért; de ugyanakkor három kocsi jött a két sor közé, még szilajabban, mint az előbbiek és meg sem állottak, míg a tömeg közepébe nem értek. Saemund és Thorbjörn, a kiket majdnem elgázoltak, ugyanabban a pillanatban néztek fel; az első kocsiban Nordhoug Knud ült egy öreg emberrel, a másodikban a testvére a férjével, a harmadikban a cselédség. Apa és

fiú egymásra néztek. Saemundnak egyetlen vonása sem változott. Thorbjörn nagyon elsápadt; aztán tekintetük mintha csak lecsúszott volna egymásról, félre siklott és egyenesen a solbakkiakra esett, a kik épen most állottak meg velük szemben, hogy Granliden Ingebjörgöt és Ingridet üdvözöljék. A kocsik közájuk tolakodtak, a beszélgetés félbeszakadt, tekintetük követte a tovarobogókat és jó időbe telt, míg megint egymás felé fordultak. És ekkor, mikor már mindegyik fél kezdett a meglepetéstől magához térni és a tekintetével az átmenetre valami beszéd tárgyat keresett, Thorbjörn és Saemund állottak ott, őket nézve. Guttorm elfordult, de a felesége egyenesen a Thorbjörn nézésének irányát kereste; Synnöve, a kinek bizonyosan találkozott már futóban a tekintete a Thorbjörnnel, hirtelen Granliden Ingridhez fordult és megfogta a kezét, mintha most köszönné neki, habár már az előbb üdvözölte egyszer. Valamennyien úgy érezték, hogy ismerőseik és cselédségük mint egy ember figyeli őket és így Saemund egyenesen átment s arcát félrefordítva nyújtott kezét Guttormnak: — Köszönet az utolsó találkozásért! — Én is köszönöm. — Azután az asszonyhoz fordult: — Köszönet az utolsó találkozásért! — Én is köszönöm! — felelt az, de nem nézett fel. Thorbjörn utána ment atyjának és épen így köszönt; apja épen Synnövéhez fordult és ő volt az első, a kire ránézett. A leány is felnézett és elefejtette viszonzni a köszönést. Most Thorbjörn jött sorra; nem mondott semmit, a leány sem szólt, megfogták egymás kezét, de csak lazán, egyik sem nézett fel, egyik sem tudott egy lépést sem tenni a helyéből. — Ma, úgy látszik, Isten-áldotta szép nap lesz, — mondta Solbakken Karen és gyorsan futott át a tekintete egyikről a másikra. Saemund felelt rá: — Igen, a szél elhajtja a felhőket. — Nagy áldás a gabonára, a mely még lábbon áll, hogy jobban megérjen, — mondta Granliden Ingebjörg és elkezdte a Saemund kabátját veregetni a hátán, mintha azt hitte volna, hogy poros lett. — Az Úr jó

esztendőöt adott, de vajjon be tudunk-e mindent takarítani a csűrbe? — kezdte Solbakken Karen újra és a két fiatal nézte, a kik még mindig mozdulatlanul álltak egymás mellett. — Az attól függ, mennyi lesz a munkaerő, — felelt Saemund és úgy fordult az asszony felé, hogy ne láthasson oda, a hova akart. — Épen azt gondoltam, hogy ha egynehány udvarház összetenné az erejét, jobban menne a munka. — De hátha mind a ketten épen a száraz időt akarnák felhasználni a betakarításra? — mondotta Solbakken Karen és oldalra lépett. — Az igaz, — felelt rá Ingebjörg és szorosán férje mellé állott, hogy Karen megint nem láthatott oda, a hova akart; — de az egyik helyen hamarabb érik, mint a másikon; Solbakkén rendszeren két héttel hamarabb lehet aratni, mint nálunk. — Igaz, így hát segíthetnénk egymásnak, — mondta Guttorm lassan és közelebb lépett Saemundhoz. Karen hirtelen rátekintett. — De sok minden közbejöhet addig, — tette hozzá a férje. — Épen ez az, — mondta Karen és előbb jobbra tett egy lépést, azután a másik oldalra még kettőt, mialatt hátranézett. — Óh, igen . . . az embernek gyakran az útjába áll valami, — felelt Saemund és nem tudott egy mosolygást elfojtani. — Biz' az úgy van, — mondta most Guttorm, de a felesége közbeszólt: — Az emberi erő nem sokra megy magában; mert hiszem, hogy csak Istené a hatalom és minden ő tőle függ. — Nem hiszem, hogy Istennek valami kifogása lehetne elene, hogy Granlidén és Solbakkén segítsünk egymásnak az aratásnál. — Nem, ez ellen semmi kifogása sem lehetne, — vélte Guttorm és komolyan nézett feleségére. De Karen ismét elterelte a beszédet. — Milyen sokan jönnek ma a templomba, — mondta. — Jól esik az embernek, ha látja, hogy ennyien keresik fel az Isten házát. — Senki sem felelt, csak később mondta Guttorm: — Én úgy találom, hogy az istenfélelem növekedőben van; sokkal többen járnak a templomba, mint az én fiatal koromban. — Igen, igen . . . növekszik az ájtatos

emberek száma, — bizonyította Saemund is. — De azért vannak köztük olyanok is, talán nagyon is sokan, a kik csak megszokásból jönnek ide, — szolt most Karen. — Talán csak a fiatalok közt, — vélte Ingebjörg. — A fiatalok szeretnek itt találkozni, — tette hozzá Saemund. — Hallottátok már, hogy a lelkész el akar innen menni? — kérdezte Karen, újra megváltoztatva a beszéd fonalát. — Nagyon sajnálnám, — felelt Ingebjörg, — minden gyermekemet ő keresztelte és ő confirmálta. — És talán azt szeretnéd, hogy ő is eskesse meg őket? — mondotta Saemund és egy forgácsot kezdett rágcsálni, a melyet az elébb talált. — Nem értem, miért nem kezdődik még most sem az istentisztelet, — mondta gyorsan Karen és az ajtó felé nézett. — Pedig kezd nagyon meleg lenni idekint, — felelt Saemund még mindig mosolyogva. — Synnöve, most már menjünk be! — Synnöve összerezett és megfordult, mert éppen Thorbjörnrel beszélgetett. — Nem várnál addig, míg a harangozás megkezdődik? — kérdezte Granliden Ingrid és oldalt nézett Synnövére; — akkor mindnyájan együtt mehetünk be, tette hozzá Ingebjörg. Synnöve nem tudta, hogy mit feleljen. Saemund hátrafordult feléje és azt mondta: — Ha még egy kicsit vársz, akkor nemsokára harangoznak — a te templombamenetelednek is. — Synnöve lángvörös lett, anyja szigorú tekintettel nézett az öregre; de az csak visszamosolygott: — Minden úgy történik, a mint Isten akarja; nem így mondtad-e az imént? — és megindult az úton a templom felé, a többiek utána.

A templomajtónál nagy tolongás volt és csak mikor közelebb értek, látták, hogy még be van zárva. Éppen mikor meg akarták kérdezni az okát, már fel is nyílt az ajtó és az emberek betódultak; de többen vissza is fordultak és így a nép elválasztotta egymástól a bemenőket. Éppen a fal mellett két beszélgető ember állott. Az egyik magas, széles ember volt, a haja világos és bozontos, az orra pisze. Nordhoug Knud volt, a ki mikor látta, hogy a gran-

lidiek jönnek, félbehagyta a beszélgetést, kissé zavarba jött, de nem ment tovább. Saemundnak szorosan mellette kellett elmenni és kemény tekintettel nézett az arczába; de Knud nem sütötte le a szemét, habár kissé bizonytalanul tekintett vissza. Azután Synnöve jött és mikor Knudot ilyen hirtelen meglátta, halotthalvány lett; Knud pedig most már le-sütötte a szemét és tovább lépett a faltól, hogy elmenjen. Alig tett azonban egy pár lépést, egyszerre négy arczot látott egyenesen magára meredni: Guttorm, a felesége, Ingrid és Thorbjörn állottak vele szemben. Annyira elvesztette a fejét, hogy egyenesen feljűk ment és mielőtt tudta volna, hogy történt, szemtől-szemben állott épen Thorbjörnnel; ez kikerülte volna szívesen, de mivel nagyon sok ember jött még utána, nem tudott egykönnyen félreállani. Épen a templom főbejárata előtt levő kőkoczkákon állottak; fent a fegyverterem *) küszöbén Synnöve állt, valamivel beljebb pedig Saemund; mivel magasabban voltak, tisztán láthatták őket kívülről, de ők is a kintlevőket. Synnöve mindent elfelejtett, csak Thorbjörnt nézte, de ugyanezt tette Saemund, a felesége, a solbakkiai és Ingrid is. Thorbjörn érezte tekintetüket és állva maradt, mintha odaszegezték volna; de Knud úgy vélte, hogy valamit mégis tenni kell és így az egyik kezét kissé előrenyujtotta, de nem szólt, Thorbjörn is kinyujtotta kezét, de nem annyira, hogy egymást elérték volna. — Köszönet az ... — kezdte Knud, de hirtelen eszébe jutott, hogy ez nem valami alkalmas köszöntés lesz és egy lépéssel hátrahúzódott. Thorbjörn felnézett és meglátta Synnövét, a ki olyan fehér volt, mint a hó. Egy nagy lépést tett előre, keményen megfogta a Knud kezét és olyan hangosan, hogy a közelállók mind meghallhatták, így szólt: — Köszönet az utolsó találkozásért, Knud; talán ... mind a kettőnkre nézve így volt a legjobb.

*) Előcsarnok, melybe régen a templomból menő férfiak a fegyvereiket rakták le. Ford.

Knud olyan hangot adott, mintha egy nagyot nyelne és aztán kétszer vagy háromszor is mintha szólni akart volna, de nem sikerült. Thorbjörnnek nem volt több mondani valója, így hát várt... nem nézett fel, csak várt. Ezalatt egyetlen szó sem halatszott körülöttük és míg Thorbjörn a zsolotárkönyvet forgatta kezében, véletlenül leejtette. Knud azonnal utána hajolt, felvette és átnyújtotta neki. — Köszönöm, — mondta Thorbjörn, a ki szintén lehajolt; azután felnézett Knudra, de mivel az még most is lehajtott fejjel állt ott, Thorbjörn azt gondolta, hogy legjobb lesz bemenni a templomba. És be is ment.

A többiek is mind odabent voltak már; Thorbjörn leült s egy idő múlva átnézett az asszonyok padja felé, a hol anyja mosolygó arcát látta és Solbakken Karent, a ki úgy látszik, már várta, hogy átnézzen, mert most azonnal háromszor bólintott felé a fejével és mikor Thorbjörn meglepettnek látszott, újra bólintott háromszor, de még szívesebben, mint az elébb... Saemund, az apja, fülébe súgta: — Ezt vártam! — Azután meghallgatták az imádságot, elénekelték egy zsolotárt, a confirmálók sorba állottak; ekkor Saemund megint odahajolt a fiához és ezt súgta: — Knud nem egykönnyen tud jó lenni; csak hagyj elég nagy távolságot Granlide és Nordhoug között.

A confirmatio megkezdődött, a lelkész előlépett és a gyermekek énekelni kezdték a confirmációs zsolotárt. Mikor így egyszerre, külön, bizalommal telen és tiszta hangon szállt fel énekük, nagyon meghatotta az embereket, különösen azokat, a kik nem voltak még olyan öregek, hogy a saját maguk hasonlóan ünnepélyes napjára vissza ne emlékezhetnének. És mikor a beálló csendben a lelkész előlép, ugyanaz, a ki talán már vagy húsz év óta nem egy jó órában adott még jobb tanácsokat nekik — és most öszteteszi mellén a kezét és beszélni kezd, a meghatottság csak növekszik. A gyermekek elkezdenek sírni, mikor a lelkész a szülőkhöz fordul és felhívja őket, hogy gyermekeikért imádkozzanak.

Thorbjörn, a ki nemrégén még halálos betegen fe-
küdt és azután is sokáig azt hitte, hogy gyámoltalan
ember marad, sokat sírt, de különösen akkor, mi-
kor a gyermekek letették a fogadalmat és teljes
bizalommal hitték, hogy meg is fogják tartani. Egyet-
len egyszer sem nézett át az asszonyok padja felé;
de az istentisztelet után odament Ingridhez és va-
lamit súgott a fülébe, azután gyorsan keresztül fu-
rakodott a tömegen és sokan azt állították, hogy a
hegyi ösvényen ment tovább az erdő felé, a helyett,
hogy az országútra tért volna; de bizonyosat senki
sem tudott mondani. Saemund kereste egy ideig,
aztán mikor észrevette, hogy Ingrid is eltűnt, fel-
hagyott vele. Azután a solbakkiakhoz csatlakozott,
a kik a közeli udvarházaknál kérdezősködtek Syn-
növe felől, de őt senki sem látta elmenni. Így aztán
valamennyien gyermekeik nélkül indultak hazafelé.

Synnöve és Ingrid ezalatt jó messzire jártak az
úton. — Szinte sajnálom, hogy mégis eljöttem, —
mondta az előbbi. — Pedig nem lehet semmi benne,
hiszen apám tud róla, — felelt a másik. — De ő nem
az én apám, — mondta Synnöve. — Ki tudja... —
kezdte Ingrid, s tovább nem beszéltek erről. — Azt
hiszem, itt kell várjunk, — vélte Ingrid, mikor az út
egy nagy kanyarulatán túl sűrű erdőben állottak. —
Thorbjörnnek nagy kerülőt kell tenni, — mondta
Synnöve. — De már itt is van, — szólalt meg Thor-
björn egy nagy kő mögül felemelkedve.

Jól elgondolt mindent, hogy mit fog mondani és
ez a mondanivaló nem csekélység volt. De ma nem
is lesz olyan nehéz róla beszélni, mert atyja tudott a
dologról és beleegyezett, legalább azután, a mi a
templom előtt történt, egészen bizonyos lehetett
benne. Már egész nyáron annyira vágyott rá, hogy
egyszer beszélhesse a leánynyal; most végre bát-
rabban megteheti, mint régebben bármikor. — Leg-
jobb lesz, ha az erdőn átmegyünk, — mondta; —
ezen az úton a leghamarabb hazaérünk. — A leá-
nyok semmit sem feleltek, de követték. Thorbjörn
tehát elhatározta, hogy beszélni fog Synnövével,

csak addig akart várni, míg a dombon átmennek, azután meg míg a mocsár a hátuk mögött lesz; de mikor ezen is túl voltak, akkor meg azt gondolta, hogy legjobb lesz akkor hozzáfogni, ha már egészen bent lesznek az erdőben. Ingrid, a ki — úgy látszik — azt találta, hogy nagyon soká húzódik a dolog, lassabban kezdett menni és mindig jobban elmaradt tőlük, míg végre alig látták maguk mögött. Synnöve úgy tett, mintha nem venné észre és az út szélén itt-ott pirosuló bogyókat kezdte szedegetni.

— Mégis csak furcsa volna, ha ma sem tudnék beszélni, — gondolta Thorbjörn és megszólalt: — Milyen szépen kiderült az idő. — Igen, nagyon szépen, — felelt Synnöve. Erre aztán megint tovább mentek egy darabig; a leány bogyókat szedegetett, a fiú mellette ment. — Nagyon kedves voltál, hogy velünk jöttél, — kezdte újra Thorbjörn, de a leány nem felelt. — Nagyon hosszú volt ez a nyár, — próbálkozott a fiú, de Synnöve hallgatott. — Nem, — gondolta Thorbjörn, — a míg sétálunk, addig nem fogunk belejönni a beszélgetésbe. — Legjobb lenne megvárni Ingridet, — mondta hangosan. — Igen, legjobb lesz, — felelt Synnöve és megállt; itt nem volt semmiféle bogyó, a miért lehajolhatott volna és ezt Thorbjörn előre látta; de most Synnöve egy hosszú szalmaszálát vett fel és nagy-szorgosan kezdte a bogyókat ráfűzögetni.

— Ma olyan élenken eszembe jutott az az idő, mikor együtt jártunk confirmatióra, — mondta Thorbjörn. — Igen, nekem is eszembe jutott, — felelt a leány. — Azóta sok minden történt; — kezdte újra Thorbjörn, de mivel nem kapott feleletet, tovább folytatta: — sok minden a mit egyáltalában nem vártunk. — Synnöve szorgalmasan fűzögette a bogyókat a szalmaszálra, és közben lehajtotta fejét: Thorbjörn oldalt állt, hogy arczába lásson, de a leány, mintha kitalálta volna, mit akar, úgy intézte a dolgot, hogy épen akkor a másik oldalra fordult. Thorbjörn már szinte megijedt, hogy semmire sem fog menni. — Synnöve, hát nincs valami mondani

valód? — Ekkor a leány felnézett és elnevette magát. — Hát mit kellene mondanom? — Thorbjörn minden bátorságát összeszedte és át akarta ölelni a derekát, de mikor már épen mellette volt, még sem merte megtenni, csak nagyon félénken azt kérdezte: — Ugy-e beszéltél Ingriddel? — Igen, — felelt a leány. — De hiszen akkor már tudod, miről van szó. — A leány hallgatott. — De hiszen akkor tudod, hogy miről van szó, — ismételte Thorbjörn és még közelebb lépett hozzá. — De te is tudod, — felelt Synnöve... hanem az arcát most sem lehetett látni. — Igen, — mondta Thorbjörn és meg akarta fogni a leány kezét, de az még mindig füzögette a bogyókat. — Ej de nagy baj, hogy mindig olyan félénk vagyok melletted, — mondta a fiú, de mivel nem látta, vajjon mosolyog-e Synnöve rajta vagy nem, megint megakadt. — Hát hogy egyenesen megmondjam, — szolt egyszerre nagyon hangosan, de mégis bizonytalanul, — mit csináltál avval a czédulával? — A leány nem felelt, csak elfordult. Thorbjörn utána ment, egyik kezét a vállára tette és felébe hajolt: — Felelj már! suttogta. — Elégettem.

Thorbjörn gyorsan megfogta a derekát és maga felé fordította a leányt, de akkor látta, hogy közel áll a síráshoz, így nem tehetett mást, újra elbocsátotta; — de nagy baj, hogy olyan könnyen áll nála a sírás, — gondolta magában. A mint így egymás mellett állottak, egyszerre csak megszólalt Synnöve, de nagyon halkán: — Miért írtad azt a czédulát? — Azt úgylis megmondta neked Ingrid. — Igen, meg... de azért mégis kegyetlenség volt tőled. — Apám akarta. — De azért mégis... — Azt hitte, hogy egész életemre nyomorék maradok; ezután nekem kell rólad gondoskodnom, azt mondta.

Most Ingrid megjelent a domb alján, mire ők mindjárt tovább mentek. — Akkor szerettelek legjobban, mikor azt hittem, hogy sohasem lehetsz az enyém, — mondta Thorbjörn. — Igen, az ember akkor ismeri meg legjobban magát, ha egyedül van, — felelt a leány. — Mert akkor tudjuk meg igazán,

hogy mi a legnagyobb hatalom bennünk, — mondta Thorbjörn biztos hangon és komolyan ment tovább a leány mellett.

Synnöve sem szedett több bogyót. — Noked adom, ha kell, — mondta és felé nyújtotta a szalmaszálat. — Köszönöm; — és Thorbjörn megfogta a kezét, mely a bogyókat felé nyújtotta. — Akkor talán legjobb lesz, ha a régiben maradunk, — mondta kissé bizonytalan hangon. — Igen, — felelt a leány alig hallhatóan és elfordult. Így mentek tovább egymás mellett és míg a leány hallgatott, a fiú sem merte megérinteni, még csak szólni sem tudott: de olyan könnyűnek érezte magát, mintha semmi súlya sem volna a testének és szinte szédült, mintha el akarna esni. Szeme égett és szikrázott és a mint épen akkor egy dombra értek, a honnan egész Solbakkét be lehetett látni, úgy érezte, mintha ott lakott volna egész életében és mintha a honvágy oda húzná. — Legokosabb lesz, ha mindjárt vele megyek — gondolta — és a mint egészen eltelve a látvánnyal, tovább ment, minden lépéssel megerősödött ez a szándéka. — Atyám segíteni fog, — gondolta; — ezt nem bírom ki tovább, át kell mennem... át kell... — És mindig biztosabb léptekkel haladt tovább, egyenesen előre; az egész vidék és az udvarházak mind ragyogtak a napban. — Igen, még ma; egy órát sem várok tovább! — és olyan erősnek érezte magát, hogy azt sem tudta, mit csináljon.

— Egészen elszaladsz előlem, — hallott egy szelíd hangot maga mögött; Synnöve volt, a ki nem tudott lépést tartani vele és most egészen hátra maradt. Thorbjörn szégyenkezve fordult vissza és kitért karokkal ment felé, azzal a gondolattal, hogy magasan felemeli a leányt a levegőbe maga fölé; de mikor odaért hozzá, mégsem tette meg. — Nagyon is gyorsan mentem, — mondta. — Igen, nagyon siettél.

Közeledtek az országhúthoz. Ingrid, a kit eddig sehol sem láttak, most egyszerre hátuk mögött állt. — Most már nem mehettek egyedül tovább, —

mondta. Thorbjörn szinte megriadt: már ilyen hamar! Synnöve is elkedvetlenedett. — Még annyi mondani valóm lett volna, — suttogta Thorbjörn; a leány csak elmosolyodott. — Igen, majd máskor, — mondta és Thorbjörn megfogta a kezét.

Synnöve tiszta, nyílt tekintetével nézett rá, úgy, hogy a fiú egészen átmelegedett tőle, — Most mindjárt vele megyek, — futott át a gondolatán. De a leány gyöngéden visszahúzta a kezét, nyugodtan Ingrid felé fordult és miután Isten áldjon!-t mondott, megindult lefelé az úton. Thorbjörn ott maradt állva.

A két testvér az erdőn át ment hazafelé. — Kibeszéltétek magatokat? — kérdezte Ingrid. — Nem nagyon, rövid volt az idő; — felelt Thorbjörn és előresietett, mintha nem akarna többet mondani.

— Na? — kérdezte Saemund és felnézett tányérjáról, mikor a két testvér belépett a szobába. Thorbjörn nem felelt, hanem a másik oldalon levő padhoz ment, hogy levesse a kabátját; Ingrid követte és halkán nevetett. Saemund folytatta az evést, csak néha-néha nézett át Thorbjörnre, a ki nagyon elfoglaltnak látszott, aztán mosolygott és tovább evett. — Gyere már enni, — mondta — elhül az étel. — Köszönöm, nem kérek semmit, — felelt Thorbjörn és leült. — Ugyan? — és Saemund tovább evett. Egy idő múlva újra megszólalt: — Ma ugyancsak siettetek templom után. — Beszélni valónk volt valakivel, — felelt Thorbjörn és összébb huzódott. — Na... és sikerült beszélni vele? — Magam sem tudom, — mondta Thorbjörn. — Mi az ördög? — mondta Saemund és tovább evett. Egy idő múlva, mikor már megebédelt, felállt s az ablakhoz ment; egy darabig kinézett, azután visszafordult: — Hallod-e, kimehetnénk megnézni a földeket. — Thorbjörn felállt. — De vegyél magadra valamit. — Thorbjörn a ki ingujjban ült, egy ócska kabátot vett le, a mely épen feje felett függött a falon. — Nem látod, hogy én az új kabátomban vagyok, — mondta Saemund. — Thorbjörn is azt vette

hát fel és megindultak, Saemund elől, Thorbjörn utána.

Az országút felé tartottak. — Ne nézzük meg előbb az árpát? — kérdezte Thorbjörn. — Nem, előbb a buzatáblához megyünk, — mondta Saemund. — Mikor az országútra leérték, egy kocsi jött lassan feléjük. — Ez Nordhougról való, — mondta Saemund. — Igen, a nordhougi fiatalok — tette hozzá Thorbjörn; az új házасokat nevezte így.

A kocsi, mikor a granlidiekhez érkezett, megállt. — Micsoda büszke asszony ez a Nordhoug Marit, — suttogta Saemund és nem tudta levenni szemét a fiatal asszonyról; hátra támaszkodva ült a kocsiban, feje könnyedén be volt kötve egy kendővel, egy másik kendő a vállán. Mereven nézett mind a kettőjükre, egyetlen mozdulat sem változtatta meg tiszta, erős vonásainak kifejezését. Férje sápadt és sovány volt és még szelídebbnek látszott, mint rendesen, mintha valami nagy bánata lenne, a melyről nem beszélhet. — A gabonát jöttetek ki megnezni? — kérdezte. — Azt bizony, — felelt Saemund. — Az idén jól áll. — Hát... hiszen lehetne rosszabb is. — Későn mentek haza, — mondta Thorbjörn. — Nagyon sok ismerősünk volt, a kitől búcsut kell venni, — mondta a férfi. — Hogyan, hát elutazol? — kérdezte Saemund. — El biz én. — És hosszú útra indulsz? — Bizony, elég hosszúra. — Mégis hová? — Amerikába. — Amerikába! — kiáltott fel apa és fiú egyszerre; — ilyen fiatal házас! — tette hozzá Saemund. Az ember mosolygott: — Inkább itt maradok a lábam miatt, mondta a róka, mikor a csapdába került. — Marit ránézett, azután a másik kettőre, könnyű pír futott át arcán, de különben egyetlen vonása sem változott. — A fiatal asszony is veled megy? — kérdezte Saemund. — Nem, nem jön velem. — Azt mondják, hogy Amerikában könnyű meggazdagodni, — mondta Thorbjörn; érezte, hogy a beszélgetésnek nem szabad megakadni. — Óh, igen... mondják — felelt az ember. — De Nordhoug is nagyon jó birtok, — vélte

Saemund. — Nagyon is sokan vagyunk rajta, — felelt a másik; az asszony megint ránézett. — Egyik útjában van a másiknak, — folytatta a férje.

— Hát sok szerencsét az útra! — mondta Saemund és kezét fogott vele; — adja Isten, hogy megtaláld, a mit ott keresel.

Thorbjörn egyenesen a szemébe nézett régi iskolapajtásának. — Szeretnék veled később még beszélni, — mondta. — Jól esik, ha valakivel beszélhet az ember, — felelt rá a másik és ostora nyelével a kocsi alját kapargálta.

— Gyere át minél előbb, — mondta Marit és Thorbjörn észrevette, hogy az apja milyen meglepetten nézett fel rá; az ember könnyen elfelejtette, hogy milyen szelíd hangja van.

A kocsi megindult... lassan mindig messzebbre haladt, míg könnyű porfelhő kavargott körülötte; a lemenő nap sugaraiban az asszony selyemkendője ragyogott a férje sötét posztókabátja mellett, azután egy domb eltakarta őket.

Apa és fiú jó ideig szótlanul mentek tovább. — Azt hiszem, nem egyhamar fog visszajönni, — mondotta ki végre Thorbjörn a gondolatát. — Ez a legokosab, a mit tehet, — vélte Saemund, — ha valaki nem találja meg a maga hazájában a szerencséjét. — Aztán megint hallgatva mentek egy ideig. — Már elmegyünk a buzafölde mellett, — mondta Thorbjörn. — Majd megnézhetjük visszafelé jövet. — És tovább mentek. Thorbjörn nem igen akarta megkérdezni, hogy merre tartanak, pedig már elhagyták a granlidi határt.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Solbakken Guttorm és Karen már megebédeltek, mikor Synnöve lihegve és kipirulva megérkezett. — De kedves leányom, hát hol maradtál? — kérdezte anyja. — Ingriddel voltam, — felelt Synnöve és megállt, hogy levegye magáról a kendőit; apja a szekrényben könyveket kezdett keresgélni.

— Ugyan mi beszélni valótok lehetett, hogy ilyen hosszú ideig tartott? — Óh, semmi fontos! — Akkor helyesebb lett volna, a templomból hazatérőkhöz csatlakozni, gyermekem. — Anyja felállt és elébe tette az ételt. Mikor Synnöve leült, hogy ebédeljen, anyja épen szembe ült vele és megkérdezte: — Többen is voltak, a kikkel beszéltél? — Igen, többen voltunk, — mondta Synnöve. — Szegény gyermek, csak szabad néha neki is az emberekkel beszélgetni? — szólt bele Guttorm. — Persze, hogy szabad, — válaszolt az asszony szelídebben; — de mégis az a leghelyesebb, ha a szülei mellett marad. — Erre senki sem felelt.

— Istenáldotta ünnepnap volt ma, — kezdte az asszony újra; — jól esik a fiataltságot a templomban látni. — Igen, az ember saját gyermekeire gondol, — mondta Guttorm. — Igazad van, — felelt az asszony sóhajtva; — az ember sohasem tudja, milyen soruk lesz. — Guttorm sokáig ült szó nélkül. — Meg kell köszönnünk Istennek, — mondta végre, — hogy ezt az egyet megtarthattuk. — Az asszony végig húzta ujját az asztalon, de nem nézett fel, mialatt beszélt; — ő a mi legnagyobb örömünk, — mondta halkán; — és igazán jó gyermek, — tette hozzá még halkabban. Hosszú csend következett. — Sok örömünk van benne, — szólalt meg Guttorm s később meghatott hangon hozzátette: — az Úr adjon boldogságot neki! — Az asszony megint végig húzta ujját az asztalon; egy könnycsepp hullott le rá és azt is végigtörölte ujjával. — Miért nem eszel? — kérdezte az apja Synnövétől, mikor egy idő múlva felnézett. — Köszönöm, már jól laktam, — felelt Synnöve. — De hiszen még semmit sem ettel, — mondta most anyja is, — és olyan hosszú séta után! — Nem esik jól az étel, — vonakodott Synnöve és mellkendőjének a végét huzogatta. — Egyél, gyermekem, — mondta apja. — Nem tudok, — felelt Synnöve és sírásba tört ki. — De kedves lányom, hát miért sírsz? — Nem tudom, — zoko-

gott Synnöve. — Beh könnyen áll nála a sírás, — mondta anyja; apja felállott és az ablakhoz ment.

— Két ember tart errefelé, — szólta Guttorm. — Igazán? mifelénk? — kérdezte az asszony és ő is az ablakhoz ment. Soká néztek ki mind a ketten. — De lelkem, ki lehet az? — mondta Karen, nem is nagyon kérdő hangon. — Nem tudom, — felelt Guttorm és tovább nézte őket. — Ezt igazán nem értem, — mondta az asszony. — Én sem, — felelt az ember. A két férfi mindig jobban közeledett. — Mégis ők, — szólalt meg az asszony végre. — Igen, csakugyan, — mondta Guttorm. A férfiak közelebb és közelebb jöttek; az öregebbik megállt és körülnézett, aztán a fiatalabb is, mielőtt tovább mentek volna.

— Nem tudod, hogy miért jönnek? — kérdezte Karen, olyan bizonytalanul kérdő hangon, mint az előbb. — Nem, fogalmam sincs róla, — felelt Guttorm. Az asszony megfordult, az asztalhoz ment, eltette az ételt és egy kissé rendbe szedte a szobát. — Vedd fel megint a kendődet gyermekem, mert idegenek jönnek, — mondta Synnövének.

De alig mondta ki, mikor Saemund már be is nyitott az ajtón és belépett, Thorbjörn pedig utána. — Áldás és békesség a házon! — mondta Saemund, egy percze megállva az ajtóban; azután lassan előre ment, hogy köszönjön a háziaknak; Thorbjörn követte. Utoljára ért Synnövéhez, a ki egy távolabbi szegletben állt kendőjével a kezében és úgy látszik, nem tudta, felvegye-e vagy ne, vagy azt is alig tudta, mit tart a kezében. — Nézzetek körül, hogy hol találtok helyet, — mondta az asszony a vendégeknek. — Köszönöm... nem valami hosszú utunk volt idáig, — felelt Saemund, de azért leült; Thorbjörn pedig mindjárt mellé. — Nem is láttam, mikor jöttetek ki ma a templomból, — kezdte Karen. — Igen, mi pedig titeket kerestünk, — felelt Saemund. — Sok ember volt ma a templomban, — mondta Guttorm. — Igen, nagyon sok, — ismételte Saemund; — de nagyon szép ünnepi idő is

volt. — Igen, mi is épen erről beszélgettünk itt ültünkben, — mondta Karen. — Olyan különös érzés fogja el az embert a confirmationál, ha az embernek magának is van gyermeke, — tette hozzá Guttorm; felesége gyorsan leült a padra. — Épen ez az, — mondta Saemund; — az ember komolyan kezd gondolni rájuk... e miatt jöttem át ma este is, — folytatta és határozottan nézett körül a szobában, mialatt friss bagót vett elő s a régit gondosan visszatette a bádogszelenczébe. Guttorm, Karen és Thorbjörn másfelé néztek, mindegyik a maga módján. — Azt gondoltam, legjobb lesz, ha átjövök Thorbjörnnel. — kezdte Saemund nagy lassan; — talán nagyon is soká gondolkozott volna rajta, hogy átjöjjön-e egyedül... meg aztán félek, hogy nem nagyon ügyes a maga dolgában; — itt egy pillantást vetett Synnöve felé, a ki megérezte tekintetét. — Mert úgy áll a dolog, hogy a fiam szemet vetett rá, Synnövére, mióta csak annyira felcseperedett, hogy megértette, mit jelent ez;... és ha nem tévedek, a leány is hajlandó hozzá. Így aztán úgy vélem, legokosabb, ha összekerülnek. Eleinte nem nagyon pártoltam a dolgot, míg azt láttam, hogy a fiú saját magát sem tudja a jó uton vezetni, nemhogy másokat tudna... de most már azt hiszem, jót állhatok érte és ha én nem, jót állhat a leány, mert most neki van a legnagyobb hatalma felette... Mit gondoltok már most? Összeadjuk-e őket? Mert hiszen nem kell elsietni, de azt sem látom be, hogy miért kellene várni. Te, Guttorm, tehetős ember vagy; nekem, az igaz, nincs annyi vagyonom és több gyerek közt is kell megosztanom; de azt hiszem, azért meg lehetne egyezni. Mondjátok meg ti, hogy mit tartotok a dologról... a leányt legutoljára kérdem, mert azt hiszem, hogy körülbelől tudom, mit akar.

Így beszélt Saemund. Guttorm összegörnyedve ült ott, váltogatva tette egyik kezét a másikra, egy-néhányszor úgy látszott, mintha fel akarna állni, mert ilyenkor mindig erősen fellélegzett, de csak negyedszerre vagy ötödszörre sikerült végül ki-

egyenesíteni a hátát: egynéhányszor végigsimította a térdét és feleségére nézett, de úgy, hogy tekintete előbb Synnövét érte. A leány azonban nem mozdult és az arcját sem lehetett látni. Karen az asztalnál ült és vonalakat húzott az ujjával. — Meg kell vallani... megtisztelő ajánlat, — mondta. — Igen, én is azt találom, hogy köszönettel kell fogadnunk, — mondta Guttorm jó hangosan és megkönynyebbülten nézett feleségéről Saemundra, a ki keresztbe font karokkal támaszkodott a falhoz. — De mivel csak ez az egy leányunk van, — mondta Karen, — mégis meg kell gondolni... — Ez ellen nem lehet kifogás, — felelt Saemund, — de nem tudom, mi akadálya lehetne most mindjárt a feleletnek, mint a medve mondta, mikor a paraszttól azt kérdezte, hogy elviheti-e a tehenét? — Hát hiszen mindjárt is felelhetünk, — vélte Guttorm és a feleségére nézett. — Persze, csak az a baj, hogy Thorbjörn néha nagyon szilaj, — mondta az asszony, de nem nézett fel. — Azt hiszem, ebben a tekintetben nagyon megváltozott, — vetette oda Guttorm; — te magad is mondtad máma. — Férj és feleség egy hosszú perczig szótlanul néztek egymásra. — Csak igazán bizhatnánk benne, — mondta az asszony. — Igen, — vette fel újra Saemund a szót, — hát a mi ezt illeti, arra nézve csak azt mondhatom, a mit az elébb; jól fog menni a szekér, ha az asszony tartja a kezében a gyeplőt. Csoda az, hogy milyen hatalmas van a fiú felett; ezt akkor tapasztaltam, mikor betegen feküdt otthon és még nem tudtuk, hogy meggyógyul-e valaha, vagy sem. — Ne légy olyan nehézkes, — mondta Guttorm a feleségének, — jól tudod, hogy a lány mit akar és tudod, hogy mi csak érte élünk! — Most először nézett fel Synnöve is, még pedig egyenest atyjára nézett gyors, hálás pillantással. — Óh... igen, — mondta Karen rövid hallgatás után és egy kicsit keményebben húzgálta vonalait az asztal lapjára; — ha én voltam is legtovább ellene, nem rossz szándékból történt... talán nem is voltam olyan szigorú, mint a szavaim...

— Itt felnézett és nevetni próbált, de könnyei előtörtek. Guttorm pedig felállt: — Így hát Isten segédelmével az történt, a mit szívem szerint legjobban kívántam a világon, — mondta és átment Synnövéhez a szobán keresztül. — Én sohasem féltem, hogy be ne következzenek, — szólalt meg Saemund és szintén felállt; — a kik együvé tartoznak, azok össze is kerülnek. — És ő is odament a többiekhez. — Na gyermekem, hát te mit szólnál hozzá? — kérdezte Karen, miközben Synnövéhez ment.

A leány még mindig ugyanazon a helyen ült; valamennyien körülötte álltak, Thorbjörn kivételével, a ki még most sem kelt fel a helyéből. — Állj fel, gyermekem, — suttogta az anyja Synnövének; a leány felállt, elébb mosolygott, aztán sírva fakadt. — Isten oltalmazzon, gyermekem, most és egész életeden át! — mondta anyja és átölelte s együtt sírt vele. A két férfi megint visszament, mindegyik a maga helyére.

— Most már oda kell menned hozzá, — mondta az anya még mindig sírva; aztán elbocsátotta öleléséből és gyöngéden a fiú felé taszította. Synnöve egy néhány lépés után megállott, mert nem tudott tovább menni; Thorbjörn felugrott és elébe sietett, megfogta a kezét, megszorította, de azután nem tudta, hogy mit tehet még s így állva maradt a leány kezével a kezében, míg az szelíden vissza nem húzta. Hallgatagon állva maradtak egymás mellett.

Az ajtó felnyílt és valaki bedugta a fejét. — Itt van Synnöve? — kérdezte egy félénk hang. Granliden Ingrid volt. — Igen, itt van; jöjj közelebb! — mondta apja. Ingrid egy kicsit habozni látszott; — Jöjj csak, itt minden rendben van, — tette hozzá az öreg. Most már valamennyien Ingridre néztek, a ki némileg zavarban volt: — Még más valaki is van idekint, — mondta. — Kicsoda? — kérdezte Guttorm... Édes anyám, — felelt Ingrid halkán. — Hát jöjjön be! — mondták egyszerre mind a négyen, és a solbakki háziasszony az ajtó felé ment,

mialatt a többiek vidáman néztek egymásra. — Csak jöjj be bátran, édes anyám! — hallották az Ingrid hangját. És így Granliden Ingebjörg belépett fehér főkötőjében. — Sejtettem, hogyan áll a dolog, ámbar Saemund semmit sem szokott mondani. Így aztán nem tudtuk megállani Ingriddel, hogy át ne jöjjünk. — Igen, itt úgy állnak a dolgok, a mint magad is kívántad, — mondta Saemund és félreállt, hogy felesége a fiatalokhoz mehessen. — Isten áldjon meg érte, hogy magadhoz kötötte a fiamat, — mondta az asszony Synnövének, megölelte a nyakát és megsimogatta; — te kitartottál mellette, a meddig csak lehetett, és most minden úgy következett be, mint akartad. — Ujra megsimogatta arczát és haját, míg a saját arczán végigfolytak könnyei; de nem törődött vele, csak a Synnövéét törölgette le nagy gondosan. — Derék legényt választottál magadnak, — tette hozzá — most már őt sem kell többé féltennem, — s ezzel újra magához ölelte a leányt. — Az anya jobban érti a maga konyhájának a dolgát, mint mi valamennyien, a kik azt képzeljük, hogy mindennek a legközepében állunk, — mondta Saemund.

Lassankint lecsillapodott az izgatottság és a sírás. A háziasszony a vacsorára kezdett gondolni és megkérte a kis Ingridet, segítsen neki, — mert Synnöve ma este nem lesz arra való. — Így aztán ketten hozzáfogtak tejsütemény készítéséhez, míg a férfiak arról beszélgettek, hogy az idei aratás milyennek ígérkezik. Thorbjörn az ablakhoz ült és Synnöve halkán odalépve hozzá, vállára tette a kezét. — Mit nézel odakint? — kérdezte. — Thorbjörn megfordult, hosszan, gyöngéden tekintett a leányra, azután megint az ablak felé fordult. — Granlidét nézem, — felelt, — olyan különös, ha az ember innen néz odaáttra.

TARTALOM:

	Oldal
Björnson... ..	1
Agne	1
Solbakken Synnöve	115

OSZAK

Magyar Széchenyi Társaság

